

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966: 54

Socialdepartementet

YRKESKADFÖRSÄKRING

Betänkande med förslag till yrkesskadelag m. m.

AVGIVET AV

YRKESKADEUTREDNINGEN

Stockholm 1966

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966

Kronologisk förteckning

1. Svensk ekonomi 1966—1970. Esselte. 294 s. Fi.
2. Export och import 1966—1970. Bilaga 1. Esselte. 92 s. Fi.
3. Yrkesutbildningen. Håkan Ohlssons boktryckeri, Lund. 586 s. E.
4. Ny myntserie. Beckman. 87 s. Fi.
5. Internationellt fredsforskningsinstitut i Sverige. Norstedt & Söner. 61 s. U.
6. Förenklad statsbidragsgivning till hälso- och sjukvården. Håkan Ohlssons boktryckeri, Lund. 157 s. S.
7. Utsökningsrätt IV. Esselte. 147 s. Ju.
8. Tillgången på arbetskraft 1960—1980. Bilaga 2. Esselte. 67 s. Fi.
9. Omsorger om psykiskt utvecklingshämmande. Esselte. 187 s. S.
10. Handelns arbetskrafts- och investeringsbehov fram till 1970. Esselte. 82 s. Fi.
11. Tygförvaltningens centrala organisation. Svenska Reproduktions AB. 164 s. Fö.
12. Renbetesmarkerna. Svenska Reproduktions AB. 273 s. + 1 kartbilaga. Jo.
13. Utvecklingstendenser inom undervisning, hälso- och sjukvård samt socialvård 1966—1970. Bilaga 6. Esselte. 51 s. Fi.
14. Ny hyreslagstiftning. Norstedt & Söner. 473 s. Ju.
15. Undersökning angående hyressplittringen. AB Kopia. 205 s. Ju.
16. Ny folkbokföringsförordning m.m. Esselte. 241 s. Fi.
17. Arbetspromemorior i författningsfrågan. Esselte. 94 s. Ju.
18. Strategi i väst och öst. Esselte. 173 s. Fö.
19. Statliga betänkanden 1961—1965. Kihlström. 170 s. Fi.
20. Decentralisering av naturalisationsärenden m. m. Norstedt & Söner. 50 s. Ju.
21. Oljebranschen. Esselte. 71 s. Fi.
22. Lagstiftning mot radiostörningar. Esselte. 91 s. H.
23. Markfrågan I. Norstedt & Söner. 330 s. Ju.
24. Markfrågan II. Bilagor. Norstedt & Söner. 231 s. Ju.
25. Sällskapsresor. Hæggeström. 229 s. H.
26. Bostadsarrande m. m. Esselte. 247 s. Jo.
27. Skeppsholmens framtida användning. Kihlström. 114 s. + 1 utviksblad. Fö.
28. Läkemedelsförmånen. Beckman. 228 s. S.
29. Atomansvarighet III. Norstedt & Söner. 391 s. J.
30. Den framtida jordbrukspolitiken. Håkan Ohlssons boktryckeri, Lund. 361 s. Jo.
31. Den framtida jordbrukspolitiken. B. Esselte. 411 s. Jo.
32. Kommunerna och ungdomen. Esselte. 214 s. S.
33. Friluftslivet i Sverige. Del III. Anläggningar för det rörliga friluftslivet m. m. Svenska Reproduktions AB. 248 s. K.
34. Luftfartsverkets ekonomi och organisation. Esselte. 134 s. K.
35. Militärsjukvården. Esselte. 196 s. Fö.
36. Vägfraktavtalet I. Norstedt & Söner. 197 s. Ju.
37. De statliga undervisningssjukhusens organisation. Esselte. 132 s. S.
38. Utsökningsrätt V. Esselte. 81 s. Ju.
39. Lagstiftning om elektriska anläggningar. Esselte. 153 s. H.
40. Arbetspsykologisk verksamhet. Hæggeström. 116 s. E.
41. Fordonskombinationer. Esselte. 259 s. K. Ut kommer senare.
42. Konsumtionskrediter i Sverige. Esselte. 276 s. I.
43. Vård utom skola av ungdomsvårdsskoleelever. Kihlström. 85 s. S.
44. Bostadspolitiskt kreditstöd. Esselte. 474 s. I.
45. Aktiv åldringsvård och handikappvård. Esselte. 42 s. S.
46. Jaktstadgan m. m. Svenska Reproduktions AB. 248 s. Jo.
47. Ungdomens förenings- och fritidsliv. Esselte. 302 s. E.
48. Prissamverkan och konkurrens. Esselte. 278 s.
49. Lantbruksnämndernas nya organisation m. Svenska Reproduktions AB. 405 s. + 1 utviksblad. Jo.
50. Smittskyddslagstiftning. Kihlström. 210 s. S.
51. Framtidsperspektiv för svensk industri 1965—1980. Bilaga 4. Esselte. 184 s. Fi.
52. Skoglig forskning. Svenska Reproduktions AB. 132 s. Jo.
53. Värdesäkring av trafiklivräntor. Esselte. 138 s. I.
54. Yrkesskadeförsäkring. Esselte. 343 s. S.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966:54

Socialdepartementet

YRKESKADFÖRSÄKRING

Betänkande med förslag till yrkesskadelag m. m.

AVGIVET AV

YRKESKADEUTREDNINGEN

ESSELTE AB, STOCKHOLM 1966

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Socialdepartementet . . . 9

Författningsförslag

Rättelse

I Yrkesskadeutredningens betänkande med förslag till yrkesskadelag m. m. (SOU 1966:54) har två rader bortfallit.

Följande bör infogas:

- 1) Å sid. 246, fjärde stycket, mellan femte och sjätte raderna:
lingen upprättas så snart som möjligt och att en nämnd med representanter
- 2) Å sid. 282, mellan tredje och andra raden nedifrån:
det förhållandet, att den yrkesskadade tidigare drabbats av ett mindre lyte

Förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring m. m.	52
Förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 18 december 1959 (nr 555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring.	54
Förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift	55
Förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel	57

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Socialdepartementet . . .	9
<i>Författningsförslag</i>	
Förslag till lag med särskilda bestämmelser om ersättning vid yrkesskada (yrkesskadelag)	13
Förslag till kungörelse med föreskrifter enligt 3 § första stycket c) yrkesskadelagen	27
Förslag till kungörelse angående ersättning för resor enligt 9 § yrkesskadelagen	29
Förslag till kungörelse med föreskrifter om yrkesskadepening enligt yrkesskadelagen	30
Förslag till kungörelse angående ersättning för läkarundersökning m. m. enligt 43 § yrkesskadelagen.	32
Förslag till kungörelse angående anmälan om yrkesskada	33
Förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § lagen den 17 juni 1955 (nr 469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.	35
Förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 6 juni 1962 (nr 303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m.	36
Förslag till kungörelse med föreskrifter angående avgiftstillägg till yrkesskadeavgift enligt yrkesskadelagen	37
Förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring	39
Förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring.	46
Förslag till lag med särskilda bestämmelser om ersättning vid olycksfall till följd av krigsätgård (krigsolycksfallslag)	48
Förslag till kungörelse angående tillämpning av krigsolycksfallslagen	50
Förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 25 maj 1962 (nr 398) om finansiering av folkpensioneringen	51
Förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring m. m.	52
Förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 18 december 1959 (nr 555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring.	54
Förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift	55
Förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel	57

<i>Sammanfattning av utredningens förslag</i>	58
<i>Motiv</i>	
Kap. I Inledande orientering	66
Kap. II Utredningsuppdraget	71
Kap. III Principiella synpunkter	74
Kap. IV Ersättning vid sjukdom	80
1. Utgångspunkter och allmänna värderingar	80
2. Sjukvårdsersättning	81
A. Nuvarande ordning	81
B. Utredningen	86
3. Ersättning för inkomstbortfall	90
A. Arbetsförmågans nedsättning	90
B. Arbetsinkomstens beräkning	90
C. Sjukpenningens storlek	92
Kap. V Ersättning vid invaliditet	102
1. Utgångspunkter och allmänna värderingar	102
2. Särskilda spörsmål angående folk- och tilläggspensioneringen vid yrkesskada	107
A. Särskilda folkpensionsspörsmål	107
B. Särskilda tilläggspensionsspörsmål	111
C. Invaliditetsbedömningen	124
D. Den nedre invaliditetsgränsen	128
E. Invaliditetsgraderingen	130
F. Kompensationsgraden	131
G. Ersättning för lyte och men	133
H. Pensionspoängberäkning vid förtidspension	140
3. Ersättning för särskilda hjälpmedel	143
A. Nuvarande ordning	143
B. Utredningen	144
Kap. VI Ersättning till efterlevande	146
1. Livräntor till efterlevande	146
A. Den ersättningsberättigade personkretsen	146
B. Förmånernas storlek	149
C. Utredningen	150
2. Begravningshjälp m. m.	156
A. Nuvarande ordning	156
B. Utredningen	158
Kap. VII Vissa frågor rörande yrkesskadeskyddets omfattning	160
1. Den skyddade personkretsen	160
A. Arbetstagarbegreppet	160
B. Skyddets territoriella utsträckning	163
C. Undantag från skyddets omfattning	166
D. Skydd för yrkesutbildningselever m. fl.	169
2. Begreppet yrkesskada	174
A. Olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar	174

	B. Färdolycksfall	176
	C. Särskild fråga om sjömäns yrkesskadeskydd	180
	3. Sambandsfrågor	182
	A. Nuvarande ordning	182
	B. Utredningen	184
Kap. VIII	Yrkesskadeskyddets administrering	186
	1. Nuvarande ordning	186
	A. Yrkesskadeförsäkringen	186
	B. Den allmänna försäkringen	187
	2. Statistisk belysning av yrkesskadeförsäkringen	190
	3. Skaderegleringsnämnder	191
	4. Utredningen	194
Kap. IX	Yrkesskadeskyddets finansiering	199
	1. Yrkesskadeförsäkringens finansiering	199
	A. Gällande bestämmelser	199
	B. Försäkringsavgifterna	199
	C. Fondbildningen	202
	D. Debitering och uppbörd	203
	2. Den allmänna försäkringens finansiering	204
	3. Utredningen	206
	A. Allmänna synpunkter	206
	B. Sjukvårdsersättning och sjukpenning	210
	C. Pensioner och särskilda yrkesskadeförmåner	212
Kap. X	Övergången till den nya ordningen	220
	1. Inledning	220
	2. Ersättning i äldre skadefall	221
	A. Ersättningsbestämmelser	221
	B. Samordningsregler	225
	C. Vissa statistiska uppgifter	227
	D. Utredningen	231
	3. De ömsesidiga socialförsäkringsbolagen	245
	A. Frågans tidigare behandling	245
	B. Utredningen	246
	4. Försäkringsrådets fortsatta verksamhet	247
	A. Nuvarande besvärsordning	247
	B. Utredningen	248
Kap. XI	Frivillig yrkesskadeförsäkring	252
	1. Nuvarande ordning	252
	2. Framställning i ärendet	255
	3. Utredningen	256
Kap. XII	Specialmotivering	258
	1. Förslag till lag med särskilda bestämmelser om ersättning vid yrkesskada (yrkesskadelag)	258
	2. Förslag till kungörelse med föreskrifter enligt 3 § första stycket c) yrkesskadelagen	277

3. Förslag till kungörelse angående ersättning för resor enligt 9 § yrkesskadelagen	278
4. Förslag till kungörelse med föreskrifter om yrkesskadepening enligt yrkesskadelagen	278
5. Förslag till kungörelse angående ersättning för läkarundersökning m. m. enligt 43 § yrkesskadelagen	283
6. Förslag till kungörelse angående anmälan om yrkesskada	285
7. Förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § lagen den 17 juni 1955 (nr 469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.	286
8. Förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 6 juni 1962 (nr 303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m.	286
9. Förslag till kungörelse med föreskrifter angående avgiftstillägg till yrkesskadeavgift enligt yrkesskadelagen	287
10. Förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring	288
11. Förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring	290
12. Förslag till lag med särskilda bestämmelser om ersättning vid olycksfall till följd av krigsåtgärd (krigsolycksfallslag)	291
13. Förslag till kungörelse angående tillämpning av krigsolycksfallslagen	294
14. Förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 25 maj 1962 (nr 398) om finansiering av folkpensioneringen	294
15. Förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring m. m.	295
16. Förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 18 december 1959 (nr 555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring	295
17. Förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift	296
18. Förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisned-satta läkemedel	297

Reservationer och särskilda yttranden

Reservation av ledamoten Hultström	299
Reservation av ledamoten Nilsson	301
Särskilt yttrande av ledamöterna Hultström och Hydén	304
Särskilt yttrande av experten Bruno	305

Bilagor

1. Översikt av gällande svensk lagstiftning på området	306
2. Utländsk lagstiftning rörande yrkesskadeförsäkring	322

3. Konventioner rörande yrkesskadeförsäkring m. m.	333
4. Det sjätte nordiska socialförsäkringsmötet	341

Vissa förkortningar

AFL	Lag om allmän försäkring
FD	Försäkringsdomstolen
FR	Försäkringsrådet
ILO	Internationella arbetsorganisationen i Genève
OL	Lag om försäkring för olycksfall i arbete
RFA	Riksförsäkringsanstalten
RFV	Riksförsäkringsverket
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
YFL	Lag om yrkesskadeförsäkring
YL	Lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Socialdepartementet

Genom beslut den 30 juni 1961 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla högst fem utredningsmän för att göra en översyn av lagstiftningen om yrkesskador. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen den 29 augusti samma år såsom utredningsmän chefen för försäkringsrådet, generaldirektören Yngve Samuelsson, ordförande, överdirektören i riksförsäkringsverket Leif Hultström, direktören i Svenska arbetsgivareföreningen, numera verkställande direktören i Försäkringsbolaget Pensionsgaranti, Ömsesidigt, Sven Hydén, ordföranden i Svenska gjutareförbundet, numera ombudsmannen i Svenska metallindustriarbetareförbundet, Harald Nilsson, och direktören i Arbetsgivarnes ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag Gunnar Werner.

Utredningen antog benämningen yrkesskadeutredningen.

Förste byråsekreteraren hos försäkringsrådet numera byrådirektören i riksförsäkringsverket Gösta Stendahl förordnades den 1 december 1961 till sekreterare åt utredningen. Sedan Stendahl erhållit begärt entledigande från uppdraget förordnades t. f. försäkringsrådet Sven Blomdahl den 27 september 1962 att vara utredningens sekreterare.

Såsom experter åt utredningen förordnades den 30 mars 1962 byråchefen i riksförsäkringsverket Martin Engström, assessorn i hovrätten över Skåne och Blekinge Nils Olof Wentz samt den 30 december 1963 avdelningschefen i riksförsäkringsverket, numera t. f. överdirektören i statskontoret Gösta Bruno.

Till utredningen har från Kungl. Maj:t — för att tagas under övervägande vid utredningsarbetet — överlämnats

delvis riksdagens skrivelse den 14 november 1961, nr 358, jämte andra lagutskottets utlåtande nr 60 rörande bl. a. fråga om ersättning för skada under militärtjänstgöring;

dels riksdagens skrivelse den 14 maj 1964, nr 225, jämte andra lagutskottets utlåtande nr 41 angående sammanträffande av förmåner enligt lagen om allmän försäkring;

dels riksdagens skrivelse den 9 april 1965, nr 154, jämte andra lagutskottets utlåtande nr 33 angående tillämpningen på sjömän av bestämmelserna om obligatorisk yrkesskadeförsäkring; och

dels riksdagens skrivelse den 20 april 1966, nr 137, jämte andra lagutskottets utlåtande nr 36 angående krigsförsäkring för sjömän.

Kungl. Maj:t har vidare — för att vara tillgänglig vid fullgörande av utredningens uppdrag — till utredningen överlämnat riksdagens skrivelse den 13 december 1956, nr 418, jämte därvid fogade andra lagutskottets utlåtande nr 57 angående utredning om allmän dödsfallsförsäkring. Härjämte har Kungl. Maj:t till utredningen överlämnat utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 26 maj 1965 jämte därvid fogade, av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1964 antagna konvention (nr 121) angående förmåner vid yrkesskada jämte en i anslutning därtill antagen rekommendation (nr 121) i samma ämne (prop. 1965: 51, L²U 42, rskr. 199).

Chefen för socialdepartementet har — för att beaktas vid utredningsarbetet — till utredningen överlämnat

dels en den 7 september 1957 av Svenska fiskares riksförbund gjord framställning rörande frivillig yrkesskadeförsäkring jämte ett av riksförsäkringsanstalten däröver den 17 juni 1958 avgivet utlåtande;

dels en framställning den 18 september 1959 av Svenska gruvarbetareförbundet och Svenska gjutareförbundet rörande ersättning vid stendamm-lunga; och

dels en framställning den 27 september 1960 av riksförsäkringsanstalten rörande viss ersättning av statsmedel vid stendamm-lunga.

Från socialdepartementet har härutöver till utredningen överlämnats handlingar i vissa av Kungl. Maj:t avgjorda ärenden, som avser olika spörsmål rörande ersättning vid yrkesskada.

Till utredningen har inkommit framställningar från Stiftelsen Kungafonden Med folket för fosterlandet den 15 november 1961 angående förhöjning av ersättningar vid skador under militärtjänstgöring, från Svenska västkustfiskarnas centralförbund den 14 augusti 1963 angående frivillig yrkesskadeförsäkring, från arbetsmarknadsstyrelsen den 26 november 1963 om ersättning från yrkesskadeförsäkringen vid arbetsträning, från Svenska metallindustriarbetareförbundet den 15 november 1965 angående värdesäkring av yrkesskadeförmånerna samt den 19 oktober 1965 från Svenska Ackumulator Aktiebolaget Jungner och Svenska metallindustriarbetareförbundets avdelning nr 178 Oskarshamn angående ersättning på grund av skada vid kadmiumpåverkan i arbetet.

Utredningen har efter remiss avgivit yttrande *dels* den 4 december 1964

över en av Internationella arbetsorganisationen antagen konvention (nr 121) och rekommendation (nr 121) angående förmåner vid yrkesskada, dels den 5 december 1964 över skadeståndskommitténs betänkande angående arbetsgivares och arbetstagares skadeståndsansvar m. m. (SOU 1964: 31).

Efter erhållet bemyndigande har utredningens ordförande och sekreterare deltagit i sjätte nordiska socialförsäkringsmötet i Köpenhamn den 12—14 maj 1964, därvid olika spörsmål rörande yrkesskadeförsäkringen, bl. a. ersättningen vid invaliditet, behandlats. I detta möte deltog även andra av utredningens ledamöter och experter.

Samråd har i vissa frågor ägt rum med pensionsförsäkringskommittén och trafiklivräntekommittén.

Enligt de för utredningen gällande direktiven har utredningen haft att i första hand uppmärksamma frågan om en reviderad lagstiftning om yrkesskadeförsäkring samt om en sådan lagstiftnings inordnande i det försäkringssystem som kom till stånd genom 1962 års lagstiftning om allmän försäkring. En sådan omläggning måste — framhålls det i direktiven — även påverka de olika författningar om ersättning av statsmedel som är anknutna till 1954 års lag om yrkesskadeförsäkring. Enligt utredningsdirektiven bör en ny lagstiftning på området ej ges retroaktiv giltighet; utredningen skulle därför undersöka hur man skulle förfara med de skadefall som inträffat före den nya lagstiftningens ikraftträdande.

I anslutning till sistnämnda direktivuttalande och till vad i övrigt anförts i utredningens direktiv ansåg sig utredningen böra i första hand uppta frågan om en uppräknig av utgående yrkesskadelivräntor med hänsyn till de under senare år inträffade penningvärdeförändringarna. Ett förslag här om — av provisorisk karaktär — framlades den 27 januari 1962. Förslaget utmynnade efter behandling vid 1962 års riksdag (prop. 119, L²U 25, rskr. 310) i lagen den 6 juni 1962 (nr 303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m. jämte vissa därtill anknutna författningar.

Med skrivelse den 5 november 1964 överlämnade utredningen en av utredningen upprättad promemoria angående avvecklingen av de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens verksamhet, varom statsmakterna år 1961 fattat principbeslut. Förslag i ämnet underställdes 1965 års riksdag (prop. 45), och riksdagen godkände förslaget (L²U 41, rskr. 229), enligt vilket avvecklingen skulle ske under en övergångstid av fem år, räknat från den 1 januari 1968.

Utredningen har funnit det ändamålsenligt att för sig redovisa resultatet av utredningens överväganden rörande den del av hithörande lagstiftning som avser den enskilda sektorn, dvs. centralförfattningen på området eller 1954 års lag om yrkesskadeförsäkring och den därtill anknutna lagstiftningen om krigsförsäkring för sjömän m. fl.

Förslag till lagstiftning i detta hänseende — avsedd att träda i kraft den 1 januari 1968 — framläggs i detta betänkande. Förslaget innehåller även regler om uppskrivning och värdesäkring av ersättningar baserade på hittillsvarande lagstiftning.

Vid sidan av lagen om yrkesskadeförsäkring finns, såsom redan berörts, åtskilliga författningar som nära ansluter sig till nämnda lag men där ersättning utgår av statsmedel. Dessa författningar bör även i fortsättningen såvitt möjligt följa den centrala. Med ett förslag härom ämnar utredningen slutföra sitt arbete.

Utredningen får härmed vördsamt överlämna betänkande angående yrkesskadelag m. m.

Reservationer har avgivits av ledamöterna Hultström och Nilsson samt särskilda yttranden av ledamöterna Hultström och Hydén samt experten Bruno.

Stockholm i augusti 1966.

Yngve Samuelsson

Gösta Bruno   Martin Engström   Leif Hultström   Sven Hydén

Harald Nilsson

N. O. Wentz

Gunnar Werner

/ Sven Blomdahl

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Förslag till

Lag med särskilda bestämmelser om ersättning vid yrkesskada (yrkesskadelag)

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §.

Drabbas arbetstagare i allmän eller enskild tjänst av yrkesskada utgår, utöver vad som följer av lagen om allmän försäkring, ersättning från den allmänna försäkringens sjukförsäkring, folkpensionering och försäkring för tilläggspension enligt bestämmelserna i denna lag.

Vid tillämpningen av denna lag jämställs med arbetstagare den som efter fullgjord skolplikt bedriver studier, om den studerande är berättigad till studiehjälp eller studiemedel för studierna eller endast på grund av bestämmelse om behovsprövning är utesluten från sådan förmån. Med arbetstagare jämställs ock den som deltagar i praktisk yrkesorientering inom grundskolan eller undergår av stat eller kommun anordnad omskolning eller arbetsträning.

2 §.

Denna lag äger ej tillämpning på skada som drabbar arbetstagare, vilken är gift med arbetsgivaren. Från lagens tillämpning är även undantagen skada som drabbar arbetstagare, vilken är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag med arbetsgivaren eller dennes make och som varaktigt lever i hushållsgemenskap med arbetsgivaren, om ej arbetstagaren är placerad i sjukpenningklass enligt lagen om allmän försäkring. Med släktskap jämställs adoptivförhållande.

Konungen äger från rätt till ersättning enligt denna lag undantaga arbetstagare, som äro anställda hos staten och äro tillförsäkrade ersättningar vid yrkesskada vilka väsentligen motsvara förmånerna enligt denna lag.

3 §.

Med yrkesskada förstås

- a) skada till följd av olycksfall i arbetet;
- b) skada, som eljest orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ämne eller genom strålände värme eller ljus eller genom joniserande strålning;

c) i den mån Konungen så föreskriver skada, som annorledes än genom olycksfall orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande rörelser, av fortgående, upprepat eller ovanligt tryck, av skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg eller av buller eller smitta.

Med skada avses kroppsskada ävensom skada å konstgjord lem eller därmed jämförlig anordning, som är i bruk för sitt ändamål.

Solsting, värmeslag, förfrysning, inflammation i arbetsvalk ävensom skada genom mekanisk inverkan under högst några få dagar anses alltid ha uppkommit genom olycksfall.

Till olycksfall i arbetet hänföres även olycksfall vid färd till eller från arbetsstället, om färden föranledes av och står i nära samband med arbetsanställningen.

Skada, som orsakats av krigsåtgärd under krig vari riket befinner sig, anses ej såsom yrkesskada.

4 §.

Har arbetstagare som ådragit sig skada varit utsatt för olycksfall i arbetet, skall orsakssamband anses föreligga mellan olycksfallet och skadan, om ej övervägande skäl tala däremot.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, om arbetstagaren i arbetet varit utsatt för inverkan som avses i 3 § första stycket b) eller c).

5 §.

Yrkesskada, som avses i 3 § första stycket b) eller c) eller tredje stycket, anses ha inträffat den dag skadan yppades.

Allmänna bestämmelser

6 §.

Ersättning enligt denna lag består av sjukvårdsersättning, sjukpenning, folkpension och tilläggspension samt särskilda yrkesskadeförmåner.

Vid sjukdom eller skada, som medför rätt till ersättning enligt lagen om allmän försäkring, utgår ersättning enligt denna lag endast i den mån beloppet därav överstiger vad som i motsvarande hänseende utgår enligt lagen om allmän försäkring.

7 §.

I fråga om sjukvårdsersättning, sjukpenning, folkpension och tilläggspension enligt denna lag skall, där ej annat följer av vad nedan sägs, gälla vad som stadgas om motsvarande förmån i lagen om allmän försäkring och med stöd därav utfärdade bestämmelser.

Om sjukvårdsersättning

8 §.

Även om arbetstagare ej är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring, utgår vid yrkesskada ersättning för utgifter för läkarvård, tandläkarvård och sjukhusvård ävensom i samband därmed företagna resor samt sådan ersättning varom föreskrift meddelats enligt 2 kap. 6 § lagen om allmän försäkring.

I fråga om sjukvårdsersättning på grund av yrkesskada skall 2 kap. 8 § första stycket lagen om allmän försäkring ej äga tillämpning.

9 §.

Utgifter vid yrkesskada för tandläkarvård och för resor till och från tandläkaren ersättas med belopp motsvarande den skadades kostnader i den mån dessa äro att anse såsom skäliga. Resekostnader ersättas dock endast till den del de för varje besök hos tandläkaren överstiga belopp som Konungen bestämmer.

10 §.

Medför yrkesskada behov av sjukvård utom riket, ersättas skäliga kostnader härför, utgifter för erforderliga läkarintyg, läkemedel och resor inräknade.

Om sjukpenning

11 §.

Vid sjukdom på grund av yrkesskada, som förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften, utgår sjukpenning jämte i förekommande fall barntillägg, även om arbetstagaren ej är placerad i sjukpenningklass enligt lagen om allmän försäkring. Sjukpenning utgår dock ej för tid före den månad under vilken arbetstagaren fyller sexton år.

Till den som är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring men ej är placerad i sjukpenningklass utgår sjukpenning efter sjukpenningklass nr 2, där ej annat följer av 12 §. Sjukpenning till den som ej är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring utgår efter den sjukpenningklass i vilken han skulle ha varit placerad, om han varit försäkrad enligt nämnda lag.

Bestämmelserna i denna paragraf gälla ej i fall som avses i 1 § andra stycket.

12 §.

Har i fråga om arbetstagare, som är inskriven hos allmän försäkringskassa, anmälan gjorts om inkomst som föranleder placering i sjukpenningklass eller placering i högre sjukpenningklass än den för honom gällande,

skall för sjukpenning på grund av yrkesskada, som inträffar efter den dag då anmälan inkom till försäkringskassan, gälla den av anmälan föranledda placeringen i sjukpenningklass.

Om folkpension

13 §.

Vid yrkesskada utgår folkpension i form av förtidspension, ålderspension, änkepension och barnpension samt barntillägg, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning, även om de i 5 kap. lagen om allmän försäkring angivna förutsättningarna för rätt till folkpension ej äro uppfyllda.

14 §.

Folkpension i form av förtidspension vid yrkesskada utgår, även om arbetstagarens arbetsförmåga på grund av sådan skada är varaktigt nedsatt med mindre än hälften. Förtidspension utgives dock ej vid nedsättning av arbetsförmågan, som är mindre än en sjättedel.

Är arbetstagarens arbetsförmåga nedsatt på grund av både yrkesskada och annan skada eller sjukdom, skall nedsättningen i sin helhet anses förorsakad av yrkesskada, om det ej är uppenbart att arbetsförmågan endast i ringa mån nedsatts av sådan skada.

Kan nedsättning av arbetsförmågan ej anses varaktig men kan den antagas bestå avsevärd tid, utgår sjukbidrag i stället för förtidspension.

15 §.

Den vars arbetsförmåga på grund av yrkesskada är nedsatt med minst hälften men likväl ej med avsevärt mer än hälften erhåller hälften av hel förtidspension.

Vid nedsättning av arbetsförmågan på grund av yrkesskada med mindre än hälften utgives, om nedsättningen likväl kan anses avsevärd, en fjärdedel och i övriga fall en åttondel av hel förtidspension.

16 §.

Till den som på grund av yrkesskada åtnjuter folkpension i form av förtidspension för månaden före den, under vilken han fyller sextiosju år, utgår för tiden därefter folkpension i form av ålderspension.

Ålderspension enligt denna lag må ej utgå med högre belopp än den skadade skulle ha uppburit i förtidspension, om han fortfarande varit berättigad till sådan pension.

17 §.

Barntillägg till förtidspension, som tillkommer den vars arbetsförmåga på grund av yrkesskada är nedsatt med minst hälften men likväl ej med

avsevärt mer än hälften, eller, i fall som avses i 16 §, motsvarande ålderspension, utgör hälften av barntillägg till hel sådan pension.

Till förtidspension, som enligt denna lag utgives när den skadades arbetsförmåga är nedsatt med mindre än hälften, eller, i fall som avses i 16 §, motsvarande ålderspension utgår ej barntillägg.

Bestämmelsen i 16 § andra stycket äger motsvarande tillämpning i fråga om barntillägg.

18 §.

Bestämmelserna i 9 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring äga motsvarande tillämpning i fråga om invaliditetstillägg till förtidspension, som enligt denna lag utgives när den skadades arbetsförmåga är nedsatt med mindre än hälften.

19 §.

Invaliditetsersättning utgår ej till den som åtnjuter pension enligt denna lag.

20 §.

Till änka efter arbetstagare, som avlidit på grund av yrkesskada, utgår folkpension i form av änkepension även för tid efter ingången av den månad, under vilken hon fyller sextiosju år.

Äger änka rätt till ålderspension enligt 6 kap. 1 § första stycket lagen om allmän försäkring eller åtnjuter hon folkpension i form av ålderspension enligt nämnda lag, utgår ej änkepension enligt denna lag.

21 §.

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg utgå ej till folkpension enligt denna lag.

22 §.

Är pensionsberättigad ej bosatt i riket, må riks försäkringsverket med hans samtycke utbyta folkpension till honom enligt denna lag mot ett engångsbelopp, motsvarande lägst fyrtio procent av kapitalvärdet av den pension vartill han är berättigad. Har utbyte ägt rum, utgår ej vidare ersättning på grund av yrkesskadan. Grunderna för beräkningen av kapitalvärde som nu sagts fastställas av Konungen.

Om tilläggspension

23 §.

Vid yrkesskada utgår tilläggspension i form av förtidspension, ålderspension, änkepension och barnpension, även om den skadade icke tillgodoräknats pensionspoäng enligt lagen om allmän försäkring.

24 §.

Tilläggs pension i form av förtidspension vid yrkesskada utgår, även om nedsättningen av den skadades arbetsförmåga på grund av yrkesskadan är varaktigt nedsatt med mindre än hälften. Förtidspension utgives dock ej vid nedsättning av arbetsförmågan, som är mindre än en sjättedel.

Kan nedsättningen av arbetsförmågan ej anses varaktig men kan den antagas bestå avsevärd tid, utgår sjukbidrag i stället för förtidspension.

Bestämmelserna i 14 § andra stycket och 15 § äga motsvarande tillämpning i fråga om tilläggs pension i form av förtidspension.

Tilläggs pension i form av förtidspension utgives icke för tid före den månad, under vilken den skadade fyller sexton år.

25 §.

Till den, som för månaden före den under vilken han fyller sextiosju år åtnjuter tilläggs pension i form av förtidspension på grund av yrkesskada, utgår för tiden därefter tilläggs pension i form av ålderspension.

26 §.

Vid beräkning av tilläggs pension på grund av yrkesskada tillgodoräknas arbetstagaren yrkesskadepoäng enligt vad nedan sägs.

Yrkesskadepoängen är det tal som erhålles när arbetstagarens årliga arbetsförtjänst, beräknad enligt 27 §, minskas med basbeloppet vid ingången av det år då yrkesskadan inträffade och återstoden därefter delas med nämnda basbelopp. Inträffade skadan före ingången av den månad, då den skadade fyllde nitton år, eller därefter men före ingången av den månad, då han fyllde tjuogoett år, förhöjes yrkesskadepoängen med i förra fallet femtio procent och i senare fallet tjuogo procent, när fråga är om förtidspension för tid från och med den månad, då den skadade fyller tjuogoett år, eller om ålderspension, änkepension eller barnpension.

Yrkesskadepoängen är minst en, när fråga är om förtidspension för tid före den månad då den skadade fyller tjuogoett år, och minst en och en halv, när fråga är om förtidspension för tid därefter eller om ålderspension, änkepension eller barnpension. Var den skadades arbetsförmåga nedsatt med minst hälften vid tiden för skadans inträffande, är dock minsta yrkesskadepoäng en halv.

Yrkesskadepoängen tillgodoräknas arbetstagaren för ettvarvt av de tre år, som närmast föregått det år varunder pensionsfallet inträffade, och ersätter därvid pensionspoäng, som för nämnda tre år må ha tillgodoräknats honom enligt lagen om allmän försäkring. Tillgodoräknande av yrkesskadepoäng skall dock ej äga rum för år, för vilket pensionspoängen är högre än yrkesskadepoängen, och ej heller för år efter det under vilket arbetstagaren fyllt sextiosex år.

I övrigt gäller i fråga om yrkesskadepoäng vad i lagen om allmän försäkring är stadgat om pensionspoäng.

27 §.

Med årlig arbetsförtjänst avses det belopp, vartill arbetstagarens inkomst av förvärvsarbete, utan hänsyn till övergående sjukdom, tillfälligt övertidsarbete eller annan särskild omständighet, vid tid då skada inträffar kan antagas uppgå för år räknat.

Inkomst av arbete för egen räkning må ej beräknas högre än som motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för annans räkning. Utgöres inkomst helt eller delvis av naturaförmåner, skola dessa uppskattas efter de regler som tillämpas vid taxering till kommunal inkomstskatt.

Vid beräkning av årlig arbetsförtjänst tages icke hänsyn till sådan del av årsinkomst som överstiger sju och en halv gånger basbeloppet vid ingången av det år då skadan inträffade. Den årliga arbetsförtjänsten avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

28 §.

I fråga om tilläggspension på grund av yrkesskada äger 13 kap. 2 § sista stycket första punkten lagen om allmän försäkring icke tillämpning.

29 §.

Har någon, som åtnjuter förtidspension på grund av yrkesskada vilken förorsakat nedsättning av arbetsförmågan med mindre än hälften, för visst år inkomst av förvärvsarbete svarande mot högre pensionspoäng än den som enligt 13 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring skall antagas ha tillgodoräknats honom, skall pensionsgrundande inkomst för året beräknas för honom.

Om pensionsgrundande inkomst beräknats enligt första stycket, skall den däremot svarande pensionspoängen ersätta den pensionspoäng som enligt 11 kap. 6 § sista stycket lagen om allmän försäkring skall tillgodoräknas honom för året.

30 §.

Pensionspoäng, som tillgodoräknats enligt 29 §, lägges till grund för pensionsberäkningen,

- a) när förtidspension övergår till ålderspension;
- b) när förtidspension ändras med hänsyn till ändring av arbetstagarens arbetsförmåga;
- c) när arbetstagaren avlider och efterlevande till honom blir berättigad till änkepension eller barnpension.

Inträffar fall som avses i första stycket b) eller c) före utgången av det år då arbetstagaren fyller sextiofem år, skall ny beräkning enligt 13 kap.

2 § andra stycket lagen om allmän försäkring äga rum. Pensionsfallet anses därvid ha inträffat vid den tidpunkt som angives i första stycket.

31 §.

Drabbas arbetstagare, som är född tidigare än år 1924, av yrkesskada, skall i fråga om tilläggspension på grund av sådan skada vid tillämpning av 12 kap. 2 § första stycket andra punkten och andra stycket lagen om allmän försäkring det antal år, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats honom, ökas med ett för varje helt år eller del därav, som vid hans födelse återstod till ingången av år 1924. I sådant fall äger 15 kap. 1 § lagen om allmän försäkring icke tillämpning.

Om särskilda yrkesskadeförmåner

32 §.

Medför yrkesskada behov av särskilda hjälpmedel till lindrande av menliga följder av skadan, ersättas erforderliga kostnader härför.

33 §.

Medför yrkesskada lyte eller annat stadigvarande men, såsom förlust helt eller delvis av kroppsdel eller kroppsorgan eller av funktionsförmågan hos kroppsdel eller kroppsorgan, på den fysiska eller psykiska funktionsförmågan menligt inverkan smärttillstånd eller ock vanställande ärr eller annan vanställighet, och är lytet eller menet ej ringa, utgår ersättning för lytet eller menet med ett belopp för en gång (yrkesskadepening).

Avlider den skadade inom tre månader från det skadan inträffade, utgår ej yrkesskadepening.

34 §.

Yrkesskadepening utgör högst sex gånger basbeloppet eller, när fråga är om flera lyten eller men, högst åtta gånger basbeloppet samt lägst hälften av basbeloppet. Hade den skadade då skadan inträffade fyllt femtio år, utgör dock lägsta yrkesskadepening en fjärdedel av basbeloppet.

35 §.

Yrkesskadepeningens storlek bestämmes med hänsyn till graden av lyte eller men ävensom till den skadades ålder då skadan inträffade. Vid bedömningen av graden av lyte eller men skall särskilt beaktas vad detta i genomsnitt kan anses innebära i fråga om svårigheter och obehag i livsföringen samt ökade levnadskostnader. För personer av samma kön och i samma ålder skall lika stor yrkesskadepening utgå vid lika skador.

Konungen äger fastställa närmare grunder för yrkesskadepeningens bestämmande.

36 §.

Vid yrkesskadepennings bestämmande tillämpas basbeloppet för den månad, under vilken beslut om ersättningen meddelas. Yrkesskadepenningen avrundas till närmast högre hundratal kronor.

Yrkesskadepenning utgives så snart det kan avgöras, att sådan ersättning skall utgå.

37 §.

Ökas graden av lyte eller men efter det att yrkesskadepenning beviljats, skall på ansökan av den skadade frågan om yrkesskadepennings storlek omprövas.

38 §.

Har arbetstagare avlidit på grund av yrkesskada, utgår begravningshjälp med tjugo procent av basbeloppet för den månad under vilken dödsfallet inträffade.

39 §.

Ersättning enligt 32—38 §§ utgår från försäkringen för tilläggspension. I fråga om ersättning enligt 32—38 §§ gäller, i den mån ej annat följer av vad där sägs, i tillämpliga delar vad i lagen om allmän försäkring och med stöd därav utfärdade bestämmelser är stadgat om tilläggspension i form av förtidspension.

Om finansiering

40 §.

Arbetsgivare skall för varje år till allmänna pensionsfonden erlægga yrkesskadeavgift.

Yrkesskadeavgift beräknas på samma avgiftsunderlag som arbetsgivares avgift till försäkringen för tilläggspension och utgår efter en procentsats, som fastställes av Konungen med riksdagen. Procentsatsen skall vara så avvägd, att yrkesskadeavgifterna förslå till bestridande av utgifterna för tilläggspensionsförmåner och särskilda yrkesskadeförmåner enligt denna lag och krigsolycksfallslagen samt särskilda efterlevandeförmåner enligt sistnämnda lag ävensom till förvaltningskostnader och erforderlig fondering.

I övrigt skall i fråga om yrkesskadeavgift i tillämpliga delar gälla vad i lagen om allmän försäkring och med stöd därav utfärdade bestämmelser är stadgat om avgift till försäkringen för tilläggspension.

Övriga bestämmelser

41 §.

Sjukvårdersättning och sjukpenning enligt denna lag utgivas av den allmänna försäkringskassa hos vilken den skadade är inskriven eller skulle ha varit inskriven, om han uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 § lagen om allmän försäkring.

Är den skadade icke och skulle han ej heller under förutsättning som i första stycket sägs ha varit inskriven hos allmän försäkringskassa, utgivas sjukvårdersättning och sjukpenning av den för Stockholm inrättade försäkringskassan. I fall som avses i detta stycke skall 4 kap. 1 § andra punkten lagen om allmän försäkring ej äga tillämpning.

Har den för Stockholm inrättade allmänna försäkringskassan utgivit sjukvårdersättning eller sjukpenning på grund av andra stycket, äger kassan från riksförsäkringsverket erhålla ersättning motsvarande vad den sålunda utgivit jämte tillägg för förvaltningskostnader enligt grunder, som fastställas av riksförsäkringsverket. Sådan ersättning jämte tillägg utgår från de avgifter som inflyta till sjukförsäkringen enligt 19 kap. 1 § lagen om allmän försäkring.

42 §.

Den som önskar komma i åtnjutande av folkpensions-, tilläggspensions- eller särskild yrkesskadeförmån enligt denna lag har att göra ansökan därom hos den allmänna försäkringskassa som enligt 41 § har att utgiva sjukvårdersättning och sjukpenning.

43 §.

Kostnad för läkarundersökning och intyg, som vid yrkesskada erfordras för styrkande av sökandens rätt till folkpensions-, tilläggspensions- eller särskild yrkesskadeförmån, ersättes i enlighet med vad Konungen förordnar.

44 §.

Underrättelse om inträffad yrkesskada skall ofördröjligen lämnas till den arbetsgivare, hos vilken den skadade var anställd vid tiden för skadans inträffande. Finnes någon som på arbetsgivarens vägnar förestår arbetet, må underrättelsen i stället lämnas till honom.

Arbetsgivare eller arbetsföreståndare, som genom underrättelse enligt första stycket eller eljest erhållit kännedom om inträffad yrkesskada, är skyldig att enligt de föreskrifter som meddelas av Konungen anmäla skadan till den allmänna försäkringskassa, som enligt 41 och 42 §§ har att utgiva ersättning till den skadade på grund av yrkesskadan.

Arbetsgivare eller arbetsföreståndare, som underlåter att fullgöra honom

enligt andra stycket åvilande anmälningsskyldighet, dömes till böter, högst etthundra kronor.

Den som medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktigt meddelande i uppgift som skall lämnas enligt denna lag dömes till böter, om brottet ej är belagt med straff i brottsbalken.

Vad i denna paragraf sägs om arbetsgivare skall i fall som avses i 1 § andra stycket gälla rektor eller annan som förestår utbildningen.

45 §.

Konungen äger förordna om en särskild nämnd med uppgift att genom rådgivande verksamhet främja en enhetlig tillämpning av denna lag.

Om nämndens sammansättning och om skyldighet för allmän försäkringskassa att inhämta yttrande från nämnden meddelar Konungen föreskrifter.

Finner allmän försäkringskassa att av nämnden avgivet yttrande icke kan godtagas av försäkringskassan, skall försäkringskassans beslut i ärendet underställas riksförsäkringsverkets prövning.

46 §.

På begäran av allmän försäkringskassa eller riksförsäkringsverket må, till vinnande av utredning i ärende angående ersättning enligt denna lag, vid allmän underrätt höras vittne eller sakkunnig eller förhör under sanningförsäkran äga rum med den som saken rör. Ingen är skyldig att inställa sig vid annan underrätt än den inom vars område han vistas. Om förhöret skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat om bevisupptagning utom huvudförhandling. Ersättning till den som inställt sig för att höras skall utgå efter vad rätten prövar skäligt och skall utgivas av den försäkringskassa, som påkallat förhöret, eller, om riksförsäkringsverket påkallat förhöret, av verket.

47 §.

Då skäl föreligga därtill må sjukvårdsersättning och sjukpenning beviljas för tid intill dess slutligt beslut fattats. För sådan förmån må föreskrivas särskilda grunder och villkor.

Förekommer anledning att förmån som avses i första stycket bör indragas eller minskas, må förordnas att förmånen för tid intill dess slutligt beslut fattas skall indragas eller utgå med lägre belopp.

48 §.

Har någon under resa eller eljest blivit borta och kan det antagas att han avlidit på grund av yrkesskada, utgå änkepension och barnpension enligt denna lag. Såsom villkor för utbetalning av pension må dock krävas förklaring på heder och samvete av den efterlevande att denne saknar varje

underrättelse om den bortavarande. I fråga om omyndig må sådan förklaring infordras från hans förmyndare. Finnes den bortavarande sedermera vara vid liv eller ha avlidit av annan orsak än yrkesskada, skall pension ej vidare utgå.

49 §.

Konungen äger träffa överenskommelse med främmande makt angående utsträckt tillämpning av denna lag eller om undantag i vissa fall från vad i lagen är stadgat.

50 §.

De närmare föreskrifter, som finnas erforderliga för tillämpningen av denna lag, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av riksförsäkringsverket.

Lagens ikraftträdande m. m.

51 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968 men äger, utom i fall som avses i 52 §, icke tillämpning i fråga om skada, som inträffat dessförinnan.

Genom denna lag upphäves lagen den 14 maj 1954 om yrkesskadeförsäkring.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till eller avses eljest däri stadgande, som ersatts genom bestämmelse i denna lag eller med stöd därav utfärdad bestämmelse, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Äldre bestämmelser gälla alltjämt sådant ersättningsanspråk på grund av yrkesskada, som ej till följd av vad i första stycket sägs skall bedömas enligt den nya lagen.

52 §.

Vid tillämpning av 14 § andra stycket skall nedsättningen av arbetsförmågan beräknas med hänsyn tagen även till skada eller sjukdom som inträffat före lagens ikraftträdande. Vad nu sagts gäller även yrkesskada, som inträffat före ikraftträdandet.

Vid yrkesskadepeningens bestämmande skall skada, som omfattas av lagen om yrkesskadeförsäkring men som medfört nedsättning av arbetsförmågan med mindre än en tiondel, anses ha orsakats av samma händelse som orsakat den senare skadan.

53 §.

För år 1968 skall procentsatsen för yrkesskadeavgift fastställas år 1967.

Förslag om procentsats skall framläggas av riksförsäkringsverket första gången år 1968.

54 §.

I fråga om livränta eller sjukpenning på grund av obligatorisk försäkring jämlikt lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar eller lagen om yrkesskadeförsäkring skall, i den mån ersättning ej utgives av staten, gälla följande.

1. Livränta, som tillkommer skadad, vars arbetsförmåga är nedsatt med minst två tiondelar, efterlevande make eller annan i 20 § lagen om yrkesskadeförsäkring avsedd efterlevande ävensom barn, fader, moder eller adoptant, skall från och med den 1 januari 1968 eller den senare tidpunkt, då rätt till livränta inträder, utgå med belopp, som framkommer när det för varje tid fastställda basbeloppet multipliceras med det tal — beräknat med två decimaler — vilket anger förhållandet mellan livräntans belopp och beloppet 4 700.

Vad nu sagts om livränta skall, där viss del av livränta utbytt mot ett engångsbelopp, avse den del av livräntan som icke omfattas av utbytet.

Utgår omreglerad livränta enligt lagen den 17 juni 1955 (nr 469) eller förhöjd livränta enligt lagen den 6 juni 1962 (nr 303), skall den omreglerade eller förhöjda livräntan läggas till grund för beräkningen.

2. Utgår pension jämlikt lagen om allmän försäkring och skall pensionen jämlikt 17 kap. 2 § nämnda lag minskas med del av livräntan, skola bestämmelserna i 1. avse endast den del av livräntan, med vilken pensionen icke minskas.

3. Livränta, som tillkommer skadad vilken är född år 1903 eller senare och vars arbetsförmåga är nedsatt med mindre än två tiondelar, skall på ansökan av den skadade, om ej särskilda skäl tala däremot, av försäkringsinrättningen utbytas, i vad den belöper på tid före det den skadade fyllt sextiosju år, helt samt för tid därefter till en fjärdedel mot ett belopp för en gång, motsvarande de utbytta livräntebeloppens kapitalvärde enligt beräkningsgrunder som fastställas av Konungen. Ansökan skall ha inkommit till försäkringsinrättningen före 1969 års utgång eller, om livränta fastställts efter 1968 års utgång, inom ett år efter det livräntan fastställdes.

4. Är någon behäftad med två eller flera skador, som var för sig medföra rätt till livränta enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar eller lagen om yrkesskadeförsäkring, skall vid tillämpning av 1. arbetsförmågan anses nedsatt med det tal, som utgör summan av de för de skilda skadorna bestämda invaliditetsgraderna.

5. Där ej annat följer av vad ovan stadgats skall i fråga om den ersättningsförhöjning som följer av 1. och 2. i tillämpliga delar gälla vad som finnes föreskrivet beträffande den ersättning som blivit förhöjd.

6. Till bestridande av den kostnad för varje kalenderår som föranledes av 1. och 2. åligger det annan arbetsgivare än staten att erlagga proportionellt tillägg till de yrkesskadeavgifter som jämlikt 40 § denna lag skola

för året beräknas för honom. Närmare föreskrifter om sådant tillägg meddelas av Konungen.

Angående debitering och uppbörd av tillägg, som avses i första stycket, skall tillämpas vad i sådant hänseende gäller om yrkesskadeavgift.

55 §.

I fråga om ömsesidigt försäkringsbolag, som avses i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, skall gälla följande.

1. Bolag skall före utgången av år 1972, efter avtal därom mellan bolaget och riksförsäkringsverket, å verket ha överfört bolagets hela försäkringsbestånd ävensom bolagets övriga ersättningsförpliktelser på grund av den av bolaget drivna försäkringsrörelsen.

Överförandet skall, om ej annat följer av vad nedan sägs, ske i den ordning varom är stadgat i 54 § lagen om yrkesskadeförsäkring.

2. Avtal som avses under 1. skall av bolaget, sedan avtalet godkänts på ordinarie bolagsstämma, omgående anmälas till försäkringsinspektionen, som har att, utan prövning av avtalets innehåll, ofördröjligen registrera detsamma. När registrering skett, skall bolaget anses fritaget från sina förpliktelser på grund av det överlåtna försäkringsbeståndet. Dessa förpliktelser skola i stället åvila riksförsäkringsverket.

3. Uppstår mellan parterna tvist angående villkoren för överlåtelsen, skall tvisten avgöras genom skiljedom av en för ändamålet utsedd skiljenämnd.

Skiljenämnden skall bestå av ordförande och fyra ledamöter. Vardera parten utser två ledamöter. Ordföranden utses av försäkringsinspektionen.

Av skiljenämnden meddelad dom skall ha samma verkan som en mellan parterna träffad överenskommelse.

4. Därest avtal om överlåtelse ej träffats före utgången av år 1972, skall den för bolaget bestämda tiden för koncession anses ha gått till ända vid angivna tidpunkt.

5. Den som vid utgången av år 1967 är delägare i bolag som här avses skall anses såsom delägare i bolaget jämväl för tiden därefter.

6. De ytterligare föreskrifter, som må finnas erforderliga för avvecklingen av bolagens verksamhet, meddelas av Konungen eller, efter Konungens förordnande, av försäkringsinspektionen.

Förslag till

Kungörelse med föreskrifter enligt 3 § första stycket c) yrkesskadelagen

Med stöd av 3 § första stycket c) yrkesskadelagen förordnas som följer.

Till skada, som avses i nämnda lagrum, hänföres

1. genom inverkan av ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande rörelser framkallad

- a) sjukdom i sena eller senas omgivning;
- b) sjukdom i vävnaderna kring överarmens epikondyler (epikondylit);
- c) kramp eller darrning i armens eller handens muskler eller annan rubbning i dessa musklers samverkan (koordinationsrubbning) vid skrivning för hand eller med maskin eller vid telegrafering, piano- eller fiolspeling, spinning, mjölkning eller annan därmed jämförlig verksamhet;

2. genom inverkan av fortgående, upprepat eller ovanligt tryck framkallad

- a) sjukdom i slemsäck eller underhudsvävnad;
- b) perifer nervförlamning (s. k. sliparsjuka, betförlamning och dylikt);

3. genom inverkan av skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg framkallad sjukdom i benstomme, leder eller muskler eller genom sådan inverkan framkallad sjukdom i armar eller händer;

4. genom inverkan av buller eller av skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg framkallad dövhet eller hörselnedsättning;

5. genom smitta framkallad

a) sjukdom, som ådragits i sysselsättning vid laboratorium, där arbete med smittämnet bedrives;

b) sjukdom, som avses i 2 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443) eller varom förordnande utfärdats enligt 24 § samma lag, tuberkulos, epidemisk hepatit och inokulationshepatit, jämväl i annat fall än som avses under a), dock endast om sjukdomen ådragits vid medicinsk undersökning eller forskning på institution eller laboratorium eller i sysselsättning vid sjukvårdsinrättning eller eljest under yrkesmässigt utövande av sjukvård eller allmän hälsovård, sjuktransporttjänst, barnmorskevård eller vård på anstalt för barn eller åldringar eller under tjänstgöring såsom hemvårdarinna i den sociala hemhjälpsverksamheten;

c) bovin tuberkulos, erysipeloid, kokoppor, mjältbrand, mul- och klövsjuka, rots, trichofyti, tularemi, undulantfeber samt Weils sjukdom, jämväl i andra fall än som avses under a) och b).

Förslag till

Kungörelse angående ersättning för resor enligt 9 § yrkesskadelagen

Med stöd av 9 § yrkesskadelagen förordnas som följer.

Ersättning för utgifter i anledning av resor, som avses i 9 § yrkesskadelagen, utgår endast i den mån utgifterna för varje besök hos tandläkaren överstiga fyra kronor.

Om resa till eller från tandläkaren i sin helhet äger rum inom verksamhetsområdet för den för Stockholm, Göteborg, Malmö eller Norrköping inrättade allmänna försäkringskassan ersätts dock utgifterna för resan endast i den mån de för varje besök hos tandläkaren överstiga fem kronor.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1968.

Förslag till

Kungörelse med föreskrifter om yrkesskadepening enligt yrkesskadelagen

Med stöd av 35 § yrkesskadelagen förordnas som följer.

1 §.

Yrkesskadepening utgår vid följande lyten och stadigvarande men med nedan angivna antal basbelopp enligt lagen om allmän försäkring.

<i>Lyte eller men</i>	<i>Antal basbelopp</i>
Förlust av	
ett pekfinger	1/2
ett långfinger	1/2
ett ringfinger och ett lillfinger	1/2
en tumme	1
en hand	2 ³ / ₄
en arm fr. o. m. armbågsleden	3
en arm fr. o. m. axelleden	3 ¹ / ₂
båda händerna	6
alla tårna på en fot	1/2
en fot, god protesfunktion	1 ³ / ₄
ena benet genom amputation på lårbenet, god protesfunktion	2 ¹ / ₂
båda fötterna, god protesfunktion	4
ena njuren	3/4
synen på ett öga, ögat ej uttaget	1 ¹ / ₄
synen på båda ögonen	6
ena ögat	1 ¹ / ₂
hörseln på ett öra	3/4
hörseln på båda öronen	3 ¹ / ₂
luktsinnet	3/4
Stelhet (ankylos) i	
ena handleden	1/2
ena fotleden	1/2
ena knäet	1 ¹ / ₄
ena höftleden	2
Förlamning (total) av	
radialisnerven	2
ulnarisnerven	1 ¹ / ₂

<i>Lyte eller men</i>	<i>Antal basbelopp</i>
medianusnerven	1½
peroneusnerven	1½
 Silikos,	
stadium I	2
stadium II	4
stadium III	6
 Mycket svår vanställdhet av ansiktet	5
 Mycket svåra psykiska besvär	6

Hade den skadade vid den tidpunkt då skadan inträffade fyllt femtio år, minskas yrkesskadepeningen med två procent för varje år eller del därav, som förflutit sedan den skadade fyllde femtio år, dock högst med femtio procent.

2 §.

Vid annat lyte eller stadigvarande men än som avses i 1 § bestämmes yrkesskadepeningen till det antal basbelopp, som med hänsyn till graden av ifrågavarande lyte eller men kan anses stå i skäligt förhållande till de belopp som följa av nämnda paragraf.

3 §.

Hade den skadade då skadan inträffade annat lyte eller stadigvarande men, bestämmes yrkesskadepeningen med hänsyn till den ökning av lyte eller men som skadan medfört. Om tidigare lyte eller men orsakats av yrkesskada, som ej medfört rätt till yrkesskadepening, skall dock vid yrkesskadepeningens bestämmande den tidigare skadan anses ha orsakats av den senare skadan.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1968.

Förslag till

Kungörelse angående ersättning för läkarundersökning m. m. enligt 43 § yrkesskadelagen

Med stöd av 43 § yrkesskadelagen förordnas som följer.

1 §.

Vid yrkesskada ersätts utgifter för läkarundersökning och intyg däröver, som erfordras för styrkande av den skadades rätt till folkpensions-, tilläggspensions- eller särskild yrkesskadeförmån, med högst tjugo kronor, om undersökningen utförts av läkare som är anställd i statens eller kommuns tjänst.

Har undersökningen utförts av annan läkare, utgår ersättning med belopp, som utgivits för undersökningen, i den mån detsamma prövas skäligt.

2 §.

Därest läkarundersökning, som avses i 1 §, föranleder utgifter för resor till och från läkare eller sjukhus eller för uppehälle och övernattning eller ock för vistelse på sjukhus, ersätts utgifterna härför med utgivet belopp i den mån detsamma prövas skäligt. Ersättning för resekostnad får dock ej beräknas till högre belopp än som följer av 7 § kungörelsen den 25 maj 1962 (nr 386) med tillämpningsföreskrifter till sjukreseförordningen.

Påkallar den skadades tillstånd, att någon följer honom vid resa till och från läkare eller sjukhus, skall ersättning för följeslagarens kostnad för resor, uppehälle och övernattning utgå efter samma grunder som angivas i första stycket.

3 §.

De ytterligare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna kungörelse, utfärdas av riksförsäkringsverket.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1968.

Förslag till

Kungörelse angående anmälan om yrkesskada

Med stöd av 44 § andra stycket yrkesskadelagen förordnas som följer.

1 §.

Arbetsgivare eller arbetsföreståndare som erhållit kännedom om inträffad yrkesskada skall, om skadan medfört eller skäligen kan antagas medföra rätt till annan ersättning enligt lagen om allmän försäkring eller yrkesskadelagen än sjukvårdersättning, ofördröjligen anmäla skadan till den allmänna försäkringskassa, hos vilken den skadade är inskriven eller skulle ha varit inskriven om han uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 § lagen om allmän försäkring. Är den skadade icke och skulle han ej heller under förutsättning som nyss sagts ha varit inskriven hos allmän försäkringskassa, skall anmälan göras till den för Stockholm inrättade försäkringskassan.

2 §.

Anmälan skall göras på särskild blankett, vartill formulär fastställes av riksförsäkringsverket efter samråd med arbetarskyddsstyrelsen eller i fråga om skeppstjänst sjöfartsstyrelsen. Anmälan skall göras i två exemplar. Vid annat arbete än skogs- och flottningsarbete skall dock anmälan om olycksfall vid färd till eller från arbetsstället ske i endast ett exemplar.

3 §.

När anmälan sker i två exemplar, skall den allmänna försäkringskassan ofördröjligen vidarebefordra det ena exemplaret till vederbörande yrkesinspektör eller specialinspektör inom yrkesinspektionen eller i fråga om skeppstjänst till sjöfartsstyrelsen.

4 §.

Genom anmälarens försorg skall dessutom ett exemplar av anmälningshandling tillställas vederbörande skyddsombud, därest sådant ombud finnes utsett.

Inträffar yrkesskada, som skäligen kan antagas endast medföra rätt till sjukvårdersättning enligt lagen om allmän försäkring eller yrkesskadelagen, skall skyddsombudet underrättas om tiden för skadans inträffande samt dess uppkomst och förlopp.

5 §.

Har yrkesskada inträffat utom riket, får anmälan om skadan ske till svensk beskickning eller svenskt konsulat, som i dylikt fall har att snarast möjligt föranstalta om erforderlig undersökning samt därefter insända handlingarna i ärendet till den försäkringskassa, till vilken anmälan om skadan skall göras.

6 §.

Försäkringskassa, som mottagit anmälan om yrkesskada, skall tillse att anmälan gjorts enligt fastställt formulär och i förekommande fall föranstalta om erforderlig komplettering av densamma.

Har försäkringskassa anledning antaga att inträffad sjukdom är att anse såsom yrkesskada, vilken skall anmälas hos kassan men varom sådan anmälan ej gjorts, skall kassan införskaffa dylikt anmälan.

7 §.

Blanketter, som avses i denna kungörelse, tillhandahållas av riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1968, då kungörelsen den 8 oktober 1954 (nr 631) angående anmälan om yrkesskada upphör att gälla.

Äldre bestämmelser gälla alljämt i fråga om yrkesskada som inträffat före ikraftträdandet.

Förslag till

Lag om ändrad lydelse av 14 § lagen den 17 juni 1955 (nr 469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Härigenom förordnas, att 14 § lagen den 17 juni 1955 angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m. skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

14 §.

Till bestridande av den kostnad för varje kalenderår, som föranledes av bestämmelserna i denna lag, åligger det annan arbetsgivare än staten att erlægga proportionellt tillägg till *de avgifter*, som jämlikt 38 och 39 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring skola för året beräknas för honom.

Till bestridande av den kostnad för varje kalenderår, som föranledes av bestämmelserna i denna lag, åligger det annan arbetsgivare än staten att erlægga proportionellt tillägg till *den yrkesskadeavgift*, som jämlikt 40 § yrkesskadelagen skall för året beräknas för honom.

Angående debitering — — — — — omförmälda avgifter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968.

Äldre lag gäller alltjämt i fråga om proportionellt tillägg för tid före ikraftträdandet.

Förslag till

Lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 6 juni 1962 (nr 303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m.

Härigenom förordnas, att 6 § lagen den 6 juni 1962 om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m. skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 §.

Till bestridande av den kostnad för varje kalenderår, som förändrades av bestämmelserna i denna lag, åligger det annan arbetsgivare än staten att erlægga proportionellt tilllägg till *de avgifter*, som jämlikt 38 och 39 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring skola för året beräknas för honom.

Till bestridande av den kostnad för varje kalenderår, som förändrades av bestämmelserna i denna lag, åligger det annan arbetsgivare än staten att erlægga proportionellt tilllägg till *den yrkesskadeavgift*, som jämlikt 40 § yrkesskadelagen skall för året beräknas för honom.

Angående debitering — — — — — omförmälda avgifter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968.

Äldre lag gäller alltjämt i fråga om proportionellt tilllägg för tid före ikraftträdandet.

Förslag till

Kungörelse med föreskrifter angående avgiftstillägg till yrkesskadeavgift enligt yrkesskadelagen

Med stöd av 15 § lagen den 17 juni 1955 (nr 469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m., 7 § lagen den 6 juni 1962 (nr 303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m. och 54 § 6. yrkesskadelagen förordnas som följer.

1 §.

Före utgången av varje kalenderår fastställer riksförsäkringsverket — efter hörande i förekommande fall av bolag som avses i 1 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring — för nästföljande kalenderår de i 14 § lagen den 17 juni 1955 (nr 469), 6 § lagen den 6 juni 1962 (nr 303) samt 54 § 6. yrkesskadelagen avsedda avgiftstilläggens storlek i förhållande till de i nämnda lagrum angivna avgifterna.

2 §.

Avgiftstilläggen ingå till en särskild kassa (skaderegleringskassan), som förvaltas av riksförsäkringsverket.

3 §.

Försäkringsinrättning, som har att utgiva ersättning enligt lagen den 17 juni 1955 (nr 469), lagen den 6 juni 1962 (nr 303) eller 54 § yrkesskadelagen, äger från kassan erhålla gottgörelse med belopp som motsvarar ersättningen.

4 §.

Bolag, som avses i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, är skyldigt att lämna riksförsäkringsverket de upplysningar, som fordras för att verket skall kunna fullgöra sina uppgifter enligt denna kungörelse.

5 §.

Över riksförsäkringsverkets beslut enligt denna kungörelse får klagan föras hos försäkringsdomstolen genom besvär. Besvären skola ingivas eller insändas till riksförsäkringsverket. Den omständigheten, att besvären ingivits eller insänts direkt till försäkringsdomstolen, utgör ej hinder för att besvären upptages till prövning, om de inkommit till domstolen före besvärstidens utgång.

Riksförsäkringsverkets beslut länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

6 §.

Riksförsäkringsverket äger meddela de närmare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna kungörelse.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1968. Avgiftstillägg för år 1968 skola dock fastställas före utgången av år 1967. Genom denna kungörelse upphävas kungörelsen den 18 november 1955 (nr 596) med vissa föreskrifter i anledning av lagen den 17 juni 1955 (nr 469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m. och kungörelsen den 28 september 1962 (nr 511) med vissa föreskrifter i anledning av lagen den 6 juni 1962 (nr 303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m. Äldre bestämmelser gälla alltså i fråga om avgift för tid före ikraftträdandet.

Den i 2 § avsedda skaderegleringskassan övertager från och med den 1 januari 1968 de rättigheter och skyldigheter som tidigare tillkommit den i 2 § kungörelsen den 18 november 1955 (nr 596) angivna omregleringskassan.

Förslag till

Lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas, *dels* att 17 kap. 2 § lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring skall upphöra att gälla, *dels* att i 1 kap. samma lag skall införas en ny paragraf, betecknad 7 §, av nedan angiven lydelse, *dels* ock att 3 kap. 5 §, 4 kap. 5 §, 6 kap. 2 §, 7 kap. 4 § och 19 kap. 1 §¹ i lagen skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 kap.

7 §.

Om förmåner vid yrkesskada från sjukförsäkringen, folkpensioneringen och försäkringen för tilläggspension utöver vad som följer av denna lag stadgas i yrkesskadelagen och krigsolycksfallslagen.

3 kap.

5 §.

Allmän försäkringskassa — — — försäkrades arbetsförmåga.

Ändring av — — — — — efter dödsfallet.

Under tid då försäkrad lider av sjukdom som avses i 7 § må hans placering i sjukpenningklass icke ändras, med mindre sådant fall är för handen som avses under b) och c) här ovan eller rätt till sjukpenning upphör till följd av vad i 4 kap. 3 eller 5 § stadgas.

Under tid då försäkrad lider av sjukdom som avses i 7 § må hans placering i sjukpenningklass icke ändras, med mindre sådant fall är för handen som avses under b) och c) här ovan eller rätt till sjukpenning upphör till följd av vad i 4 kap. 3 § stadgas.

Under tid — — — — — sex månader.

4 kap.

5 §.

Drabbas någon, som är försäkrad enligt denna lag, av skada för vilken

¹ Senaste lydelse av 19 kap. 1 § se 1966: 350.

(Nuvarande lydelse)

han är obligatoriskt försäkrad enligt lagen om yrkesskadeförsäkring, må för tid efter utgången av den i 11 § sistnämnda lag omförmälda samordningstiden ersättning enligt 2 och 3 kap. ej utgivas med anledning av skadan.

Omfattas skadan av frivillig försäkring enligt lagen om yrkesskadeförsäkring, må för tid efter det den skadade blivit berättigad till livränta enligt sagda lag ersättning enligt 2 och 3 kap. ej utgivas med anledning av skadan.

Vid sjukdom, som enligt annan lag än lagen om yrkesskadeförsäkring eller enligt särskild författning eller enligt Konungens förordnande medför rätt till motsvarande ersättning, som bestämmes av eller utbetalas från riksförsäkringsverket eller bolag varom sägs i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, utgives ersättning enligt 2 och 3 kap. endast i den mån beloppet därav överstiger vad som i motsvarande hänseende utgår enligt den andra lagen, den särskilda författningen eller förordnandet.

Vad i tredje stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning vid sjukdom, som medför rätt till ersättning enligt utländsk lagstiftning om yrkesskadeförsäkring.

(Föreslagen lydelse)

I den mån Konungen så bestämmer skall från ersättning enligt 2 och 3 kap. denna lag avräknas motsvarande ersättning, som utgår av statsmedel jämlikt annan lag eller särskild författning eller Konungens förordnande.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning vid sjukdom, som medför rätt till ersättning enligt utländsk lagstiftning om yrkesskadeförsäkring.

6 kap.

2 §.

Ålderspension utgör, där ej annat följer av vad i andra stycket sägs, för år räknat nittio procent eller, för gift försäkrad vars make åtnju-

Ålderspension utgör, där ej annat följer av tredje stycket, för år räknat nittio procent av basbeloppet. För gift försäkrad, vars make åtnju-

(Nuvarande lydelse)

ter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 1 § första stycket, *sextiosju och en halv procent av basbeloppet. Åtnjuter maken enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket två tredjedelar eller en tredjedel av hel förtidspension, utgår dock ålderspension i förra fallet med sjuttiofem och i senare fallet med åttio-två och en halv procent av basbeloppet.*

(Föreslagen lydelse)

ter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 1 § första stycket, *utgör dock ålderspension*

a) *sextiosju och en halv procent av basbeloppet, om maken åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller hel förtidspension enligt denna lag eller äger rätt till pension enligt 1 § första stycket eller åtnjuter hel förtidspension enligt yrkesskadlagen eller krigsolycksfallslagen,*

b) *sjuttiofem procent av basbeloppet, om maken åtnjuter två tredjedelar av hel förtidspension enligt denna lag eller yrkesskadlagen eller krigsolycksfallslagen,*

c) *åttio procent av basbeloppet, om maken åtnjuter hälften av hel förtidspension enligt yrkesskadlagen eller krigsolycksfallslagen,*

d) *åttiotvå och en halv procent av basbeloppet, om maken åtnjuter en tredjedel av hel förtidspension enligt denna lag,*

e) *åttiofem procent av basbeloppet, om maken åtnjuter en fjärdedel av hel förtidspension enligt yrkesskadlagen eller krigsolycksfallslagen,*

f) *åttiosju och en halv procent av basbeloppet, om maken åtnjuter en åttondel av hel förtidspension enligt skadelagen eller krigsolycksfallslagen.*

Utgår ålderspension till make enligt yrkesskadlagen eller krigsolycksfallslagen skall vid tillämpningen av första stycket ålderspensionen anses såsom förtidspension.

Börjar ålderspension — — — — — till folkpension.

(Nuvarande lydelse)

Hel förtidspension utgör för år räknat nittio *eller*, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket, *sex-tiosju och en halv procent av basbeloppet*. Åtnjuta båda makarna förtidspension och är pensionen för *endera eller båda sådan som i 2 § andra eller tredje stycket sägs, skall dock vid beräkning av pension hel förtidspension utgöra, om två tredjedelar av hel förtidspension utgår till andra maken, sjuttiofem och, om en tredjedel av hel förtidspension utgår till denne, åttiotvå och en halv procent av basbeloppet.*

(Föreslagen lydelse)

7 kap.

4 §.

Hel förtidspension utgör för år räknat nittio *procent av basbeloppet*. För gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket, *utgör dock hel förtidspension,*

a) *sex-tiosju och en halv procent av basbeloppet, om maken åtnjuter folkpension eller hel förtidspension enligt denna lag eller äger rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket eller åtnjuter hel förtidspension enligt yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen,*

b) *sjuttiofem procent av basbeloppet, om maken åtnjuter två tredjedelar av hel förtidspension enligt denna lag eller yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen,*

c) *åttio procent av basbeloppet, om maken åtnjuter hälften av hel förtidspension enligt yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen,*

d) *åttiotvå och en halv procent av basbeloppet, om maken åtnjuter en tredjedel av hel förtidspension enligt denna lag,*

e) *åttiofem procent av basbeloppet, om maken åtnjuter en fjärdedel av hel förtidspension enligt yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen,*

f) *åttiosju och en halv procent av basbeloppet, om maken åtnjuter en åttondel av hel förtidspension enligt yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen.*

Utgår ålderspension till make en-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ligt yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen, skall vid tillämpning av första stycket ålderspensionen anses såsom förtidspension.

19 kap.

1 §.

Arbetsgivaren skall — — — — — för tilläggs pension.

Avgift till — — — — — utfört arbete.

Avgift till — — — — — samma resultat.

Vid beräkning av avgift enligt denna paragraf skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, vars lön under året ej uppgått till trehundra kronor, och ej heller till arbetstagares lön eller ersättning i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Vad gäller sjukförsäkringen skall vidare, där ej fall som avses i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten är för handen, vid beräkning av avgift bortses från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen om yrkesskadeförsäkring. Såvitt angår försäkringen för tilläggs pension skall bortses från arbetstagare, som vid årets ingång uppnått sextiofem års ålder, så ock från arbetstagare i fall då lön eller annan ersättning till honom antingen enligt 11 kap. 2 § sista stycket icke räknas såsom inkomst av anställning eller, om arbetstagaren icke är svensk medborgare eller mantalskriven härstädes, avser arbete utom riket.

Vid beräkning av avgift enligt denna paragraf skall hänsyn icke tagas till arbetstagare, vars lön under året ej uppgått till trehundra kronor, och ej heller till arbetstagares lön eller ersättning i vad den för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Såvitt angår försäkringen för tilläggs pension skall bortses från arbetstagare, som vid årets ingång uppnått sextiofem års ålder, så ock från arbetstagare i fall då lön eller annan ersättning till honom antingen enligt 11 kap. 2 § sista stycket icke räknas såsom inkomst av anställning eller, om arbetstagaren icke är svensk medborgare eller mantalskriven härstädes, avser arbete utom riket.

Om redares — — — — — stadgas särskilt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968.

Äldre lag gäller alltså i fråga om ersättning för skada som inträffat dessförinnan, därvid dock 17 kap. 2 § skall hava följande ändrade lydelse.

17 kap.

2 §.

Äger pensionsberättigad rätt till livränta *eller sjukpenning jämlikt* lagen om yrkesskadeförsäkring eller äger han jämlikt annan lag eller särskild författning eller enligt Konungens förordnande rätt till livränta *eller sjukpenning*, som bestämmes av eller utbetalas från riksförsäkringsverket eller bolag som avses i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, minskas honom eljest tillkommande pension enligt vad nedan stadgas. Motsvarande skall äga tillämpning i fall då livränta *eller sjukpenning* utgår enligt utländsk lagstiftning om yrkesskadeförsäkring. Har livränta eller del därav eller livränta för viss tid utbytt mot ett engångsbelopp, skall anses som om livränta utginge eller den utgående livräntan vore förhöjd med belopp, som enligt de vid utbytet tillämpade försäkringstekniska grunderna svarar mot engångsbeloppet.

Folkpension och tilläggspension i form av förtidspension eller ålderspension minskas med tre fjärdedelar av den pensionsberättigade för samma tid tillkommande *sjukpenning*

Äger pensionsberättigad rätt till livränta *på grund av obligatorisk försäkring jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar eller* lagen om yrkesskadeförsäkring eller äger han jämlikt annan lag eller särskild författning eller enligt Konungens förordnande rätt till livränta, som bestämmes av eller utbetalas från riksförsäkringsverket eller bolag som avses i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, minskas honom eljest tillkommande pension enligt vad nedan stadgas. Motsvarande skall äga tillämpning i fall då livränta utgår *på grund av obligatorisk försäkring* enligt utländsk lagstiftning om yrkesskadeförsäkring. *Medför skada, för vilken livränta börjat utgivas, ånyo sjukdom för vilken sjukpenning skall utgå, skall anses som om livränta utginge under sjukdomstiden.* Har livränta eller del därav eller livränta för viss tid utbytt mot ett engångsbelopp, skall anses som om livränta utginge eller den utgående livräntan vore förhöjd med belopp som enligt de vid utbytet tillämpade försäkringstekniska grunderna svarar mot engångsbeloppet.

Folkpension och tilläggspension i form av förtidspension eller ålderspension minskas med tre fjärdedelar av den pensionsberättigade för samma tid tillkommande livränta såsom

(Nuvarande lydelse)

jämte barntillägg eller livränta såsom skadad; dock må avdrag å annan förtidspension än hel sådan ske endast om skadan inträffat före den tidpunkt från vilken pensionen utgår och avdrag å tilläggs-pension göras endast om den pensionsberättigade ägt tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år vid den tidpunkt då skadan inträffat.

Folkpension i — — — — — skadan inträffat.

Minskning enligt — — — — — skolat utgå.

(Föreslagen lydelse)

skadad; dock må avdrag å annan förtidspension än hel sådan ske endast om skadan inträffat före den tidpunkt från vilken pensionen utgår och avdrag å tilläggs-pension göras endast om den pensionsberättigade ägt tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år vid den tidpunkt då skadan inträffat.

Minskning enligt denna paragraf må för månad räknat ej överstiga det belopp med vilket minskning skedde från och med den 1 januari 1968 eller, om livränta och pension sammanträffa först därefter, det belopp varmed minskning första gången äger rum.

Förslag till

Lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring

Härigenom förordnas, att 11 § lagen den 25 maj 1962 angående införande av lagen om allmän försäkring¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 §.

För tiden — — — tvåtusenfemhundra-trettiofem kronor.

De i — — — — — av tre.

Åtnjuter den försäkrades make enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring två tredjedelar eller en tredjedel av hel förtidspension, utgår ålderspension till den försäkrade i förra fallet med fem sjättedelar och i senare fallet med elva tolfte delar av det belopp, vartill pensionen skulle uppgå, därest maken ej åtnjuter folkpension och ej heller ägt rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket nämnda lag.

Åtnjuter den försäkrades make förtidspension, som ej är hel förtidspension, utgår ålderspension till den försäkrade med följande andel av det belopp, vartill pensionen skulle uppgå, därest maken ej åtnjuter folkpension och ej heller ägt rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket lagen om allmän försäkring,

a) fem sjättedelar, om maken åtnjuter två tredjedelar av hel förtidspension enligt lagen om allmän försäkring eller yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen,

b) åtta niondelar, om maken åtnjuter hälften av hel förtidspension enligt yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen,

c) elva tolfte delar, om maken åtnjuter en tredjedel av hel förtidspension enligt lagen om allmän försäkring,

d) sju adertondelar, om maken åtnjuter en fjärdedel av hel förtidspension enligt yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen,

e) trettiofem trettiosjättedelar, om

¹ Senaste lydelse av 11 § se 1966:237.

(Nuvarande lydelse)

Åtnjuta makar förtidspension och utgår för endera eller båda *två tredjedelar eller en tredjedel av hel förtidspension*, skall vid beräkning av pension hel förtidspension utgöra, *om två tredjedelar av hel förtidspension utgår till andra maken, fem sjättedelar och, om en tredjedel av hel förtidspension utgår till denne, elva tolfte delar* av hel förtidspension till försäkrad, vars make ej åtnjuter folkpension och ej heller äger rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket lagen om allmän försäkring.

(Föreslagen lydelse)

maken åtnjuter en åttondel av hel förtidspension enligt yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen.

Åtnjuta makar förtidspension och utgår för endera eller båda *förtidspension, som ej är hel förtidspension*, skall vid beräkning av pension hel förtidspension utgöra *följande andel* av hel förtidspension till försäkrad, vars make ej åtnjuter folkpension och ej heller äger rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket lagen om allmän försäkring,

a) *fem sjättedelar, om maken åtnjuter två tredjedelar av hel förtidspension enligt lagen om allmän försäkring eller yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen,*

b) *åtta niondelar, om maken åtnjuter hälften av hel förtidspension enligt yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen,*

c) *elva tolfte delar, om maken åtnjuter en tredjedel av hel förtidspension enligt lagen om allmän försäkring,*

d) *sjutton adertondelar, om maken åtnjuter en fjärdedel av hel förtidspension enligt yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen,*

e) *trettiofem trettiosjättedelar, om maken åtnjuter en åttondel av hel förtidspension enligt yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen.*

Utgår ålderspension enligt yrkesskadelagen eller krigsolycksfallslagen med lägre belopp än sådan pension skulle ha utgjort om den utgått enligt lagen om allmän försäkring, skall vid tillämpning av denna paragraf ålderspensionen anses såsom förtidspension.

Förslag till

Lag med särskilda bestämmelser om ersättning vid olycksfall till följd av krigs- åtgärd (krigsolycksfallslag)

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Drabbas ombord på svenskt fartyg tjänstgörande person, som är omfattad av yrkesskadelagen, av olycksfall till följd av krigsåtgärd, skall såvitt angår område och tid, som Konungen bestämmer, den därav föranledda skadan anses såsom yrkesskada, även om olycksfallet inträffat utom arbetet. I fråga om sådan skada skola — vare sig olycksfallet skett i eller utom arbetet — under tillämpning i övrigt av lagen om allmän försäkring och yrkesskadelagen nedan angivna särskilda bestämmelser gälla.

Första stycket gäller även statlig befattningshavare, som under utövande av sin befattning tjänstgör ombord på utländskt fartyg.

Har inom område och under tid, som i första stycket sägs, någon som avses i första eller andra stycket blivit borta, skall han anses ha omkommit genom olycksfall till följd av krigsåtgärd, om ej med hänsyn till antaglig tid och plats för försvinnandet eller andra omständigheter är sannolikt, att annan orsak till försvinnandet förelegat. I dylikt fall skall begravningshjälp icke utgå.

2 §.

Medför olycksfall, som avses i 1 §, rätt till yrkesskadepening, utgår därutöver enligt denna lag ersättning med motsvarande belopp, dock högst sex gånger det i 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring avsedda basbeloppet.

3 §.

Om olycksfallet medfört döden skall, utöver änkepension och barnpension, till den avlidnes efterlevande utgivas ersättning med belopp som motsvarar sex gånger basbeloppet, dock med avdrag av vad som kan ha utgivits jämlikt 2 §.

Med efterlevande avses i denna lag make ävensom barn och adoptivbarn, vilka äga rätt till arv efter den avlidne. Efterlämnar den avlidne ej annan efterlevande än make, tillfaller hela ersättningen enligt denna lag maken. Finnes jämte make annan efterlevande, tillfaller halva beloppet maken. Belopp som utgår till barn och adoptivbarn fördelas efter huvudtalet.

4 §.

Bestämmelserna i denna lag avse ej dem som tjänstgöra ombord på krigsfartyg och äga ej heller tillämpning i fråga om skada, som orsakats av krigsåtgärd under krig vari riket befinner sig.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968, då lagen den 14 maj 1954 (nr 246) om krigsförsäkring för sjömän m. fl. upphör att gälla. Ersättningsanspråk på grund av olycksfall, som inträffat före den 1 januari 1968, skall dock alltjämt bedömas enligt äldre lag.

Beträffande livränta, som utgår enligt lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer eller lagen den 14 maj 1954 (nr 246), skola bestämmelserna i 54 § yrkesskadelagen äga motsvarande tillämpning.

Förslag till

Kungörelse angående tillämpning av krigsolycksfallslagen

Kungl. Maj:t har, med stöd av 1 § krigsolycksfallslagen, funnit gott förordna, att lagen skall äga tillämpning tills vidare inom samtliga farvatten samt, vid vistelse i land, inom utrikes ort där fartyget befinner sig.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1968, då kungörelsen den 26 maj 1954 (nr 278) angående tillämpning av lagen om krigsförsäkring för sjömän m. fl. upphör att gälla.

Förslag till

Lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 25 maj 1962 (nr 398) om finansiering av folkpensioneringen

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 25 maj 1962 om finansiering av folkpensioneringen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Såsom bidrag — — — — — svensk medborgare.

Folkpensionsavgift skall icke erläggas av den, som för december månad året näst före taxeringsåret åtnjutit folkpension i form av ålderspension eller förtidspension, eller för den, som avlidit före ingången av året näst före taxeringsåret.

Folkpensionsavgift skall icke erläggas av den, som för december månad året näst före taxeringsåret åtnjutit folkpension i form av ålderspension eller *sådan förtidspension som grundar sig på en nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften*, eller för den, som avlidit före ingången av året näst före taxeringsåret.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968.

¹ Senaste lydelse av 2 § se 1965: 74.

Förslag till

Förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.

Härigenom förordnas, att 1 och 4 §§ förordningen den 18 december 1959 angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Angående debitering och uppbörd av avgifter från arbetsgivare enligt lagen om allmän försäkring samt avgift för obligatorisk försäkring i riksförsäkringsverket enligt lagen om yrkesskadeförsäkring jämte tilläggsavgift enligt 39 § sistnämnda lag och avgiftstillägg jämlikt 14 § lagen angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m. ävensom avgift enligt förordningen angående byggnadsforskningsavgift skall gälla vad nedan stadgas.

Avgift jämte tilläggsavgift för frivillig försäkring i riksförsäkringsverket enligt lagen om yrkesskadeförsäkring uppbäres i den ordning verket bestämmer.

Angående debitering och uppbörd av avgifter från arbetsgivare enligt lagen om allmän försäkring samt yrkesskadeavgift enligt 40 § yrkesskadelagen och avgiftstillägg jämlikt 14 § lagen angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m., 6 § lagen den 6 juni 1962 om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m. samt 54 § 6. yrkesskadelagen ävensom avgift enligt förordningen angående byggnadsforskningsavgift skall gälla vad nedan stadgas.

4 §.

Vid bestämmande — — — gälla följande.

Jämväl såvitt gäller avgiftsunderlag för avgift enligt lagen om yrkesskadeförsäkring skall, där fråga ej är om arbetstagare som avses i 1 § första stycket förordningen om sjö-

¹ Förordningen omtryckt 1962: 396.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

mansskatt, bortses från arbetstagare,
vars lön hos arbetsgivaren under året
icke uppgått till trehundra kronor,
så ock från annan naturaförmån än
kost eller bostad.

Värdet av — — — pensionsgrundande inkomst.

Avdrag för — — — vissa arbetstagare.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1968. Äldre bestämmelser gälla alltiämt i fråga om avgift för tid före ikraftträdandet.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagna lydelse)

§ 3

Avgiften till — — — årets inkomst.

Mörvid skall bortses från arbets-
tagare, som icke är obligatoriskt för-
säkrade enligt lagen om yrkeskassa-
försäkring.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1968.

Äldre bestämmelser gälla alltiämt i fråga om avgift för tid före ikraft-
trädandet.

Förslag till

Förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 18 december 1959 (nr 555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring

Härigenom förordnas, att 3 § förordningen den 18 december 1959 angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 §.

Avgiften till — — — — — årets ingång.

Härvid skall bortses från arbetstagare, som icke är obligatoriskt försäkrad enligt lagen om yrkesskadeförsäkring.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1968.

Äldre bestämmelser gälla alltjämt i fråga om avgift för tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse av 3 § se 1966: 351.

Förslag till

Förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 22 april 1960
(nr 77) angående byggnadsforskningsavgift

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ förordningen den 22 april 1960 angående byggnadsforskningsavgift¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

1 §.

Den som yrkesmässigt bedriver byggnadsverksamhet under sådana förhållanden, att han är att anse såsom arbetsgivare enligt *lagen om yrkesskadeförsäkring*, så ock kommun, vilken såsom arbetsgivare i nämnda lags mening bedriver byggnadsverksamhet, är skyldig att, i enlighet med vad nedan sägs, till främjande av forsknings- och rationaliseringsverksamhet inom byggnadsfacket erlægga en särskild avgift (byggnadsforskningsavgift).

(Föreslagen lydelse)

Den som yrkesmässigt bedriver byggnadsverksamhet under sådana förhållanden, att han är att anse såsom arbetsgivare enligt *yrkesskadelagen*, så ock kommun, vilken såsom arbetsgivare i nämnda lags mening bedriver byggnadsverksamhet, är skyldig att, i enlighet med vad nedan sägs, till främjande av forsknings- och rationaliseringsverksamhet inom byggnadsfacket erlægga en särskild avgift (byggnadsforskningsavgift).

Till byggnadsverksamhet hänfö-
ras:

1) husbyggnad, såsom hus-, fabriks-, skorstens- och ställningsbyggnadsarbete, rivning, taktäckning, grävning, schaktning, planering, grundläggning med tillhörande pålning, gjutning m. m., uppförande av järnkonstruktioner o. d.;

2) byggnadshantverk, såsom glasmästeriarbete, plåtslageriarbete, golvläggning, målning, rörledningsinstallation och elektrisk installation, avvägning, kontrollarbeten o. d.;

3) arbete av under 1) och 2) an-

¹ Senaste lydelse av 2 § se 1966: 355.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

givet slag som utföres i samband med hus-, fabriks- och skorstensbyggnadsarbete; samt

4) kontorsarbete m. m., som utföres i anslutning till avgiftspliktigt arbete som nyss sagts.

Från avgiftsskyldighet — — — — — staten befriad.

2 §.

Byggnadsforskningsavgift utgår för kalenderår med fyrtyo hundra dels procent av den lön i penningar eller naturaförmåner av kost eller bostad, som arbetsgivare under året utgivit till arbetstagare, för vilken arbetsgivaren skall påföras avgift enligt lagen om yrkesskadeförsäkring och vilken vid debitering i riksförsäkringsverket av dylik avgift är att hänföra till någon av de i verkets premietariff under näringsgrenen byggnadsindustri upptagna undergrupperna husbyggnad (kodnummer 401) och byggnadshantverk m. m. (kodnummer 403).

Vid beräkning — — — årets ingång.

Angående debitering — — — särskilt stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1968.

Äldre bestämmelser gälla alltjämt i fråga om avgift för tid före ikraftträdandet.

Förslag till

Förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel

Härigenom förordnas, att 2 § förordningen den 4 juni 1954 angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Den som är omfattad av sjukförsäkring enligt lagen om allmän försäkring och som lider av långvarig och allvarlig sjukdom äger, där Konungen i fråga om sjukdomen så bestämt, utan kostnad erhålla läkemedel, som enligt vad Konungen förordnat skall tillhandahållas kostnadsfritt vid sådan sjukdom.

Den som är omfattad av sjukförsäkring enligt lagen om allmän försäkring *eller här i riket är i allmän eller enskild tjänst* och som lider av långvarig och allvarlig sjukdom äger, där Konungen i fråga om sjukdomen så bestämt, utan kostnad erhålla läkemedel, som enligt vad Konungen förordnat skall tillhandahållas kostnadsfritt vid sådan sjukdom.

Vad nu — — — — — vistas härstädes.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1968.

¹ Senaste lydelse av 2 § se 1962: 405.

SAMMANFATTNING AV UTREDNINGENS FÖRSLAG

I detta betänkande redovisar utredningen resultatet av sina överväganden i fråga om den del av lagstiftningen angående ekonomiskt skydd vid yrkesskada som rör den enskilda sektorn, dvs. centralförfattningen på området — 1954 års lag om yrkesskadeförsäkring — och den därtill anknutna lagstiftningen om krigsförsäkring för sjömän m. fl. Frågan om en revision av den grupp av författningar, som nära ansluter sig till yrkesskadeförsäkringslagen men enligt vilka ersättning utgår av statsmedel, kommer utredningen att behandla i ett följande betänkande.

Utredningens förslag innebär att 1954 års lag om yrkesskadeförsäkring vid utgången av år 1967 ersätts av en ny lagstiftning angående ekonomiskt skydd vid yrkesskada, kallad lag med särskilda bestämmelser om ersättning vid yrkesskada (yrkesskadelag). Enligt på detta område gängse principer skall den nya lagen ej ha retroaktiv giltighet utan äga tillämpning endast på yrkesskador som inträffat efter den 31 december 1967. Äldre bestämmelser skall alltjämt tillämpas på yrkesskador som hänför sig till tiden före den nya lagens ikraftträdande. Dessa bestämmelser föreslås emellertid reviderade i vissa hänseenden. Utredningen lämnar i det följande en redogörelse för huvuddragen i utredningens förslag och börjar därvid med den föreslagna regleringen av nya skadefall.

Nya skadefall

1. Den bärande tanken i förslaget är att det ekonomiska skyddet vid yrkesskada infogas i den allmänna försäkringen, så att skyddet vid yrkesskada bereds genom de allmänna trygghetsanordningarna, dvs. den allmänna försäkringens sjukförsäkring, folkpensionering och försäkring för tilläggs-pension. Någon fristående försäkring för yrkesskada skall alltså inte finnas i fortsättningen.

2. Förmånerna vid yrkesskada blir till sin typ desamma som vid andra skador och sjukdomar, och nivån på förmånerna blir också i princip densamma. I vissa hänseenden skall dock ersättningen vid yrkesskada beräknas efter förmånligare grunder och vid yrkesskada skall härjämte, utöver de allmänna förmånerna, kunna utgå särskilda förmåner, s. k. särskilda yrkesskadeförmåner, vartill alltså motsvarighet saknas i den allmänna försäkringen.

3. Den nya lagen innebär ingen begränsning av den nuvarande yrkesskadeförsäkringens *personella och territoriella giltighet*. Detta betyder att yrkesskadeskyddet gäller för varje arbetstagare, som drabbas av yrkesskada under sådana förhållanden att svensk lagstiftning över huvud taget äger tillämpning. Enligt den allmänna försäkringen gäller vissa villkor i fråga om den förmånsberättigade personkretsen, såsom placering i sjukpenningklass, mantalsskrivning här i riket och svenskt medborgarskap. Dessa begränsningar skall inte gälla vid yrkesskada. Till den yrkesskadade skall i enlighet härmed utgå ersättning för sjukvård, även om han ej är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring, sjukpenning, även om han inte är placerad i sjukpenningklass, folkpension, även om han ej uppfyller de i den allmänna försäkringen därför uppställda villkoren angående svenskt medborgarskap och mantalsskrivning i riket, samt tilläggspension, även om han inte tillgodoräknats pensionspoäng i den allmänna försäkringen.

Den nuvarande yrkesskadeförsäkringen omfattar, förutom arbetstagare, vissa kategorier som åtnjuter yrkesutbildning, vilka i fråga om rätten till ersättning vid yrkesskada, med visst undantag, jämställs med arbetstagare. Detta system föreslås bibehållet men utvidgat till att avse i princip alla dem som efter fullgjord skolplikt bedriver studier och därvid är berättigade till studiehjälp eller studiemedel för studierna.

4. I fråga om rätten till *sjukvårdsersättning* innebär förslaget den nyheten, att den nuvarande samordningen mellan sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna utsträcks till att omfatta hela sjukdomstiden. Ersättning för utgifter för läkarvård, sjukhusvård och i samband därmed företagna resor samt för s. k. merprestationer (sjukgymnastik m. m.) skall vid yrkesskada ersättas efter samma grunder som vid »vanlig» sjukdom.

I två hänseenden blir de yrkesskadade bättre ställda än andra, nämligen när det gäller tandläkarvård och sjukvård utom riket. Vid sådan vård föreslås ersättning utgå efter samma principer som nu gäller inom yrkesskadeförsäkringen. Detta innebär att de faktiska kostnaderna ersätts, om de anses skäliga. Även utgifterna för resor ersätts.

5. Till den som är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring skall utgå *sjukpenning* jämte barntillägg efter den sjukpenningklass i vilken vederbörande är placerad. Om den yrkesskadade visserligen är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring men dock inte är placerad i sjukpenningklass, skall han vara garanterad sjukpenning enligt sjukpenningklass nr 2 (6 kr.). Sjukpenning till yrkesskadad, som inte är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring, utgår efter den sjukpenningklass, vari han skulle ha varit placerad om han omfattats av den allmänna försäkringen. För de studerande skall dock de allmänna reglerna gälla.

Placering i sjukpenningklass eller högre sådan skall i fråga om yrkesskada, som inträffar efter den dag då inkomstanmälan inkom till försäkringskassan, gälla redan fr. o. m. den dagen.

6. Den löpande ersättningen vid invaliditet på grund av yrkesskada, dvs. den nuvarande invalidlivräntan, föreslås ersatt av den allmänna försäkringens *förtidspension* (sjukbidrag). I denna kommer att ingå såväl en folkpensionsdel som en tilläggs pensionsdel. Både för folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen skall den allmänna försäkringens regler i princip gälla. Utredningen har emellertid funnit att yrkesskadeskyddets infogande i den allmänna försäkringen kräver — utöver vad som följer av punkt 3. här ovan — vissa kompletteringar i fråga om ersättningsrätten vid yrkesskada.

7. Invaliditetsbedömningen vid yrkesskada skall enligt förslaget i fråga om såväl folk- som tilläggs pensioneringen ske efter den metod som tillämpas inom den allmänna försäkringen. Det blir alltså den av den fysiska och mentala defekten betingade nedsättningen av förvärvsförmågan som får betydelse. Däremot får — i motsats mot vad nu är fallet inom yrkesskadeförsäkringen — inte defekten som sådan någon självständig betydelse.

Denna ändrade metodik för invaliditetsbedömning i yrkesskadefall har utredningen ansett böra kompletteras därmed att till de yrkesskadade skall, vare sig han är berättigad till pension eller ej, utgå en särskild form av ersättning för men och lyte. Angående denna ersättning — som skall utgå såsom ett engångsbelopp — se vidare under 19. i det följande.

8. Inom den allmänna försäkringen fordras för rätt till förtidspension att arbetsförmågan är nedsatt med minst hälften. Den nedre gränsen för yrkesskadads rätt till förtidspension, såväl folk- som tilläggs pension, föreslås av utredningen satt redan vid en nedsättning av arbetsförmågan med en sjättedel.

9. Den allmänna försäkringen har tre invaliditetsgrader. Den nedre gränsen för den högsta invaliditetsgraden (grupp I = hel förtidspension) går ungefär vid en nedsättning av arbetsförmågan med fem sjättedelar och för den mellersta invaliditetsgraden (grupp II = $\frac{2}{3}$ av hel förtidspension) ungefär vid en nedsättning av arbetsförmågan med två tredjedelar. Den lägsta graden (grupp III = $\frac{1}{3}$ av hel förtidspension) omfattar fall, då arbetsförmågan är nedsatt med minst hälften men med mindre än två tredjedelar.

Utredningen föreslår att för de yrkesskadade i fråga om rätt till förtidspension från både folk- och tilläggs pensioneringen tillskapas två nya invaliditetsgrader, den ena för sådana yrkesskadade för vilka arbetsförmågan är nedsatt med mindre än hälften men med minst ungefär en tredjedel (grupp IV) och den andra för dem som har arbetsförmågan nedsatt i mindre grad men dock med minst en sjättedel (grupp V).

10. Beträffande kompensationsgraden i de olika grupperna föreslår utredningen ingen ändring i fråga om grupperna I och II. Däremot förordar utredningen att vid yrkesskada kompensationen inom grupp III höjs från en tredjedel till hälften av hel förtidspension. Kompensationen inom de nya

grupperna IV och V föreslås bli en fjärdedel resp. en åttondel av hel förtidspension.

11. Folkpension i form av förtidspension på grund av yrkesskada bör i princip uppgå till samma belopp som förtidspensionen i andra fall. Folkpensionsdelen av hel förtidspension kommer i enlighet härmed att senast fr. o. m. den 1 juli 1968 utgöra 90 procent av basbeloppet.

Till den som åtnjuter förtidspension från den allmänna försäkringens folkpension avlöses förtidspensionen — även reducerad sådan — av oreducerad ålderspension när vederbörande fyller 67 år. Den som inte är omfattad av folkpensioneringen — t. ex. därför att han ej är svensk medborgare — får vid yrkesskada också vid fyllda 67 år folkpension i form av ålderspension, men denna skall enligt förslaget utgå med samma belopp som han skulle ha uppburit i förtidspension.

12. Till folkpension i form av förtidspension på grund av yrkesskada skall kunna utgå barntillägg, dock ej inom invaliditetsgrupperna IV och V, ävensom invaliditetstillägg. Likaså skall den som drabbats av yrkesskada äga rätt till invaliditetsersättning. Villkoren för rätt till ersättning samt beloppens storlek normeras av reglerna i den allmänna försäkringen.

13. Till förtidspension på grund av yrkesskada skall inte utgå hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg.

14. För beräkning av tilläggspensionsdelen av hel förtidspension utgår förslaget från den allmänna försäkringens standard och metodik. Den 60-procentiga kompensationsgraden, pensionspoängberäkningen, de s. k. 30-års- och 15-årsreglerna och bestämmelserna om antagandepoäng m. m. skall gälla även i fråga om ersättning som grundas på yrkesskada. Med hänsyn till att ej alla yrkesskadade kan förutsättas ha förvärvat pensionspoäng, som ger en pension i »normal» proportion till arbetsförtjänsten, föreslår utredningen en subsidiär regel för beräkning av tilläggspension för yrkesskadad. Regeln innebär att den yrkesskadade för vart av de tre år, som närmast föregått året för pensionsfallet, tillgodoförs s. k. yrkesskadepoäng, som skall återspegla hans förvärvsinkomster vid tiden för skadefallet. Yrkesskadepoängen ersätter den pensionspoäng som den skadade kan ha förvärvat inom den allmänna försäkringen, dock endast i den mån yrkesskadepoängen är högre. Genom regeln om yrkesskadepoäng kommer i yrkesskadefallen genomgående att finnas förutsättningar för att beräkna förtidspension med hjälp av antagandepoäng; och antagandepoängen blir i yrkesskadefallen minst lika stor som yrkesskadepoängen.

Yrkesskadepoängen skall avse den skadades inkomstförhållanden vid tiden för skadefallet. Poängen erhålls genom att för den skadade — liksom fallet nu är inom yrkesskadeförsäkringen — fastställs en årlig arbetsförtjänst. Denna omvandlas sedan till yrkesskadepoäng på så sätt att den minskas med basbeloppet vid ingången av det år då yrkesskadan inträffat, varefter återstoden delas med samma basbelopp. Om basbeloppet uppgår till

5 500 kr., blir i enlighet härmed yrkesskadepoängen vid en årlig arbetsförtjänst av 22 000 kr. $[(22\ 000 - 5\ 500) : 5\ 500 =] 3$.

Den ifrågavarande regeln föreslås få giltighet över hela linjen, dvs. omfatta alla yrkesskador som berättigar till pension.

15. För den som drabbas av yrkesskada i unga år sker enligt den nuvarande yrkesskadeförsäkringen en individuell uppräknig av den årliga arbetsförtjänsten vid 18, 21 och 25 års ålder. Utredningen föreslår en regel i samma syfte — att göra det möjligt för dem, som i unga år kommit ut i förvärvslivet och skadats innan de hunnit uppnå en vuxen arbetstagares lön, att bli delaktiga av löneutvecklingen i produktionen — men med annan konstruktion av schablonmässig karaktär. Enligt förslaget skall yrkesskadepoängen för den som skadats innan han fyllt 19 år höjas med 50 procent från det den skadade fyller 21 år. Om skadan inträffar efter det han fyllt 19 år men före det han blivit 21 år, skall yrkesskadepoängen vid sistnämnda åldersgräns höjas med 20 procent.

16. Det nya yrkesskadeskyddet skall ej få understiga en fastslagen minsta nivå. Kravet härför tillgodoses genom att yrkesskadepoängen ej får understiga vissa värden. Yrkesskadepoängen skall således i princip alltid utgöra minst en såvitt gäller förtidspension för tiden innan den skadade fyllt 21 år och såvitt gäller pension i annat fall minst en och en halv. De angivna poängtalerna motsvarar vid ett basbelopp av 5 500 kr. en årsinkomst av 11 000 resp. 13 750 kr., medförande en sammanlagd folk- och tilläggspension vid total invaliditet om 8 250 resp. 9 900 kr.

17. Liksom vad fallet är i fråga om folkpensioneringen avlöses inom den allmänna försäkringen tilläggspensioneringens förtidspension av ålderspension när den försäkrade fyller 67 år. Så skall ske även vid yrkesskada. Ålderspensionen skall i princip beräknas på samma poängbas som förtidspensionen. Yrkesskadepoängen skall alltså slå igenom även på ålderspensionen.

I motsats till vad förslaget i denna del innebär i fråga om folkpensioneringen föreslås det nu sagda äga tillämpning på tilläggspensionen på grund av yrkesskada till den som när han fyller 67 år varken är svensk medborgare eller mantalsskriven i riket.

18. Den allmänna försäkringens *efterlevandeskydd* i form av änkepension och barnpension anser utredningen böra få — med iakttagande av vad som sägs under 3. — gälla även för yrkesskadeskyddets del. Samma begränsningar i ersättningsrätten, som råder inom den allmänna försäkringen, med avseende å änkans ålder, äktenskapets längd och förekomsten av barn, skall gälla också vid yrkesskada. Änka, som ej är omfattad av den allmänna försäkringen, skall få fortsätta att uppbära sin folkpension i form av änkepension även efter det hon fyllt 67 år.

Änkepension och barnpension i form av tilläggspension beräknas — lik-

som annan tilläggspension vid yrkesskada — på grundval av den avlidnes poängsituation, därvid även yrkesskadepoäng beaktas.

19. På sätt antytts under 7. föreslår utredningen, att såsom ersättning för det lyte och stadigvarande men, som en yrkesskada kan medföra, skall kunna utgå särskild ersättning i form av ett engångsbelopp till den yrkesskadade. Denna ersättning kallas i förslaget *yrkesskadepenning*. Ersättningen är inte avsedd att ge kompensation för det inkomstbortfall som yrkesskadan medför och skall därför utgå oberoende av om den skadade är berättigad till förtidspension eller ej. Avsikten med yrkesskadepenningen är att den skall med ett kontantbelopp kompensera den »försämring i livssituationen», inbegripet fördyringar i levnadskostnaderna, som yrkesskadan medfört.

Yrkesskadepenningen skall utmätas efter ganska schablonmässiga regler. Själva den fysiska eller psykiska defekten skall ha avgörande betydelse för ersättningens storlek. Däremot skall i princip bortses från vad den har för verkan i det enskilda fallet.

Rätten till yrkesskadepenning som sådan skall ej vara beroende av någon åldersgräns vare sig uppåt eller nedåt.

För yrkesskadepenningens bestämmande skall gälla fasta belopp, anknutna till den allmänna försäkringens basbelopp. Lägsta yrkesskadepenning skall för den som ej fyllt 50 år motsvara ett halvt basbelopp. Högsta yrkesskadepenning har föreslagits bli sex gånger basbeloppet eller, om fråga är om flera lyten eller men, åtta gånger basbeloppet.

Den föreslagna lagen innehåller endast allmänna grunder för yrkesskadepenningens bestämmande. Dessa föreslås kompletterade med särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser om ersättningsbelopp för de mera vanliga skadefallen. För andra fall får det bli en fråga för de tillämplande organen att utbilda praxis på området.

20. Vid yrkesskada skall, utöver yrkesskadepenningen, kunna såsom särskild yrkesskadeförmån utgå dels ersättning för *särskilda hjälpmedel* till lindrande av menliga följder av skadan och dels, om någon avlider till följd av yrkesskada, *begravningshjälp*. Ersättning för särskilda hjälpmedel skall täcka hela den erforderliga kostnaden för hjälpmedlet. Begravningshjälpen föreslås utgöra 20 procent av basbeloppet för den månad under vilken dödsfallet inträffar.

De särskilda yrkesskadeförmånerna — alltså yrkesskadepenningen, de särskilda hjälpmedlen och begravningshjälpen — skall utgå från tilläggspensioneringen.

21. Inom den allmänna försäkringen får pensionsgrundande inkomst inte beräknas för år då den försäkrade åtnjutit förtidspension. Utredningen föreslår att, när fråga är om förtidspension, som utgår inom de båda lägsta intervallerna (grupperna IV och V), inkomst av förvärvsarbete efter pensionsfallet i vissa fall skall verka pensionsgrundande.

22. Arbetsgivare har att varje år till allmänna pensionsfonden erlægga *yrkesskadeavgift* för finansieringen av yrkesskadeskyddet. Finansieringen skall ske enligt fördelningsmetod och alltså inte såsom f. n. enligt kapitaltäckningssystem. Avgiften skall beräknas på samma avgiftsunderlag som arbetsgivarens avgift till försäkringen för tilläggspension och utgå efter en av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställd procentsats. Denna skall vara så avvägd att yrkesskadeavgifterna förslår till bestridande av utgifterna för tilläggspensionsförmånerna och de särskilda yrkesskedeförmånerna ävensom till förvaltningskostnader och erforderlig fondering. Den totala merbelastningen på tilläggspensioneringen väntas till en början bli ringa och i ett jämviktsläge uppgå till totalt ca 73 milj. kr. om året, om man utgår från basbeloppet i juli 1966 (5 500 kr.). Integreringen av yrkesskadeskyddet i den allmänna försäkringen har ej ansetts redan från början komma att påverka avgiftsuttaget såvitt angår sjukförsäkringen och folkpensioneringen.

Utredningen anser en enhetlig premiesats av 0,10 procent för yrkesskadeavgiften under ett antal år framöver innefatta en rimlig avvägning.

23. I fråga om *administreringen* av det nya, i den allmänna försäkringen inlemmade yrkesskadeskyddet anser utredningen att något nytt beslutande organ är obehövt och att skyddet således skall administreras av den allmänna försäkringens organ, dvs. de allmänna försäkringskassorna, riksförsäkringsverket (RFV) och försäkringsdomstolen (FD) samt därjämte de lokala skattemyndigheterna för beräkning och uppbörd av yrkesskadeavgifterna.

Gången för behandlingen av sjukförsäkringsärenden föreslås bli densamma som nu gäller inom sjukförsäkringen. När det gäller speciella yrkesskadeproblem, anser utredningen det dock naturligt, att sådana ärenden handläggs huvudsakligen inom försäkringskassans centralkontor. Beträffande personer, som endast till följd av att skadan är yrkesskada blir ersättningsberättigade — t. ex. utländska medborgare som inte tillhör någon försäkringskassa — föreslås att prövningsrätten koncentreras till en enda försäkringskassa, nämligen den för Stockholm inrättade kassan.

Frågor om förtidspension, invaliditetstillägg, invaliditetsersättning och särskilda yrkesskedeförmåner skall prövas av försäkringskassornas pensionsdelegationer.

Främst med tanke på förhållandena under tiden innan försäkringskassorna vunnit erfarenhet av det föreslagna nya systemet har utredningen ansett det lämpligt att det inrättas en särskild central nämnd med uppgift att genom rådgivande verksamhet främja en enhetlig tillämpning av reglerna rörande det nya yrkesskadeskyddet. Försäkringskassa skall i vissa frågor vara skyldig att, innan den beslutar i ärendet, höra denna nämnd. Om kassan anser sig ej kunna godtaga nämndens utlåtande i ärendet, skall kassans beslut underställas RFV:s prövning.

Äldre skadefall

24. Livräntor enligt äldre bestämmelser skall fr. o. m. den 1 januari 1968 utgå med förhöjda belopp, om det är fråga om livränta till skadad, vars arbetsförmåga är nedsatt med minst 20 procent, eller livränta till efterlevande. Förhöjningen sker med hänsyn tagen till prisutvecklingen under åren 1963—1967. Kostnaden härför beräknas — med utgångspunkt från basbeloppet i dagens läge, 5 500 kr. — till ca 11 milj. kr. Dessa livräntor görs vidare värdebeständiga genom att de anknyts till basbeloppet.

Livränta till skadad, som är född 1903 eller senare och vars arbetsförmåga är nedsatt med mindre än 20 procent, skall kunna utbytas mot kapitalbelopp utan närmare prövning.

Reglerna rörande sammanträffande av livränta och pension från den allmänna pensioneringen jämkas.

25. De nuvarande försäkringsinrättningarna — dvs. RFV och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen — upphör att meddela yrkesskadeförsäkring efter den 31 december 1967 men de skall även efter utgången av år 1967 förvalta sina försäkringsbestånd. Bolagen skall dock före utgången av år 1972 på verket ha överfört sina försäkringsbestånd. Förslaget innehåller närmare regler härom.

Likaså behandlas i förslaget frågan om att verksamheten i försäkringsrådet (FR) upphör.

Krigsförsäkring för sjömän

26. Lagstiftningen angående krigsförsäkring för sjömän anpassas till den nya yrkesskadelagstiftningen.

MOTIV

KAPITEL I

Inledande orientering

Industrialismens genombrott medförde ej blott en starkt stegrad produktivitet och därav följande välstandsökning inom samhället. I spåren på denna utveckling följde nämligen också ett ökat antal av dem som med ohälsa, invaliditet eller i värsta fall med livets förlust fick betala för framstegen. De som drabbades härav var ofta personer vars enda tillgång var deras arbetskraft, varför en skada i arbetet kunde få till följd att den skadade eller hans efterlevande blev berövade uppehållet.

Redan tidigt vann i vårt land, liksom i många andra länder, den tanken insteg, att skyddet mot följderna av skador, som inträffat i arbetet, ej bör lämnas genom den allmänna samhällliga hjälpen, dvs. av den dåvarande fattigvården. I stället ansåg man, att arbetsgivaren bör vara skyldig att svara för skador som i arbetet drabbar arbetstagarna eller med andra ord uttryckt att produktionen skall bära kostnaderna för dessa skador.

Vår första lagstiftning på området utgörs av 1901 års lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete. Denna lag kom till stånd efter ett långvarigt utredningsarbete. Med lagen lades grunden till den sociala välfärdslagstiftning, som i så hög grad kom att sätta sin prägel på samhällsutvecklingen. Lagen gav arbetarna inom industrin och en del andra näringsgrenar rätt till ersättning av arbetsgivaren vid inträffade skador i arbetet. Ersättningarna var standardiserade och förhållandevis låga.

Ersättningssystemet enligt 1901 års lag utformades i anslutning till skadeståndsrätten. Vad som framammade lagstiftningen var dock behovet av skydd för den svagare parten i ett arbetsavtalsförhållande. Ändamålet med lagstiftningen var att i den utsträckning, som bedömdes socialt motiverad, ge trygghet mot inkomstbortfall i anledning av skada under arbetet. Denna skyddssynpunkt liksom de samhällliga önskemålen om en tryggad livsföring har under utvecklingens gång alltmer accentuerats.

Här må inskjutas att man under det utredningsarbete, som så småningom resulterade i 1901 års lag, var inne på tanken att få till stånd en allmän invaliditets-, ålderdoms- och efterlevandeförsäkring för kroppsarbetare och vissa andra kategorier, alltså ett skydd inte bara vid olycksfall i arbete utan även vid invaliditet och dödsfall av andra orsaker. Förslagen blev dock ej genomförda.

År 1913 fick vi emellertid en lag om allmän pensionsförsäkring. Lagen — alltså vår första folkpensioneringslag — var i och för sig ett stort steg framåt, men dess ersättningar var låga.

1901 års lag ersattes år 1916 av en lagstiftning om försäkring för olycksfall i arbete, vilken innebar en övergång till nya principer. Den nya lagen, som trädde i kraft den 1 januari 1918, grundades på arbetsgivarens försäkringsplikt och omfattade med några få undantag alla arbetstagare. De viktigaste ersättningarna enligt lagen, sjukpenning och livränta, bestämdes med utgångspunkt från den skadades årliga arbetsförtjänst vid skadetillfället. Försäkringen skedde antingen i riksförsäkringsanstalten (RFA) eller i något av de ömsesidiga försäkringsbolag som för ändamålet bildats av arbetsgivare.

1916 års lag (OL) gällde till och med utgången av år 1954, då den avlöstes av nu gällande yrkesskadeförsäkringslag (YFL). Under sin giltighetstid blev emellertid 1916 års lag föremål för många ändringar, varje gång i för arbetstagarna förmånlig riktning. År 1929 tillkom såsom en biförsäkring till olycksfallsförsäkringslagen lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar (YL), en lag som under de följande årtiondena blev utvidgad i åtskilliga avseenden. Ytterligare tilläggsförfattningar kom att gruppera sig kring olycksfallsförsäkringslagen.

En följd av den nu beskrivna utvecklingen var att den obligatoriska försäkringen för olycksfall i arbete och yrkessjukdomar ännu i början på 1950-talet kom att inta en framskjuten ställning inom socialförsäkringen, och olycksfallsförsäkringen framstod som det säkraste och betydelsefullaste ekonomiska skyddet vid sjukdom, invaliditet och försörjarens frånfälle. Varje år utbetalade de olika försäkringsinrättningarna ersättning i ett stort antal fall. Som exempel på försäkringens omfattning må nämnas att år 1954 anmäldes omkring 280 000 yrkesskador ha inträffat. De utbetalade ersättningarna kunde uppgå till avsevärda belopp. Övriga sociala skyddsformer för här avsedda fall höll ej tillnärmelsevis olycksfallsförsäkringens standard.

Emellertid hade — samtidigt som olycksfallsförsäkringen i fortskridande takt utbyggdes — arbete pågått med att få till stånd en allmän och obligatorisk sjukförsäkring, genom vilken för den stora gruppen förvärvsarbete medborgare skydd skulle skapas även vid annan sjukdom än sådan som föranletts av någon i arbetet inträffad händelse. Detta arbete resulterade i 1947 års lag om allmän sjukförsäkring. Denna lag trädde dock ej i kraft förrän den 1 januari 1955 — dvs. samtidigt som YFL — och då med ett delvis annat innehåll än det statsmakterna ursprungligen bestämt.

Genom den lagstiftning, som trädde i kraft vid nyåret 1955, fick vi en reviderad lagstiftning angående försäkring för yrkesskador och denna försäkring samordnades med den nya, av allmänna sjukkassor (central- och

lokalsjuk-kassor) administrerade obligatoriska sjukförsäkringen. Enligt den samordnade sjuk- och yrkesskadeförsäkringen, som alltjämt äger sin tillämpning, gäller den principen att den sjuke även i yrkesskadefallen under de första 90 dagarna av sin sjukdom får sjukhjälp enligt sjukförsäkringens regler, och hjälpen från yrkesskadeförsäkringen träder i regel in först sedan 90-dagarstiden gått till ända.

För de yrkesskadade innebär detta att de — medan de tidigare redan från skadefallets inträffande erhållit full ersättning för erforderliga sjukvårdskostnader, dvs. kostnader för läkarvård och sjukhusvård och läkemedel — under samordningstiden får nöja sig med den ersättning som utgår enligt sjukförsäkringen. De får således under samordningstiden själva stå för viss del av sjukvårdskostnaderna, medan läkemedelsfrågan ordnats utanför kassorna genom att läkemedlen utlämnas från apoteken i vissa fall gratis och i andra fall till rabatterade belopp. Enligt den ordning som gäller till ingången av år 1967 utgår sjukpenning inte för de tre första dagarna av varje sjukperiod (karenstid). Vid nämnda tidpunkt slopas karenstiden och sjukpenning utgår fr. o. m. dagen efter den då sjukdomsfallet inträffade. Därest under samordningstiden yrkesskadan medfört behov av sjukvård utom riket eller tandvård eller särskilda hjälpmedel, såsom kryckor, proteser o. dyl., ersätter emellertid yrkesskadeförsäkringen erforderliga kostnader härför inklusive nödiga resor.

När försäkringsinrättningarna, dvs. riksförsäkringsverket (RFV) och socialförsäkringsbolagen, övertar handläggningen av yrkesskadefallen utger de ersättning för den yrkesskadades sjukvårdskostnader med i regel fulla beloppet. Detta gäller även läkemedelskostnaderna. Sjukpenningens storlek är beroende av den skadades årliga arbetsinkomst enligt ett intervallsystem. Den spärregeln finns dock att sjukpenningen inte får bli lägre än den skulle bli enligt sjukförsäkringens regler.

Därest yrkesskada medför att den skadade blir invalidiserad, utgår ersättning till den skadade i form av årlig livränta. Vid dödsfall utgår livräntor till efterlevande och begravningshjälp. Yrkesskadeförsäkringens invaliditetsbedömning sker i allmänhet enligt en medicinsk-tabellarisk metod, och livränta beviljas om invaliditetsgraden beräknas nedsatt med minst 10 procent. Liksom enligt äldre lag beror livräntans storlek, förutom på invaliditetsgraden, på storleken av den skadades arbetsförtjänst vid skadetillfället.

En översiktlig redogörelse för innehållet i YFL återfinns i Bilaga 1 till betänkandet.

Såsom förut anförts utfärdades år 1913 en lag om allmän pensionsförsäkring. Genom tillkomsten av denna lag togs ett första steg mot målet att bereda alla medborgare trygghet mot de ekonomiska följderna av sjukdom, invaliditet, ålderdom och försörjarens frånfalle, oavsett om hjälpbehovet

hängde samman med yrkesskada eller ej. Ett ytterligare steg mot målet togs genom 1946 års lag om folkpensionering. Först genom den allmänna sjukförsäkringen och de senaste årens stora reformer på den allmänna pensioneringens område — 1959 års beslut om tilläggs-pensioneringen, 1960 års beslut om efterlevandepensioneringen och den år 1962 antagna lagen om allmän försäkring — har emellertid den allmänna socialförsäkringen nått en sådan utbyggnad och effektivitet att den tål en jämförelse med yrkesskadeförsäkringen.

Lagen om allmän försäkring (AFL) innebar ej blott att gällande lagstiftning på den allmänna socialförsäkringens område sammanfördes till ett enhetligt lagverk. Den innefattade även betydelsefulla materiella reformer, bl. a. en kraftig utbyggnad och förstärkning av sjukpenningförsäkringen och en nydaning av det allmänna försäkringsskyddet vid invaliditet.

I fråga om sjukförsäkringen medförde den allmänna försäkringen — förutom en uppräknig av sjukpenningbeloppen — den nyheten, att ersättningsrätten principiellt ej begränsats till viss sjukperiod utan avser hela sjukdomstiden. Liksom enligt äldre lag gäller emellertid beträffande sjukvårdersättningen en begränsning till viss del av kostnaden, som tillika är maximerad enligt taxa. I fråga om rätten till kostnadsfria eller rabatterade läkemedel innebär den nya lagen ingen ändring.

Invaliditetsskyddet enligt den allmänna försäkringen har folkpensionen som bottenersättning. Med denna som grund och i kombination med tilläggs-pension har den allmänna försäkringen byggt ut en förtidspension, som vid en invaliditet mellan lägst 50 procent och i princip $66\frac{2}{3}$ procent ger en tredjedel av hel förtidspension, vid invaliditet mellan i princip $66\frac{2}{3}$ och $83\frac{1}{3}$ procent två tredjedelar av hel förtidspension och vid svårare invaliditet hel förtidspension.

Grund för förtidspension är arbetsinvaliditet, som har sin orsak i medicinska faktorer. En medicinsk defekt som sådan grundar således ej rätt till pension utan endast i den mån den medför nedsättning av vederbörandes arbetsförmåga.

Tilläggs-pensionen beräknas efter ett poängsystem, baserat på den försäkrades inkomst av förvärvsarbete.

Genom anknytning till ett basbelopp, som varierar efter prisläget, är folkpensionen och tilläggs-pensionen — i motsats till den nuvarande yrkes-skadelivräntan — automatiskt värdebeständiga.

Beträffande sjuk-kassorna genomfördes den 1 januari 1962 den förändringen, att de tidigare lokalsjuk-kassorna upphörde att vara självständiga rättssubjekt och de tidigare centralsjuk-kassorna under namn av allmänna sjuk-kassor blev bärare av sjukförsäkringen med skyldighet att i erforderlig omfattning inrätta lokalkontor. I samband med den allmänna försäkringens införande övergick de allmänna sjuk-kassorna till att bli allmänna försäkrings-kassor. Därmed blev de organ för hela den allmänna försäkringen.

Beträffande innehållet i övrigt i AFL hänvisas till Bilaga 1.

Av den lämnade redogörelsen framgår att vår nuvarande socialförsäkring är resultatet av ett flertal reformer under detta århundrade. Reformarbetet har under årens lopp haft varierande inriktning beroende på tillgången på resurser och skiftningar i rådande värderingar.

Yrkesskadeförsäkringen kom till och växte sig stark under en tid då samhället inte på annat sätt erbjöd arbetstagarna och deras anhöriga något verksamt ekonomiskt skydd mot följderna av sjukdom, invaliditet eller dödsfall. Småningom har emellertid i vårt land — liksom i andra industriländer — genomförts allmänna trygghetsanordningar med skydd för den enskilde mot de ekonomiska konsekvenserna av sjukdom eller skada, även när dessa inte har samband med en anställning.

Genom uppbyggnaden av ett sådant allmänt system har yrkesskadeförsäkringen förlorat sin tidigare framskjutna ställning inom socialförsäkringen. Detta kan belysas genom några siffror.

År 1955, dvs. det första år då den allmänna sjukförsäkringen fungerade, anmäldes ca 135 000 yrkesskadefall till de dåvarande sjukkassorna. Av dessa slutreglerades ca 117 000 av sjukkassorna och bara ca 18 000 kom under yrkesskadeförsäkringsinrättningarnas prövning. Av de för år 1961 anmälda skadefallen slutreglerade sjukkassorna ca 115 000 och försäkringsinrättningarna ca 17 000. Genom den samordning som år 1955 kom till stånd mellan den allmänna sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen skedde alltså en nedgång med bortåt 90 procent av antalet ärenden administrerade av försäkringsinrättningarna.

För år 1965 uppgick arbetsgivarnas samlade avgifter till den allmänna socialförsäkringen till i runt tal 2 900 milj. kr. Av denna summa utgjorde 2 200 milj. kr. avgifter till den allmänna försäkringens tilläggspension, 600 milj. kr. avgifter till den allmänna sjukförsäkringen och 100 milj. kr. avgifter till yrkesskadeförsäkringen.

Avgifterna till den allmänna försäkringens sjukförsäkring och försäkring för tilläggspension kommer att öka betydligt för åren 1966 och 1967.

KAPITEL II

Utredningsuppdraget

Av den skrivelse, varmed detta förslag överlämnas, framgår att utredningsuppdraget i första hand gäller att framlägga förslag till en reviderad lagstiftning agående yrkesskadeförsäkring, vars förmåner på ett naturligt sätt skall infogas i samma socialförsäkringssystem som kom till stånd genom 1962 års lagstiftning om allmän försäkring. Systemet omfattar sjukförsäkring, folkpensionering och tilläggs pensionering.

Utredningens närmare direktiv framgår av vad chefen för socialdepartementet anförde till statsrådsprotokollet den 30 juni 1961 i samband med att departementschefen bemyndigades tillkalla utredningsmän för den ifrågasvarande utredningen.

Efter att ha framhållit att yrkesskadeförsäkringen förlorat i betydelse först genom försäkringens samordning med den allmänna sjukförsäkringen och sedermera genom tillkomste av den allmänna försäkringen med dess förtids-, efterlevande- och ålderspensioner ställer departementschefen frågan, om det för framtiden finns skäl att bibehålla en särskild yrkesskadeförsäkring. Därvid kan — framhåller departementschefen vidare — utifrån de värderingar som ligger till grund för det allmänna socialförsäkringssystemet pekas på att behovet av ersättning vid invaliditet och dödsfall självfallet inte beror av om försäkringsfallet inträffat i eller utanför arbetet.

Emellertid anser departementschefen att man bör utgå från att vi även i framtiden i någon form skall ha ett särskilt försäkringsskydd för yrkesskador. Denna ståndpunkt motiveras med att yrkesskadeförsäkringen ger ersättning i vissa situationer som inte täcks av den allmänna försäkringens skydd vid sjukdom och invaliditet, vidare med att yrkesskadeförsäkringen ersätter vissa kostnader som den allmänna försäkringen ej ersätter och slutligen med att vissa ersättningar är högre inom yrkesskadeförsäkringen än motsvarande ersättningar inom annan social försäkring.

Efter att ha uttalat att sjukförsäkringens och den allmänna pensioneringens utbyggnad påkallar en närmare inventering av behovet av särskilda yrkesskadeersättningar fortsätter departementschefen:

En sådan inventering innebär givetvis något annat än blott och bart en genomgång av gällande yrkesskadeförsäkringslag i syfte att till en reviderad lagstiftning överföra alla de regler som i något hänseende ger gynnsammare resultat

än en tillämpning av allmänna regler. Inventeringen bör ske med sikte på att yrkesskadeförsäkringsförmånerna på ett naturligt sätt inpassas i en enhetlig socialförsäkringslagstiftning. Så långt det är möjligt bör *ersättningsgrunderna göras gemensamma för yrkesskadeersättningar och andra jämförliga socialförsäkringsersättningar*.¹ Det nuvarande regelsystemet bör kunna förenklas. Bland de konkreta frågor som utredningen bör taga upp till behandling märkes sådana som sammanhänger med *den invaliditetsgrad, som berättigar till livränta*. Med de möjligheter till rehabilitering som numera står till buds bör mindre skador som kvarstår efter olycksfall i arbete i allmänhet inte behöva förorsaka någon varaktig minskning av arbetsförmågan. Det kan därför ifrågasättas om det verkligen finns behov av att, såsom för närvarande, kunna bevilja livräntor från yrkesskadeförsäkringen redan vid en 10-procentig invaliditet. Inom den allmänna pensioneringen torde den reformerade invalidpensionering, som kan väntas bli genomförd inom kort, medföra rätt till invalidpension vid en invaliditet om minst 50 procent. Finner utredningen att även framdeles ersättning bör utgå vid en lägre invaliditetsgrad såvida invaliditeten har sin grund i yrkesskada, bör det undersökas om vi i Sverige, liksom redan sker bl. a. i våra nordiska grannländer, i fortsättningen bör tillämpa systemet att vid låga invaliditetsgrader ge ett *engångsbelopp* i stället för en löpande årlig livränta.

Gällande regler om samband mellan yrkesarbete och skada har ställt rättstillämpningen inför stora gränsdragningssvårigheter. Det förhållandevis uttunnade *samband* som godtages leder till att gränsen mellan yrkesskador och andra skador framstår som oklar. Utredningen bör under sitt arbete söka utvägar att komma till rätta med hithörande problem. I en tid då det allmänna socialförsäkringsystemet är väl utvecklat synes man ha skäl att försöka bestämma *begreppet yrkesskada* så att man kan vinna en enklare och säkrare rättstillämpning. I detta sammanhang bör uppmärksammas ett stundom framfört önskemål att *föra in även andra förvärvsarbetande än arbetstagare under yrkesskadeförsäkringsreglerna*.

Utredningen bör inte stanna vid att föreslå förenklingar och en revidering av sådana delar av förmånssystemet som utvecklingen gjort mindre behövliga. Även förbättringar av försäkringsskyddet förtjänar att övervägas. Som bekant är förmånerna från den allmänna pensioneringen värdebeständiga medan yrkesskadeförsäkringens livräntor däremot ej automatiskt följer förändringar i prisnivån. Då yrkesskadeförsäkringen nu inordnas i det allmänna socialförsäkringssystemet bör givetvis även yrkesskadeförsäkringsförmånernas *värdebeständighet* tryggas. Här föreligger ett angeläget behov av att förstärka yrkesskadeförsäkringen. Problemet bör ses i samband med frågan om det lämpliga sättet för *förmånernas finansiering*. Härvid synes man kunna överväga att överge den nu rådande kapitaltäckningsprincipen till förmån för den inom pensioneringen tillämpade fördelningsprincipen.

Beträffande den lagtekniska lösningen av föreliggande problem anser departementschefen det naturligtast att yrkesskadeförsäkringsreglerna infogas i det enhetliga lagverk som representeras av lagen om allmän försäkring men att det inte bör möta något hinder att, om detta av någon anledning skulle visa sig lämpligare, behandla yrkesskadeförsäkringen i en fristående lag. Det väsentliga är att yrkesskadeförsäkringsreglerna ansluter till den övriga socialförsäkringslagstiftningen. I anslutning härtill framhåller departementschefen att han redan tidigare (prop. 1960:75) givit uttryck åt tanken att, när en allmän och en speciell socialförsäkringsförmån sam-

¹ Alla kursiveringar på denna och följande sida gjorda här.

manträffar, det lämpliga är att den allmänna förmånen utgår fullt medan den speciella förmånen försvinner eller efter erforderlig reduktion utgår som tillägg till den allmänna förmånen. Yrkesskadeförsäkringsförmånerna bör alltså för sådana fall, då rätt till ersättning föreligger även enligt den allmänna försäkringen, utformas som kompletterande förmåner.

I fråga om en ny lagstiftnings ikraftträdande uttalar departementschefen bl. a.:

I överensstämmelse med hittills på området tillämpade lagstiftningsprinciper bör en reviderad yrkesskadeförsäkringslagstiftning ej ges retroaktiv giltighet. Det blir då i gengäld nödvändigt att särskilt undersöka hur man i olika hänseenden skall förfara med de skadefall, som inträffat före den nya lagstiftningens ikraftträdande. Härvid bör utredningen upptaga bl. a. de olika spörsmål som beröres i riksdagens skrivelse 1961:142 (andra lagutskottets utlåtande nr 28). De frågor som åsyftas är en *uppräknning av äldre livräntor* med hänsyn till de under senare år inträffade penningvärdeförändringarna samt införande av en indexreglering i syfte att för framtiden göra dessa livräntor värdebeständiga.

Utredningsdirektiven berör också frågan om den framtida yrkesskadeförsäkringens administration. Härom innehåller direktiven följande:

De administrativa formerna för handhavandet av yrkesskadeförsäkringen blir uppenbarligen beroende av de resultat utredningen kommer fram till beträffande sättet för yrkesskadeförsäkringsförmånernas anknötning till andra socialförsäkringsförmåner och beträffande finansieringen. Redan nu står emellertid klart att den nuvarande på konkurrensförhållandet mellan olika försäkringsinrättningar baserade administrationen inte är ändamålsenlig. I anledning av proposition nr 45 har riksdagen i år uttalat, att socialförsäkringsbolagen skall upphöra med sin verksamhet som försäkringsgivare inom yrkesskadeförsäkringen i mitten av 1960-talet. Även försäkringsrådet avses komma att avskaffas. Den naturligaste lösningen på de organisatoriska frågorna synes vara att yrkesskadeförsäkringen helt infogas i det allmänna socialförsäkringssystemet och förvaltas av de allmänna försäkringskassor som skall finnas för sjukförsäkringen och pensioneringen, men även möjligheten av en fristående statlig förvaltning av yrkesskadeförsäkringen bör prövas. De olika problem som *avvecklingen av de privata bolagens och försäkringsrådets verksamhet* ger upphov till måste självfallet tagas upp till granskning under utredningsarbetet.

En omläggning av yrkesskadeförsäkringen måste, enligt vad departementschefen vidare framhåller, även påverka de olika författningar om ersättning av statsmedel som är anknutna till yrkesskadeförsäkringslagstiftningen. Bland dessa författningar märks främst militärsättningsförordningen. Jämväl hithörande lagstiftningsproblem bör behandlas av utredningen, som också bör pröva administrationen av dessa ersättningar.

Direktiven avslutas med ett uttalande att under utredningsarbetet bör uppmärksammas vilka konsekvenser framlagda förslag kan få med hänsyn till internationella konventioner som vårt land ratificerat.

I anslutning till vad direktiven sålunda innehåller vill utredningen erinra om att utredningen, såsom framhållits i statsrådsskrivelsen, inte i detta betänkande redovisar utredningsuppdraget såvitt angår de yrkesskadeförsäkringen närliggande ersättningarna av statsmedel.

KAPITEL III

Principiella synpunkter

För den som i vårt land råkar ut för en yrkesskada regleras ersättningsfrågan enligt ett genom samhällets försorg anordnat obligatoriskt försäkringssystem, som har ett olika innehåll allteftersom skaderegleringen sker genom den allmänna försäkringen eller genom den särskilda yrkesskadeförsäkringen.

Visserligen förhåller det sig så att det överväldigande flertalet yrkesskadade under ett år får sina ersättningar beräknade enligt reglerna i den allmänna försäkringen. I den mån skadan drabbar en person, som omfattas av den allmänna försäkringens sjukförsäkring, och skadan inte medför bestående invaliditet utan ej har annan påföljd än att den skadade på grund av den av skadan förorsakade sjukdomen måste avhålla sig från arbetet under kortare tid än 90 dagar, får nämligen den skadade sina sjukförmåner från denna försäkring och efter dess regler. Detta betyder att de yrkesskadade får liksom andra sjuka själva svara för en del av kostnaderna för sjukvården, liksom de får vidkännas samma kostnader för läkemedel som andra vilka har behov av läkemedel. Den kategori skadade det här gäller utgör bortåt 90 procent av hela antalet yrkesskadade.

Men även under denna första sjukdomstid — den s. k. samordningstiden — kan det bli utrymme för tillämpning av yrkesskadeförsäkringen. Om skadan medför behov av sjukvård utom riket eller tandläkarvård eller vissa särskilda hjälpmedel, t. ex. glasögon, lämnar nämligen yrkesskadeförsäkringen ersättning därför; och i dessa delar sker ej skaderegleringen av försäkringskassorna utan av de olika försäkringsinrättningar som finns för yrkesskadeförsäkringen, dvs. RFV och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen. Ersättningen i förevarande hänseenden avser i princip full täckning för kostnaderna, i det att »erforderliga» kostnader ersätts.

Därest den skadade under samordningstiden inte skulle vara berättigad till någon ersättning från den allmänna sjukförsäkringen — han är t. ex. utländsk medborgare och ej omfattad av någon konvention, enligt vilken han i sjukförsäkringshänseende likställs med en svensk — får han sina sjukförmåner av yrkesskadeförsäkringsinrättningarna enligt sjukförsäkringens grunder, med rätt till samma tilläggsförmåner som nyss nämnts.

För tiden efter samordningstidens slut utgår de yrkesskadades sjukförmåner enbart från yrkesskadeförsäkringen och enligt dess för de skadade

i olika avseenden något förmånligare regler. Inom yrkesskadeförsäkringen gäller ju som nämnts att erforderliga kostnader ersätts.

Livränteregleringen inom yrkesskadeförsäkringen sker helt genom försäkringsinrättningarnas försorg. En yrkesskada, som medfört viss högre grad av invaliditet, kan emellertid också ge rätt till löpande ersättning — förtidspension i form av såväl folkpension som tilläggs pension — från den allmänna försäkringen. Härvidlag är det försäkringskassorna som har bestämmanderätten. Livränta från yrkesskadeförsäkringen och pension från den allmänna försäkringen utgår ej helt oberoende av varandra. Reduktion sker principiellt på pensionssidan.

I detta sammanhang synes det ej erforderligt att närmare gå in på skillnaderna mellan yrkesskadeförsäkringens livränta och den allmänna försäkringens förtidspension. Det bör dock framhållas att skillnaderna är betydande. Olikhetera gäller bl. a. de allmänna förutsättningarna för rätt till resp. förmån, förmånernas storlek, invaliditetsbedömningen, den nedre invaliditetsgränsen för rätt till ersättning, invaliditetsgraderingen, kompensationsgraden och förmånernas finansiering.

Man kan fråga sig vad som är anledningen till att ordningen på detta område är sådan som den nu beskrivna. Svaret på frågan torde framgå av den här förut redovisade inledande orienteringen.

Skyddet mot de ekonomiska följderna av yrkesskador blev redan tidigt föremål för statsmakternas uppmärksamhet. Vår första lagstiftning på området daterar sig från tiden strax efter sekelskiftet och vår första yrkesskadeförsäkring av modernare mått kom till för femtio år sedan. Denna försäkring tillkom som den första av de försäkringar, som ingår i det nuvarande socialförsäkringssystemet, och försäkringen var länge den enda försäkringsgren som gav mera betydande förmåner. Några särskilda samordningsproblem förelåg ej så länge yrkesskadeförsäkringen var den dominerande och de förmåner som utgick från annat håll var blygsamma. Vidare var dessa andra förmåner i regel inkomstprövade, så att de i allmänhet reducerades av utgående yrkesskadeförmåner. Läget ändrades emellertid genom tillkomsten år 1954 av den allmänna sjukförsäkringen med dess relativt rikliga, inte inkomstprövade förmåner. Samtidigt fick vi vår nuvarande yrkesskadeförsäkringslag. Nu måste samordningsproblemet angripas, och hur lösningen blev framgår av den tidigare lämnade redogörelsen. Samordningen innebar i sig betydande fördelar i administrativt hänseende i det att de särskilda yrkesskadefallen reducerades högst avsevärt. För det stora flertalet fall undvek man att träffa det stundom besvärliga avgörandet om sjukdomen eller skadan är att hänföra till vederbörandes arbete eller ej. Det bör i sammanhanget framhållas att sjukförsäkringens sjukpenningskala för samordningstiden gjordes lika med sjukpenningskalan inom yrkesskadeförsäkringen.

På livränte- och pensionssidan var emellertid läget alltjämt det, att samordningen skedde därigenom att livräntorna inom yrkesskadeförsäkringen fick reducera invalidpensionerna inom folkpensioneringen. Gentemot ålderspensioneringen hade man tillgripit utvägen att sänka yrkesskadelivräntorna från 67-årsåldern.

Behovet av samordning mellan yrkesskadeförsäkringen och det allmänna försäkringssystemet ökade allteftersom det senare utvidgades till nya områden och växte i effektivitet. Så blev fallet genom 1960 års reform rörande änke- och barnpensioneringen inom folkpensioneringen, som bl. a. innebar att inkomstprövningen avskaffades på detta område. Samordningsfrågan fick emellertid då endast en provisorisk lösning i avbidan på att frågan i dess helhet skulle tas upp till en samlad bedömning i anslutning till en förestående mera slutgiltig utformning av den allmänna försäkringen. Den provisoriska lösningen innebar i princip att de nya änke- och barnpensionerna skulle minskas av utgående yrkesskadelivräntor.

Den allmänna försäkringen fick sin mera definitiva utformning genom 1962 års lag om allmän försäkring, som bl. a. innebar en kraftig utbyggnad och förstärkning av sjukpenningförsäkringen — en ytterligare förbättring har skett år 1966 — samt en nydaning av det allmänna försäkringsskyddet vid invaliditet. Härigenom aktualiserades frågan om en omprövning av yrkesskadeförsäkringens ställning inom socialförsäkringssystemet ytterligare. Avsikten var också att lösa denna fråga i samband med att lagen om allmän försäkring antogs. Av tidsskäl kunde detta dock ej genomföras. Därför fick man nöja sig med att ånyo meddela provisoriska regler om samordning av allmänna pensioner och yrkesskadelivräntor. Dessa regler blev principiellt sett liknande dem som tillkom vid 1960 års änke- och barnpensionsreform, medan på sjukförsäkringssidan de gamla samordningsreglerna från år 1954 fick fortsätta att gälla. I samband med att det stod klart, att en definitiv samordning mellan yrkesskadeförsäkringen och den allmänna försäkringen inte skulle kunna lösas samtidigt med att lagen om allmän försäkring antogs, tillkallades yrkesskadetredningen för att utforma förslag till en slutgiltig lösning i ämnet.

Utredningsuppdraget gäller således att framlägga förslag till en reviderad lagstiftning angående yrkesskador, vars förmåner på ett naturligt sätt infogas i det allmänna socialförsäkringssystemet. Att föredragande departementschefen vid direktivens avfattande tänkt sig en verklig omvandling av yrkesskadeförsäkringen framgår av hans senare uttalande (prop. 1962: 90) att utredningen igångsatts i syfte att möjliggöra en långtgående integration mellan yrkesskadeförsäkringen samt den allmänna sjukförsäkringen och pensioneringen.

Frågan om yrkesskadeförsäkringens ställning i det allmänna socialförsäkringssystemet kan angripas från olika utgångspunkter. Man kan mena,

att det är i och för sig givet att förmånerna skall vara större vid yrkesskada än i övriga fall. Man kan emellertid också hävda att det knappast finns något utrymme för särskilda förmåner vid yrkesskada om den allmänna försäkringen genomgående har en tillfredsställande ersättningsnivå.

För uppfattningen att förmånerna bör vara högre vid yrkesskada torde kunna åberopas att så varit och fortfarande är förhållandet i flera avseenden. Detta torde emellertid företrädesvis vara en följd av att resurserna vid socialförsäkringens utbyggnad i första hand satts in på att nå de mest angelägna målen. Sålunda har det otvivelaktigt bedömts såsom mycket viktigt att ge arbetstagarna ett gott skydd vid olycksfall i arbete och andra inträffade yrkesskador. Ett annat skäl till att yrkesskadeförsäkringen byggts ut snabbare än socialförsäkringen i övrigt har sannolikt varit att det med hänsyn till försäkringens beskaffenhet och ändamål telt sig naturligt att täcka försäkringens kostnader med arbetsgivaravgifter och att utbyggnaden därför inte medfört några större utgifter för det allmänna. Däremot har utbyggnaden av den allmänna socialförsäkringen i betydande grad varit beroende av de resurser över vilka det allmänna vid varje tidpunkt förfogat. Man torde emellertid inte i och för sig ha strävat efter att bibehålla en högre förmånsnivå vid yrkesskada, när den allmänna försäkringen på vissa områden lyfts upp i paritet med yrkesskadeförsäkringen. Ett exempel härpå är den förut beskrivna samordningen på sjukvårds- och sjukpenningsidan. Visserligen har dessa regler inte fått någon motsvarighet i fråga om invalid- och efterlevandeskyddet. Den nuvarande samordningen mellan yrkesskadeförsäkringens och den allmänna försäkringens invalid- och efterlevandeskydd är emellertid, såsom med all tydlighet framgår av det förut anförda, endast provisorisk och kan därför knappast tjäna som belägg för någon allmän uppfattning om att ersättningen vid yrkesskada i alla lägen bör vara förmånligare än i övriga fall.

Ett skäl som stundom anförts för en högre inkomstnivå vid yrkesskada är att yrkesskadeersättningen skulle vara av skadeståndsliknande natur. Onekligen är det också så att yrkesskadeförsäkringen lånat många drag från skadeståndsrätten, men försäkringen visar samtidigt stora principiella skillnader i förhållande till skadeståndet, såsom att skadan ersätts endast i en omfattning som bedömts socialt motiverad och att medvållande från den skadelidandes sida i princip inte inverkar på rätten till ersättning. Avsikten med yrkesskadeersättningarna har inte varit — och är inte — att avkräva en skadevällare ersättning till den skadade i enlighet med någon utvidgad skadeståndsrättslig grundsats utan har varit att utanför skadeståndsrätten skapa ett av den samhälleliga utvecklingen motiverat socialt skydd. Yrkesskadeförsäkringen framstår alltså såsom en typisk socialförsäkring, och som sådan har den traditionellt räknats.

Enligt utredningens uppfattning måste den uppbyggnad och förstärkning, som under de senaste tio åren ägt rum på den allmänna försäkringens

område, få betydande konsekvenser för yrkesskadeförsäkringens del. Det kan knappast anses riktigt att bibehålla en särskild försäkring med ändamål att ge ett tillfredsställande ekonomiskt skydd vid yrkesskada, när det samtidigt existerar en allmän försäkring som på ett effektivt sätt täcker även sådan skada. I stället framstår det som naturligt att de allmänna trygghetsanordningarna får svara även för skyddet vid yrkesskada. Rent principiellt är en sådan ordning tilltalande, därför att socialförsäkrings-skyddet då blir lika gott, oavsett om skadan är att hänföra till olycksfall i arbete eller ej.

Yrkesskadeförsäkringen sträcker sig emellertid i vissa hänseenden längre än den allmänna försäkringen, och i åtskilliga fall framstår yrkesskadeförmånerna som betydelsefulla inslag i det sociala trygghetssystemet. Utredningen behöver bara peka på yrkesskadeförsäkringens invalidskydd. Inom yrkesskadeförsäkringen utges invalidlivränta redan när den skadades arbetsförmåga kan anses nedsatt med 10 procent. Av tillgänglig statistik framgår att av de invalidlivräntefall som hänför sig till ett kalenderår invaliditetsgraden brukar vara under 15 procent i omkring en tredjedel av fallen, under 20 procent i omkring hälften av fallen, under $33\frac{1}{3}$ procent i omkring åtta tiondelar av fallen och under 50 procent i omkring nio tiondelar av fallen.

Den allmänna försäkringens invaliditetsskydd tar sikte endast på de svårare skadefallen i det att förtidspension utgår bara om den skadades förvärvsförmåga är nedsatt med minst hälften. Skadade som ej har arbetsförmågan nedsatt i sådan grad lämnas här utan hjälp. Det är emellertid inom denna sektor som yrkesskadeförsäkringen sätter in den överväldigande delen av sitt stöd. Visserligen förhåller det sig så att — såsom kommer att framgå av kap. V i det följande — invaliditetsbedömningen och invaliditetsgraderingen inom yrkesskadeförsäkringen är sådan, att den fastställda invaliditeten inte i praktiken motsvaras av en förvärvsmässig invaliditet av samma storlek. Tvärtom visar verkställda undersökningar att en mycket betydande del av dem som drabbas av yrkesskador fortsätter sitt arbete utan eller med obetydlig inkomstminskning. Men det finns också fall där ett inkomstbortfall blir följd. Härtill kommer att en yrkesskada ofta kan medföra en hel del olägenheter och besvär av olika slag, utan att detta tar sig uttryck i ett direkt inkomstbortfall. Även i dylika fall kan det vara motiverat att yrkesskadeskyddet lämnar ersättning. Yrkesskadeförsäkringens förmåner har också i många fall fått en fast förankring i det allmänna medvetandet. Det torde vidare vara ett intresse inte bara för arbetstagarna utan också för produktionen som sådan att de anställda är garderade för de ekonomiska följderna av en yrkesskada.

Med hänsyn till det anförda synes det inte utredningen motiverat att utan vidare hänvisa yrkesskadade till den allmänna försäkringens förmåner. I stället bör en omdaning av yrkesskadeförsäkringen syfta till att på

ett naturligt sätt foga in skyddet vid yrkesskada i det allmänna systemet. Målet bör då vara att de allmänna trygghetsanordningarna så långt det är möjligt får svara även för skyddet vid yrkesskada. Först i de fall där särskilda trygghetsanordningar kan anses fylla ett verkligt behov bör sådana anordningar tillskapas såsom komplement till de allmänna försäkringsförmånerna. Vid utformningen av de särskilda yrkesskadeförmånerna bör utgångspunkten mera vara de vägande sociala och andra skäl som kan åberopas för dem och mindre en jämförelse med den nuvarande förmånsnivån.

Utredningen har hittills uppehållit sig vid yrkesskadeförsäkringens förmånssida. Det torde vara uppenbart att en integration av yrkesskadeskyddet i den allmänna försäkringen även måste få sina följder i fråga om finansieringen av det särskilda yrkesskadeskydd som utredningen finner påkallat. Ävenså kommer yrkesskadeskyddets administrering att påverkas. I detta hänseende må erinras om att statsmakterna redan fattat beslut om att de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen ej skall bedriva yrkesskadeförsäkring efter utgången av år 1967.

Utredningen vill ej underlåta att framhålla att de tankegångar, åt vilka utredningen gett uttryck, återspeglas i ILO-konventionen nr 121 angående förmåner vid yrkesskada, för vilken redogörs i Bilaga 3 till betänkandet. Denna konvention utgår från att skyddet vid yrkesskada ej behöver ges genom en särskild yrkesskadeförsäkring av traditionellt mönster utan ske inom ramen för ett allmänt socialförsäkringssystem. Konventionen ger också utrymme för att vederbörande stat utformar yrkesskadeskyddet på ett sätt som i viss mån avviker från vad som tidigare ansetts böra gälla.

Utredningen tar i fortsättningen upp till behandling de olika spörsmål, som uppstår vid utformning av ett yrkesskadeskydd med tillämpning av de principer som utredningen funnit böra vara vägledande. Redan i detta sammanhang vill utredningen emellertid framhålla, att ett yrkesskadeskydd som uppfyller kraven enligt utredningens förslag torde göra det möjligt för vårt land att ratificera konventionen nr 121. Genom en sådan ratifikation synes de komplikationer avseende tidigare ILO-konventioner rörande yrkesskadeförsäkring, vilka berörts i Bilaga 3, bli undanröjda.

KAPITEL IV

Ersättning vid sjukdom

1. Utgångspunkter och allmänna värderingar

Sedan gammalt har inom yrkesskadeförsäkringen gällt, att försäkringen lämnat ersättning för kostnaderna för läkarvård jämte läkemedel samt för tandläkarvård och sjukhusvård ävensom för sådana särskilda hjälpmedel av olika slag som är behövliga för att lindra följderna av yrkesskadan. Vid behov av sjukvård utom riket har även kostnaden därför ersatts. I den mån särskild transport till eller från läkare eller sjukhus erfordrats, har försäkringen svarat också för kostnaden härför. Likaså har försäkringen ersatt kostnaderna för läkarintyg.

Så länge sjukdomen förorsakat förlust av den skadades arbetsförmåga eller nedsättning av denna i viss högre grad, har till den skadade utgått löpande ersättning för inkomstbortfallet i form av sjukpenning.

I och med att vi år 1955 fick en obligatorisk allmän sjukförsäkring — som i fråga om sjukvårdsersättningen bygger på principen att försäkringen ger ersättning enligt ett taxesystem och att försäkringen ej skall omfatta ersättning för läkemedelskostnader, vilka i stället skall ersättas i annan ordning — ansåg statsmakterna, att den allmänna sjukförsäkringen skulle överta yrkesskadeförsäkringens roll som skadereglerare i fråga om alla de fall, där skadan inte leder till bestående invaliditet utan inskränker sig till viss ej alltför lång tids sjukdom. Denna skadereglering skulle ske enligt sjukförsäkringens regler. Samordningen mellan de båda försäkringarna begränsades tidsmässigt till nittio dagar och försågs med vissa särskilda modifikationer. Den medförde emellertid att utrymmet för yrkesskadeförsäkringen på sjukförsäkringssidan blev högst begränsat. Det överväldigande antalet yrkesskadefall slutregleras inom samordningstiden av de allmänna försäkringskassorna enligt sjukförsäkringens rutin.

För sjukförsäkringens del innebar 1955 års reform vidare, att sjukpenningsskalan under samordningstiden blev lika med sjukpenningsskalan inom yrkesskadeförsäkringen.

Ett annat utmärkande drag för rätten till sjukvårdsersättning och sjukpenning vid yrkesskada — och detta gäller hela yrkesskadeförsäkringen — är att försäkringen verkar automatiskt. Även om den skadade ej skulle vara försäkrad enligt AFL, får han likväl sin ersättning enligt samma regler som om han varit omfattad av den allmänna försäkringen. Han får emellertid i dessa fall — i likhet med vad som gäller beträffande alla yrkesskadade för

tiden efter samordningstidens utgång — sin ersättning från yrkesskadeförsäkringsinrättningarna.

Yrkesskadeskyddet i form av sjukvårdsersättning och sjukpenning är sålunda genom den genomförda samordningen till allra största delen redan integrerat i den allmänna försäkringen. Att frånga den princip, som härigenom kommit till uttryck, bör ej ifrågakomma. Av de principiella synpunkter, som redovisats i föregående kapitel, torde tvärtom följa att utredningen anser att man bör ta ytterligare ett steg i samma riktning som man gjorde då den nuvarande samordningen genomfördes och att yrkesskadeförsäkringen — som ju i fråga om skaderegleringen under sjukdomstid i princip fungerar såsom en sjukförsäkring — bör helt infogas i den allmänna försäkringen. Samordningen bör göras såvitt möjligt total och innebära övergång till den allmänna sjukförsäkringens regler. Detta underlättas av att sjukförsäkringsskyddet sedan år 1955 i betydande grad förstärkts. Med vissa smärre undantag, som sammanhänger med det allmänna systemets uppbyggnad, utgår numera försäkringsförmånerna under hela sjukdomstiden. Sjukpenning utgår — enligt lagstiftning som träder i kraft den 1 januari 1967 — redan fr. o. m. dagen efter insjuknandedagen. Sjukpenningnivån har höjts och sjukpenningsskalan utbyggts. Härtill kommer att det pågår olika utredningar som syftar till ytterligare förbättring av det allmänna sjukförsäkringsskyddet.

Vad särskilt angår sjukvårdsersättningen må erinras om att vårt nuvarande allmänna sjukförsäkringssystem accepterats även för yrkesskadeförsäkringens del i ILO-konventionen nr 121 angående förmåner vid yrkesskada.

Slopandet av ett särskilt försäkringsskydd i fråga om sjukförsäkringsförmånerna behöver emellertid ej hindra att vissa särregler tillskapas, varigenom de yrkesskadade kan få vissa merförmåner i förhållande till andra sjuka och skadade. Utredningen kommer att i följande två avsnitt närmare pröva i vad mån så kan anses befogat.

Slutligen vill utredningen i detta sammanhang framhålla att ett inlemmande av yrkesskadeskyddet vid sjukdom i den allmänna försäkringen givetvis ej får medföra att yrkesskadade, som står utanför den allmänna försäkringen, ej blir delaktiga av samma skydd som de försäkrade.

I fråga om ersättningen vid sjukdom är utredningens förslag ej enhälligt, i det att ledamöterna Hultström och Nilsson avgivit reservationer.

2. Sjukvårdsersättning

A. Nuvarande ordning

För rätt till sjukvårdsersättning inom *den allmänna försäkringen* gäller att vederbörande skall vara försäkrad enligt AFL, dvs. han skall vara svensk medborgare eller i annat fall mantalsskriven i riket.¹

¹ Frågan om ändrade förutsättningar för utländska medborgares försäkringstillhörighet enligt AFL utreds f. n., på grund av Kungl. Maj:ts uppdrag, av RFV.

Kostnaderna för *läkarvård* vid sjukdom, som enligt läkares utsago kräver sådan vård, ersätts med tre fjärdedelar av kostnaden dock högst angivna del av det belopp, vartill kostnaderna får beräknas uppgå enligt av Kungl. Maj:t fastställd taxa (SFS 1959: 245).

Ersättning för *tandläkarvårdskostnader* utgår endast för sådan av sjukdom föranledd behandling, som anges i en av Kungl. Maj:t fastställd förteckning och som av tandläkare meddelas vid centraltandpoliklinik, tandläkarhögskola eller allmänt sjukhus. Liksom läkarvården ersätts denna tandläkarvård med tre fjärdedelar av utgifterna maximerade enligt taxa. Tandläkarvårdstaxan ingår i samma författning som läkarvårdstaxan.

Det må i detta sammanhang — för den följande framställningens skull — inskjutas att AFL (2 kap. 3 § andra och tredje st.) har vissa regler angående mödratandvård med ersättningsrätt enligt särskild taxa. Valet av tandläkare är här fritt. Vidare må erinras om att 1961 års sjukförsäkringsutredning den 10 december 1964 avlämnat ett delbetänkande med förslag till tandvårdsförsäkring. Detta förslag är efter remissbehandling föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Utgifter för *sjukhusvård* ersätts då vården skett på hemortssjukhus med belopp motsvarande avgiften å allmän sal. Om den sjuke av särskild anledning intagits å annat allmänt sjukhus, ersätts vården med belopp, motsvarande den lägsta avgiften mot vilken den försäkrade kunnat erhålla vården på sjukhuset. Då vård genom RFV:s försorg beretts annorstädes än å allmänt sjukhus, utgår ersättning enligt den lägsta för sådan vård utgående avgiften. I övriga fall ersätts med belopp, motsvarande den lägsta avgift mot vilken den försäkrade kunnat erhålla vården å allmän sal vid hemortssjukhus, som är lämpat för vården i fråga.

Den begränsningen gäller för rätt till ersättning för sjukhusvårdskostnader, att ersättning för vården ej utgår för mer än sammanlagt 180 dagar för tid efter ingången av den månad, varunder den försäkrade fyllt 67 år eller dessförinnan börjat åtnjuta ålderspension, eller för tid varunder han åtnjuter hel förtidspension.

Bestämmelser om ersättning för *reskostnader* finns i sjukreseförordningen (SFS 1962: 385) och tillämpningsföreskrifterna till denna (SFS 1962: 386).

När fråga är om läkarvård, ersätts sådana resor till och från läkaren vilka föranletts huvudsakligen av behovet av läkarvård, i den mån utgifterna för varje besök överstiger 4 kr., inom Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping dock i regel såvitt de överstiger 5 kr. I allmänhet får ersättning ej utges med högre belopp än som skulle ha utgått vid besök hos den provinsialläkare eller stadsläkare, inom vars distrikt den försäkrade vistas.

Om resan gällt sjukhusvård ersätts utgifterna till och från sjukvårdsinrättningen, återresan dock endast i den mån kostnaderna överstiger 4 kr.

Resekostnadsbestämmelserna innehåller även vissa maximeringar med hänsyn till vilken läkare eller sjukvårdsinrättning som bort anlitas samt till det färdmedel som begagnats.

Under vissa förutsättningar kan ersättning utgå för övernattningskostnaden får uppgå till högst 15 kr. för natt.

Rese- och övernattningskostnader för följeslagare kan i vissa fall ersättas och då enligt samma grunder som gäller för den försäkrades motsvarande kostnader. Gottgörelse till följeslagaren för förlorad arbetsinkomst kan utgå om det exempelvis gäller ett svårare olycksfall som inträffat på avsides belägen arbetsplats. Högsta dagsbeloppet som medges är i dessa fall 20 kr.

Kungl. Maj:t har i AFL tillagts befogenhet föreskriva, att ersättning skall utgå för försäkrads utgifter för annan vård eller behandling i anledning av sjukdom än läkarvård och sjukhusvård.

Med stöd av nämnda bemyndigande har utfärdats kungörelse den 25 maj 1962 (nr 387) vari föreskrivs, att den som är omfattad av sjukförsäkringen enligt AFL kan, i den mån det gäller annan vård eller behandling än läkar- och sjukhusvård, erhålla ersättning för utgifter för *konvalescentvård, sjukgymnastisk behandling* (rörelsebehandling eller massage jämte förberedande uppvärmning), *behandling med kortvåg, ultrakortvåg, mikrovåg eller ultraljud*, som icke lämnas i samband med sjukgymnastisk behandling, *tryckvariationsbehandling av arteriella genomblödningsrubbnings, elektrisk retningsbehandling vid muskelförlamningar, mekanisk sträckbehandling av ryggraden samt foniatrik behandling.*

Kostnaderna för konvalescentvård ersätts endast om denna föreskrivits av läkare samt meddelats på konvalescenthem upptaget i fastställd förteckning. Ersättningen utgår för högst 60 dagar vid varje sjukperiod och med tre fjärdedelar av den försäkrades utgifter för vården med viss maximering.

Behandlingen i övrigt skall för att vara ersättningsbar ha föreskrivits av läkare och utförts av viss legitimerad eller likställd personal. Ersättning för utgifterna utgår med tre fjärdedelar av utgifterna, dock med högst tre fjärdedelar av för de olika behandlingsgrenarna bestämda högsta belopp.

Ersättning utgår ej för försäkrads resor i anledning av vård eller behandling som anges i kungörelsen.

Ersättning för *sjukvård utom riket* utgår enligt kungörelsen den 25 maj 1962 (nr 388) angående ersättning för sjukvård utom riket enligt lagen om allmän försäkring.

Kungörelsen medger ersättning för utgifter för läkarvård med tre fjärdedelar av läkarens arvode, vilket ej får beräknas till högre belopp än 25 kr. för varje besök. I detta arvode skall inräknas ersättning till läkarens resa ävensom kostnaden för läkarintyg.

Vidare utgår enligt kungörelsen ersättning för utgifter för sjukhusvård med belopp, motsvarande den avgift mot vilken den försäkrade erhållit vår-

den. Sammanlagt får ersättningen för en vårdperiod högst motsvara 35 kr. per dag. I avgiften skall inräknas av sjukhusvården föranledd kostnad för läkararvode, läkemedel och sjukvårdsmaterial.

Kungörelsens bestämmelser om ersättning för läkar- och sjukhusvård skall — ehuru mellan Sverige, Danmark, Island och Norge träffats överenskommelse om utgivande av ersättning för sjukvård — äga tillämpning beträffande sjöman som är omfattad av sjukförsäkringen enligt AFL och bosatt i riket, därest han vid tillfällig vistelse i Danmark, Island eller Norge blir i behov av sjukvård, samt då vårdbehovet uppkommer äger rätt till ersättning för sådan vård enligt sjömanslagen (kungörelse den 25 maj 1962, nr 389).

Om redare för svenskt fartyg jämlikt sjömanslagen haft att vid sjömans sjukdom vidkännas kostnad enligt den förut omnämnda kungörelsen den 25 maj 1962 (nr 388), äger han erhålla gottgörelse efter hänvändelse till den för Göteborg inrättade allmänna försäkringskassan. Denna kassa kompenseras sedermera (även för förvaltningskostnaderna) av den försäkringskassa, hos vilken sjömannen är inskriven eller skulle ha varit inskriven.

För ekonomiskt bistånd åt sjöman för sjukvård utom riket äger utrikesförvaltningen erhålla ersättning av den allmänna försäkringskassa, hos vilken sjömannen är inskriven eller skulle ha varit inskriven.

Jämlikt kungörelse den 25 maj 1962 (nr 390) — gränssjukvårdskungörelsen — äger den som är omfattad av den allmänna sjukförsäkringen och blivit i behov av läkarvård under vistelse inom svensk landskommun vid riksgränsen mot Finland eller Norge och som därvid erhållit läkarvård i det angränsande landet, erhålla ersättning för vårdkostnader och resor enligt bestämmelserna i AFL och sjukreseförordningen. Ersättningen är dock maximerad till vad som skulle ha utgått vid besök hos den provinsialläkare inom vilkens distrikt den försäkrade vistas.

AFL innehåller inga bestämmelser om ersättning för *läkemedelskostnader*. Denna sida av vårdkostnadsfrågan har ordnats på så sätt att läkemedel, varå recept utfärdats av läkare, enligt förordning den 4 juni 1954 (nr 519) och kungörelse den 3 december 1954 (nr 735) tillhandahålls på apotek kostnadsfritt eller till nedsatt pris. Närmare regler om de kostnadsfria läkemedlen finns i kungörelse den 4 juni 1954 (nr 520).

Vad härefter angår *de särskilda förmånerna till yrkesskadade* så äger yrkesskadad enligt YFL (11 § 4 st.) redan under samordningstiden rätt till vissa förmåner som ej tillkommer andra skadade. Om yrkesskada medför behov av sjukvård utom riket eller tandläkarvård eller särskilda hjälpmedel till lindrande av menliga följder av skadan (såsom kryckor, konstgjorda lemmar och glasögon), skall nämligen erforderliga kostnader härför, utgifter för nödiga resor inräknade, ersättas enligt YFL i den mån ersättning inte utgår enligt AFL.

Antalet inom yrkesskadeförsäkringen handlagda fall då ersättning lämnats för *sjukvård utom riket* torde grovt uppskattat kunna beräknas till 350 å 400 per år. Dessa fall har främst avsett sjömän ombord på svenska fartyg i utländsk trafik.

I den mån sjömännen är omfattade av AFL utgår under samordningstiden ersättning i första hand jämlikt den förut berörda kungörelsen den 25 maj 1962 (nr 388). För kostnader, som ej täcks av sjukförsäkringen, lämnar yrkesskadeförsäkringen ersättning.

Vid svårare skadefall ombord, medan fartyget är på väg från en hamn till en annan, är det ibland nödvändigt med omläggning av kursen och angöring av närmaste hamn för att snarast få den skadade under erforderlig vård. Kostnaderna för dessa kursavvikelser, s. k. deviationer, kan uppgå till avsevärda belopp. Dessa kostnader har ansetts ersättningsbara från yrkesskadeförsäkringen. Deviationer torde emellertid vara relativt sällan förekommande.

Däremot händer det betydligt oftare, att yrkesskadade sjömän, som landsatts för vård och sedan akterseglat, fått kostnaderna för hemfärd till Sverige ersatta av yrkesskadeförsäkringen. Förutsättning har emellertid varit att kostnaden för den skadades hemresa inte överstigit den kostnad försäkringsinrättningen skulle haft att utge, därest den skadade kvarstannat till friskskrivningen på den plats där han landsatts för vård.

Beträffande sjömännen gäller enligt sjömanslagen den 30 juni 1952 (nr 530) att befälhavaren skall sörja för att sjuk eller skadad sjöman erhåller betryggande vård ombord eller i land, så länge sjömannen är kvar i tjänsten. Är denne sjuk eller skadad vid tjänsteförhållandets upphörande, äger han med visst undantag även därefter åtnjuta vård på redarens bekostnad, dock ej utöver sex veckor eller, om han vårdas inom annat land än där han är bosatt, tolv veckor.

I fråga om ersättningen för kostnader för *tandläkarvård* har principen varit den, att därest folktandvård — se härom folktandvårdstaxan den 29 november 1957 (nr 634) och kungörelsen den 26 maj 1961 (nr 278) angående statsbidrag till folktandvård — funnits organiserad i orten, denna vårdmöjlighet i regel skolat utnyttjas.

Försäkringsrådet har i detta hänseende den 15 december 1950 gjort följande uttalande:

Finnes för den skadade folktandvårdspoliklinik tillgänglig, bör erforderlig behandling som regel ersättas enligt folktandvårdstaxan. I fall, då med hänsyn till vänte- och behandlingstidens längd å folktandvårdspoliklinik, resor m. m. eller annan väsentlig omständighet anlitande av folktandvården kan antagas medföra olägenhet av betydelse, liksom då folktandvård icke är att tillgå, bör den skadade vara oförhindrad att söka privatpraktiserande tandläkare. Erforderlig behandling bör därvid ersättas med fordrat belopp, såframt detta icke kan anses oskäligt vid

jämförelse med den på orten av privatpraktiserande tandläkare i allmänhet tillämpade taxan.

I praktiken torde under senare år ha skett en liberalisering i fråga om ersättning för kostnaderna för tandbehandling som lämnats av privatpraktiserande tandläkare. I den mån kostnaderna inte uppgår till mera betydande belopp och förefaller i och för sig skäliga, torde ersättning utges utan att möjligheterna att erhålla behandlingen på folktandvårdspoliklinik närmare undersökts.

Frågan om ersättning för *särskilda hjälpmedel* kommer utredningen att behandla i kap. V.

B. Utredningen

I fråga om yrkesskadades rätt till sjukvårdsersättning anser utredningen den ledande principen böra vara, att i fortsättningen hela skaderegleringen sker i den ordning och efter de regler som nu gäller under samordningstiden. Detta betyder onekligen i en del fall en ökning av den andel av kostnaderna som den yrkesskadade själv har att stå. Med hänsyn till det allmänna försäkringssystemets utbyggnad och till de fördelar i övrigt som ett genomförande av utredningens förslag innebär för de yrkesskadade anser utredningen en sådan konsekvens böra godtas. Om problemet ses i sitt större sammanhang vinnas härigenom betydande administrativa fördelar.

Den allmänna försäkringens ersättningsregler för kostnader för läkarvård, resor och specialbehandling (sjukgymnastik, massage etc.) — enligt vilka den sjuke själv får bära viss del av kostnaden — bör sålunda gälla även för de yrkesskadade inte bara som nu under samordningstiden utan även för tiden därefter. I fråga om s. k. konvalescentvård kan påpekas att kostnaden för sådan vård inte ersätts enligt YFL.

Beträffande kostnaderna för sjukhusvård här i landet torde ersättningsgrunderna i stort sett vara desamma i AFL och YFL. En skillnad ligger dock däri att enligt YFL ej gäller någon sådan begränsning som AFL uppställer i fråga om den ersättningsberättigade tidens längd för ålderspensionärer och vissa förtidspensionärer. Ersättningsreglerna i AFL bör likväl kunna accepteras för de yrkesskadades del.

För läkemedelskostnaderna innebär utredningens förslag att — eftersom AFL ej innehåller några regler i detta hänseende — de yrkesskadade jämföras med andra som behöver läkemedel. De får således sina läkemedel mot läkarrecept på apotek antingen — i fråga om vissa sjukdomar — kostnadsfritt eller också till nedsatt pris. Det kan förtjäna framhållas att det här för den nuvarande yrkesskadeförsäkringens del ej rör sig om några större belopp. En stickprovsvis gjord undersökning avseende några år tillbaka

utvisar att den totala årskostnaden uppgick till i runt tal 40 000 kr. Gennomsnittsansättningen i de enskilda fallen uppgick till några tiotal kronor.

I ett par avseenden har emellertid utredningens överbäganden lett fram till fördelaktigare ersättningsregler för de yrkesskadade än för andra, nämligen i fråga om sjukvård utom riket och tandläkarvård. Dessutom anser utredningen att rätten till ersättning för särskilda hjälpmedel bör finnas kvar såsom en särskild yrkesskadeförmån. Sistnämnda fråga behandlas i närmast följande kapitel.

Vad angår frågan om *sjukvård utom riket* torde visserligen ersättningsrätten i stor utsträckning sakna betydelse för den personalgrupp för vilken behov av sådan vård framför allt torde föreligga, nämligen sjömännen. Jämlikt sjömanslagen är dessa berättigade att under viss tid få sina såväl sjukvårds- som resekostnader ersatta av redaren. I dylika fall kommer den slutliga effekten endast att bli att redaren får sina enligt sjömanslagen ålagda kostnader ersatta. Det kan emellertid inträffa att redarens skyldigheter enligt sjömanslagen upphört, innan en skadad sjöman som blivit kvar utomlands kommit över sjukdomsstadiet. Dessa fall gäller i regel svårt skadade, vilka inte tålt transport hem. De är också de mest ömmande. Förutom sjömännen är avsevärda grupper svenska arbetstagare sysselsatta utomlands i riskfyllda arbeten för svenska arbetsgivares räkning. Arbetskraftens rörlighet över gränserna ökar.

Den svenska allmänna sjukförsäkringens ersättningsstandard i fråga om sjukvård utomlands torde i länder med för den enskilde höga sjukvårdskostnader endast täcka en mindre del av de verkliga kostnaderna.

Utredningen har med hänsyn till angivna omständigheter inte ansett sig böra förorda någon försämring av yrkesskadeskyddet på denna punkt. Om alltså yrkesskada föranleder sjukvård utomlands, bör skäliga kostnader för vården ersättas, utgifter för erforderliga resor inräknade. I vårdkostnaden bör utgifter för läkarintyg inräknas. Även utgifter för erforderliga läkemedel bör ersättas.

I fråga om ersättning för kostnader för *tandläkarvård* föreligger en betydande skillnad mellan AFL och YFL. Ersättningsrätten enligt AFL avser ej, såsom enligt YFL, varje form av tandläkarbehandling utan är begränsad till sådan av sjukdom föranledd behandling som anges i en av Kungl. Maj:ts fastställd förteckning och som av tandläkare meddelas vid centraltandpoliklinik, tandläkarhögskola eller allmänt sjukhus. Ersättningen är taxebunden och den försäkrade får själv svara för en fjärdedel av kostnaden. Här tillämpas alltså samma princip som beträffande läkarvården. Vid sidan härav gäller enligt AFL en särskild ersättningsrätt i fråga om tandläkarvård till blivande eller nyblivna mödrar enligt en särskild taxa som också omfattar endast vissa slag av tandbehandling men vars ersättningsnormer är mera generöst tilltagna än folktandvårdstaxans. Även i detta fall får

den försäkrade bära en fjärdedel av taxekostnaden, men vederbörande behöver ej anlita folktandvården utan kan också vända sig till privatpraktiserande tandläkare. Dessa är vid sin debitering av behandlingskostnaderna ej taxebundna.

Inom yrkesskadeförsäkringen torde förekomma över 2 000 tandläkarvårdsfall per år. De flesta av yrkesskada förorsakade tandskadorna är av traumatisk natur. Ofta fordras tandproteser och bryggkonstruktioner. Kostnaderna härför kan vara betydande.

I sin nuvarande utformning håller yrkesskadeförsäkringen de yrkesskadade helt skadeslösa för de erforderliga kostnaderna för tandläkarvård som påkallas av yrkesskadan. Detta betyder naturligtvis ej att försäkringen i praktiken täcker alla tandläkarvårdskostnader vid yrkesskada. Först måste den ifrågavarande behandlingen vara betingad av den aktuella yrkesskadan, och behandlingen får ej göras mer vittgående än som påkallas av omständigheterna i det särskilda fallet. Kostnadsmässigt iakttas också viss restriktivitet. Om det finns tillgång till poliklinisk vård inom orten, gäller som princip, att ersättningsrätten inskränks med hänsyn till de kostnader som sådan vård kan dra. Finns däremot poliklinikvård ej att tillgå — folktandvården är måhända överhuvudtaget ej uppbyggd i orten eller kan till äventyrs ej lämna hjälp — är den skadade oförhindrad att anlita privatpraktiserande legitimerad tandläkare.

Det må i detta sammanhang framhållas att yrkesskada, som drabbat tänderna, ofta fordrar brådskande behandling, då skadan kan öppna ingångsporten för infektioner och kariesangrepp. Skadan kan också göra det svårt för vederbörande att tillgodogöra sig födan och därigenom inverka på hans allmäntillstånd. Folktandvårdspoliklinikerna behandlar emellertid akuta tandskadefall med förtur och ger dem åtminstone en provisorisk konserverande behandling.

Ur administrativ synpunkt skulle det vara fördelaktigt, om ersättning vid tandskador kunde lämnas inom ramen för den allmänna försäkringen. Man skulle då ej behöva ta ställning till om och i vilken utsträckning tandvården betingats av yrkesskada. Tandskadorna erbjuder ej sällan svårigheter i detta hänseende, t. ex. när skadan avser tidigare lagade eller misskötta tänder. Bedömningssvårigheterna torde göra sig mera gällande än tidigare vid den decentralisering av yrkesskadeärendena som utredningen föreslår i det följande.

Vid sina överväganden rörande tandläkarvårdens ställning i det nya yrkesskadeskyddet har yrkesskadeutredningen ansett sig böra ta hänsyn till att frågan om en allmän tandvårdsförsäkring är föremål för prövning och att ett förslag härom — byggt på taxepincipen med skyldighet för den försäkrade att själv bära en fjärdedel av taxekostnaden — utarbetats av 1961 års sjukförsäkringsutredning. Taxeförslaget anger dock ej några arvodes-

belopp. Utredningen har vidare funnit att den allmänna försäkringens nuvarande tandläkarvårdstaxor har sådant innehåll att de ej bör läggas till grund för ersättningsens bestämmande för tandläkarvårdskostnader i anledning av yrkesskada. I det läge, vari detta spörsmål befinner sig, har utredningen vidare ej ansett sig böra söka utforma en särskild taxa för de yrkesskadades del.

Utredningen anser därför att de nu inom yrkesskadeförsäkringen tillämpade principerna för ersättningsens bestämmande får åtminstone tills vidare till dess läget på detta område klarnar gälla även inom det nya yrkesskadeskyddet. Därvid vill utredningen ge sin anslutning till den praxis som på senare år utbildat sig i fråga om vidgade möjligheter att få kostnader för tandbehandling av privatpraktiserande tandläkare ersatta. Det torde således ej böra uppställas såsom absolut villkor för att tandläkarvårdskostnader skall ersättas fullt ut att vården lämnats av folktandvårdspoliklinik, där sådan finns. Om vården exempelvis lämnats av den privatpraktiserande läkare, som regelbundet skött den skadades tänder, bör vårdkostnaden kunna ersättas helt, om inte debiteringen i det enskilda fallet framstår såsom oskälig. Givetvis ersätts endast sådan tandläkarvård, som är föranledd av yrkesskadan. I vårdkostnaden bör erforderliga kostnader för intyg inräknas.

Inom yrkesskadeförsäkringen utgår ersättning för resekostnader vid ersättningsgill tandläkarvård, i den mån resekostnaderna bedömts vara erforderliga. För den allmänna försäkringens del regleras motsvarande spörsmål i sjukreseförordningen (SFS 1962: 385) och dennas tillämpningsföreskrifter (SFS 1962: 386).

Utredningen anser att, såvitt gäller resekostnader som föranletts av tandläkarvård, anledning saknas att gå utöver den kompensation som gäller för sjukvård i övrigt. Sjukreseförordningen är emellertid genom sin koppling till bestämmelserna i AFL om tandläkarvård — enligt vilka platsen för vårdens meddelande är given — lagtekniskt mindre lämplig för yrkesskadeskyddets vidkommande. Utredningen föreslår därför att det för yrkesskadeskyddet föreskrivs, att ersättning utgår för skäliga kostnader för resor till och från tandläkaren, dock endast i den mån kostnaderna för varje besök överstiger visst karensbelopp. Vid bedömning av vad som är att anse såsom skäligt torde bestämmelserna i sjukreseförordningen och med stöd av denna utfärdade föreskrifter kunna tjäna som vägledning. Ett karensbelopp är motiverat av önskemålet att administrationen inte skall belastas med ersättningsärenden som rör relativt obetydliga belopp. Karensbeloppet bör bestämmas i administrativ ordning i anslutning till sjukreseförordningens och sjukresekungörelsens regler.

Slutligen vill utredningen i detta sammanhang erinra om att det i YFL finns en bestämmelse att kostnader för *särskild vård, som på yrkesskade-*

försäkringsinrättnings begäran lämnas den yrkesskadade under samordningstiden, skall stanna på inrättningen. Behov av någon sådan föreskrift torde knappast föreligga om yrkesskadeskyddet integreras i den allmänna försäkringen.

3. Ersättning för inkomstbortfall

A. Arbetsförmågans nedsättning

Om yrkesskadan efter samordningstidens utgång förorsakar sjukdom, äger den skadade enligt YFL uppbara hel sjukpenning för varje dag sjukdomen medför förlust av arbetsförmågan och halv sjukpenning för varje dag arbetsförmågan till följd av sjukdomen är nedsatt med minst hälften. Vid beräkning av arbetsförmågans nedsättning skall hänsyn tas till skadans beskaffenhet och dess inverkan ej blott på den skadades förmåga i allmänhet att bereda sig inkomst av arbete utan även på hans förmåga att utöva sitt yrke. Därjämte skall tidigare kroppsskada eller lyte samt pågående arbetsprövning eller yrkesutbildning på visst sätt beaktas.

Enligt AFL utgår sjukpenning vid sjukdom, som förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. Därvid utges hel sjukpenning vid fullständig nedsättning av arbetsförmågan och i annat fall halv sjukpenning. Vid bedömandet huruvida fullständig nedsättning av arbetsförmågan föreligger skall, om sjukdomen kan antas vara kortvarig, särskilt beaktas huruvida den försäkrade på grund av sjukdomen är urståndsatt att utföra sitt vanliga eller därmed jämförligt arbete. Hinder i förvärvsarbete genom vidtagna rehabiliteringsåtgärder skall beaktas. Vidare skall bortses från invaliditet, för vilken förtidspension utgår.

Vid en jämförelse av bestämmelserna i YFL och i AFL finner utredningen framgå, att formellt sett vissa skillnader finns mellan bestämmelserna i de olika lagarna. Man rör sig här emellertid med tämligen grova uppskattningar, där de tillämpande organen i regel följer de avvägningar som gjorts av de behandlande läkarna. Möjligheterna för den skadade att fullgöra sitt vanliga arbete torde, oavsett skadans ursprung, vara den avgörande faktorn för bedömningen. För närvarande sker också för de yrkesskadade under samordningstiden bedömningen av nedsättningen i arbetsförmågan efter den allmänna sjukförsäkringens principer.

En övergång till en tillämpning under all sjukdomstid av den allmänna sjukförsäkringens regler för bedömningen av nedsättningen av arbetsförmågan torde realiter inte betyda någon förändring för de yrkesskadades vidkommande. En sådan övergång bör komma till stånd.

B. Arbetsinkomstens beräkning

I YFL uppställs för beräkning av den årliga arbetsförtjänsten den huvudregeln, att med dylik arbetsförtjänst avses det belopp, vartill försäkrads in-

komst av förvärvsarbete, utan hänsyn till övergående sjukdom, tillfälligt overtidsarbete eller annan särskild omständighet vid tid då skada inträffar kan antas uppgå för år räknat. Har hushållsarbete i hemmet hindrat försäkrad att utföra förvärvsarbete i full utsträckning, likställs hushållsarbetet efter vad som provas skäligt med förvärvsarbete. Värdet av hushållsarbete i hemmet liksom förvärvsarbete för egen räkning får ej beräknas högre än som motsvarar i orten gängse avlöning för liknande arbete för annans räkning.

Om försäkrad vid tiden för skadans inträffande ej fyllt 25 år, skall fr. o. m. 18, 21 resp. 25 års ålder såsom årlig arbetsförtjänst gälla den inkomst av förvärvsarbete, som den skadade med hänsyn till arten av hans sysselsättning vid tiden för skadans inträffande kan antas uppnå då han passerar dessa åldersgränser.

Vid yrkesskada under yrkesutbildning får den årliga arbetsförtjänsten inte bestämmas till lägre belopp än det, vartill inkomsten av förvärvsarbete skäligen kan antas ha uppgått om den skadade, därest skadan ej inträffat, vid denna tidpunkt avbrutit yrkesutbildningen och i stället ägnat sig åt dylikt arbete.

För försäkrad, som genom viss långvarig inverkan ådragit sig yrkessjukdom (framför allt s. k. stendammlunga), gäller särskilda beräkningsgrunder. Har han först avsevärd tid efter skadans yppande varaktigt upphört att arbeta i verksamhet, i vilken fara föreligger för sådan yrkessjukdom, får den årliga arbetsförtjänsten för tid därefter inte beräknas till lägre belopp än som skolat fastställas, om sjukdomen yppats vid tiden för arbetsavbrottet.

Den årliga arbetsförtjänsten för en yrkesskadad får ej beräknas till lägre belopp än 1 200 kr.

Enligt *AFL* gäller att hos allmän försäkringskassa inskriven försäkrad, vars inkomst av förvärvsarbete per år räknat uppgår till minst 1 800 kr., skall vara placerad i sjukpenningklass. Med inkomst av förvärvsarbete avses den inkomst i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad, som försäkrad kan antas komma att tills vidare åtnjuta av eget arbete, antingen såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (inkomst av anställning) eller ock eljest (inkomst av annat förvärvsarbete). Genom s. k. likställighetsavtal kan ersättning i penningar eller naturaförmåner som nyss sagts för arbete, som försäkrad utför för annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst, anses såsom inkomst av anställning, om den försäkrade och den som utgett ersättningen är ense därom samt överenskomme även träffats om motsvarande ordning för beräkning av pensionsgrundande inkomst för tilläggspensionsförsäkringen.

Vidare skall kvinnlig försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa men vars inkomst av förvärvsarbete inte uppgår till 1 800 kr. för år, ändock vara placerad i sjukpenningklass, om hon är gift och stadig-

varande sammanbor med sin make eller, i annat fall, stadigvarande sammanbor med barn under 16 år till henne eller hennes make eller med någon, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn (s. k. hemmafruförsäkring).

Någon väsentlig skillnad torde enligt *utredningens* uppfattning ej föreligga mellan YFL och AFL i fråga om vad som i och för sig är att hänföra till årlig arbetsförtjänst resp. årsinkomst av förvärvsarbete. Däremot framträder en olikhet i fråga om den tidpunkt eller tidrymd till vilken beräkningen ansluter sig. Medan YFL som huvudregel tar förhållandena vid tidpunkten för skadans inträffande till utgångspunkt för beräkningen, tar AFL vid bedömningen sikte på tiden ett å två år framåt. Detta torde vara en följd av att beräkningen av den årliga arbetsförtjänsten enligt YFL på förmånssidan ej blir aktuell förrän yrkesskadan inträffat och arbetsförtjänsten, sedan den en gång fastställts, i princip är normerande för framtiden beträffande såväl sjukpenning som livränta. Enligt AFL är principen den att årsinkomsten av förvärvsarbete för att gälla skall vara bestämd och den försäkrade placerad i sjukpenningklass, innan sjukdomsfallet inträffar. Systemet för sjukförsäkringen är också inom den allmänna försäkringen relativt fristående från den efterföljande pensionsregleringen, ett arv från tidigare år.

I vissa fall har man i YFL sökt åstadkomma en närmare anslutning av beloppet av den årliga arbetsförtjänsten till förhållanden som ligger efter tidpunkten för yrkesskadans yppande. Sålunda kan årsförtjänsten uppskrivas för dem som vid yrkesskadans uppkomst är under 18, 21 resp. 25 års ålder när de uppnår resp. ålder. Vid vissa skador av yrkessjukdoms karaktär beräknas den inte efter förhållandena vid tidpunkten för skadans yppande utan vid avbrytandet av det farliga arbetet.

Den allmänna försäkringen avser med sina kontantersättningar att bereda kompensation för det inkomstbortfall som skadan eller sjukdomen föranlett. Eftersom det avgjort största antalet sjukdomsfall går till hälsa eller medför allenast obetydlig invaliditet inom en jämförelsevis kort tid, kommer följaktligen den allmänna sjukförsäkringen att relativt exakt ansluta sig till det verkliga inkomstbortfallet.

Utredningen kan inte finna, att den allmänna sjukförsäkringens beräkningsmetod skulle vara mindre fördelaktig för de yrkesskadade än den nuvarande yrkesskadeförsäkringens. I princip bör den därför accepteras även för de yrkesskadade.

Vissa smärre jämkningar synes dock bli erforderliga. Utredningen återkommer härtill.

C. Sjukpenningens storlek

För samordningstiden gäller enligt YFL att sjukpenning utgår efter reglerna härom inom den allmänna försäkringens sjukförsäkring. I den mån den

yrkesskadade är inplacerad i sjukpenningklass inom den allmänna sjukförsäkringen, utgår sjukpenningen i enlighet härmed.

Då emellertid vissa yrkesskadade — ehuru de är försäkrade enligt AFL — inte är sjukpenningförsäkrade enligt den allmänna sjukförsäkringen, och en del andra yrkesskadade överhuvud inte är försäkrade enligt den allmänna försäkringen, har i YFL intagits bestämmelser för att tillförsäkra även dessa sjukpenningsskydd.

Den som, ehuru försäkrad, ändå inte är sjukpenningförsäkrad enligt AFL skall under samordningstiden erhålla sjukpenning med belopp motsvarande vad han skulle ha ägt uppbära från försäkringskassa, om han varit placerad i sjukpenningklass enligt nämnda lag. Undantagna härifrån är yrkessutbildningselever och arbetstagare vilka enligt 3 kap. 16 § första stycket AFL undantagits från placering i sjukpenningklass. Dessa äger alltså ej rätt till sjukpenning under samordningstiden.

Om yrkesskadad under samordningstiden inte är omfattad av den allmänna sjukförsäkringen, utgår för denna tid sjukpenning med belopp, som han skulle ha ägt uppbära, därest reglerna rörande den allmänna försäkringens sjukförsäkring varit tillämpliga på honom.

Under samordningstiden utgår alltså — med angivna undantag — sjukpenningen efter normerna i AFL även om den i vissa fall utbetalas av yrkesskadeförsäkringens organ. Dessa normer innebär följande.

Förutsättning för inplacering i sjukpenningklass är att den försäkrade är inskriven hos allmän försäkringskassa och att hans inkomst av förvärvsarbete för år räknat uppgår till minst 1 800 kr. Försäkrad är skyldig att så snart det kan ske och senast inom två veckor till den allmänna försäkrings-

Sjukpenningklass nr	Inkomsten av förvärvsarbete uppgår för år		Sjukpenning kr.
	till kr.	men ej till kr.	
2.....	1 800	2 600	6
3.....	2 600	3 400	7
4.....	3 400	4 200	8
5.....	4 200	5 000	9
6.....	5 000	5 800	10
7.....	5 800	6 800	12
8.....	6 800	8 400	14
9.....	8 400	10 200	16
10.....	10 200	12 000	19
11.....	12 000	14 000	22
12.....	14 000	16 000	25
13.....	16 000	18 000	28
14.....	18 000	21 000	31
15.....	21 000	24 000	34
16.....	24 000	27 000	37
17.....	27 000	30 000	40
18.....	30 000	33 000	43
19.....	33 000	36 000	46
20.....	36 000	39 000	49
21.....	39 000	—	52

kassan anmäla sådan stadigvarande ändring i sina inkomstförhållanden som är av betydelse för hans placering i sjukpenningklass.

Sjukpenningklasser och beloppet av hel sjukpenning i varje klass finns upptagna i tabell. I denna är sjukpenningklass nr 1 förbehållen de s. k. hemmafruarna. Hel sjukpenning i denna klass utgör fr. o. m. den 1 januari 1967 6 kr. för dag. I övrigt har tabellen i sin lydelse från angivna tidpunkt det innehåll som framgår av tabellen på föregående sida.

Vid hel förlust av arbetsförmågan utges hel sjukpenning. I annat fall utgår, om arbetsförmågan nedsatts med minst hälften, halv sjukpenning.

Av sjukpenningbeloppet i varje klass utgör 6 kr. grundsjukpenning och återstoden tilläggssjukpenning.

Under tid för sjukhusvård minskas sjukpenningen med 5 kr. för dag, dock med högst hälften av sjukpenningens belopp. Minskningen skall intill ett belopp av 3 kr. anses belöpa på grundsjukpenning. För kvinnlig försäkrad utgör dock sjukpenningen vid sjukhusvård lägst 6 kr., om hon stadigvarande sammanbor med barn under 10 år till henne eller hennes make eller till någon, med vilken hon stadigvarande sammanbor och med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn.

Vissa kategorier är ej placerade i sjukpenningklass. Hit hör försäkrad, som åtnjuter hel förtidspension eller under månaden närmast före den varunder han uppnått 67 års ålder åtnjutit sådan pension, ävensom försäkrad, som efter ingången av den månad varunder han fyllt 67 år eller dessförinnan börjat åtnjuta ålderspension uppburit sjukpenning sammanlagt 180 dagar. Ej heller får s. k. hemmafru i denna egenskap vara placerad i sjukpenningklass för tid efter den månad, varunder hon fyllt 67 år.

Vidare skall för tid, då undantagande från försäkringen för tilläggs pension äger giltighet, för den försäkrade för placering i högre sjukpenningklass än klass nr 2 hänsyn inte tas till inkomst av annat förvärvsarbete än anställning.

I samband med inskrivning av försäkrad skall allmän försäkringskassa besluta angående den försäkrades placering i sjukpenningklass. Placeringen skall omprövas, när det kommit till kassans kännedom att försäkrads inkomstförhållanden undergått ändring av betydelse för placeringen i sjukpenningklass, när undantagande från försäkringen för tilläggs pension blir giltigt eller upphör att äga giltighet samt när förtidspension beviljas eller ändras. Ändring av försäkrads placering i sjukpenningklass i nyssnämnda fall får ej ske förrän vid det månadsskifte, som inträffar närmast efter det beslutet härom fattas. I annat fall skall ändring ske vid månads skiftet närmast efter det anledning till ändringen uppkommit, eller i fall då hemmafrus placering i sjukpenningklass skall upphöra på grund av att hennes make eller man med vilken hon stadigvarande sammanbott avlider, vid fjärde månadsskiftet efter dödsfallet.

Under tid då försäkrad lider av sjukdom, som förorsakar nedsättning

av arbetsförmågan med minst hälften, får hans placering i sjukpenningklass i regel inte ändras. Ett undantag härifrån utgör det förhållandet, att rätt till sjukpenning enligt AFL upphört till följd av samordningstidens utgång.

Under tid då försäkrad efter förmedling av arbetsvårdsorgan undergår arbetsvård i form av arbetsprövning, yrkesutbildning eller arbetsträning får han i allmänhet ej placeras i lägre sjukpenningklass än den han tillhörde, då arbetsvården började.

Till sjukpenning utges barntillägg för den försäkrades eller hans makes barn under 16 år, med vilket den försäkrade stadigvarande sammanbor, ävensom för barn under 16 år, med vilket den försäkrade ej stadigvarande sammanbor, men beträffande vilket han styrker att han fullgör underhållsskyldighet. Visst undantag gäller för gift kvinna i fråga om barn över 10 års ålder.

Barntillägg till hel sjukpenning utgör 1 kr. för ett eller två barn, 2 kr. för tre eller fyra barn samt 3 kr. för fem eller flera barn, allt för dag räknat. Kvinnlig försäkrad, som stadigvarande sammanbor med barn under 10 år, får dock lägst 2 kr. om dagen i barntillägg till hel sjukpenning. Till halv sjukpenning utgår barntillägg med halverat belopp.

I fråga om rätten till sjukpenning gäller fr. o. m. den 1 januari 1967 följande.

För dagen för sjukdomsfallets inträffande utgår ersättning endast om den försäkrade på grund av sjukdomen gått miste om ersättning från erkänd arbetslöshetskassa. I andra fall utgår ersättning fr. o. m. dagen efter insjuknandedagen. För sjukperioder, som inte varar mer än sex dagar utöver insjuknandedagen, gäller en s. k. fridagsregel, som innebär att sjukpenning utgår endast för dag då den försäkrade skulle ha utfört förvärvsarbete i sin huvudsakliga sysselsättning. Under en sjukperiod skall fridagsregeln dock kunna tillämpas på högst två fridagar. Fridagsregeln avser inte hemmafruförsäkrade kvinnor och inte heller sådana förvärvsarbetande kvinnor, som är sjukpenningklassplacerade för enbart grundsjukpenning och som skulle ha varit hemmafruförsäkrade om deras årsinkomst av förvärvsarbete inte uppgått till minst 1 800 kr.

Vidare gäller att sjukpenning inte utgår för tid innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts hos kassan, såvida inte vissa hinder förelegat.

I princip finns ingen begränsning i tiden för rätt att uppbära sjukpenning, men vid mera stadigvarande nedsättning av arbetsförmågan torde sjukpenningen avlösas av förtidspension. Vid partiell förtidspension kan den försäkrade vara placerad i sjukpenningklass. Förtidspension och sjukpenning kan i sådant fall utgå samtidigt, därvid sjukpenningen utgör kompensation för det inkomstbortfall som det aktuella sjukdomstillståndet föranlett.

Efter ingången av den månad, varunder försäkrad fyllt 67 år eller dess-

förlinnan börjat åtnjuta ålderspension, äger han inte rätt att uppbära sjukpenning för mer än sammanlagt 180 dagar.

Sjukpenningens storlek bestäms enligt YFL av den sjukpenningklass, till vilken den yrkesskadade med hänsyn till sin årliga arbetsförtjänst är att hänföra.

Sjukpenningklasserna och beloppet av hel sjukpenning inom varje klass framgår av följande tabell.

Sjukpenningklass nr	Den skadades årliga arbetsförtjänst uppgår		Beloppet av hel sjukpenning	
	till kr.	men ej till kr.	för tid t. o. m. den månad under vilken den skadade fyller 67 år, kr.	för tid därefter kr.
1	—	1 800	3	3
2.....	1 800	2 400	4	4
3.....	2 400	3 000	5	5
4.....	3 000	3 600	6	5
5.....	3 600	4 200	7	6
6.....	4 200	5 000	8	6
7.....	5 000	5 800	9	7
8.....	5 800	6 800	10	7
9.....	6 800	8 400	12	8
10.....	8 400	10 200	14	9
11.....	10 200	12 000	16	10
12.....	12 000	14 000	18	11
13.....	14 000	—	20	12

Sjukpenning får emellertid ej i något fall utgå med lägre belopp än som skolat utgå i sjukpenning från allmän försäkringskassa, därest skadan ej utgjort yrkesskada.

Om yrkesskadad tillerkänns livränta, men skadan ånyo medför sjukdom, på grund varav sjukpenning skall utgå, äger han inte uppbära livränta under sjukdomstiden. För ifrågavarande tid får hel sjukpenning jämte barntillägg inte utgå med lägre belopp än som motsvarar livräntan för dag räknat.

Jämväl enligt YFL kan barntillägg utgå, därvid bestämmelserna i AFL äger motsvarande tillämpning.

Sjukpenning för tid, då yrkesskada föranleder sjukhusvård, skall enligt YFL minskas med 5 kr. per dag, dock med högst hälften av sjukpenningens belopp. För skadad kvinna, som stadigvarande sammanbor med eget eller makes barn, adoptivbarn eller fosterbarn under 10 år, utgör sjukpenningen vid sjukhusvård lägst 5 kr. per dag.

Inom yrkesskadeförsäkringen finns en ersättningsform under sjukdomstid, till vilken ersättningsform motsvarighet saknas inom den allmänna sjukförsäkringen. Om yrkesskadad under längre tid är ur stånd att reda sig själv, kan nämligen honom tillkommande sjukpenning under tiden för-

höjas med vårdbidrag. Sådant bidrag utgår dock ej under tid, då skadan föranleder sjukhusvård. Bidragets storlek bestäms, när den skadade är intagen på vårdhem eller annan anstalt, med hänsyn till vårdavgiftens storlek och eljest med hänsyn till vårdbehovets omfattning. Hänsyn skall jämväl tas till förmån, som den skadade för motsvarande ändamål åtnjuter jämlikt AFL. Bidraget får under sjukpenningtid ej sättas högre än till 5 kr. för dag. På grund av samordningssystemet kan vårdbidraget utgå först efter samordningstidens utgång.

Utredningen får i detta hänseende anföra följande. När sjukpenningregleringen vid samordningstidens utgång överförs från den allmänna försäkringen till yrkesskadeförsäkringen, leder detta för det stora flertalet fall ej till förändrat resultat, eftersom beräkningen av de båda grundläggande ersättningsfaktorerna — nedsättningen av arbetsförmågan och den årliga arbetsförtjänsten — är i det närmaste lika. Sjukpenningen får ju ej heller efter samordningstiden utgå med lägre belopp än som skolat utgå i sjukpenning från allmän försäkringskassa, om skadan ej utgjort yrkesskada. Yrkesskadeförsäkringens sjukpenningförmån slår alltså igenom endast om den ger ett för den skadade bättre resultat än den allmänna sjukförsäkringen. De fall som därvid kommer i fråga utgörs framför allt av sådana yrkesskadade, vilka inte hållit sin sjukpenningklassplacering i den allmänna sjukförsäkringen aktuell, samt s. k. yrkesutbildningselever.

I fråga om de förstnämnda torde deras lägre sjukpenningklassplacering i regel bero på underlåtenhet att anmäla inkomstförändring. För dessas del synes det inte föreligga någon anledning att bibehålla regler som leder till den »rätta, högre» sjukpenningen.

Beträffande yrkesutbildningseleverna kan framhållas, att dessa i allmänhet inte åtnjuter någon lön och i egenskap av elever inte är inplacerade i sjukpenningklass. Samordningstiden har för denna kategori i fråga om sjukpenningrätten närmast karaktären av en karenstid. Genom särskild bestämmelse i YFL är dessa elever undantagna från sjukpenningförmån från yrkesskadeförsäkringen. Först efter samordningstidens utgång griper yrkesskadeförsäkringen in med sina särskilda regler för beräkningen av den årliga arbetsförtjänsten för dem som undergår yrkesutbildning. Samma principer gäller då i fråga om arbetsförtjänstfaktorn för beräkningen av såväl sjukpenning som livränta. Det är alltså det mera långsiktiga yrkesskadeskyddet som på detta sätt tillgodoses för denna kategori.

Den ledande principen, när det gäller att utmäta den kompensation som skall utgå för genom sjukdom eller yrkesskada bortfallen inkomst, bör givetvis vara att ett sådant bortfall påtagligt föreligger eller är att förvänta. När det gäller den mera långsiktiga kompensationen, livsvarig pension eller livränta, måste man för en individ på utbildningsstadiet kalkylera med det framtida inkomstbortfallet som en realitet. För en genomsnittselev torde

emellertid något inkomstbortfall under det närmaste eller de två närmaste åren oftast inte vara att påräkna. Man måste i detta sammanhang röra sig med jämförelsevis schablonartade regler.

Utredningen har därför inte kunnat finna anledning att när det gäller sjukdomstid för sådana elever, som skall räknas som arbetstagare, ändå att de inte är i tjänst hos annan, tillskapa några nya sjukpenningförmåner utöver dem som den allmänna sjukförsäkringen erbjuder. I den mån medlemmar av denna grupp yrkesskadade anser sig vara i behov av sjukpenningsskydd, står därjämte möjligheten öppen till frivillig sjukpenningförsäkring jämlikt AFL.

Såväl YFL:s som AFL:s sjukpenningsskalor är upptagna i tabeller, vilka vid samordningens början år 1955 i stor utsträckning var lika. Medan YFL:s kvarstått oförändrad sedan 1955, har AFL:s i etapper ändrats i åtskilliga hänseenden. Bl. a. har tidigare tidsgränser slopats, varför sjukpenningen i princip kan utgå obegränsad tid. Vidare har sjukpenningklasserna ändrats och nya tillkommit.

En jämförelse mellan de båda lagarnas sjukpenningstabeller ger vid handen, att inom jämförbara inkomstskikt den allmänna sjukförsäkringen medger en högre kompensationsgrad än yrkesskadeförsäkringen. Medan den senares tabell inte särskilt beaktar förvärvsinkomster som ligger över 14 000 kr. om året fortsätter den allmänna sjukförsäkringens tabell så att den högsta sjukpenningklassen innefattar dem vars årliga inkomst av förvärvsarbete uppgår till minst 39 000 kr.

Den allmänna sjukförsäkringens sjukpenningtabell torde alltså i väsentliga stycken vara förmånligare än den nuvarande yrkesskadeförsäkringens. Spärregeln i YFL, att sjukpenning efter samordningstidens utgång inte får utgå med lägre belopp än som skolat utgå i sjukpenning från allmän försäkringskassa, om skadan ej utgjort yrkesskada, medför emellertid i allmänhet, att de förmånligare allmänna bestämmelserna kommer att gälla för de yrkesskadade även efter samordningstiden. En övergång till den allmänna försäkringens sjukpenningsskala torde för de flesta yrkesskadade inte innebära någon förändring. En sådan övergång bör ske.

I ett par hänseenden föreligger dock några skillnader.

Yrkesskadeförsäkringstabellen omfattar med sin lägsta sjukpenningklass skadade, vars årliga arbetsförtjänst inte uppgår till 1 800 kr. Sjukpenningen utgör i denna klass 3 kr. om dagen. Den allmänna sjukförsäkringen har — om man bortser från hemmafruarna — som villkor för inplacering i sjukpenningklass, att inkomsten av förvärvsarbete för år räknat skall uppgå till minst 1 800 kr.

Den förmån, som ligger däri att varje yrkesskadad är efter samordningstiden garanterad en lägsta sjukpenning, har utredningen ansett vara betydelsefull och utredningen föreslår att den i princip bibehålls. Då den lägsta sjukpenningen enligt den allmänna sjukförsäkringen utgår inom sjuk-

penningklasserna 1 (hemmafruarna) och 2 med 6 kr. om dagen, synes till yrkesskadad, som är försäkrad enligt AFL men ej placerad i sjukpenningklass, sjukpenning böra utgå efter sjukpenningklass 2 i AFL:s tabell.

Sjukpenning till den som ej är försäkrad enligt AFL bör utgå efter den sjukpenningklass i vilken han skulle ha varit placerad, därest han varit försäkrad enligt denna lag.

Av vad utredningen tidigare anfört angående elevernas skydd under sjukdomstid framgår, att utredningen inte avser att i detta hänseende till skapa någon sjukpenningersättning utöver vad denna kategori kan vara berättigad till med tillämpning av de för den allmänna sjukförsäkringen gällande bestämmelserna.

En annan skillnad mellan yrkesskadeförsäkringen och den allmänna sjukförsäkringen uppstår när fråga är om sjukpenning vid recidiv i livräntefall.

I allmänhet följer inom yrkesskadeförsäkringen den med hänsyn till förhållandena vid skadans inträffande fastställda årliga arbetsförtjänsten den skadade under resten av livet i fråga om just den yrkesskadan. Sjukpenning och livränta får inte utgå samtidigt för samma skada. Vid recidiv måste en tillerkänd livränta utbytas mot sjukpenning, vilken genom en spärregel inte får vara lägre till sitt belopp än att den jämte barntillägg motsvarar livräntan för dag räknat.

Enligt den allmänna sjukförsäkringen är ju sjukpenningens storlek beroende av placeringen i sjukpenningklass. Om den försäkrade fullgör sin uppgiftsskyldighet till försäkringskassan, hålls alltså den försäkrade placerad i den sjukpenningklass, som bör vara den rätta för den närmast kommande tiden. När den försäkrade är tillerkänd hel förtidspension, skall han ej vara placerad i sjukpenningklass. Han har emellertid då sin försörjning genom pensionen. Åtnjuter den försäkrade däremot partiell förtidspension, kan han, om hans förvärvsinkomst är tillräckligt hög, placeras i sjukpenningklass. Till grund för placeringen läggs i så fall den återstående arbetsförmågan, som den försäkrade utnyttjar till förvärvsarbete. Utredningen föreslår att så sker.

Enligt utredningens uppfattning kan någon tvekan inte råda om fördelarna att i det framtida yrkesskadeskyddet utnyttja den allmänna sjukförsäkringens sjukpenningssystem även vid inträffade recidiv av en yrkesskada.

Ännu en skillnad mellan yrkesskadeförsäkringen och den allmänna försäkringens sjukpenningförsäkring är den, att sjukpenningens storlek enligt yrkesskadeförsäkringen direkt följer av förhållandena vid tidpunkten för skadans inträffande. Inom den allmänna sjukförsäkringen är däremot sjukpenningens storlek bunden vid placeringen i sjukpenningklass. Någon ändring av placeringen kan i allmänhet inte ske förrän vid det månadsskifte, som inträffar närmast efter det beslutet härom fattats.

En övergång till de enligt AFL i detta hänseende gällande bestämmelserna skulle för vissa kategorier yrkesskadade — exempelvis sådana som börjat

ett förmånligt arbete, men för vilka ändringen i sjukpenningklassplaceringen inte hunnit verka — medföra inte önskvärda konsekvenser. Det kunde ju då inträffa, att det dröjde inemot en månad innan sjukpenningsskyddet blev effektivt, även om arbetstagaren gjort inkomstanmälan så snart det varit honom möjligt. Skulle arbetstagaren under samma månad som inkomstanmälan gjorts drabbas av yrkesskada och denna blir långvarig, kan det dröja länge innan anmälan får någon effekt. Önskvärt är att yrkesskadeskyddet även i framtiden träder i kraft i nära anslutning till att arbetstagaren börjar sin anställning resp. en anställning som ger högre inkomst än som svarar mot hans placering i sjukpenningklass. För att så vitt möjligt för de yrkesskadade fylla igen luckan i sjukpenningsskyddet bör det därför föreskrivas, att när anmälan gjorts om inkomst som föranleder placering i sjukpenningklass eller högre sådan, för sjukpenning för yrkesskada, som inträffar efter den dag då anmälan inkom till försäkringskassan, skall gälla den av anmälan föranledda placeringen i sjukpenningklass.

Inom såväl yrkesskadeförsäkringen som den allmänna sjukförsäkringen är sjukpenningsskyddet i anslutning till 67-årsåldern föremål för vissa inskränkningar.

Enligt yrkesskadeförsäkringen sker således en reducering i de flesta sjukpenningklasserna — de tre lägsta klasserna är undantagna — efter utgången av den månad under vilken den skadade fyller 67 år. Som en jämförelse kan nämnas att sjukpenningen före 67-årsåldern i sjukpenningklass 4 är 6 kr. och 20 kr. i sjukpenningklass 13 allt per dag, medan motsvarande belopp efter nämnda ålder är 5 kr. resp. 12 kr. per dag.

En dylik reducering sker inte inom den allmänna sjukförsäkringen. Denna innehåller däremot en föreskrift, att för tid efter ingången av den månad, varunder försäkrad fyllt 67 år eller dessförinnan börjat åtnjuta ålderspension enligt AFL, sjukpenning inte får utgå för mer än sammanlagt 180 dagar.

En jämförelse mellan de två systemen torde vara svår att utföra. Fördelen för den enskilde av det ena eller andra systemet kan skifta från fall till fall. Det torde därför enligt utredningens mening inte föreligga någon anledning att i detta hänseende beträffande det framtida yrkesskadeskyddet förorda något annat system än det inom den allmänna sjukförsäkringen gällande.

Under sjukdomstid kan från yrkesskadeförsäkringen utgå vårdbidrag, om den skadade till följd av yrkesskada under längre tid är ur stånd att reda sig själv. Bidraget som utgår i form av förhöjning av sjukpenning får ej sättas till högre belopp än 5 kr. för dag. Inom denna latitud bestäms storleken av bidraget vid intagning på vårdanstalt med hänsyn till vårdavgiftens storlek och eljest med hänsyn till vårdbehovets omfattning.

Någon motsvarighet till nämnda ersättningsform finns inte inom den all-

männa sjukförsäkringen (men däremot som tilläggsförmån inom folkpensioneringen).

Vårdbidraget inom yrkesskadeförsäkringen, vilket inte utgår under samordningstiden, har under sjukdomstid kommit till användning endast i begränsad omfattning. Att för det framtida yrkesskadeskyddet utvidga dess tillämpning till hela sjukdomstiden anser utredningen inte böra ske. Då vårdbidrag inte heller lämpligen kan insättas vid en viss tidpunkt under behandlingstiden föreslår utredningen att denna ersättningsform slopas under sjukdomstid. Den förhöjning och utvidgning av sjukpenningsskalan, som på senare tid verkställts, tillika med den fortgående standardstegringen torde rättfärdiga ett sådant förfarande.

I fråga om avdrag å sjukpenning under tid för sjukhusvård torde några vägande skiljaktigheter inte förefinnas mellan bestämmelserna i YFL och AFL. De senare bestämmelserna bör äga företräde. Barntillägg till sjukpenning utgår efter samma regler i båda lagarna.

Vad angår frågan om karenstid anser sig utredningen kunna konstatera att den fr. o. m. den 1 januari 1967 gällande regleringen torde vara endast obetydligt snävare än den som gällde för de yrkesskadade före år 1955. Härvidlag har alltså inträtt en förbättring för de yrkesskadade.

Utredningen vill till slut något beröra en speciell form av ersättning som regleras i YFL. Denna tar sikte på sådana fall, då en arbetstagare under någon tid avhåller sig från arbete i syfte att förebygga att yrkesskada uppstår, återuppstår eller förvärras. Om vederbörande försäkringsinrättning anmodat honom härtill eller det sker med inrättningens samtycke, äger arbetstagaren — såvida omständigheterna inte föranleder till annat — under tiden uppbära skälig ersättning, motsvarande högst hel sjukpenning jämte barntillägg. Denna ersättningsform, som varken är att anse som sjukpenning eller livränta, förekommer inte inom den allmänna försäkringen.

Utredningen har inhämtat att denna ersättningsform tillämpas sällan. Något starkare behov därav torde inte föreligga. Enligt utredningens mening är förevarande fall av sådant slag som bäst tillgodoses i annan ordning, exempelvis genom omskolning. Utredningen föreslår därför att bestämmelsen slopas i det framtida yrkesskadeskyddet.

KAPITEL V

Ersättning vid invaliditet

1. Utgångspunkter och allmänna värderingar

Yrkesskador, som lett till invaliditet, kan medföra rätt till ersättning såväl från yrkesskadeförsäkringen som från den allmänna försäkringen. I bägge fallen har skyddet form av löpande ersättning, inom yrkesskadeförsäkringen kallad livränta och inom den allmänna försäkringen benämnd förtidspension. Trots att syftet i båda fallen är att bereda trygghet mot de ekonomiska följderna av invaliditet skiljer sig försäkringarna åt i åtskilliga hänseenden.

Vad först angår *yrkesskadeförsäkringen* täcker denna i princip varje yrkesskada, som inträffat under anställning här i riket eller eljest under sådana förhållanden att svensk lagstiftning äger tillämpning. För rätt till livränta fordras emellertid att yrkesskadan medfört en nedsättning av arbetsförmågan med minst en tiondel. Livräntan graderas i stort sett proportionellt efter nedsättningen av arbetsförmågan. Därvid tillämpas en skala med en mångfald invaliditetsgrader (10, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 25, 30, 32, 33 $\frac{1}{3}$, 35, 40, 45, 50, 55, 60, 65, 66 $\frac{2}{3}$, 70, 75, 80, 90 och 100 %). Vid bedömning i vad mån yrkesskada medfört nedsättning av arbetsförmågan fästs mera avseende vid den rent fysiska defekten av skadan än vid dess konsekvenser för den skadades förvärvsförmåga. Livräntans storlek är vidare beroende av den invalidiserades förvärvsinkomst vid skadetillfället, som skall beräknas till lägst 1 200 kr. och högst 15 000 kr. per år. Högsta årlivränta utgör 11 000 kr. Om yrkesskadan medför att den skadade för längre tid är ur stånd att reda sig själv, kan livräntan förhöjas med vårdbidrag, vilket utgår med högst 1 800 kr. för år.

Skyddet enligt den *allmänna försäkringen* för inkomstbortfall på grund av invaliditet utgörs såsom nämnts av förtidspension. Sådan pension kan utgå både från folkpensioneringen och från tilläggpensioneringen. I normalfallet är den som äger rätt till förtidspension berättigad till förtidspension från båda pensionsgrenarna. Förutsättningarna för rätt till förtidspension är dock i flera hänseenden olika inom de båda grenarna. Vissa grundläggande regler om rätten till förtidspension, såsom reglerna om invaliditetsbedömningen och invaliditetsgraderingen, är emellertid gemensamma.

I fråga om rätten till förtidspension gäller både för *folkpensioneringen*

och *tilläggs pensioneringen* att arbetsförmågan skall vara nedsatt med minst hälften. Pensionen graderas i förhållande till nedsättningen av arbetsförmågan efter en skala med endast tre invaliditetsgrader. Den vars arbetsförmåga är nedsatt i sådan grad att intet eller endast en ringa del därav återstår erhåller hel förtidspension, den vars arbetsförmåga är nedsatt i mindre grad men likväl med avsevärt mer än hälften två tredjedelar av hel förtidspension och övriga till förtidspension berättigade en tredjedel av hel förtidspension. Vid bedömande i vad mån arbetsförmågan är nedsatt har inom den allmänna försäkringen — till skillnad från vad som gäller inom yrkesskadeförsäkringen — den medicinska defekten inte någon självständig betydelse, utan det är i stället den därav betingade nedsättningen av förvärvsförmågan som är avgörande.

Varken folkpensioneringen eller tilläggs pensioneringen är uppbyggd så, att den skall ge skydd åt varje här i riket inträffad invaliditet, som medför nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. Folkpensioneringen har den allmänna inriktningen att den skall trygga här i riket mantalskrivna svenska medborgare, medan tilläggs pensioneringen är avsedd att ge skydd åt den som på visst närmare angivet sätt vunnit en mera fast anknytning till den svenska arbetsmarknaden.

För att någon skall kunna få förtidspension från *folkpensioneringen* krävs att han är svensk medborgare. Vidare fordras att han skall vara mantalsskriven i riket eller ha varit mantalsskriven här för det år, varunder han fyllt 62 år, och för de fem åren närmast dessförinnan.¹ Dessa regler innebär — om man bortser från att vissa utländska medborgare konventionsvägen kan bli förmånsberättigade — att den här i riket arbetande utländska arbetskraften, som nu är omfattad av yrkesskadeförsäkringen, inte kan bli berättigad till förtidspension från folkpensioneringen.

Förtidspensionen är, såvitt gäller folkpensionsdelen, inte till sin storlek beroende av den invalidiserades inkomstförhållanden före pensionsfallet. Hel förtidspension från folkpensioneringen är för juli 1966 för ensamstående pensionär 4 585 kr. om året. För pensionär, vars make åtnjuter folkpension i form av förtidspension eller ålderspension, är den hela förtidspensionen en fjärdedel lägre, om maken uppbär hel förtidspension eller ålderspension, en sjättedel lägre, om maken uppbär två tredjedelar av hel förtidspension, och en tolftedel lägre, om maken uppbär en tredjedel av hel förtidspension.

Till förtidspension från folkpensioneringen kan utgå vissa tilläggsförmåner. Sålunda äger förtidspensionär rätt till *barntillägg* för varje barn, som är hans eget eller hans hustrus, därest han har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barnet. Barntillägg utgår dock inte till pension, som tillkommer gift kvinna. Barntillägg till hel förtidspension utgör för år räknat 25 procent av basbeloppet enligt AFL eller, om barnet är be-

¹ Frågan om en revision av dessa regler utreds f. n. av RFV.

rättigat till folkpension i form av barnpension, 10 procent av basbeloppet, dvs. efter basbeloppet för juli 1966 (5 500 kr.) 1 375 kr. resp. 550 kr. Barn-tillägg till partiell förtidspension utgör motsvarande andel av tillägget till hel förtidspension. Åtnjuter pensionären även tilläggspension, minskas tillägget med 50 procent av den del av tilläggspensionen, som överstiger 50 procent av basbeloppet.

Vidare utgår *invaliditetstillägg* till förtidspensionär, som är ur stånd att reda sig själv och på grund därav vid upprepade tillfällen dagligen är i behov av hjälp av annan, därest hjälpbehovet uppkommit innan han fyllt 63 år. Sådant tillägg utgår alltid till förtidspensionär, som är blind och vars blindhet inträtt före fyllda 63 år. Invaliditetstillägg utgår dessutom till partiell förtidspension, därest förtidspensionären utför förvärvsarbete men på grund av höggradig nedsättning i kroppsorgans funktion är i behov av avsevärd fortlöpande hjälp av annan person eller får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra arbetet. Med förtidspensionär, som utför förvärvsarbete, jämställs härvidlag försäkrad som bedriver studier, om den försäkrade är berättigad till studiehjälp eller studiemedel för studierna eller endast på grund av bestämmelse om behovsprövning är utesluten från sådan förmån. Invaliditetstillägget utgör för år räknat 30 procent av basbeloppet.

Till sin natur snarlik invaliditetstillägget är *invaliditetsersättningen*. Den utgår under vissa angivna förutsättningar till invalid, som inte är berättigad till förtidspension därför att hans förvärvsförmåga inte är nedsatt i tillräcklig grad. De angivna förutsättningarna är att invaliditeten består i blindhet, som inträffat före 63 års ålder, eller att den invalidiserade, för att kunna utföra förvärvsarbete eller bedriva studier, är i behov av avsevärd fortlöpande hjälp av annan eller har betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel. Invaliditetsersättning utgår till den som blivit blind före 63 års ålder med 60 procent av basbeloppet och till annan invalidiserad, allt efter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek, med 60 eller 30 procent av basbeloppet. En särskild form av invaliditetsersättning utgörs av vårdbidrag till svårt handikappade barn under 16 år.

Slutligen må nämnas att till förtidspension från folkpensioneringen kan utgå *hustrutillägg* och *kommunalt bostadstillägg*. Båda förmånerna är inkomstprövade och kan följaktligen reduceras av utgående tilläggspension. Maximibeloppet för hustrutillägg är för juli 1966 2 565 kr. om året. Storleken av det kommunala bostadstillägget bestäms av vederbörande kommun.

För rätt till förtidspension från *tilläggspensioneringen* krävs att pensionsgrundande inkomst tillgodoförts den invalidiserade för åtminstone något år före det varunder pensionsfallet inträffat. Pensionsgrundande inkomst beräknas inte för varje arbetstagare här i riket utan endast för dem som antingen är svenska medborgare eller som utan att vara det är mantalsskrivna här. Utländsk arbetskraft i Sverige förvärvar alltså inte skydd från tilläggs-

pensioneringen, förrän den under minst ett år haft pensionsgrundande inkomst. Härtill kommer att inkomsten inte är pensionsgrundande, såvida den inte överstiger basbeloppet, för juli 1966 5 500 kr.

Till skillnad från folkpensionen är tilläggspensionen inkomstgraderad. Hel förtidspension från tilläggspensioneringen utgör i princip 60 procent av den pensionsgrundande inkomsten, varvid hänsyn inte tas till inkomstdelar, som överstiger 7,5 gånger basbeloppet, eller med basbeloppet för juli 1966 41 250 kr. Förtidspensionen beräknas såsom ett genomsnitt av minst två års inkomst. Till följd härav är skyddet reducerat för dem som inte tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst för minst två år, när pensionsfallet inträffar.

De allmänna pensionerna är till skillnad från yrkesskadelivräntorna *värdebeständiga*. Värdesäkringens sker med hjälp av basbeloppet, vilket återspeglar ändringar i konsumentprisindex. Basbeloppet ändras dock inte förrän konsumentprisindex stigit eller sjunkit med minst tre procent i förhållande till det indexvärde, vid vilket det senast fastställda basbeloppet utlöstes. Tills vidare, dock längst till den 1 juli 1968, gäller emellertid en särskild ordning för folkpensionerna, vilken innebär att dessa värdesäkras med hjälp av särskilda indextillägg. Även dessa återspeglar ändringar i konsumentprisindex.

Förmånerna från yrkesskadeförsäkringens och den allmänna försäkringens är samordnade efter vissa schematiska regler. *Samordningen* på invalidsidan innebär, att folkpension och tilläggspension i form av förtidspension minskas med tre fjärdedelar av den försäkrade tillkommande invalidlivränta från yrkesskadeförsäkringens. Avdrag på partiell förtidspension får dock ske endast om yrkesskadan inträffat före den tidpunkt från vilken förtidspensionen utgår, och avdrag på tilläggspensionen får göras endast om den pensionsberättigade haft pensionsgrundande inkomst för minst ett år vid den tidpunkt då skadan inträffat. Vidare gäller att avdrag, som alltid i första hand skall göras på tilläggspensionen, inte får ske med större belopp än att minst en fjärdedel av folkpensionen kommer att utgå.

Utredningen övergår härfter till frågan hur invaliditetsskyddet vid yrkesskada på ett mera definitivt sätt kan passas in i den allmänna försäkringens trygghetssystem. Att lösningen av detta problem måste erbjuda svårigheter inses lätt, om man betänker att skillnaderna på detta område är så betydande mellan yrkesskadeförsäkringens och den allmänna försäkringens.

Den samordning mellan yrkesskadeförsäkringens och den allmänna försäkringens som det här är fråga om kan tänkas utformad på olika sätt. En ytterlighet representeras av den ordning, som nu gäller på invalidskyddets område och som karakteriseras av att de båda försäkringarna är uppbyggda såsom helt fristående från varandra och att förmånerna sedan samordnas genom att den ena förmånen inom vissa gränser får reducera den andra.

Den motsatta ytterligheten är en ordning, där den speciella förmånen — yrkesskadeförmånen — får bortfalla och enbart de allmänna förmånerna utgår. En sådan ordning gäller i princip redan nu på sjukförsäkringssidan under samordningstiden, och utredningen har i kap. IV förordat att den framdeles skall gälla över i princip hela sjukförsäkringsfältet.

Såväl principiella som praktiska skäl talar för en samordning av invalidskyddet på samma sätt som förordats i fråga om skyddet vid sjukdom. Såsom utredningen framhållit i sina principiella överväganden (kap. III) skulle emellertid en sådan ordning innebära bortfall av många värdefulla inslag i yrkesskadeskyddet, och den kan därför inte genomföras utan vidare. Å andra sidan finner utredningen det inte motiverat att bibehålla ett yrkesskadeskydd av nuvarande typ, där invalidförmånerna utgår efter väsentligen andra grunder än inom den allmänna försäkringen. Det är ju i båda fallen fråga om att bereda trygghet mot inkomstbortfall på grund av invaliditet, och ersättningsgrunderna bör då rimligtvis i grundläggande hänseenden vara likartade. Här måste otvivelaktigt den allmänna försäkringen sägas representera den mera tidsenliga synen med sina värdefasta förmåner, sin individuella på inkomstbortfallet inriktade invaliditetsbedömning och sina vida intervaller vid invaliditetsgraderingen. Utredningen anser därför att en reform av invalidskyddet vid yrkesskada måste innebära en övergång till de principer som gäller inom den allmänna försäkringen.

Därest invalidskyddet vid en yrkesskada byggs upp på den allmänna försäkringens principer, synes det utredningen mest rationellt att ta steget fullt ut och helt foga in invaliditetsskyddet vid yrkesskador i den allmänna försäkringen. En sådan integrering överensstämmer med synen på socialförsäkringen såsom ett enhetligt trygghetssystem. Integreringen bör först och främst innebära, att den allmänna försäkringens anordningar för ersättning av inkomstbortfall vid invaliditet, dvs. dess förtidspensionering, får svara även för skyddet vid inkomstbortfall på grund av yrkesskada.

Emellertid är inte dessa anordningar tillräckliga i alla hänseenden. Utredningen tänker här företrädesvis på sådana fall, där en yrkesskadad står utanför skyddet från den allmänna pensioneringen på grund av att han inte uppfyller dess villkor i fråga om medborgarskap och mantalsskrivning eller i fråga om förvärv av pensionspoäng. Ett av de värdefullaste inslagen i den nuvarande yrkesskadeförsäkringen är att den automatiskt omfattar i princip alla arbetstagare. En reform av yrkesskadeskyddet bör därför inte få leda till att arbetstagare i det svenska näringslivet kommer att stå utan skydd därför att de till äventyrs inte är svenska medborgare eller mantalsskrivna i Sverige eller inte förvärvat pensionspoäng. I detta sammanhang må erinras om att omkring 150 000 utlänningar är sysselsatta här i landet.

Det kan inte heller godtas att skyddet av de nyssnämnda anledningarna blir svagare än vad eljest skulle bli fallet. En integrering av yrkesskadeskyddet i den allmänna försäkringen bör därför innebära, att de förmåner

som tillkommer yrkesskadade, vilka är helt täckta av den allmänna försäkringens invalidskydd, kommer att utgå även till de yrkesskadade som helt eller delvis saknar sådan täckning. Härigenom kommer invalidskyddet vid yrkesskada att präglas av enhetlighet i förhållandet olika yrkesskadade emellan. Förmåner vid invaliditet på grund av yrkesskada kommer till sin natur att vara i huvudsak lika med dem som utgår vid andra invaliditeter. På så sätt blir i princip yrkesskadan inte något som berättigar till en särskild typ av förmåner utan i stället en grund, som kan åberopas för rätt till de förmåner som utgår från den allmänna försäkringen, när sådan rätt inte föreligger enligt AFL.

Såsom en fördel med ett integrerat yrkesskadeskydd vill utredningen framhålla, att man därigenom eliminerar varje behov av en ordning liknande den nuvarande med samordning mellan särskilda ersättningar vid yrkesskada och de allmänna ersättningarna. I utredningens system kan det sålunda inte förekomma dels en allmän förmån och dels en särskild yrkesskadeförmån, vilka båda har till ändamål att ersätta inkomstbortfall på grund av invaliditet.

I det följande kommer utredningen att närmare undersöka behovet av särskilda kompletteringsanordningar till den allmänna försäkringen för att ett integrerat yrkesskadeskydd skall bli tillräckligt effektivt. I detta kapitel kommer även att behandlas frågan om ersättning för särskilda hjälpmedel till lindrande av menliga följder av yrkesskada.

Ledamöterna Hultström och Nilsson har avgivit reservationer i fråga om ersättningen vid invaliditet.

2. Särskilda spörsmål angående folk- och tilläggs pensioneringen vid yrkesskada

A. Särskilda folkpensionsspörsmål

De särskilda kompletteringsanordningar, som ett i den allmänna försäkringen integrerat yrkesskadeskydd fordrar på folkpensionssidan, måste uppenbarligen gå ut på att bereda folkpension vid yrkesskada, även om den skadade inte uppfyller de i AFL (5 kap.) uppställda allmänna förutsättningarna om svenskt medborgarskap och mantalsskrivning i riket för rätt till sådan pension. Härigenom ernås att skyddet täcker samma personkrets som den nuvarande yrkesskadeförsäkringen.

I enlighet härmed bör *förtidspension* utgå till arbetstagare, som invaliderats på grund av yrkesskada vid anställning i riket — eller eljest under sådana förhållanden att svensk lagstiftning äger tillämpning — vare sig han är svensk medborgare eller ej och vare sig han är mantalsskriven här eller ej. För rätten till förtidspension skall givetvis gälla att yrkesskadan medfört föreskriven förlust eller nedsättning av arbetsförmågan. Till frågan om vissa särbestämmelser i detta hänseende återkommer utredningen i fortsättningen.

Förtidspension på grund av yrkesskada bör i princip uppgå till samma belopp som förtidspension i andra fall.

Förtidspension enligt AFL utgår ej till den som ej fyllt 16 år. Någon nedre åldersgräns finns däremot ej inom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen. Vid en integrering av yrkesskadeskyddet i den allmänna försäkringen bör detta åldersvillkor gälla även i yrkesskadefall.

Enligt AFL gäller vidare att förtidspension kan utgå längst till den månad under vilken den försäkrade fyller 67 år. Vid denna tidpunkt avlöses förtidspensionen av ålderspension. Yrkesskadelivränta utgår däremot i princip under hela den skadades återstående livstid. En integration av yrkesskadeskyddet i den allmänna försäkringen förutsätter enligt utredningens uppfattning, att förtidspension på grund av yrkesskada ej utgår efter 67 års ålder. Eljest skulle förtidspension på grund av yrkesskada kunna komma att utgå vid sidan av ålderspension.

Emellertid är det inte heller riktigt, att den som uppbär förtidspension på grund av yrkesskada men som inte uppfyller de allmänna förutsättningarna i AFL för rätt till folkpension skall stå utan pension vid 67 års ålder. Så skulle eljest bli fallet med bl. a. utläningar, som drabbats av yrkesskada vid anställning i Sverige. Det får förutsättas att yrkesskadan i många av dessa fall helt eller delvis hindrat den skadade från att bygga upp ett ålderspensionsskydd i sitt hemland. Med hänsyn härtill bör den som uppburit förtidspension på grund av yrkesskada fram till 67 års ålder men som inte uppfyller de allmänna förutsättningarna för rätt till folkpension därefter vara berättigad till *ålderspension*. Har den skadade uppburit endast partiell förtidspension, får det förutsättas att han med hjälp av sin återstående arbetsförmåga kunnat bygga upp ett visst ålderspensionsskydd. Det är därför inte rimligt att den partiella förtidspensionen i dessa fall avlöses av en oducerad ålderspension. Utredningen föreslår därför att ålderspension på grund av de särskilda reglerna om pensionsrätt på grund av yrkesskada skall utgå med samma belopp som den skadade skulle ha uppburit i förtidspension, om han fortfarande varit berättigad till sådan pension.

Det bör understrykas, att den föreslagna regeln inte träffar dem som har rätt till ålderspension enligt AFL eller på grund av konvention. Dessa försäkrade kommer alltid att få oducerad ålderspension.

Enligt AFL utgår i vissa fall *barntillägg* till förtidspension och ålderspension. Tillägget utgör i huvudfallet 25 procent av basbeloppet vid ålderspension och hel förtidspension. Vid $\frac{2}{3}$ eller $\frac{1}{3}$ av hel förtidspension utgör barntillägget motsvarande andel av barntillägget till hel förtidspension. Barntillägg reduceras av tilläggspension på så sätt att tillägget minskas med hälften av det belopp varmed tilläggspensionen överskjuter halva basbeloppet.

Utredningen anser att barntillägg i princip bör utgå även till förtids-

pension och ålderspension som utges på grund av yrkesskada. Härvid bör — liksom utredningen förordat i fråga om andra förmåner — reglerna i AFL göras tillämpliga även på barntillägg i nu avsedda fall.

I det följande kommer utredningen att föreslå att förtidspension på grund av yrkesskada skall utgå även vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än hälften. Sålunda skall vid nedsättning med minst en sjättedel men med mindre än hälften utges $\frac{1}{8}$ eller $\frac{1}{4}$ av hel förtidspension, beroende på graden av nedsättning.

Mest konsekvent vore att barntillägg i de nyssnämnda fallen skulle utgå med $\frac{1}{8}$ resp. $\frac{1}{4}$ av barntillägget till hel förtidspension, vilket i huvudfallet och med basbeloppet 5 500 kr. betyder 171:87 kr. resp. 343:75 kr. för år. Förutom att dessa belopp måste anses förhållandevis obetydliga, kommer de inte eller endast i ringa omfattning att träffas av reduktionen med hänsyn till samtidigt utgående tilläggspension. Sålunda kan $\frac{1}{8}$ av hel förtidspension från tilläggspensioneringen aldrig verka reducerande på barntillägg, eftersom dennas maximum inte uppgår till hälften av basbeloppet ($\frac{1}{8} \times 0,6 \times 6,5 = 0,4875$). $\frac{1}{4}$ av hel förtidspension verkar reducerande på barntillägg först när pensionen motsvarar en förvärvsinkomst av inemot 25 000 kr. (beräknat utifrån basbeloppet 5 500 kr.). Att barntillägget aldrig eller endast vid förhållandevis höga tilläggspensioner reduceras av tilläggspension torde inte vara förenligt med tanken bakom reduktionsreglerna att motverka en inte önskvärd överförsäkring. Med hänsyn härtill anser utredningen, att barntillägg inte bör utgå till förtidspension på grund av nedsättning av arbetsförmågan med mindre än hälften.

I övrigt anser utredningen att reglerna i AFL om barntillägg bör äga tillämpning på sådant tillägg till pension på grund av yrkesskada. Den som uppbär förtidspension eller ålderspension på grund av yrkesskada, som medfört nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften, skall sålunda äga rätt till barntillägg för varje barn till honom själv eller till hans hustru, därest han har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barnet. Liksom enligt AFL bör barntillägg inte utgå till pension, som tillkommer gift kvinna. Barntillägg till hel förtidspension och oreducerad ålderspension skall liksom enligt AFL utgöra 25 eller, om barnet är berättigat till folkpension i form av barnpension, 10 procent av basbeloppet, samt barntillägg till $\frac{2}{3}$ eller $\frac{1}{3}$ av hel förtidspension utgöra motsvarande andel av barntillägg till hel förtidspension. Likaså bör barntillägget reduceras med 50 procent av den del av utgående tilläggspension, som överstiger 50 procent av basbeloppet.

Även *invaliditetstillägg* till förtidspension och ålderspension på grund av yrkesskada bör utgå till skadad, som är ur stånd att reda sig själv och på grund därav vid upprepade tillfällen dagligen är i behov av hjälp av annan, ävensom till skadad, som före fyllda 63 år blivit blind på grund av skadan. Vidare bör invaliditetstillägg utgå till den som åtnjuter partiell

förtidspension på grund av yrkesskada men som utför förvärvsarbete eller bedriver studier, därest han på grund av höggradig nedsättning i kroppsorgans funktion är i behov av avsevärd fortlöpande hjälp av annan person eller får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra arbetet eller bedriva studierna. Invaliditetstillägget bör, liksom enligt AFL, utgöra 30 procent av basbeloppet.

Det är enligt utredningens mening naturligt att även de som invalidiserats på grund av yrkesskada men som inte uppfyller villkoren om svenskt medborgarskap och mantalsskrivning i riket skall kunna komma i åtnjutande av *invaliditetsersättning*, därest övriga förutsättningar för sådan ersättning är uppfyllda. Invaliditetsersättning på grund av yrkesskada bör liksom sådan ersättning i övriga fall utgöra 60 procent av basbeloppet eller, då fråga är om sådana förvärvsarbetande handikappade som har mindre omfattande hjälpbehov eller lägre merutgifter än som krävs för hel invaliditetsersättning, 30 procent av basbeloppet. Invaliditetsersättning till den som på grund av yrkesskada blivit blind före 63 års ålder skall dock — i överensstämmelse med vad som gäller enligt AFL — alltid utgöra 60 procent av basbeloppet.

Såsom tillägg till folkpension kan dessutom utgå *hustrutillägg* och kommunalt *bostadstillägg*. Hustrutillägg tillkommer hustru till ålderspensionär eller förtidspensionär och utgår enligt huvudregeln endast under förutsättning att hustrun fyllt 60 år och att äktenskapet bestått i minst fem år. Kommunalt bostadstillägg utgår, där kommun så beslutat, till ålders-, förtids- och änkepension samt till hustrutillägg. Både hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg är föremål för inkomstprövning.

Såväl hustrutillägg som kommunalt bostadstillägg saknar motsvarighet inom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen. De nämnda förmånerna är dessutom inkomstprövade, vilket bl. a. innebär att de reduceras av utgående tilläggspension. De tilläggspensioner, som enligt vad utredningen föreslår i det följande tillförsäkras de yrkesskadade, kommer normalt att vara av den storleksordningen att hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inte kan utgå på grund av behovsprövningen. Både hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg kan sägas ha en lokal anknytning, vilket framgår av att frågor om dessa förmåner prövas av de lokala försäkringsnämnderna inom försäkringskassorna. Beträffande kommunalt bostadstillägg må ytterligare framhållas, att tillägget utgår endast till personer, som är mantalsskrivna i kommunen. Vidare skulle med den lösning utredningen i det följande föreslår i fråga om yrkesskadeförmånernas finansiering ett införande av kommunalt bostadstillägg bland dessa förmåner leda till att kommunerna fick bekosta en del av yrkesskadeskyddet. Med hänsyn till det anförda anser utredningen att hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inte bör utgå till pension, som utges på grund av särskilda regler om pension vid yrkesskada.

B. Särskilda tilläggspensionsspörsmål

När det gäller att till tilläggspensioneringen foga lämpliga kompletteringsanordningar för de yrkesskadade, så att dessa genom denna pensionsgren och folkpensioneringen erhåller ett skydd som i effektivitet kan mäta sig med den nuvarande yrkesskadeförsäkringens, är att beakta att i det svenska arbetslivet verkar personer som kan drabbas av yrkesskada utan att vara omfattade av tilläggspensioneringen. Så är exempelvis förhållandet med de icke svenska medborgare, som verkar i det svenska arbetslivet men som inte är mantalsskrivna här. Samma gäller dem som inte haft pensionsgrundande inkomst för något år före året för pensionsfallet. Detta kan bero på att den skadade trätt in i arbetslivet först det år, under vilket han skadats, eller att han blivit mantalsskriven i Sverige först nämnda år.

Vidare kan det finnas yrkesskadade, som visserligen är omfattade av tilläggspensioneringen men som inte varit ute i förvärvslivet eller mantalsskrivna här någon längre tid. På grund härav kan deras tilläggspension bli onormalt låg i förhållande till inkomstnivån vid skadetillfället. Därmed avses här att hela förtidspensionen är betydligt lägre än det för tilläggspensioneringen uppställda riktmärket att sådan pension skall uppgå till 60 procent av den del av arbetsinkomsten som överstiger basbeloppet.

Innan utredningen går in på hithörande problem, vill utredningen erinra om de gällande kvalifikationsreglerna för rätt till tilläggspension.

Reglerna om beräkning av förtidspension inom tilläggspensioneringen innebär i princip, att hel förtidspension skall utgå med samma (reala) belopp som ålderspensionen.

Ålderspension utgår under förutsättning att den försäkrade haft *pensionsgrundande inkomst* för minst tre år. Ålderspension utgår fr. o. m. den månad, då den försäkrade fyller 67 år. Möjlighet finns att låta ålderspensionen börja utgå tidigare eller senare, men dessa alternativ saknar betydelse i detta sammanhang.

Den pensionsgrundande inkomsten räknas för varje år om till pensionspoäng, som erhålls genom att den pensionsgrundande inkomsten divideras med det vid inkomstårets ingång gällande basbeloppet.

Ålderspension utgör 60 procent av produkten av basbeloppet för den månad, för vilken pensionen skall utges, och medeltalet av de pensionspoäng, som tillgodoräknats den försäkrade, eller, om han har pensionspoäng för mer än 15 år, medeltalet av de 15 högsta poängtalerna (*femtonårsregeln*). Har han pensionspoäng för mindre än 30 år, skall dock nämnda produkt minskas med $\frac{1}{30}$ för varje år, som fattas i 30 poängår (*trettioårsregeln*). I pensioneringens inledningsskede har trettioårsregeln i fråga om svenska medborgare ersatts med en *tjugoårsregel* för dem som är födda före år 1915; eftersom tilläggspensioneringen trädde i kraft först med ingången av år 1960 och pensionsgrundande inkomst inte tillgodoräknas för längre tid än t. o. m. det år, då den försäkrade fyllt 65 år, kan den som är född

år 1914 inte intjäna pensionspoäng för mer än 20 år. Genom tjuugoårsregeln har den som är född år 1914 möjlighet att erhålla oreducerad ålderspension i stället för $\frac{20}{30}$ av sådan pension, den som är född år 1913 $\frac{10}{20}$ osv. För dem som är födda något av åren 1915—1923 fordras i stället för 30 år 21 år, om de är födda år 1915, 22 år, om de är födda år 1916, osv.

Förtidspension utgår till den månad, då förtidspensionären uppnår 67 års ålder, eller, vid förtida uttag av ålderspension, till den månad, fr. o. m. vilken ålderspension börjar utgå.

Såsom redan framhållits gäller såsom förutsättning för rätt till förtidspension från tilläggs pensioneringen, att den försäkrade har pensionspoäng för tid före det år, då pensionsfallet inträffat. Pensionsfallet anses ha inträffat vid den tidpunkt, då arbetsförmågan blivit nedsatt med minst hälften och nedsättningen tillika kan betraktas som varaktig eller väntas bli bestående avsevärd tid.

Förtidspensionens storlek beräknas i regel på grundval av dels de pensionspoäng som tillgodoräknats den försäkrade för tiden före pensionsfallet, dels pensionspoäng, som — enligt vad som antas — skulle ha tillgodoräknats honom för tiden fr. o. m. året för pensionsfallet t. o. m. det år, då han fyller 65 år, därest pensionsfallet inte inträffat (*antagandepoäng*). Antagandepoäng beräknas endast för dem som har en någorlunda fast anknytning till den svenska arbetsmarknaden. Förutsättningen är, att den försäkrade vid tidpunkten för pensionsfallet var eller bort vara placerad lägst i den sjukpenningklass, som svarar mot en årsinkomst av förvärvsarbete lika med det vid årets ingång gällande basbeloppet, eller också har pensionspoäng för tre av de fyra åren närmast före året för pensionsfallet.

Hel förtidspension blir den ålderspension som skulle ha tillkommit den försäkrade vid 67 års ålder, därest han för åren fr. o. m. året för pensionsfallet haft de inkomster som antagandepoängen utvisar.

För beräkning av antagandepoängens storlek gäller två alternativa metoder, av vilka man väljer den som ger det för den skadade gynnsammaste resultatet. Enligt den ena metoden utgör antagandepoängen medeltalet av de två högsta poängtalerna under de fyra åren närmast före pensionsfallet. Enligt den andra metoden utgör antagandepoängen medeltalet av den försäkrades poäng fr. o. m. det år, varunder han fyllt 16 år, till året för pensionsfallet. Härvid får man dock bortse från den »sämsta» hälften av åren, dvs. sådana år intill ett antal av hälften för vilka den försäkrade saknar poäng eller har lägst poäng. Vidare skall ej medtas åren före år 1960, eftersom tilläggs pensioneringen då ännu inte hade trätt i kraft. Den närmare innebörden av bestämmelserna kan åskådliggöras genom följande exempel.

En person har för ett vart av åren 1960—1963 tre pensionspoäng, för ett vart av åren 1964—1966 fem poäng och för ett vart av åren 1967—1969 återigen tre poäng. År 1970 drabbas han av invaliditet och blir berättigad till förtidspension. Medeltalet för de två »bästa» av åren 1966—1969 blir

4,0 poäng, medan medeltalet för den »bästa» hälften av de tio åren 1960—1969 blir 4,2 poäng. Antagandepoängen blir alltså 4,2 och vid beräkningen av tilläggs pensionen (såväl ålderspension som förtidspension) skall alltså — utöver de pensionspoäng han förvärvat före år 1970 — tillgodoräknas honom 4,2 pensionspoäng för varje år fr. o. m. år 1970 t. o. m. det år då han fyller 65 år.

Förtidspension med hjälp av antagandepoäng förutsätter, att den försäkrade vid 67 års ålder kan komma i åtnjutande av ålderspension. Antalet poängår t. o. m. det sextiofemte levnadsåret skall alltså, inklusive åren med antagandepoäng, bli minst tre.

Om förutsättningar saknas för att tillgodoräkna den försäkrade antagandepoäng, utgår förtidspension med samma belopp som ålderspensionen blir på de faktiskt föreliggande pensionspoängen. Det krävs alltså här, att den försäkrade har pensionspoäng för minst tre år. Förtidspensionen blir i dessa fall regelmässigt betydligt lägre än då den beräknas med hjälp av antagandepoäng.

Såsom *utredningen* redan antytt gäller problemet om ett gott skydd för de yrkesskadade genom tilläggs pensioneringen dels att bereda tilläggs pension åt yrkesskadade, som till följd av kvalifikationsreglerna i AFL inte är berättigade till sådan pension, dels att förstärka tilläggs pensionen för sådana yrkesskadade som till följd av lagens regler får en tilläggs pension, som får anses »onormalt» låg i förhållande till den skadades arbetsinkomst vid skadetillfället.

Kvalifikationsreglerna synes böra ändras i sådan riktning, att vid yrkesskada pensionens storlek blir beroende av arbetsförtjänstens storlek vid skadetillfället, om resultatet därigenom blir förmånligare för den skadade. En sådan justering innebär, att man i förevarande hänseende behåller den inom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen gällande principen att invalidlivräntans storlek bestäms av arbetsförtjänsten vid skadetillfället. Utredningen har kommit till den slutsatsen att detta lämpligen kan ske på följande sätt.

Den årliga arbetsförtjänst, som den skadades arbetsinkomst vid skadetillfället motsvarar, omvandlas till pensionspoäng på så sätt att förtjänsten minskas med det vid skadeårets ingång gällande basbeloppet, varefter återstoden divideras med samma basbelopp. Om exempelvis den årliga arbetsförtjänsten uppgår till 22 000 kr. och basbeloppet till 5 500 kr., blir den pensionspoäng som sålunda skall beräknas vid yrkesskada $[(22\ 000 - 5\ 500) : 5\ 500 =]$ 3. Eftersom denna beräkning av pensionspoäng skall förekomma endast vid yrkesskada, förefaller det lämpligt att den framräknade poängen erhåller en särskild benämning. Utredningen föreslår att sådan pensionspoäng benämns *yrkesskadepoäng*.

Yrkesskadepoängen skall tillgodoföras den skadade för vart och ett av

de tre år, som närmast föregått året för pensionsfallet, och skall ligga till grund för pensionsberäkningen på samma sätt som pensionspoäng, vilka tillgodoförts den skadade enligt AFL. Även i övrigt skall beräkningen av pensionen tillgå på samma sätt som i andra pensionsfall. Genom yrkesskadepoängen kommer den skadade alltid att ha pensionspoäng för minst tre av de fyra år som närmast föregått året för pensionsfallet och uppfyller därmed förutsättningarna för att förtidspension skall beräknas med hjälp av antagandepoäng.

Det kan diskuteras huruvida tillgodoförande av yrkesskadepoäng skall äga rum endast i fråga om sådana yrkesskadade som enligt reglerna i AFL antingen saknar skydd från tilläggs pensioneringen eller får en med hänsyn till inkomstförhållandena vid skadetillfället onormalt låg tilläggs pension. En sådan begränsning skulle emellertid innebära svåra gränsdragningsproblem och samtidigt omotiverat gynna dessa kategorier i förhållande till sådana yrkesskadade som förvärvat ett fullständigt pensionskydd enligt AFL. Att — såsom konsekvensen blir av systemet med yrkesskadepoäng — få sin förtidspension beräknad på inkomstläget vid skadetillfället får nämligen med hänsyn till den fortlöpande reallöneförbättringen i samhället antas regelmässigt leda till högre pension än om pensionen — såsom i regel blir fallet enligt AFL — beräknas utifrån inkomstläget åren närmast före pensionsfallet. Den antydda begränsningen skulle därför exempelvis kunna leda till att en utländsk arbetstagare i Sverige, vilken inte förvärvat pensionspoäng, vid yrkesskada skulle få högre förtidspension än hans svenske arbetskamrat med samma inkomst men med pensionspoäng för tidigare år.

Utredningen förordar därför, att de föreslagna reglerna om beräkning och tillgodoförande av yrkesskadepoäng skall gälla samtliga som kan komma i fråga för förtidspension på grund av yrkesskada.

En särskild fråga är hur yrkesskadepoängen skall inverka i fall där den skadade för ett eller flera av de aktuella tre åren tillgodoräknats pensionspoäng enligt AFL. Det bör givetvis inte komma i fråga att sammanlägga denna poäng med yrkesskadepoängen. I så fall skulle förtidspensionen vid yrkesskada kunna bli högre än den skadades inkomstnivå vid skadetillfället. Enligt utredningens mening synes det vara en rimlig lösning att yrkesskadepoängen tillgodoförs endast för det eller de av de tre aktuella åren för vilket eller vilka den enligt AFL tillgodoräknade poängen är lägre än yrkesskadepoängen. På så sätt får den skadade tillgodogöra sig samtliga fördelar såväl av poängreglerna i AFL som av reglerna om yrkesskadepoäng.

Det sagda kan åskådliggöras genom följande exempel. En person drabbas år 1975 av yrkesskada och blir berättigad till förtidspension samma år. Hans årliga arbetsförtjänst för år 1975 beräknas till 21 000 kr. och basbeloppet för året uppgår till 7 000 kr. Yrkesskadepoängen blir följaktligen 2. Om den skadade har 4 pensionspoäng för år 1972 men mindre än 2 pen-

sionspoäng för åren 1973 och 1974, skall yrkesskadepoängen ersätta de enligt AFL tillgodoförda poängen endast för åren 1973 och 1974.

Antagandepoängen torde i regel bli densamma som yrkesskadepoängen, eftersom det torde höra till undantagen att den skadade under de föregående åren haft ett högre inkomstläge än vid tidpunkten för skadan. I allmänhet kommer därför den del av förtidspensionen vid yrkesskada, som kommer från tilläggs pensioneringen, att uppgå till 60 procent av den del av den skadades årliga arbetsförtjänst vid skadetillfället som överstiger basbeloppet.

De föreslagna reglerna om yrkesskadepoäng må ytterligare belysas och kommenteras med hjälp av följande exempel, i vilka basbeloppet antas utgöra 5 500 kr.

1) En arbetstagare blir berättigad till förtidspension på grund av yrkesskada under det år då han fyller 30 år. Hans inkomst vid skadetillfället motsvarar en årlig arbetsförtjänst av 22 000 kr., vilket ger 3 i yrkesskadepoäng. Han har visserligen pensionspoäng för åren före året för pensionsfallet, men inte för något av dessa år uppgår poängen till 3. Yrkesskadepoängen skall därför tillgodoföras honom för ett vart av de tre år som närmast föregått året för pensionsfallet. Antagandepoängen liksom genomsnittspoängen för de 15 »bästa» åren blir följaktligen också 3. Förtidspensionen från tilläggs pensioneringen blir alltså ($0,6 \times 3 \times 5\,500 =$) 9 900 kr. för år, vartill kommer förtidspension från folkpensioneringen, vilken beräknas till 4 950 kr. om året för ensamstående pensionär. Den sammanlagda förtidspensionen skulle således bli 14 850 kr. för år, om den skadades make inte åtnjuter folkpension.

2) Exempel 1 ändras därhän att den skadade är en i Sverige arbetande utländsk arbetstagare, vilken inte förvärvat pensionspoäng före pensionsfallet. Han kommer att erhålla lika stor förtidspension från tilläggs pensioneringen som arbetstagaren i exempel 1 genom att han på samma sätt som denne kommer i åtnjutande av yrkesskadepoäng. Att han dessutom erhåller en lika stor förtidspension från folkpensioneringen som den svenska arbetstagaren framgår av vad utredningen föreslagit i föregående avsnitt.

3) Exempel 2 ändras därhän att den skadade arbetstagaren är 45 år gammal, när pensionsfallet inträffar. Det skall följaktligen tillgodoföras honom 3 yrkesskadepoäng för ett vart av de tre år som närmast föregått året för pensionsfallet. Antagandepoängen blir också 3, och den tillgodoräknas honom för varje år fr. o. m. det då han fyller 45 år t. o. m. det då han fyller 65 år, eller för tillhoppa 21 år. Förutom åren med antagandepoäng har han de tre åren med yrkesskadepoäng. Sammanlagt har han alltså 24 poängår, varför pensionen reduceras enligt trettioårsregeln. Förtidspensionen från tilläggs pensioneringen blir följaktligen $24/30$ av tilläggs pensionen enligt exempel 2, eller 7 920 kr. om året, vartill kommer förtidspension från folkpensioneringen med 4 950 kr. för år. Den sammanlagda förtidspensionen blir alltså i detta fall 12 870 kr. för år.

Att förtidspensionen här blir något lägre synes rimligt med hänsyn till att den skadade trätt in i det svenska förvärvslivet på ett förhållandevis sent stadium. Det kan då förutsättas att han haft tillfälle att grundlägga ett visst pensionskydd utomlands. Situationen blir densamma för en här i riket bosatt svensk, vilken träder ut i förvärvslivet först under sitt 45:e levnadsår och då drabbas av yrkesskada. Inte heller i detta fall synes det utredningen oriktigt att förtidspensionen blir något lägre än eljest. Man bör här ta hänsyn till att den skadades anknytning till arbetslivet är betydligt svagare än i övriga fall. Vidare måste beaktas att den förmånliga pensionsberäkningen på grund av yrkesskadan kommer — enligt vad utredningen föreslår i det följande — att slå igenom även på ålderspensionen.

4) Exempel 1 ändras därhän att den skadade under de tre år, som närmast föregått året för pensionsfallet, har resp. 2,5, 5,0 och 2,75 pensionspoäng. Yrkesskadepoäng skall då påföras honom endast för det första och det sista av nämnda tre år. Om den skadade inte har pensionspoäng för något av övriga år, som föregått året för pensionsfallet, blir antagandepoängen $[(5 + 3) : 2 =] 4$ och medelpoängen för de 15 »bästa» åren $[(5 + 14 \times 4) : 15 =] 4,07$. Förtidspensionen från tilläggs pensioneringen blir då $0,6 \times 4,07 \times 5\,500 =$ 13 431 kr. för år. Härtill kommer förtidspension från folkpensioneringen med 4 950 kr., varför den sammanlagda förtidspensionen blir 18 381 kr. för år.

Det bör påpekas att det år, då yrkesskadan inträffar, inte alltid sammanfaller med det år, då pensionsfallet på grund av skadan inträffar. Det är sålunda vanligt att invaliditetens omfattning inte närmare kan fastläggas förrän den skadade varit föremål för en viss tids sjukvård och rehabilitering. Under denna tid utgår ersättningen för inkomstbortfall i form av sjukpenning. Denna avlöses inte av förtidspension förrän ett mera stadigvarande invaliditetstillstånd inträtt, något som i många fall kan dröja något år. Liksom fallet är med motsvarande regel i den nuvarande yrkesskadeförsäkringen måste givetvis yrkesskadepoängen fastställas utifrån den skadades inkomst vid den tidpunkt då skadan inträffade. En annan regel skulle innebära att sambandet mellan pensionens storlek och inkomsten vid skadetillfället bröts.

Å andra sidan måste tillgodoräkandet av yrkesskadepoäng gälla de tre åren närmast före året för pensionsfallet, inte de tre åren närmast före året för skadefallet. Eljest skulle det föreligga risk för att den skadade inte uppfyllde förutsättningarna för beräkning av antagandepoäng. Det sagda leder till att man vid ett pensionsfall på grund av yrkesskada kan bli nödsakad att beräkna yrkesskadepoängen utifrån den skadades inkomstförhållanden ett eller annat år tillbaka i tiden. Detta torde dock ej behöva föranleda några större betänkligheter. En sådan ordning finns redan i den nuvarande yrkesskadeförsäkringen. Det synes lämpligt att man i fråga om yrkesskadefall, som kan antas ge anledning till förtidspension, gör en beräkning av den årliga arbetsförtjänsten redan på ett tidigt stadium.

Enligt de regler som föreslagits här kommer *den årliga arbetsförtjänsten* att vara av stor betydelse. När det gäller dess beräkning synes man i stort sett kunna knyta an till de regler och den praxis, som gäller inom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen, och låta som huvudregel gälla att med årlig arbetsförtjänst avses det belopp, vartill arbetstagarens inkomst av förvärvsarbete utan hänsyn till övergående sjukdom, tillfälligt övertidsarbete eller annan särskild omständighet, vid tiden för skadans inträffande kan antas uppgå för år räknat. Till belysning av innebörden av uttrycket »*annan särskild omständighet*» vill utredningen som exempel anföra det fallet att en person på grund av förestående studier eller värnpliktstjänstgöring inte skulle ha fortsatt med förvärvsarbete under den närmaste framtiden, även om han inte drabbats av yrkesskada. Enligt utredningens mening är det här rimligt att räkna med den årliga arbetsförtjänst som den skadade skulle ha uppnått, om han kunnat fortsätta året ut att ha de förvärvsinkomster som han hade vid tiden för skadan.

Inom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen gäller vidare att, därest hushållsarbete i hemmet hindrat arbetstagaren att utföra förvärvsarbete i full utsträckning, hushållsarbetet skall efter vad som prövas skäligt likställas med förvärvsarbete samt att värdet av hushållsarbete i hemmet ej får beräknas högre än som motsvarar i orten gängse avlöning för liknande arbete för annans räkning. Hushållsarbete i hemmet räknas inte enligt AFL som förvärvsarbete. Med hänsyn härtill och till den konstruktion i övrigt som utredningens förslag avseende invaliditetsskyddet har — utredningen syftar härvid särskilt på vad utredningen i det följande förordar om viss miniminivå i fråga om detta skydd — torde det knappast finnas anledning att låta dessa beräkningsregler gälla i fortsättningen.

Enligt YFL skall vid beräkning av den årliga arbetsförtjänsten hänsyn tas inte bara till inkomst av anställning utan även till inkomst av annat förvärvsarbete. Någon ändring härvidlag är inte avsedd i det nya systemet. Likaså bör hänsyn i fortsättningen tas även till förvärvsarbete för egen räkning, varvid liksom nu bör gälla att inkomsten av sådant arbete inte får beräknas högre än som motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för annans räkning.

För dem som drabbas av yrkesskada i unga år skall enligt YFL göras en *uppräknin*g av *den årliga arbetsförtjänsten* vid 18, 21 och 25 års ålder. Uppräkningen görs samtidigt med att den årliga arbetsförtjänsten vid skadetillfället fastställs men träder inte i kraft förrän den skadade uppnår resp. åldersgränser.

Frågan om en i viss mån liknande allmän uppräknin

g av förtidspensioner för dem som invalidiseras i unga år utreds f. n. av pensionsförsäkringskommittén. Det skulle med hänsyn härtill kunna göras gällande att yrkesskadeutredningen borde lämna denna fråga öppen för lösning i ett vidare sam-

manhang. Emellertid har utredningen ansett övervägande skäl tala för att även i det nya yrkesskadeskyddet bör inrymmas en regel som tillgodoser samma syfte som den ifrågakvarande regeln i YFL.

Denna tar sikte på den skadades individuella förhållanden. Man får för varje person, som skadat sig i unga år, göra en uppskattning av vad just han kan tänkas få för inkomst när han passerar de i YFL angivna tre åldersgränserna. Det blir alltså fråga om avvägningar, som avser framtida förhållanden och som bygger på mer eller mindre ovissa faktorer. Enligt utredningens mening kan man i dylika fall nöja sig med en generell och schablonmässig bedömningsmetod.

Av Bilaga 2 till betänkandet framgår, att man i olika internationella konventioner, som avser bl. a. förmåner vid yrkesskada, utgår från en manlig yrkesarbetares lön och att, när det för Sveriges del gällt att bedöma konventionsförmånernas storlek, man ansett sig böra ställa dessa i relation till löneläget inom verkstadsindustrin, dvs. vårt lands största industriella näringsgren.

Utredningen har haft tillgång till resultatet av en av Sveriges verkstadsförening utförd undersökning av beräknade genomsnittliga årslöner för manliga arbetare inom verkstadsindustrin under andra kvartalet 1964. I den följande tabellen har genomsnittsförtjänsterna uppräknats med 14 procent för att få med värdet av semester och helglön, övertids- och skifttillägg. De på detta sätt erhållna timförtjänsterna har multiplicerats med 2 115 (den teoretiska timarbetstiden för 1964).

Ålder	Årslön
Under 18.....	9 075
18.....	13 875
19.....	16 670
20—24.....	17 490
25—29.....	18 780
30—34.....	19 250
35—39.....	19 300
40—44.....	19 300
45—49.....	18 970
50—54.....	18 470
55—59.....	17 790
60—64.....	17 110

De kategorier som omfattas av tabellen torde på den relativa löneskalan ligga något över men ganska nära genomsnittet. Av tabellen framgår, att vederbörande relativt snabbt kommer fram till en lönestandard som i fortsättningen ligger jämförelsevis orubbad. Givetvis varierar lönekurvan för olika arbetstagarkategorier. För exempelvis tjänstemännen torde stegringen i början vara flackare. Å andra sidan torde dessa kunna räkna med att stegringen fortsätter längre fram i tiden. Utredningen anser dock att tabellen är tillräckligt representativ för ändamålet, nämligen att påvisa löneutveck-

lingen för en dominerande arbetstagarkategori med betydande yrkesskadefrekvens.

För att få underlag för beräkningen av en koefficient för uppskrivning av yrkesskadepoängen vid vissa åldersnivåer bör de olika årslönerna i tabellen omvandlas till pensionspoäng. Årslönen skall alltså minska med basbeloppet och resten sedan divideras med basbeloppet. Basbeloppet under andra kvartalet 1964 var 4 800 kr.

En dylik uträkning ger för 18-åringen 1,89 poäng, för 19-åringen 2,47 poäng, för arbetstagare i åldern 20—24 år 2,64 poäng, i åldern 25—29 år 2,91 poäng och i åldern 30—34 år 3,01 poäng etc.

En jämförelse mellan en arbetstagare i 18-årsåldern och en i åldern 20—24 år visar en stegring av poängen med drygt 40 procent och en jämförelse med en i åldern 25—29 år en poängmässig stegring med 54 procent. Gör man motsvarande jämförelse mellan en arbetstagare i 19-årsåldern och en annan i åldern 20—24, 25—29 eller 30—34 år blir stegringen av poängen ca 7, 15, resp. 18 procent. Utredningen anser att man i detta sammanhang kan bortse från åldersklasserna under 18 år med hänsyn till den minimipoäng utredningen i det följande kommer att föreslå.

Utredningen har funnit att ett förenklat system är att föredra och förordar därför att uppskrivning skall ske bara då den skadade fyller 21 år. De kategorier utredningen tar sikte på torde vid denna ålder i allmänhet ha nått en lönestandard som ej väsentligt understiger den som kan påräknas vid senare år.

Vid avvägningen av den procentsats, varmed uppskrivningen av yrkesskadepoängen skall ske, har utredningen ansett att en gräns bör sättas mellan dem som skadat sig före fyllda 19 år och dem som skadat sig senare men före 21 år. I förra fallet föreslår utredningen en uppskrivning med 50 och i senare fallet med 20 procent.

Utredningens förslag innebär alltså att den enligt den förut lämnade redogörelsen framräknade yrkesskadepoängen skall för den som skadats före det han fyllt 19 år eller därefter men före det han fyllt 21 år förhöjas med i förra fallet 50 procent och i senare fallet 20 procent när fråga är om förtidspension fr. o. m. den månad då den skadade fyller 21 år. Genom en sådan regel blir de som i unga år kommit ut i produktionslivet och skadats innan de hunnit uppnå en vuxen arbetstagares lön delaktiga av löneutvecklingen i produktionen.

Den föreslagna förhöjningsregeln bör gälla inte bara förtidspension utan även ålderspension. Vidare bör den gälla efterlevandepension. Här bör pensionen utgå med förhöjning redan från dödsfallet, även om arbetstagaren då var under 21 år.

Enligt YFL gäller att den årliga arbetsförtjänsten inte får beräknas till lägre belopp än 1 200 kr. Denna regel har betydelse främst för de grupper

av försäkrade som saknar arbetsinkomst, t. ex. studerande. Vidare är regeln av betydelse för arbetstagare med mycket låg arbetsinkomst, t. ex. deltidsarbetande och tillfällighetsarbetare.

Utredningen anser att även det nya yrkesskadeskyddet bör garantera en viss *miniminivå*.

Det system för yrkesskadeskydd, som utredningen föreslår, innebär att ersättningen för inkomstbortfall vid invaliditet skall utgå i form av förtidspension från folkpensioneringen och tilläggs-pensioneringen. Folkpensionen är inte inkomstgraderad och utgör därför en garanterad miniminivå på pensionen, medan tilläggs-pensionens storlek enligt utredningens förslag blir beroende av den skadades inkomstförhållanden vid tidpunkten för skadan eller under åren dessförinnan. Detta skulle i och för sig leda till att vissa kategorier, såsom elever och arbetstagare med deltids- eller tillfällighetsarbete, vid yrkesskada kunde bli utan tilläggs-pension. Enligt utredningens mening bör pension på grund av yrkesskada regelmässigt bestå av både folkpension och tilläggs-pension. Därför bör yrkesskadeskyddet innebära en garanti om en viss miniminivå i fråga om tilläggs-pensionen.

En miniminivå för tilläggs-pensionen synes enklast kunna åstadkommas genom en regel att yrkesskadepoängen inte får understiga vissa värden. Mot bakgrund av bl. a. det material rörande löneförhållandena inom verkstadsindustrin, som utredningen redovisat vid behandlingen av frågan om uppräknig av yrkesskadepoängen vid vissa åldersgränser, har utredningen stannat för att yrkesskadepoängen alltid bör utgöra minst en poäng, när fråga är om förtidspension för tiden innan den skadade fyller 21 år, och minst en och en halv, när fråga är om pension i annat fall. Om den skadades arbetsförmåga av någon anledning var nedsatt med minst hälften vid den aktuella yrkesskadans inträffande, bör dock den lägsta yrkesskadepoängen inte vara mer än halv. Minimipoängen enligt huvudregeln motsvarar vid ett basbelopp av 5 500 kr. en årsinkomst av 11 000 resp. 13 750 kr., medförande en sammanlagd minsta folk- och tilläggs-pension vid total invaliditet om 8 250 resp. 9 900 kr.

Till belysning av hur reglerna om yrkesskadepoäng verkar, när poängen utgör minimipoäng, kan anföras följande exempel. En studerande, som är född i januari 1950, blir år 1970 helinvalidiserad under sådana omständigheter att han omfattas av det nya yrkesskadeskyddet. Han har ej pensions-poäng för tidigare år, varför tilläggs-pensionen skall beräknas uteslutande på grund av yrkesskadepoängen. Denna utgör en i fråga om pension till ingången av den månad, under vilket den skadade fyller 21 år, och en och en halv i fråga om pension för tiden därefter. Den högre yrkesskadepoängen tillgodoräknas för samma tre år som sådan poäng tillgodoräknats honom och ersätter därvid den tidigare gällande yrkesskadepoängen och därvid också de tidigare gällande antagandepoängen. Hur detta verkar framgår av nedanstående tablå.

År	Yrkesskadepoäng eller antagandepoäng när den skadade är	
	under 21 år	över 21 år
1967.....	1	1,5
1968.....	1	1,5
1969.....	1	1,5
1970.....	1	1,5
1971.....	d:o för varje år därefter	d:o för varje år därefter
— 2015		

Poängen ovan linjen är yrkesskadepoäng och poängen därunder antagandepoäng. Pensionen kommer att beräknas enligt kolumn 1 intill den månad den skadade fyller 21 år, dvs. fram till januari 1971, och enligt kolumn 2 för tiden därefter.

YFL innehåller en särskild regel om tidpunkten för beräkning av den årliga arbetsförtjänsten för dem som drabbats av *silikos* och vissa andra yrkessjukdomar, som uppkommer genom långvarig inverkan. Här inträffar det ofta att sjukdomen visserligen upptäcks på ett tidigt stadium men att den skadade ändå anses kunna fortsätta sitt arbete. Därför föranleder upptäckten av sjukdomen i regel inte, att den som drabbats därav blir berättigad till livränta. Om emellertid sjukdomen fortsätter att utvecklas, kan han senare bli nödsakad att övergå till ett annat arbete, vilket ofta medför en nedgång i förvärvsinkomsten. Vid denna tidpunkt torde i regel arbetsförmågan befinnas nedsatt i sådan grad, att han blir berättigad till livränta. Enligt huvudregeln skall livräntan beräknas på arbetsinkomsten vid det tillfälle då sjukdomen upptäckts. Ofta har emellertid arbetstagaren högre inkomst vid övergången till annat arbete än vid upptäckten av sjukdomen, och det har därför framstått såsom mindre rimligt att inte låta denna inkomst ligga till grund för livräntan. Med hänsyn härtill innehåller YFL den tilläggsregeln, att om den skadade först avsevärd tid efter skadans yppande varaktigt upphört att arbeta i verksamhet, i vilken fara föreligger för skada av ifrågavarande slag, den årliga arbetsförtjänsten inte får beräknas till lägre belopp än som skolat fastställas om skadan yppats vid tiden för arbetsavbrottet.

Någon motsvarighet till denna särregel i YFL synes inte erforderlig i en ny yrkesskadelagstiftning av den av utredningen föreslagna konstruktionen. Visserligen skall den årliga arbetsförtjänsten grundas på förhållandena vid tiden då skadan yppas och inte på förhållandena vid arbetsavbrottet. Skulle emellertid den skadade inte avbryta arbetet förrän långt efter det att skadan yppades, kommer likväl en högre inkomstnivå vid tiden för arbetsavbrottet att i stort sett slå igenom på pensionen. Han kan nämligen då förutsättas ha högre pensionspoäng för åren närmast före året

för arbetsavbrottet än yrkesskadepoängen, och yrkesskadepoängen kommer i så fall inte att ligga till grund för pensionsberäkningen.

Det sagda kan belysas genom ett exempel, där basbeloppet beräknas till 6 000 kr. Det upptäcks år 1970, att en arbetstagare lider av silikos i ett mycket tidigt stadium. Hans årliga arbetsförtjänst uppgår då till 24 000 kr., motsvarande 3 yrkesskadepoäng. Han fortsätter arbeta i det silikosfarliga arbetet till år 1980, då man finner att silikosen progredierat i sådan grad att han är berättigad till förtidspension. För år 1977 har han 3,8 pensionspoäng, för år 1978 3,9 pensionspoäng och för år 1979 4,0 pensionspoäng. Yrkesskadepoängen kommer därför inte att ligga till grund för beräkningen av hans pension, utan denna kommer i stället att helt beräknas enligt reglerna i AFL. Därest han inte för något tidigare år har pensionspoäng, som överstiger 3,9, kommer antagandepoängen att bli 3,95, dvs. ett poängtal som representerar genomsnittet av hans inkomster de två åren närmast före året för pensionsfallet.

Liksom utredningen föreslagit på folkpensionssidan bör inte heller förtidspension från tilläggspensioneringen på grund av yrkesskada kunna utgå utgå före 16 års ålder.

Vidare bör förtidspension från tilläggspensioneringen vid 67 års ålder avlösas av *ålderspension*.

Ålderspension, som avlöser förtidspension på grund av yrkesskada, bör i princip beräknas på samma poängbas som förtidspensionen. Sålunda bör yrkesskadepoängen slå igenom även på ålderspensionen. Eljest skulle det kunna bli en försämring av pensionsförmånerna vid övergången från hel förtidspension till ålderspension. Man skulle visserligen kunna tänka sig att samma poängbas skulle användas endast i de fall då fråga är om övergång från hel förtidspension till ålderspension. I de fall, där fråga är om övergång från partiell förtidspension, skulle däremot ålderspensionen beräknas enbart efter reglerna i AFL. En sådan ordning synes emellertid knappast genomförbar. Sålunda skulle det saknas underlag för beräkning av ålderspensionen i vissa fall, där den skadade saknat pensionspoäng vid tiden för pensionsfallet, och det måste anses uteslutet att förtidspensionen skall kunna upphöra att utgå vid 67 års ålder utan att då avlösas av ålderspension.

Den av utredningen förordade lösningen innebär att yrkesskadade, som åtnjuter partiell förtidspension, får en avsevärd förhöjning av pensionsnivån vid 67 års ålder. Detta kan måhända förefalla något egendomligt med hänsyn till att yrkesskadelivräntor enligt nuvarande ordning vid denna tidpunkt nedsätts med en fjärdedel. Emellertid är att märka att denna nedsättning är betingad av att den allmänna försäkringens ålderspension då börjar utgå. I det av utredningen förordade integrerade systemet kan det

däremot aldrig komma i fråga att inkomstbortfallet ersatts dels av en yrkesskadeförmån och dels av en allmän förmån, och några skäl för en motsvarande nedsättning föreligger således inte där. Att pensionsnivån tvärtom höjs i de angivna fallen har givetvis sin grund i att pensionen fr. o. m. 67 års ålder skall ersätta inte bara den arbetsförtjänst som bortfallit till följd av yrkesskadan utan även den arbetsförtjänst som bortfaller vid inträdet i pensionsåldern.

Utredningen — som i fortsättningen kommer att förorda att vid yrkesskada förtidspension skall kunna utgå även om den skadades arbetsförmåga blivit nedsatt med mindre än hälften — har ställt sig frågan, om det i alla situationer är rimligt att en partiell förtidspension övergår till hel ålderspension. Exempelvis kan en utländsk arbetstagare ha verkat i den svenska produktionen ett mindre antal år, då han skadar sig och få en förtidspension, som uppgår till en mindre del av hel sådan. Han flyttar åter till sitt hemland och arbetar där återstoden av sitt liv. Han har, när han blir 67 år, föga anknytning till vårt land, varför det kan synas oriktigt att låta honom komma i åtnjutande av hel ålderspension härifrån. Vissa spärregler kunde därför synas befogade.

Emellertid har utredningen inte funnit tillräckliga skäl föreligga att för yrkesskadeskyddets del avvika från systemet i AFL. Utredningen vill i detta sammanhang erinra om den möjlighet att angripa detta problem som följer av 17 kap. 5 § AFL, vari stadgas att, i den mån Konungen så förordnar, från pension enligt lagen skall avdras pension enligt utländsk lagstiftning.

Infogandet av yrkesskadeskyddet i den allmänna försäkringen erbjuder särskilda problem i fråga om de s. k. *övergångsgenerationerna*. Till dessa räknas personer som är födda före år 1924. Dessa årsklasser har på grund av att tilläggs pensioneringen trädde i kraft först år 1960 inte möjlighet att uppnå pensionspoäng för 30 år. Beträffande svenska medborgare har konsekvenserna härav mildrats genom att trettioårsregeln ersatts med en tjugoförårsregel för dem som är födda år 1914 eller tidigare. I fråga om svenskar, som är födda åren 1915—1923, gäller i stället för trettioårsregeln en tjugoförårsregel för dem som är födda år 1915, en tjugotvåårsregel för dem som är födda år 1916 osv. För svenska medborgare, som är födda år 1914 eller senare, är alltså konsekvenserna av att tilläggs pensioneringen inte var i kraft före år 1960 i stort sett eliminerade. Däremot kan svenskar, som är födda dessförinnan, inte erhålla öreducerad pension, även om reduktionen för poänglösa år mildrats genom att trettioårsregeln ersatts med en tjugoförårsregel. De angivna särreglerna gäller inte för dem som inte är svenska medborgare, utan dessa är underkastade trettioårsregeln, även om de är födda före år 1924.

Någon motsvarighet till trettioårsregeln finns inte i YFL. Enligt utredningens uppfattning är det inte heller rimligt att yrkesskadeskyddet, som

är avsett att ge kompensation för bortfall av arbetsinkomst på grund av olycksfall i arbetet, skall kunna reduceras av den anledningen att tilläggs-pensioneringen trädde i kraft först år 1960. För det integrerade yrkesskadestyddet synes det därför erforderligt med regler som eliminerar konsekvenserna av detta förhållande. De i det föregående återgivna reglerna med ändamål att mildra nämnda konsekvenser tar sikte endast på svenska medborgare. Vidare kan genom dessa regler konsekvenserna helt elimineras endast i fråga om dem som är födda år 1914 eller senare. Det är således inte möjligt att ernå en tillfredsställande lösning genom att låta de nyssnämnda reglerna gälla även yrkesskadade, som icke är svenska medborgare. Utredningen har funnit att det föreliggande problemet lämpligen kan lösas genom följande regel, som skall gälla vid samtliga yrkesskadefall.

Vid beräkning av pension på grund av yrkesskada skall antalet år, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats den skadade, ökas med ett för varje helt år eller del därav, som vid den skadades födelse återstod till år 1924.

Genom denna regel kommer varje yrkesskadad att ha möjlighet att uppnå 30 år med pensionspoäng, och därmed träffas han inte av trettioårsregeln. Den som är född år 1923 får alltså utöver de 29 år, som han i verkligheten haft möjlighet att intjäna pensionspoäng för, tillgodoräkna sig pensionspoäng för ytterligare ett år, den som är född år 1922 utöver de 28 år, som han i verkligheten haft möjlighet att tillgodoräkna sig pensionspoäng för, pensionspoäng för ytterligare två år osv.

C. Invaliditetsbedömningen

Trots att både yrkesskadeförsäkringen och den allmänna försäkringen har till ändamål att kompensera det inkomstbortfall, som uppstår vid förlust eller nedsättning av arbetsförmågan, blir ofta det praktiska resultatet av en bedömning, huruvida sådan förlust eller nedsättning föreligger, högst olika inom de båda försäkringarna.

Inom *yrkesskadeförsäkringen* fäster man sedan gammalt stort avseende vid den rent medicinska defekten, medan dess effekt på den skadades förvärvsförmåga tillmäts relativt sett mindre betydelse. Utgångspunkten vid invaliditetsbedömningen är, att en och samma skada i princip medför lika stor procentuell nedsättning av arbetsförmågan för varje försäkrad. Vid bedömningen används invaliditetstabeller, som upptar olika procenttal för nedsättningen av arbetsförmågan vid olika medicinska defekter. Dessa procentsatser jämkas visserligen med hänsyn till defektens inverkan på arbetsförmågan i det enskilda fallet, men jämkningen håller sig regelmässigt inom snäva gränser. Ett stöd för denna praxis återfinns i YFL:s bestämelse att vid bedömning i vad mån yrkesskada medfört nedsättning av arbetsförmågan hänsyn skall tas till skadans beskaffenhet och dess inverkan ej blott på den skadades förmåga i allmänhet att bereda sig inkomst av arbete utan även på hans förmåga att utöva sitt yrke.

Den starka tonvikten på den rent medicinska defekten inom yrkesskadeförsäkringen har flera orsaker. När de första yrkesskadeförsäkringarna tillkom i olika länder under senare hälften av 1800-talet tedde det sig naturligt att knyta an till regler och praxis inom den privata olycksfallsförsäkringen. Inom denna hade utbildat sig ett system med fasta ersättningssatser vid olika skador. Ett sådant system torde ha uppfattats såsom i stort sett ändamålsenligt också för yrkesskadeförsäkringen, trots att denna hade till ändamål att kompensera själva inkomstbortfallet. De första lagarna om ekonomiskt skydd vid olycksfall i arbete omfattade nämligen en förhållandevis homogen kategori av kroppsarbetare. Möjligheterna till medicinsk rehabilitering och omskolning av invaliderad arbetskraft var obetydliga. Näringslivet var i regel föga differentierat. Möjligheterna var därför ringa att erbjuda de arbetstagare, som till följd av en skada inte kunde arbeta i ett visst yrke, sysselsättning i ett annat. Dessutom rådde ofta brist på arbetstillfällen, vilket i regel särskilt hårt drabbade den handikappade arbetskraften. Mot denna bakgrund torde det inte ha inneburit alltför stora generaliseringar att hävda, att en och samma medicinska defekt medförde i stort sett lika stor relativ nedsättning av förvärvsförmågan för alla försäkrade. Härtill kom att man helt saknade de administrativa förutsättningarna för en fortlöpande bevakning av vilka förvärvsmässiga konsekvenser invaliditeten kom att medföra i det enskilda fallet och därför ansåg sig nödsakad att redan i ett relativt tidigt skede fastställa graden av nedsättning av arbetsförmågan för hela den skadades återstående livstid.

Läget är nu ett annat. Framstegen på medicinens område har inneburit, att man i dag kan återställa mycket av arbetsförmågan även där en skada medfört svåra fysiska defekter. Nutidens differentierade näringsliv med dess starka inslag av mekanisering och automation ställer mindre krav på arbetskraftens rent fysiska prestationsförmåga och öppnar goda möjligheter för fysiskt handikappade att göra en fullvärdig arbetsinsats.

Härtill kommer alltmer ökande insatser från samhällets sida för omskolning och annan rehabilitering av fysiskt handikappad arbetskraft samt en utveckling av kommunikationerna, som i hög grad ökat arbetskraftens rörlighet. Den fulla sysselsättningen i dagens samhälle erbjuder regelmässigt goda förvärvsmöjligheter även åt människor med handikapp. Allt detta har gjort att de inom yrkesskadeförsäkringen tillämpade principerna för invaliditetsbedömningen kommit att framstå såsom mindre tidsenliga. Visserligen är invaliditetsbedömningen numera inte så tabellbunden som den vanligen varit under tidigare skeden av yrkesskadeförsäkringens historia, men avvikelserna från tabellsatserna är ändå så begränsade, att skillnaderna mellan den fastställda invaliditetsgraden och den faktiska nedsättningen av förvärvsförmågan blir stora.

Att den nuvarande invaliditetsbedömningen inom yrkesskadeförsäkringen inte svarar mot verkligheten bekräftas av undersökningar i ett par av

de nordiska länderna rörande överensstämelsen mellan faktisk nedsättning av arbetsförmågan och fastställd invaliditetsgrad. Enligt en dansk undersökning från år 1963 hade sålunda två tredjedelar av de personer, som före 20 års ålder yrkesskadats under år 1955 och för vilka invaliditetsgraden fastställts till 50—75 procent, oförändrade eller bättre inkomstförhållanden i förhållande till tiden före skadefallet, varvid hänsyn tagits till den allmänna lönestegring som ägt rum under tiden mellan skadefallet och undersökningen. Av de fall, där invaliditetsgraden fastställts till 30—40 procent, visade 91,7 procent oförändrade eller bättre inkomstförhållanden och av de fall, där invaliditetsgraden fastställts till 20—25 procent, samtliga oförändrade eller bättre inkomstförhållanden. I fråga om dem som erhållit sin skada i åldern 20—39 år hade 53,6 procent med en fastställd invaliditetsgrad av 50—75 procent oförändrade eller bättre inkomstförhållanden. Samma gällde 76 procent av dem i ifrågavarande grupp av skadade, för vilka invaliditeten fastställts till 30—45 procent, och 76,5 procent av dem i gruppen, för vilka invaliditeten fastställts till 20—25 procent.

I samma riktning talar de erfarenheter som gjordes i Norge, när en del av de äldre yrkesskadelivräntorna omprövades i samband med att ny lagstiftning på området trädde i kraft år 1960. Den nya lagen innebar bl. a., att man övergick till en invaliditetsbedömning, där de »förvärvsmässiga» konsekvenserna av yrkesskadan fick dominerande betydelse, dock att även i fortsättningen hänsyn skulle kunna tas till »skadans medicinska art och storlek». Vidare innebar den nya lagen en kraftig höjning av maximigränsen för den arbetsinkomst, som läggs till grund för livränteberäkningen. Den fördel som den högre maximigränsen utgjorde lät man även de äldre livräntefallen med större invaliditeter få del av. Dessa fick emellertid då underkasta sig en omprövning av invaliditetsgraden efter den nya lagens grundsatser för invaliditetsbedömningen. Omprövningen ledde i regel till en mycket betydande sänkning av de tidigare satta invaliditetsgraderna. Tillgängligt material ger vid handen att åtskilliga av fallen med höga invaliditetsgrader med en konsekvent förvärvsmässig invaliditetsbedömning skulle ansetts helt sakna invaliditet eller ha en mycket låg sådan. Emellertid fördes omprövningen inte så långt dels på grund av att »skadans medicinska art och storlek» fortfarande skulle tillmätas en viss betydelse, dels på grund av att vissa andra regler begränsade räckvidden av omprövningen.

Belysande är också en år 1958 företagen finsk undersökning rörande årsinkomsten hos manliga invalider, som var under 60 år gamla. Följande uppställning visar den genomsnittliga årsinkomsten i relation till den genomsnittliga inkomsten vid olyckstillfället med uppdelning på invaliditetsgrader; vid jämförelsen har verkningarna av inträffad nedgång i penningvärdet eliminerats.

Från Sverige föreligger en mycket begränsad undersökning från början av 1940-talet, men även denna pekar klart på att de satta invaliditetsgra-

Invaliditetsgrad i procent	Dåvarande inkomst i relation till den ursprungliga
10— 25.....	1,7
30— 45.....	1,3
50— 65.....	1,6
70— 85.....	0,7
90—100.....	0,4

derna endast i begränsad utsträckning motsvaras av en faktisk, förvärvsmässig invaliditet.

Såsom redan framhållits har den *allmänna försäkringen* inte tagit upp den metod för invaliditetsbedömningen som tillämpas inom yrkesskadeförsäkringen. I den allmänna pensioneringen är det den skadades faktiska förvärvsförmåga i förhållande till hans förvärvsförmåga före skadefallet som är avgörande vid uppskattningen och graderingen av hans invaliditet. Själva den medicinska defekten saknar däremot självständig betydelse. Nedsättning av förvärvsförmågan, som inte har sin orsak i en medicinsk defekt, beaktas dock inte. Principerna för invaliditetsbedömningen har i AFL fastslagits på så sätt, att man vid bedömning i vad mån arbetsförmågan är nedsatt skall beakta den försäkrades förmåga att vid den sjukdom eller det lyte, varom är fråga, bereda sig inkomst genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till hans utbildning och tidigare verksamhet samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter.

Invaliditetsbedömningen i lagen om allmän försäkring förutsätter att frågan om graden av nedsättning av arbetsförmågan kan omprövas. Så är ock fallet. Emellertid får utgående förtidspension inte indragas eller minskas på grund av förbättring av arbetsförmågan, med mindre det rör sig om en väsentlig förbättring. I propositionen med förslag till AFL (prop. 1962: 90) uttalade också föredragande departementschefen, att han fann det vara utomordentligt betydelsefullt att pensionssystemet i praktiken vann sådan tillämpning att det icke hämmade utan i stället främjade viljan till en produktiv insats. Denna uppfattning har understrukits av riksdagen.

Utredningen har förut i detta kapitel uttalat sig för att den allmänna försäkringens principer bör gälla även i fråga om invalidskyddet vid yrkesskada. I enlighet härmed bör för såväl folk- som tilläggspensioneringen invaliditetsbedömningen även vid yrkesskada gälla de förvärvsmässiga konsekvenserna av skadan. Invaliditetsbedömningen vid yrkesskada anpassas därmed efter den utveckling som ägt rum sedan yrkesskadeförsäkringens tillkomst.

Man kan ändå känna tvekan inför att överge den nuvarande metoden för invaliditetsbedömning inom yrkesskadeförsäkringen. Det torde utan vidare kunna sägas, att denna metod i många fall inneburit en över-

kompensation till de skadade, därför att den faktiska, förvärvsmässiga invaliditeten i regel är långt mindre än den åsatta invaliditetsgraden. I synnerhet är detta förhållandet med de lägre invaliditetsgraderna, där det i allmänhet inte torde föreligga någon faktisk nedsättning av förvärvsförmågan. Livräntorna har därigenom i många fall kommit att helt eller delvis fungera såsom en ersättning för det men eller lyte som den skadade tillskyndats. Metoden har, med hänsyn till den relativt långa tid som den tillämpats, vunnit sådan hävd att det numera i vida kretsar betraktas såsom naturligt och riktigt att yrkesskadeförsäkringen i princip skall utge ersättning för medicinska defekter som tillskyndats den enskilde i hans anställning, även om han inte lider något inkomstbortfall på grund av defekten. En övergång till den allmänna pensioneringens metod för invaliditetsbedömning innebär otvivelaktigt en radikal brytning i förhållande till nuvarande ordning och kan uppfattas som en försämring av yrkesskadestyddet. Utredningen anser med hänsyn härtill att en sådan övergång inte bör ske utan att samtidigt de yrkesskadade tillförsäkras en för dem särskild form av ersättning, som skall ha till ändamål att överta den funktion av men- och lytesersättning som de nuvarande yrkesskadelivräntorna i realiteten delvis har. Med en sådan särskild ersättningsform vid sidan av ersättningarna för inkomstbortfall synes åtskilliga fördelar stå att vinna. Man undviker sålunda att i en och samma ersättningsform väga in såväl ersättning för inkomstbortfall som ersättning för men och lyte. Den sistnämnda ersättningen kan mera adekvat bestämmas i förhållande till det föreliggande menet eller lytet och behöver inte bli beroende av i vad mån den faktiska invaliditeten är mindre än den fastställda och ej heller av den skadades inkomstförhållanden vid skadetillfället.

Utredningen föreslår därför, att de yrkesskadade tillförsäkras en särskild form av ersättning för men och lyte. Till den närmare utformningen av denna särskilda ersättning återkommer utredningen i ett senare avsnitt.

D. Den nedre invaliditetsgränsen

Inom yrkesskadeförsäkringen krävs för rätt till invalidlivränta en nedsättning av arbetsförmågan med minst 10 procent, medan motsvarande nedre gräns för rätt till förtidspension från den allmänna pensioneringen ligger vid 50 procent. Enligt utredningens mening synes inordnandet av yrkesskadestyddet i den allmänna försäkringen ej böra få som konsekvens att alla yrkesskadade med mindre nedsättning av arbetsförmågan än 50 procent blir utan ersättning för inkomstbortfall. Yrkesskadeförsäkringen har alltsedan sin tillkomst berättigat till livränta, även när nedsättningen av arbetsförmågan bedömts ligga långt under 50 procent. I princip har det varit endast de praktiskt taget betydelselösa invaliditetsgraderna, som ej berättigat till livränta. Det skulle därför stå i strid med en hävdvunnen uppfattning att

höja invaliditetsgränsen inom yrkesskadeskyddet från 10 till 50 procent. Ett framtida yrkesskadeskydd bör därför inrymma rätt för de yrkesskadade till förtidspension även vid lägre invaliditetsgrader än 50 procent.

Frågan blir då var den nedre invaliditetsgränsen för de yrkesskadades rätt till förtidspension skall sättas. Det kan måhända te sig naturligt att hålla fast vid den nuvarande gränsen vid 10 procent inom yrkesskadeförsäkringen. Emellertid talar många skäl för en något högre gräns. Sålunda har utredningen i föregående avsnitt föreslagit, att invaliditetsbedömningen i fråga om yrkesskadade skall ske efter de principer som tillämpas inom den allmänna försäkringen, dvs. en invaliditetsbedömning där den fysiska defekten saknar självständig betydelse och i stället graden av nedsättning av förvärvsförmåga är avgörande.

Det är givet att ganska ringa nedsättningar av förvärvsförmågan kan vara vanskliga att konstatera. Emellertid bör beaktas att huvudparten av de yrkesskadade utgörs av personer med förhållandevis lätt kontrollerbara inkomstförhållanden. Bedömningen av den förvärvsmässiga invaliditeten i det enskilda fallet kan därför inte förutsättas vålla samma svårigheter i yrkesskadefallen som i den allmänna försäkringen, vilken omfattar även företagare och icke förvärvsarbetande. Utredningen vill i detta sammanhang erinra om att metoden med förvärvsmässig invaliditetsbedömning tillämpas inom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen på ett begränsat fält, nämligen ifråga om invaliditet på grund av silikos, utan att detta vållat de tillämpande organen alltför stora svårigheter. Ett exempel är att en gruvarbetare, som haft arbetet förlagt under jord, på grund av silikos får ett sämre betalt arbete ovan jord. Ett annat fall som ej heller torde innebära några särskilda bedömningssvårigheter är att en arbetstagar, som är sysselsatt med ackordsarbete, på grund av yrkesskada övergår till tidlönsarbete. Generellt torde kunna sägas att särskilt under den närmaste tiden efter det invaliditetstillståndet inträtt — tiden motsvarande den under vilken nu s. k. anpassningslivränta utges — bedömningen ej behöver erbjuda alltför stora bekymmer. Förtidspensionen kan då få form av sjukbidrag för viss tid, därvid omprövning får ske vid den bestämda tidens utgång.

Det kan å andra sidan inte anses föreligga några starkare sociala skäl att kompensera alltför obetydliga inkomstbortfall. I regel brukar de skadade i stort sett övervinna mindre handikapp efter någon tid. Det bör också beaktas, att yrkesskadade med relativt små nedsättningar av förvärvsförmågan i många fall kommer att bli berättigade till de särskilda men- och lytesersättningar som utredningen föreslår.

Vid övervägande av de sålunda anförda synpunkterna har utredningen kommit till den slutsatsen, att den nedre invaliditetsgränsen för de yrkesskadades del kan sättas något högre än vad nu gäller. Utredningen anser ändamålsenligt, att man härvid knyter an till den skala med intervaller på en sjättedel som ligger bakom invaliditetsgraderingen i AFL.

En lämplig avvägning synes då vara, att gränsen för yrkesskadads rätt till förtidspension, såväl folk- som tilläggs-pension, sätts vid en nedsättning av arbetsförmågan med minst en sjättedel.

Den föreslagna invaliditetsgränsen kan tänkas ge upphov till vissa tillämpningssvårigheter i fråga om de elever, som skall jämföras med arbetstagare. De grupper det här gäller erbjuder få hållpunkter i fråga om den faktiska förvärvskapaciteten. Problemet föreligger redan inom den allmänna försäkringen och synes där ha bemästrats i tillämpningen. Avvägnings-svårigheterna får emellertid antas växa när den nedre gränsen för rätt till förtidspension sänks. Utredningen anser sig dock kunna förutsätta, att även detta problem skall kunna bemästras av de organ som kommer att anförtros tillämpningen. Bedömningen skall ju vara densamma som i de högre intervallerna, och denna bedömning har, när det nya yrkesskadeskyddet förs ut i praktiken, varit i tillämpning åtskilliga år. Genom att bedömningen är fotad på ett system av intervaller med relativt stor bredd torde gränfallen bli få. Tillgänglig statistik över yrkesskadefrekvensen inom den kategori det här gäller synes därjämte tyda på att antalet fall kan förväntas bli jämförelsevis litet.

E. Invaliditetsgraderingen

Inom yrkesskadeförsäkringen tillämpas ett stort antal invaliditetsgrader fr. o. m. 10 t. o. m. 100 procent, medan i den allmänna pensioneringen invaliderna uppdelas endast på tre grupper, varav den lägsta gruppen avser nedsättning av arbetsförmågan med minst 50 procent. Gränserna mellan den allmänna pensioneringens tre invaliditetsgrader är ej numeriskt preciserade i AFL, men av förarbetena framgår att den nedre gränsen för den högsta invaliditetsgraden (grupp I = hel förtidspension) går ungefär vid en nedsättning av arbetsförmågan med fem sjättedelar och för den mellersta invaliditetsgraden (grupp II = $\frac{2}{3}$ av hel förtidspension) ungefär vid en nedsättning av arbetsförmågan med två tredjedelar. Den lägsta graden (grupp III = $\frac{1}{3}$ av hel förtidspension) omfattar således fall, där arbetsförmågan är nedsatt med minst hälften men med mindre än ungefär två tredjedelar.

Den invaliditetsgradering, som yrkesskadeförsäkringens invaliditetsskala är ett uttryck för, förutsätter att man i det enskilda fallet tämligen noggrant kan bestämma inkomstbortfallets storlek. Detta torde dock endast undantagsvis vara möjligt, särskilt om man beaktar att den satta invaliditetsgraden är avsedd att gälla för lång tid framåt. Inom yrkesskadeförsäkringen har också, som redan framhållits, inkomstbortfallet i det enskilda fallet kommit att spela en tämligen underordnad roll. Invaliditetsbedömningen grundas där till stor del på den fiktionen att en och samma medicinska defekt medför lika stor nedsättning av förvärvsförmågan för alla. Om man nu, som utredningen förordat, övergår till att vid yrkesskada tillämpa den

allmänna försäkringens metod för invaliditetsbedömningen, bör invaliditetsgraderingen ske efter normer som harmonierar med den nya invaliditetsbedömningen. Det är därför naturligt att den allmänna försäkringens invaliditetsskala får gälla även för de yrkesskadade.

Emellertid omfattar denna skala endast dem för vilka nedsättningen av arbetsförmågan uppgår till minst hälften, medan utredningen i det föregående föreslagit att förtidspension vid yrkesskada skall kunna utgå även vid mindre nedsättning av arbetsförmågan. En utbyggnad av invaliditetsskalan är därför erforderlig i fråga om de yrkesskadade. Härvid synes man så långt möjligt böra knyta an till gradindelningen i den allmänna försäkringens förtidspension. Enligt utredningens mening ernås en lämplig anknytning genom att för de yrkesskadade i fråga om såväl folk- som tilläggs pensioneringen tilläggs två nya invaliditetsgrader, den ena avseende dem för vilka arbetsförmågan är nedsatt med mindre än hälften men med minst ungefär en tredjedel (grupp IV) och den andra dem för vilka arbetsförmågan är nedsatt i mindre grad men dock med minst en sjättedel (grupp V). Liksom i AFL bör inte gränsen mellan de båda nya graderna anges numeriskt, utan den högre graden kan lämpligen uttryckas så, att arbetsförmågan är nedsatt med mindre än hälften men att nedsättningen likväl kan anses såsom avsevärd, samt den lägre graden såsom övriga fall av pensionsberättigande nedsättning av arbetsförmågan.

F. Kompensationsgraden

Utredningen har i föregående avsnitt förordat att de som invalidiserats till följd av yrkesskada skall med hänsyn till nedsättningen av arbetsförmågan indelas i fem grupper. De tre högsta invaliditetsgraderna avser invaliditet med minst 50 procent nedsättning av arbetsförmågan och motsvarar gradindelningen i AFL, medan den fjärde graden avser invalider, för vilka nedsättningen av arbetsförmågan uppgår till ungefär minst en tredjedel men till mindre än hälften, och den femte och lägsta graden invalider, för vilka nedsättningen av arbetsförmågan utgör minst en sjättedel men mindre än ungefär en tredjedel.

Den kompensation, som folk- och tilläggs pensionens förtidspension bereder, är i de invaliditetsgrader, som har sin motsvarighet där, hel förtidspension i grupp I, två tredjedelar av hel förtidspension i grupp II och en tredjedel av hel förtidspension i grupp III.

Enligt utredningens uppfattning finns ingen anledning att för de yrkesskadades del föreskriva någon ändring beträffande kompensationen i de två högsta intervallerna (grupperna I och II).

Vid tillkomsten av AFL övervägdes en annan, mindre regressiv kompensationsskala än den gällande. Alternativet innebar bl. a., att i grupp III skulle utgå hälften av hel förtidspension. Att valet föll på den gällande

skalan berodde i huvudsak på att man ansåg tröskeln mellan pensionsberättigade och icke pensionsberättigade alltför hög enligt alternativet (SOU 1961: 29 s. 83 f.)

Utredningen har förordat att förtidspension vid yrkesskada skall utgå även vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än hälften. De motiv som anfördes för den gällande regressiva skalan vid tillkomsten av AFL förlorar då sin bärkraft i fråga om pension vid yrkesskada. Med hänsyn härtill och då utredningen anser att en tredjedel av hel förtidspension är en för låg kompensation i yrkesskadefall där minst hälften av arbetsförmågan gått förlorad, förordar utredningen att den vars arbetsförmåga på grund av yrkesskada är nedsatt med minst hälften men likväl ej med avsevärt mer än hälften erhåller hälften av hel förtidspension.

Vad härefter beträffar de två nya invaliditetsgrader, som enligt utredningens förslag skall finnas enbart för de yrkesskadade, kan man tänka sig olika utformning av kompenationsskalan. Utredningen, som har övervägt ett flertal lösningar och mot varandra prövat olika alternativ, har stannat för att kompenationen i de båda lägsta och för yrkesskadeskyddet uteslutande avsedda grupperna bör fastställas till en fjärdedel resp. en åttondel av hel förtidspension. Vid detta val har hänsyn tagits till önskemålet att få en någorlunda harmoniskt fallande skala ävensom önskemålet att kompenationsskalan erhåller en rimlig utformning i de fall där även den skadades make uppbär folkpension.

Följande tablå, där såväl nedsättningen av arbetsförmågan som delen av hel förtidspension angivits i tolfte delar, belyser innebörden av utredningens förslag.

Förtidspension	Nedsättning av arb.förmågan lägst
12/12.....	10/12
8/12.....	8/12
6/12.....	6/12
3/12.....	4/12
1,5/12.....	2/12

Utredningens förslag om en högre kompensation för yrkesskadad i grupp III och om två nya invaliditetsgrader aktualiserar frågan om storleken av makes folkpension när den invaliderade är att hänföra till grupp III, IV eller V, dvs uppbär hälften, en fjärdedel eller en åttondel av hel förtidspension. Såsom tidigare redovisats blir folkpensionen lägre, om även maken åtnjuter sådan pension. Åtnjuter maken hel förtidspension eller ålderspension, blir sålunda folkpensionen till andra maken en fjärdedel lägre än pensionen till ensamstående. Har maken två tredjedelar av hel förtidspension, blir andra makens pension en sjättedel lägre, och har maken en tredjedel av hel förtidspension, blir andra makens pension en tolfte del lägre. Innebör-

den av dessa regler framgår av följande uppställning, som utgår från att ålderspension, som uttas från 67 års ålder, liksom hel förtidspension utgör för ensamstående 90 procent av basbeloppet och för vartdera av två makar, som båda uppbär sådan pension, 67,5 procent av basbeloppet. I tablån betyder $\frac{1}{1}$ ålderspension som nyss sagts eller hel förtidspension samt $\frac{2}{3}$ och $\frac{1}{3}$ resp. två tredjedelar och en tredjedel av hel förtidspension.

Pensionsrätt		Pension i % av basbeloppet		
Make I	Make II	Make I	Make II	Sammanlagt
1/1.....	—	90	—	90
1/1.....	1/3	82,5	22,5	105
1/1.....	2/3	75	45	120
1/1.....	1/1	67,5	67,5	135

För de fall att make uppbär folkpension på grund av yrkesskada i form av hälften, en fjärdedel eller en åttondel av hel förtidspension anser utredningen att andra maken tillkommande folkpension i form av hel förtidspension eller ålderspension, som uttas från 67 års ålder, bör utgöra resp. 80, 85 och 87,5 procent av basbeloppet. Efter dessa tillägg skulle de olika kombinationerna gestalta sig på följande sätt.

Pensionsrätt		Pension i % av basbeloppet		
Make I	Make II	Make I	Make II	Sammanlagt
1/1.....	—	90	—	90
1/1.....	1/8	87,5	8,4	95,9
1/1.....	1/4	85	16,9	101,9
1/1.....	1/3	82,5	22,5	105
1/1.....	1/2	80	33,8	113,8
1/1.....	2/3	75	45	120
1/1.....	1/1	67,5	67,5	135

G. Ersättning för lyte och men

Ersättningen vid invaliditet inom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen utgår i princip endast såsom ersättning för det genom skadan förorsakade inkomstbortfallet eller, såsom detta uttrycks i YFL, för den förlust eller nedsättning av arbetsförmågan som skadan medför. Vid fastställandet av graden av nedsättning av arbetsförmågan har de s. k. invaliditetstabellerna väsentlig betydelse. Dessa, som alltid varit en signifikativ beståndsdel av yrkesskadeförsäkringen, har i stora delar förblivit oförändrade genom tiderna. I tabellerna mäts graden av invaliditet (inkomstbortfall) efter den medicinska defekt som tillskyndats den skadade. En strikt tillämpning av tabellerna innebär därför att man inte tar hänsyn till de förvärvsmässiga konsekvenser skadan haft i det enskilda fallet. I det föregående har närmare

behandlats orsakerna härtill. Här skall motiven för tabellerna något ytterligare beröras.

Inom yrkesskadeförsäkringen har alltsedan dess tillkomst gällt den ordningen att livränta i flertalet fall, där defekten efter längre eller kortare tid blivit stationär, fastställts för att utgå under hela den skadades återstående livstid. Orsakerna härtill har varit flera. I regel torde det inte ha funnits administrativa resurser att följa upp invaliditetsfallet och fortlöpande anpassa livräntorna efter de vid varje tidpunkt uppkomna förvärvsmässiga konsekvenserna av skadan. Vidare har det ansetts värdefullt att livräntan inte påverkas av framtida inkomstförbättringar. Eljest skulle det vara risk för att man motverkade den skadades intresse för att för förvärvsarbete utnyttja sina återstående krafter och färdigheter. Å andra sidan har ofta fastställandet av invaliditetsgraden på lång sikt lett till att man vid invaliditetsbedömningen måst väga in även ytterst osäkra faktorer. Man har sålunda inte kunnat fästa större avseende vid de förvärvsmässiga konsekvenserna av skadan vid den tidpunkt då den definitiva invaliditetsgraden fastställs. Man har varit tvungen att ta med i beräkningen att förvärvsmöjligheterna för den invalidiserade kan komma att förändras därför att läget på arbetsmarknaden förändras. Vidare har olika invalider ofta olika möjligheter att anpassa sig till växlingar i tillgången på arbete, beroende inte bara på deras yrke och tidigare utbildning utan även på familje- och bosättningsförhållanden. Fastställandet av invaliditetsgraden inom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen kan därför sägas bygga på ett sannolikhetsantagande rörande de genomsnittliga förvärvsmässiga konsekvenserna av en viss skada, varvid själva den medicinska defekten nästan uteslutande läggs till grund för antagandet.

Den sålunda tillämpade metoden för invaliditetsbedömningen har, såsom redan framhållits, lett till att det ofta blivit bristande överensstämmelse mellan fastställd invaliditetsgrad och faktisk, förvärvsmässig invaliditet. Man har också ganska länge känt behov av att ernå en bättre anpassning av invaliditetsgraderingen till den förvärvsmässiga invaliditeten inte bara här i landet utan även utomlands. Möjligheterna härtill har emellertid varit begränsade, så länge man inte helt velat överge systemet med fixa tabellsatser som utgångspunkt för invaliditetsbedömningen.

Utredningen vill härvidlag erinra om att i Norge f. n. tillämpas ett system som i sak synes innebära att man gör en prövning av inkomstbortfallet i det enskilda fallet men även en schablonmässig tabellarisk uppskattning av detta bortfall på grund av den medicinska defekten. Därefter fastställer man invaliditetsgraden efter den metod som leder till det för den skadade gynnsammaste resultatet. En viss liknande metod tillämpas i Storbritannien, där livräntan i första hand fastställs efter tabell med rätt för skadad, som lider inkomstbortfall, att inom vissa gränser få den schablonmässigt avvägda ersättningen justerad med hänsyn till det faktiska inkomstbortfallet.

I detta sammanhang vill utredningen också erinra om det förslag till lösning av föreliggande problem som diskuterades vid det sjätte nordiska socialförsäkringsmötet år 1964 och för vilket redogjorts i Bilaga 4 till betänkandet.

Utredningen har redan uttalat sig för att vid yrkesskada bör utgå, utöver ersättning för inkomstbortfall i form av förtidspension, ersättning för men och lyte. Den av utredningen sålunda föreslagna konstruktionen av yrkesskadeersättningen har starka likheter med vad den förut nämnda nordiska arbetsgruppen föreslagit vid 1964 års socialförsäkringsmöte. Det föreligger dock i väsentliga avseenden skillnader. Den nordiska arbetsgruppen utgår från att den nuvarande yrkesskadeförsäkringen har till ändamål att bereda, förutom ersättning för inkomstbortfall, ersättning för »den medicinska invaliditeten». Såsom torde ha framgått av vad utredningen framhållit kan knappast en sådan avsikt utläsas ur de nuvarande svenska bestämmelserna. En annan sak är att yrkesskadeförsäkringen med de gällande metoderna för invaliditetsbedömningen i många fall rent faktiskt kommit att leda till att ersättning utgår för annat än inkomstbortfall. Det är därför knappast riktigt att vid uppbyggandet av en ny yrkesskadeförsäkring utgå från att ersättning för »den medicinska invaliditeten» är en av komponenterna i den nuvarande yrkesskadeförsäkringen. Begreppet »den medicinska invaliditeten» är snarare att se som en produkt av de metoder som i dag tillämpas inom yrkesskadeförsäkringen vid utmätande av ersättning för den ekonomiska invaliditeten. Enligt utredningens uppfattning gäller frågan om ersättning av yrkesskada först och främst att ersätta själva inkomstbortfallet på grund av skadan. Att utredningen likväl förordar en ersättning, utöver ersättningen för inkomstbortfall, är inte ett avsteg från denna uppfattning utan ett uttryck för en önskan att tillvarata vissa faktiska verkningar av den nuvarande yrkesskadeförsäkringens invaliditetsbedömning.

Av det sagda torde följa att utredningen vill utforma ett framtida ersättningssystem vid yrkesskador såsom ett system med två former av ersättningar, den ena för inkomstbortfall och den andra för vissa andra konsekvenser av skadan. Ersättningen i sistnämnda hänseende, som alltså utgör ersättning för lyte och men, bör enligt utredningens mening ges ett särskilt namn. Utredningen föreslår benämningen *yrkesskadepening*. Härigenom markeras att denna ersättning — ehuru på väsentliga punkter överensstämmande med skadeståndsrättens ersättning för lyte och annat stadigvarande men — i viss mån skiljer sig från reglerna inom skadeståndsrättens ersättning för lyte och men.

När det gäller den närmare utformningen av yrkesskadepeningen torde det vara lämpligt att först göra klart för sig vilken *funktion* en sådan ersättning skall fylla. Härvid synes det lämpligt att knyta an till skade-

ståndsrettens ersättning för lyte eller annat stadigvarande men. Emellertid torde det inte finnas någon närmare precisering av denna ersättningsforms ändamål. I det stora flertalet fall är det dock uppenbart vad man syftar till att kompensera när man inom skadeståndsrätten utger ersättning för lyte och men. Rent allmänt torde man kunna säga att en sådan ersättning är avsedd att med penningar kompensera den »försämring i livssituationen», inbegripet fördyringar i levnadskostnaderna, som en skada medför, dock inte till den del skadan medfört nedsättning av förvärvsförmågan. Yrkeskadepeningen bör sålunda utgöra ersättning för de begränsningar att utnyttja tillvarons möjligheter, som skadan medfört, såsom begränsade möjligheter att ägna sig åt hobbies, friluftsliv och andra förströelser. Vidare bör yrkeskadepeningen avse de extra utgifter som skadan kan medföra, t. ex. särskilda utgifter för transporter, större utgifter för kläder och skodon m. m. I yrkeskadepeningen bör även kunna inberäknas ersättning för att den skadade måste göra en särskild insats för att klara sitt arbete på normal arbetstid. Likaså bör yrkeskadepeningen omfatta de försäkringar i utsikterna till avancemang som yrkeskadadan rent allmänt kan antas medföra. I betraktande bör även tas sådant men, som kroniska smärttillstånd och psykiska följdtilstånd av skadan kan anses innebära. Yrkeskadepeningen bör också kunna utgå för vanställande ärr och annan vanställdhet. Sammanfattningsvis kan sägas att yrkeskadepeningen skall ersätta det men eller lyte som en förlust eller nedsättning av den fysiska eller psykiska funktionsförmågan eller ett vanställande ärr eller annan vanställdhet kan anses innebära.

I yrkeskadepeningen skall inte vägas in ersättning för det inkomstbortfall som skadan kan medföra. Sålunda skall yrkeskadepeningen inte avse minskade möjligheter till övertids- och ackordsersättningar, eftersom sådana konsekvenser är att hänföra till inkomstbortfall på grund av skadan. Likaså bör avancemang, som uteblivit till följd av skadan, ersättas såsom inkomstbortfall, om orsakssambandet mellan skadan och det uteblivna avancemanget kan klarläggas. Detta fall bör inte förväxlas med att en yrkeskada ofta kan antagas rent allmänt innebära en risk för försämrade avancemangsmöjligheter, en risk vars storlek i regel är omöjlig att precisera. Denna diffusa risk bör, såsom utredningen redan framhållit, ersättas genom yrkeskadepeningen.

Yrkeskadepeningen bör inte heller utgöra ersättning för sådana följder av skadan, för vilka ersättning utgår i särskild ordning. Utredningen tänker här på sådana skadeföljder som ersätts genom invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning. Sålunda bör inte yrkeskadepeningen inbegripa ersättning för de särskilda kostnader för färd till och från arbetet, som genom yrkeskadadan uppstått för den skadade. Ej heller bör yrkeskadepeningen inbegripa ersättning för kostnader för hjälp till den som på grund av skadan är ur stånd att reda sig själv. Måhända borde yrkeskade-

penning inte heller utgå för blindhet, eftersom invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning alltid utgår i sådana fall, och dessa ersättningsformer i en del blindfall kan anses fungera såsom ersättning för lyte och bestående men. Emellertid har utredningen funnit rimligt att yrkesskadepening likväl utgår i fall av blindhet.

Yrkesskadeförsäkringen har hittills aldrig utgett ersättning för sveda och värk. Några skäl för en ändring härvidlag föreligger enligt utredningens mening inte. I yrkesskadepening skall följaktligen ej anses ingå ersättning för sveda och värk. Om emellertid den skadade har en bestående sveda och värk, som nedsätter hans allmänna funktionsförmåga, bör svedan och värken betraktas såsom ett men, som kan ge anledning till yrkesskadepening.

Vad härefter gäller frågan efter vilken *metod* yrkesskadepeningen skall beräknas, vill utredningen till att börja med understryka, att yrkesskadepeningen huvudsakligen är att se som en ersättning för det handikapp som tillskyndats den skadade. Det torde emellertid knappast existera någon given måttstock efter vilken man kan omvandla ett men i penningar. Sålunda kan väl ofta en och samma fysiska defekt medföra högst olika men för olika personer. Exempelvis torde förlusten av ett lillfinger utgöra ett avsevärt men för den vars huvudsakliga fritidssysselsättning är att spela piano, medan samma defekt kan vara ett tämligen betydelseöst men för en annan person med helt andra fritidssysselsättningar. Det ligger därför nära till hands att utmäta yrkesskadepeningen efter konsekvenserna av defekten i det enskilda fallet.

En sådan metod skulle dock föra med sig stora svårigheter. Avgörandena om yrkesskadepeningens storlek finge till stor del grundas på uppgifter av den skadade själv om konsekvenserna just i hans fall av defekten, uppgifter som av lätt insedda skäl ofta skulle ställa sig mycket svåra att kontrollera. Vidare skulle de olika fallen uppvisa en mycket rik flora av inbördes skillnader, något som skulle göra det ytterst besvärligt att uppnå en rättvis avvägning mellan yrkesskadepeningarna i olika fall.

Med hänsyn till de sålunda antydda svårigheterna har utredningen kommit till den slutsatsen, att yrkesskadepeningen bör utmätas efter en generell bedömningsmetod, varvid man utgår från att samma medicinska defekt innebär ett lika stort men vem den än träffar. Med andra ord bör yrkesskadepeningen bestämmas efter det lyte eller bestående men, som en viss medicinsk defekt genomsnittligt kan anses medföra för den som drabbats därav. Mätare på menets storlek blir således den medicinska defekt, som uppkommit genom skadan. Förlusten av en hand ger sålunda lika stor yrkesskadepening, vem den än drabbar, osv. En sådan schablonartad ersättningsmetod har betydande likheter med den inom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen tillämpade metoden att bestämma livränta efter

arten och graden av medicinsk defekt. Den kritik, som i det föregående riktats mot en sådan metod, synes inte med någon större styrka kunna göras gällande, när det är fråga om utmätande av yrkesskadepening. Kritiken avsåg ju metodens lämplighet när det gäller att bestämma ersättning för inkomstbortfall. Här är det emellertid inte fråga om någon sådan ersättning utan om en renodlad menersättning, där givetvis de sociala skälen för att åstadkomma en med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet riktig avvägning inte har på långt när samma tyngd.

Det är naturligtvis tänkbart att inom ramen för en i princip generell bedömning väga in vissa individuella faktorer. Sålunda har den tidigare refererade nordiska arbetsgruppen ansett, att viss hänsyn bör tas till den skadades ålder vid utmätandet av den av gruppen föreslagna »grund-ersättningen» så att dylik ersättning kan bli högre, när den av yrkesskadan drabbade är en ung människa, än när det är fråga om en äldre. Enligt arbetsgruppens mening är en sådan differentiering motiverad med hänsyn till att den yngre får dras med sitt men under längre tid än den äldre. Utredningen delar denna uppfattning, även om det står klart för utredningen att den unge ofta har lättare att vänja sig vid och övervinna menet än en äldre person. Det kan också finnas skäl att i ett visst speciellt hänseende ta individuella hänsyn vid utmätande av yrkesskadepeningen. Utredningen tänker här på de vanprydande ärren och andra vanställdheter. Ett sådant men torde ofta vara att bedöma som svårare för en kvinna än för en man, i synnerhet om det rör sig om en ung kvinna. Därför bör yrkesskadepening i sådana fall kunna utgå med högre belopp med hänsyn till att den skadade är kvinna.

Den av utredningen föreslagna yrkesskadepeningen är en renodlad ersättning för lyte och bestående men. Med hänsyn härtill finner utredningen inte skäl att låta ersättningen utgå i någon annan form än den som regelmässigt tillämpas inom skadeståndsrätten för motsvarande ersättning, dvs. i form av engångsbelopp. En sådan ordning synes också bäst harmoniera med ersättningens ändamål. Det kan likaså förutsättas, att de skadade i regel föredrar att få ett engångsbelopp, med hjälp av vilket de i kompensation för menet kan unna sig något mera kostnadskrävande, som de eljest måst avstå från, framför att genom ett mindre månatligt belopp ständigt påminnas om lytet eller menet.

Utredningen övergår här efter till frågan om yrkesskadepeningens *storlek*.

Liksom i fråga om andra socialförsäkringsförmåner bör för yrkesskadepeningen gälla ett maximibelopp. Utredningen anser att maximibeloppet bör vara detsamma vare sig lytet eller menet uppstått vid ett eller flera skadetillfällen. Maximibeloppet bör givetvis reserveras för de mycket svåra fallen. Det synes dock inte motiverat att maximibeloppet får utgå endast

för de fall som är att betrakta som de svårast tänkbara. I så fall skulle maximibeloppet praktiskt taget aldrig komma till användning.

För bestämmande av maximibeloppet synes ledning kunna hämtas från skadeståndsrätten. Skadestånd för lyte och bestående men torde knappast överstiga 45 000 kr. (Jfr NJA I 1964 s. 305.) Enligt utredningens mening bör yrkesskadepennings värde inte påverkas av växlingar i penningvärdet. Maximibeloppet liksom övriga belopp för yrkesskadepening bör därför bestämmas med hjälp av basbeloppet enligt AFL. Utredningen anser rimligt att maximibeloppet bestäms till åtta gånger basbeloppet (för juli 1966 skulle maximibeloppet utgjort $8 \times 5\,500 = 44\,000$ kr).

Maximibeloppet bör komma till användning endast när det är fråga om komplicerade lyten och men, t. ex. förlust av både syn och hörsel eller förlust av synen jämte avsevärda extremitetsskador. När lytet eller menet däremot är lokaliserat till ett enstaka organ eller till en enstaka kropps-funktion måste yrkesskadepeningen bli lägre, även om det i och för sig rör sig om ett mycket svårt lyte eller men. Utredningen anser emellertid inte, att yrkesskadepeningen i sådana fall skall utmätas direkt i proportion till vad som fordras för maximibeloppet. I så fall skulle ersättningen för ett mycket svårt lyte eller men kunna bli förhållandevis låg. Det synes i stället angeläget att ersättningen för mycket svåra lyten eller men som berör endast ett kroppsorgan eller endast en kropps-funktion, t. ex. förlust av båda benen eller blindhet, sätts till relativt högt belopp. Utredningen föreslår att yrkesskadepeningen vid sådana lyten eller men skall kunna utgå med maximalt sex gånger basbeloppet eller efter det f. n. gällande basbeloppet med 33 000 kr.

Det maximibelopp, som hänförs sig endast till lyten eller men som är lokaliserade till ett enstaka organ eller en enstaka kropps-funktion, bör tjäna som riktmärke vid avvägningen av yrkesskadepeningen för andra lyten och men. Till grund för denna avvägning bör ligga de synpunkter som utredningen ovan anfört om vad lytet eller menet i genomsnitt betyder i fråga om »försämring i livssituationen». Till ytterligare ledning för bestämmandet av menersättningen i de enskilda fallen bör i administrativ ordning utfärdas bestämmelser om storleken av den yrkesskadepening som bör utgå vid vissa typfall av lyte eller men.

Yrkesskadepennings natur gör att den knappast bör göras till föremål för någon fingradering. Med hänsyn härtill anser utredningen lämpligt att yrkesskadepeningen bestäms till hela fjärdedelar av basbeloppet. Ett avsteg härifrån bör dock göras med hänsyn till åldersfaktorn. Enligt utredningens uppfattning bör den som drabbas av ett lyte eller ett men vid högre ålder i princip få en lägre yrkesskadepening än den som drabbas därav vid lägre ålder med hänsyn till att den äldre genomsnittligt kan beräknas få bära sitt lyte eller men under kortare tid än den yngre. Utredningen

anser dock att åldersfaktorn inte bör inverka på yrkesskadepennningens storlek för den som skadas före 50 års ålder. För den som skadas vid högre ålder bör yrkesskadepennningen trappas av efter en schematisk regel, innebärande att det eljest utgående beloppet minskas med två procent för varje år eller del därav som förflutit från det den skadade uppnådde 50 års ålder till skadetillfället. Avtrappningen skall dock ske med högst 50 procent. Detta betyder att någon ytterligare avtrappning inte äger rum efter det att 74 års ålder uppnåtts.

Vid flera lyten eller men bör en summering äga rum av de belopp som anses böra utgå för de olika lytena och menen. Dock får aldrig maximisatsen av åtta gånger basbeloppet överskridas — detta vare sig lytena eller menen uppkommit vid ett eller flera skadetillfällen.

Yrkesskadepennning bör utges så snart det kan fastställas att den skadade erhållit ett lyte eller annat bestående men. Dock bör sådan ersättning inte utgå till den som avlider inom tre månader från skadefallet.

I de fall då lytet eller menet efter fastställandet av yrkesskadepennningen ökar i sådan grad att ett högre belopp i yrkesskadepennning är motiverat, bör den skadade erhålla skillnaden (beräknad i basbelopp) mellan den högre yrkesskadepennning, vartill han befinnas berättigad, och den yrkesskadepennning som redan tillerkänts honom.

Enligt utredningens uppfattning bör yrkesskadepennning inte utgå för ringa lyten eller men. Med hänsyn härtill bör ersättningen för den som vid skadefallet inte uppnått 50 års ålder inte bestämmas till lägre belopp än hälften av basbeloppet. Vid bedömande av om en skada kan anses ringa torde gällande praxis enligt YFL kunna tjäna som vägledning på så sätt att skador, som enligt denna praxis bedöms ge lägre invaliditet än 10 procent, anses såsom ringa i förevarande **hänseende och följaktligen** ej berättigade till yrkesskadepennning. Vad nu sagts skall dock inte hindra att den som tillerkänts yrkesskadepennning och vars lyte eller men förvärras erhåller ytterligare yrkesskadepennning med belopp som understiger hälften av basbeloppet.

Yrkesskadepennningens karaktär gör det uppenbart att yrkesskadepennningen ej är att anse såsom skattepliktig inkomst av tjänst.

H. Pensionspoängsberäkning vid förtidspension

Jämlikt AFL får pensionsgrundande inkomst inte beräknas för år då den försäkrade åtnjutit förtidspension. Detta innebär att inte heller pensionspoäng kan tillgodoräknas honom på grund av förvärvsinkomst för sådant år. Är förtidspensionen beräknad på grundval av antagandepoäng, kommer antagandepoängen att gälla för året. Är däremot förtidspensionen beräknad utan antagandepoäng, kommer den försäkrade inte att tillgodoräknas poäng för året även om han har förvärvsinkomst överstigande basbeloppet.

Utredningen har förordat att vid yrkesskada förtidspension skall kunna utgå även om arbetsförmågan är nedsatt i mindre grad än hälften, dock ej i fall då nedsättningen är mindre än en sjättedel. Man får därför räkna med att den pensionsberättigade i sådana fall, på grund av den successiva real-lönestegring som erfarenhetsmässigt äger rum i det moderna samhället, kan efter viss tid ha nått en högre reallön än den han hade före yrkesskadans inträffande och att han trots detta fortfarande kan anses ha förlorat så mycket av sin arbetsförmåga att han är berättigad till pension. Samma effekt kan uppstå även i fråga om personer, som får sin arbetsförmåga nedsatt i högre grad. En eller annan procents årlig reallönestegring betyder avsevärda realinkomstförbättringar sett över en längre tidrymd. Sålunda innebär en reallönestegring om 2 procent per år att inkomsten reallt sett fördubblas på 35 år. Om man t. ex. antar att en person i 25-årsåldern med en inkomst av 20 000 kr. om året träffas av yrkesskada, som innebär att hans inkomst sjunker till 16 000 kr., dvs. med drygt en sjättedel, och att han därefter kommer i åtnjutande av en årlig reallöneförbättring om 2 procent, så kommer hans reala inkomst vid 65 års ålder att utgöra ($16\,000 \times 1,02^{39} =$) 34 636 kr. Det är att märka att inkomsttagaren i exemplet antas även vid 65 års ålder vara så handikappad att hans arbetsförmåga är nedsatt med minst en sjättedel.

Frågan om tillgodoräknande av pensionspoäng för den som åtnjuter partiell förtidspension utreds för närvarande av pensionsförsäkringskommittén. Utredningen anser sig därför i denna fråga själv böra föreslå en lösning, som omfattar endast de båda lägsta intervallerna, dvs. de intervaller som gäller endast de yrkesskadade. Det bör härvid framhållas, att mot bakgrund av det av utredningen framlagda förslaget denna fråga får en helt annan betydelse inom yrkesskadeskyddet än inom det skydd som bereds genom AFL. I det senare fallet gäller ju krav på att arbetsförmågan skall vara nedsatt med minst hälften för att rätt till pension skall föreligga, och det torde då höra till undantagen att pensionären efter pensionsfallet och med bibehållen nedsättning av arbetsförmågan kommer upp till en högre realinkomst än före pensionsfallet.

Utredningen föreslår att det föreliggande problemet löses för de yrkesskadades del genom tilläggsregler av följande innebörd.

Det förhållandet att en person åtnjuter förtidspension på grund av yrkesskada, som förorsakat nedsättning av arbetsförmågan med mindre än hälften, skall inte i och för sig utgöra hinder för att pensionspoäng på grund av förvärvsinkomst tillgodoräknas honom för tid efter pensionsfallet. Sådant tillgodoräknande skall ske endast om inkomsten av förvärvsarbetet ger en högre pensionspoäng än som eljest skulle ha tillgodoräknats den pensionsberättigade, dvs. i förekommande fall den för honom beräknade antagandepoängen, och ersätter i så fall denna poäng. Någon sammanläggning av antagandepoäng och poäng på grundval av förvärvsinkomst skall alltså inte äga rum.

De pensionspoäng, som sålunda tillgodoräknas en yrkesskadad på grund av hans inkomster efter pensionsfallet, bör inte omgående leda till att pensionen räknas om. En sådan ordning skulle vara alltför betungande från administrativ synpunkt. De nya pensionspoängen bör därför inte läggas till grund för pensionsberäkningen utom i vissa fall. Detta bör ske först och främst när pensionären övergår från förtidspension till ålderspension samt vidare när han avlider och det blir fråga om efterlevandepension till änka eller barn efter honom. Slutligen bör dessa poäng beaktas också då hans förtidspension skall ändras med hänsyn till att nedsättningen av hans arbetsförmåga ändrats, så att han skall hänföras till en annan invaliditetsgrad (intervall).

Det sagda kan belysas med följande exempel, i vilket räknas med ett basbelopp av 6 000 kr.

En arbetstagare drabbas av yrkesskada, som fr. o. m. det år då han fyller 25 år medför nedsättning av hans arbetsförmåga med något mer än en sjättedel, i vilket fall en åttondel av hel förtidspension utgår. Vid tidpunkten för yrkesskadan uppgick hans årliga arbetsförtjänst till 24 000 kr., vilket motsvarar en yrkesskadepoäng av 3. Yrkesskadepoängen är högre än hans pensionspoäng enligt AFL och kommer därför att ligga till grund för beräkningen av antagandepoängen. Hans poängsituation kommer då att gestalta sig enligt följande uppställning.

Ålder	Pensionspoäng	
	Yrkesskadepoäng	Antagandepoäng
22.....	3	
23.....	3	
24.....	3	
25.....		3
26.....		d: o för varje år
—		därefter
65.....		

Om hans förvärvsinkomst fr. o. m. det år då han fyller 35 år överstiger 20 000 kr. (i realvärde) skall antagandepoängen för ettvarvt av åren fr. o. m. nämnda år ersättas med den pensionspoäng som följer av förvärvsinkomsten. Antag att förvärvsinkomsten för de nämnda åren uppgår till 30 000 kr. om året, motsvarande för varje år 4 pensionspoäng. I så fall kommer han att fr. o. m. det år då han fyller 35 år ha 4 pensionspoäng per år i stället för den ursprungligen beräknade antagandepoängen om 3.

Emellertid kommer hans förtidspension att fortsätta att utgå på grundval av de ursprungligen tillgodoförda pensionspoängen (3 för varje år). Först när ett nytt pensionsfall inträffar eller pensionen skall ändras med hänsyn till ändring av hans arbetsförmåga sker en omräkning under hän-

synstagande till de nya, högre pensionspoängen. Sålunda kommer ålderspensionen i föreliggande fall att beräknas utifrån en medelpoäng av 4. Samma blir förhållandet med förtidspension, som skall utgå efter högre eller lägre invaliditetsgrad (intervall) än tidigare och likaså med efterlevandepension. I förtidspensionsfallet blir det fråga om ny beräkning av antagandepoäng. Om man t. ex. under det år, då den skadade fyller 37 år, finner att förtidspensionen skall utgå efter en annan invaliditetsgrad (intervall), får man vid denna tidpunkt göra en ny beräkning av antagandepoäng. Antagandepoängen blir då 4, dvs. medeltalet av poängen för det år då han fyllde 35 år och det år då han fyllde 36 år. Den nya antagandepoängen tillgodoförs honom fr. o. m. det år då han fyller 37 år t. o. m. det år då han fyller 65 år och ersätter tidigare beräknad antagandepoäng för dessa år. På motsvarande sätt blir det fråga om ny beräkning av antagandepoäng, om den skadade avlider och efterlämnar efterlevande, som är berättigade till änke- eller barnpension.

3. Ersättning för särskilda hjälpmedel

A. Nuvarande ordning

Till särskilda hjälpmedel till lindrande av menliga följder av skadan räknas enligt YFL kryckor, proteser, glasögon, invalidfordon m. m. Ersättningsrätten i detta hänseende omfattar även erforderliga resekostnader. I den mån erhållandet av dylika hjälpmedel utgör en alla tillkommande förmån, ersätts givetvis endast den överskjutande kostnad som den yrkeskadade kan ha åsamkats. Om behov uppstått av förnyelse av ifrågakommande hjälpmedel, kan kostnaden härför ersättas genom ett årligt belopp eller ett kapitaliserat engångsbelopp.

Utom ramen för yrkesskadeförsäkringen utgår i avsevärd omfattning bidrag av statsmedel till anskaffande av olika slag av hjälpmedel.

Enligt kungörelse den 22 oktober 1965 (nr 544) om statsbidrag till vissa hjälpmedel för handikappade utgår statsbidrag till ortopediska och andra hjälpmedel m. m. Bidraget utgår med belopp motsvarande skälig kostnad för inköp, förhyrning eller i vissa fall reparation av hjälpmedlet. Även förnyelse av hjälpmedlet är på samma villkor bidragsberättigande.

De hjälpmedel kungörelsen avser är:

1) proteser, stödjebandage, hålfotsinlägg (av LANGES typ), ortopediska skodon,

2) rullstolar eller invalidvagnar (i vissa fall motordrivna), sparkeyklar och liknande,

3) andra för handikappade särskilt avsedda hjälpmedel ägnade att påtagligt underlätta vissa till den dagliga livsföringen hörande åtgärder,

4) elektriska hjärtstimulatorer samt

5) talapparater för den som genom sjukdom i struphuvudet förlorat talförmågan.

Om läkare, som är behörig till befattning såsom lasarettsläkare vid öron-, näs- och halsavdelning, förklarar att en person lider av så allvarlig hörsel-skada, att behov av hörapparat föreligger, kan vederbörande enligt kungörelse den 21 oktober 1955 (nr 577) erhålla statsbidrag till inköp eller utbyte av hörapparat. Statsbidraget utgår till barn under 16 år med hela inköpskostnaden samt till äldre sökande med i regel högst 400 kr.

Av allmänna medel kan också utgå bidrag med högst 10 000 kr. till anskaffande av personbil eller motordriven invalidvagn åt partiellt arbetsför, som är beroende av sådant fortskaffningsmedel för sin utkomst genom arbete eller för förvärvande av yrkesutbildning (Arbetsmarknadsstyrelsens cirkulär V:4 den 10 december 1965).

Kungl. Maj:t har vidare i brev den 6 juni 1962 uppdragit åt 1961 års sjukförsäkringsutredning att — i anslutning till vad statsutskottet därom närmare anfört i sitt utlåtande 1962:109 — utreda frågan om vidgad bidragsgivning för medicinskt-tekniska hjälpmedel.

Framhållas må slutligen, att en avsevärd bidragsgivning till anskaffande av hjälpmedel åt invalider äger rum från olika hjälporganisationers sida.

B. Utredningen

Av den lämnade redogörelsen framgår, att särskilda hjälpmedel till lindrande av menliga följder av skada i allt större utsträckning, utan hänsyn till hjälpbehovets uppkomst, tillhandahålls de skadade kostnadsfritt. Fortfarande finns emellertid vissa slag av hjälpmedel, som en yrkesskadad kan få bekostade endast genom yrkesskadeförsäkringen, exempelvis glasögon, ögonproteser och peruker. För att de yrkesskadade i dylika situationer inte skall ställas utan ersättning, föreslår utredningen, att rätten för de yrkesskadade att kostnadsfritt erhålla särskilda hjälpmedel bibehålls. Ändamålet torde tillhöra de mera behjärtansvärda. Förmånen bör dock få utnyttjas endast i den mån ersättning inte utgått från annat håll och bara om kostnad påförts den skadade. Även reparationer på hjälpmedlen och förnyelse av desamma bör under samma betingelser ersättas.

Om förnyelse erfordras, kan enligt gällande bestämmelser kostnaden härför ersättas genom ett årligt belopp, svarande mot den sannolika årliga kostnaden för förnyelsen, eller genom ett kapitaliserat engångsbelopp. Syftemålet härmed torde ha varit att — förutom att ernå en administrativ förenkling — söka förmå den skadade att vårda den ofta dyrbara protesen.

Detta system ter sig relativt komplicerat i jämförelse med försäkringskassornas övriga rutinmässiga åtgärder. Med hänsyn till tendensen att i allt större omfattning såsom en allmän förmån förse skadade kostnadsfritt med ifrågavarande hjälpmedel ävensom därtill att kostnaderna för

anskaffande av hjälpmedlen växlar från tid till annan, torde systemets lämplighet kunna ifrågasättas. Vården och aktsamheten om protesen från den skadades sida bör man söka ernå på annat sätt. Det förefaller ej heller tilltalande att, därest exempelvis den yrkesskadade erhållit ett engångsbelopp för sin protesförsörjning, ställa honom utan detta sitt hjälpmedel om han ej har medel att förse sig med ett nytt.

Utredningen föreslår därför, att förfarandet med årliga belopp eller kapitalbelopp för detta ändamål slopas och att krav om ersättning för kostnader för förnyelse av hjälpmedel får upptas till prövning allteftersom de framställs.

Den omständigheten att en yrkesskadad kan få ersättning för kostnad för särskilt hjälpmedel samtidigt med att han är berättigad till invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning kräver en kommentar.

När OL fördes ut i tillämpningen, innehöll den en bestämmelse om rätt för den skadade att erhålla till arbetsförmågans höjande nödiga hjälpmedel, såsom kryckor, enklare konstgjorda lemmar, glasögon o. d. Avsikten var uppenbarligen, att endast hjälpmedel av tämligen enkel beskaffenhet skulle ersättas. Så småningom vidgades emellertid rätten till hjälpmedel. I början av 1950-talet ansågs sålunda ersättningsrätten kunna omfatta även bl. a. motordrivet fordon inklusive driftskostnaderna för detsamma.

Den allmänna försäkringen innehåller ingen förmån som ställer ett belopp till omedelbart förfogande för inköp av exempelvis en bil. Däremot kan enligt 9 kap. 2 § i lagen invaliditetstillägg utgå till partiell förtidspension, om den försäkrade utför förvärvsarbete eller bedriver studier men på grund av höggradig nedsättning i kroppsorgans funktion är i behov av avsevärd fortlöpande hjälp av annan person eller får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra arbetet eller bedriva studierna. Har den försäkrade inte förtidspension, kan under nyss angivna betingelser utgå invaliditetsersättning.

Om en yrkesskadad blir berättigad till bidrag till anskaffande av bil, uppstår frågan varifrån driftskostnaderna och förnyelsekostnaderna bör utgå. I enlighet med de allmänna principerna synes nämnda kostnader böra täckas genom invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning. Endast om kostnaderna inte täcks härigenom, synes erforderligt belopp böra utgå från yrkesskadeskyddet. I den mån det årliga invaliditetstillägget beräknas överskjuta driftskostnaderna, bör de tillämpande organen räkna in överskottet i kostnaderna för förnyelse av fordonet.

Dessa avvägningsfrågor synes inte behöva föranleda några större tillämpningssvårigheter, särskilt som — om utredningens förslag genomförs — frågan om ersättning för kostnader för särskilda hjälpmedel liksom frågan om invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning kommer att handläggas av samma organ.

KAPITEL VI

Ersättning till efterlevande

1. Livräntor till efterlevande

A. Den ersättningsberättigade personkretsen

Om en yrkesskada leder till att den skadade avlider, utgår till vissa kategorier efterlevande ersättning från yrkesskadeförsäkringen i form av livränta och från den allmänna försäkringen i form av pension. Efterlevande maka och barn är ersättningsberättigade inom båda försäkringarna. Från yrkesskadeförsäkringen utgår härjämte efterlevandelivränta till änking, frånskild make samt den avlidnes föräldrar. Villkoren för rätt till ersättning skiljer sig åt inom de olika försäkringarna.

I det följande vill utredningen lämna en jämförande översikt över de gällande bestämmelserna på området, därvid utredningen behandlar de olika personkategorierna var för sig.

Änka

Som huvudregel gäller inom *yrkesskadeförsäkringen* att änka har en ovillkorlig rätt till livränta så länge hon lever ogift. Rätt till ersättning föreligger även om äktenskapet med den avlidne ingåtts efter det yrkesskadan inträffat.

Några begränsningar i änkas rätt till livränta med hänsyn till nationalitet eller mantalsskrivning föreskrivs inte i YFL. Den inskränkningen gäller dock att, om den avlidne inte var svensk medborgare och inte bosatt i Sverige, livränta till efterlevande maka, som ej är svensk medborgare, utgår endast om hon vid tiden för skadefallet var bosatt här i landet. Emellertid äger Kungl. Maj:t förordna om undantag härifrån. Så har också skett genom överenskommelser med ett stort antal stater.

Rätten till livränta upphör, förutom när änkan gifter om sig, om hon sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden. Därest en livränteberättigad änka gifter om sig före det hon fyllt 60 år, utbetalas till henne ett engångsbelopp motsvarande tre årsbelopp av livräntan.

En särskild regel gäller för makar som vid tiden för yrkesskadans inträffande levde åtskilda under hemskillnad. Då föreligger rätt till livränta för änkan endast om hon enligt dom eller avtal var berättigad till underhåll av den avlidne.

Antalet änkelivräntor i anledning av yrkesskador, som inträffat under år 1961, uppgick till 320.

För att änka skall bli berättigad till änkepension från *folkpensioneringen* krävs i första hand att hon uppfyller de allmänna villkoren för rätt till folkpension, nämligen svenskt medborgarskap och mantalsskrivning här i landet eller mantalsskrivning här för det år varunder hon fyllt 62 år och för de fem åren närmast dessförinnan.

Förutsättning för rätt till änkepension från *folkpensioneringen* är vidare, antingen att änkan har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år, som vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan, eller också att änkan vid makens död fyllt 36 år och varit gift med honom minst fem år.

Rätt till folkpension i form av änkepension föreligger ej för änka, som vid mannens död levde åtskild från denne och efter det sammanlevnaden med mannen upphörde stadigvarande sammanbott med annan man, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn.

Vidare skall änkepension indras, om den pensionsberättigade ingår äktenskap eller stadigvarande sammanbor med man, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn. Upplöses äktenskapet eller upphör sambandet inom fem år, skall pension åter utgå, om förutsättningarna därför i övrigt föreligger.

För rätt till änkepension från *tilläggs pensioneringen* fordras, att den avlidne vid sitt frånfälle var berättigad till tilläggs pension i form av förtidspension eller ålderspension eller vid tidpunkten för dödsfallet uppfyllde kraven för förtidspension.

Änkepension från tilläggs pensioneringen utgår under förutsättning antingen att äktenskapet varat minst fem år och ingåtts senast den dag då den avlidne fyllt 60 år eller också att den avlidne efterlämnar barn som även är barn till änkan.

Änkepension indras därest änkan gifter om sig. Om det nya äktenskapet upplöses inom fem år, utgår pensionen ånyo.

Med änka jämställd kvinna

Enligt *yrkesskadeförsäkringen* föreligger rätt till livränta för ogift kvinna, som sedan avsevärd tid sammanlevde med den avlidne under äktenskapsliknande förhållanden, samt för kvinna, som var trolovad med den avlidne och hade eller haft barn med honom eller var havande med barn till honom.

Den allmänna försäkringens *folkpensionering* innehåller en bestämmelse av i viss mån liknande karaktär. En ogift eller frånskild kvinna eller änka, som stadigvarande sammanbodde med ogift eller frånskild man eller änka vid dennes död och som varit gift med eller har eller har haft barn

med honom, jämställs således med änka i fråga om rätt till folkpension i form av änkepension.

Änkepensionen inom *tilläggs pensioneringen* är helt förbehållen änkor i legala äktenskap.

Barn

Varje barn till den avlidne äger enligt *yrkesskadeförsäkringen* rätt till livränta till den dag det fyller 16 år. Barnlivränta efter den som ej var svensk medborgare och ej bosatt här i landet utgår endast om barnet var bosatt här vid tiden för skadefallet. Från denna bestämmelse äger Kungl. Maj:t dock medgiva undantag. Om barnet, sedan det fyllt 16 år, till följd av sjukdom eller annan dylik orsak är ur stånd att försörja sig själv, skall livräntan utgå så länge anledningen till den bristande försörjningsförmågan fortfar, dock längst till den dag barnet fyller 21 år.

Har beträffande barn utom äktenskap den avlidne enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utge engångsbelopp, föreligger ej rätt till livränta. I överensstämmelse med de familjerättsliga verkningarna av adoption äger adoptivbarn samma rätt till livränta som den avlidnes egna barn. Till den avlidnes barn, som var adopterat av annan än den avlidnes make, utgår ej livränta.

Om den avlidne var gift, jämställs med hans egna barn makens barn i tidigare äktenskap eller utom äktenskap eller adoptivbarn, såvida barnet stod under makens vårdnad. Barnlivränta efter kvinna utgår dock endast under förutsättning att barnet genom hennes fränfalle kommer att sakna erforderligt underhåll.

År 1961 tillerkändes 370 barn efterlevandelivränta enligt YFL.

Såsom villkor för *folkpension* i form av barnpension gäller krav på svenskt medborgarskap och mantalsskrivning här i landet. Barn, som till följd av sin ålder inte blivit mantalsskrivet här men som är svensk medborgare, äger emellertid rätt till barnpension.

Rätt till folkpension i form av barnpension tillkommer barn, vars fader eller moder eller båda föräldrar avlidit, och som inte fyllt 16 år. Adoptivbarn får ej barnpension, om barnet är adopterat av annan än den avlidne eller dennes make. Barn utom äktenskap för vilket den avlidne enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utge ett engångsbelopp, äger ej rätt till barnpension efter den avlidne.

Barnpension från *tilläggs pensioneringen* förutsätter att den avlidne vid tidpunkten för dödsfallet var berättigad till tilläggs pension i form av ålderspension eller förtidspension eller skulle ha varit berättigad till förtidspension, om de övriga villkoren härför varit uppfyllda.

Sådan barnpension tillkommer barn under 19 år. För adoptivbarn och barn utom äktenskap gäller samma begränsningar som inom folkpensioneringen.

Övriga efterlevande

Enligt *yrkesskadeförsäkringen* gäller, att änklings efter en till följd av yrkesskada avlidne kvinna får livränta, om han genom dödsfallet kommer att sakna erforderligt underhåll. Livräntan utgår så länge änklings lever ogift; beträffande engångsbelopp vid omgifte gäller samma regler som för änka. Under perioden 1955—1961 förekom sammanlagt ej mer än tre fall av änklingslivränta.

Till de enligt yrkesskadeförsäkringen förmånsberättigade hör också förutvarande maka eller make, till vilken den avlidne hade att å särskilda tider fullgöra lagstadgad underhållsskyldighet.

Ytterligare en kategori ingår bland de enligt YFL ersättningsberättigade efterlevande, nämligen den avlidnes fader och moder eller adoptant. Sådan efterlevande kan under sin återstående livstid få livränta, därest vederbörande till följd av dödsfallet kommer att sakna erforderligt underhåll.

Antalet livräntor till efterlevande föräldrar har under senare år visat en fallande tendens. Under år 1961 förekom tre fall.

Såsom redan nämnts föreligger inom den *allmänna försäkringen* ej någon särskild rätt till efterlevandeersättning för änklings, fränskild eller föräldrar (adoptivföräldrar).

B. Förmånernas storlek

Vad först angår storleken av *änkelivräntan enligt YFL* utgör denna för tiden t. o. m. den månad, under vilken änkan fyller 67 år, en tredjedel och för tiden därefter en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsinkomst, dvs. högst 5 000 kr. resp. 3 750 kr. om året.

Om det finns flera ersättningsberättigade efter den avlidne, gäller vissa maximeringsregler. Som allmän regel föreskrivs att efterlevandelivräntor tillsammans — alltså inräknat livränta till barn och föräldrar — inte får överstiga fem sjättedelar av det för den avlidne enligt YFL beräknade ersättningsunderlaget.

Änkepension från folkpensioneringen är avsedd att senast fr. o. m. den 1 juli 1968 utgöra 90 procent av basbeloppet (f. n. gäller dock andra bestämmelser). Vid basbeloppet 5 500 kr. blir alltså folkpensioneringens änkelivränta 4 950 kr. Om änkan vid mannens död eller vid viss annan tidpunkt som här kan komma i fråga ej fyllt 50 år och hon ej var kvalificerad till änkepension genom vårdnad av barn, minskas pensionen med en femtondel för varje år som den pensionsberättigades ålder vid tidpunkten understeg 50.

Beloppet av *änkepension från tilläggs-pensioneringen* är avhängigt av frågan om det efter den avlidne finns pensionsberättigat barn eller inte. I förra fallet utgör änkepensionen 35 och i senare fallet 40 procent av sådan hel förtidspension eller ålderspension som vid tidpunkten för dödsfallet tillkom den avlidne.

Efterlevandelivränta till *kvinn*a, som enligt YFL jämställs med änka, utgår efter samma grunder som livränta till änka. Under vissa omständigheter kan dock i detta fall livräntan nedsättas med hänsyn till förmåner från andra håll.

Efterlevandepension till *kvinn*a, som inom folkpensioneringen jämställs med änka, är densamma som folkpensioneringens änkepension.

Barnlivränta enligt YFL utgår med belopp, som motsvarar en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Högsta barnlivränta blir i enlighet härmed 2 500 kr. per år. Som framgår av det förut anförda kan livräntan reduceras med hänsyn till att samtliga efterlevandelivräntor tillhoppa ej får överstiga viss del av ersättningsunderlaget.

Barnpension från folkpensioneringen utgör 25 procent av basbeloppet om en av föräldrarna gått bort och 35 procent av basbeloppet om båda föräldrars. Vid basbeloppet 5 500 kr. motsvaras de angivna procentsatserna av beloppen 1 375 kr. resp. 1 925 kr.

Beloppet av barnpension från tilläggpensioneringen motsvarar, om efter den försäkrade finns någon som är berättigad till tilläggpension i form av änkepension, 15 procent och i annat fall 40 procent av den avlidnes ålderspension eller beloppet av den hela förtidspension, som den avlidne uppbar eller skulle ha erhållit. Finns flera pensionsberättigade barn, ökas de nämnda procenttalen med 10 för varje barn utöver det första. Det sammanlagda barnpensionsbeloppet fördelas lika mellan barnen.

Beträffande storleken av efterlevandeersättning till änka och barn jämlikt YFL och AFL var för sig vid olika inkomstlagen för den avlidne mannen hänvisas till efterföljande tabell. Det bör observeras att på grund av den föreslagna bestämmelsen om minimipoäng efterlevandepensionen i regel kommer att beräknas på grundval av lägst 1,5 pensionspoäng och följaktligen uppgå till lägst det belopp som anges vid punkt 2., även om den avlidnes inkomst vid tidpunkten för yrkesskadan var lägre än som svarar mot 1,5 poäng.

Vidkommande storleken av de särskilda efterlevandelivräntor enligt YFL, till vilka AFL ej har någon motsvarighet, så bestäms livränta till *änkling* efter vad som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Livräntan får dock ej överstiga vad som i motsvarande situation kunnat utgå till änka. Livränta till *företvarande make* utgår med belopp som motsvarar underhållsbidraget, dock högst ett belopp, beräknat efter samma grunder som i fråga om änka. Till *fader* och *moder* eller *adoptant* utges livränta med belopp som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Livräntan får ej överstiga en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Den kan alltså uppgå till högst 2 500 kr.

C. Utredningen

Av vad utredningen anført under kap. III och V framgår att enligt utredningens uppfattning även efterlevandeskyddet vid yrkesskada bör integreras

Efterlevandeersättning

till änka¹ och barn enligt YFL och AFL.

FP = Folkpension. TP = Tilläggspension. Basbeloppet antas = 5 500 kr. Ersättningsbeloppen ej avrundade.

	5/6 av ers. underl. enl. YFL	Ersättning till												
		Änka utan barn						Änka med barn						
		1 barn	2 barn	3 barn	4 barn	1 st.	2 st.	3 st.	4 st.	5 st.	6 st.			
1. Årl. arbetsförtjänst 11 000 kr. = 1,0 pensionspoäng	YFL	8 333	5 499	7 332	8 333	8 333	1 833	3 666	5 499	7 332	8 333	8 333	8 333	
	AFL		4 950	7 700	9 075	10 450	1 925	3 850	5 775	7 700	9 625	11 550	11 550	
	TP		1 320	1 980	2 310	2 640	1 320	1 650	1 980	2 310	2 640	2 970	2 970	
2. Årl. arbetsförtjänst 13 750 kr = 1,5 pensionspoäng	S:a		6 270	9 680	11 385	13 090	3 245	5 500	7 755	10 010	12 265	14 520	14 520	
	YFL	9 479	4 583	6 874	9 165	9 479	2 291	4 583	6 874	9 165	9 479	9 479	9 479	
	AFL		4 950	6 325	7 700	9 075	10 450	1 925	3 850	5 775	7 700	9 625	11 550	
3. Årl. arbetsförtjänst 15 000 kr. = 1,73 pensionspoäng	TP		1 980	2 475	2 970	3 465	1 980	2 475	2 970	3 465	3 960	4 455	4 455	
	S:a		6 930	8 800	10 670	12 540	14 410	3 905	6 325	8 745	11 165	13 585	16 005	
	YFL	10 000	5 000	7 500	10 000	10 000	2 500	5 000	7 500	10 000	10 000	10 000	10 000	
4. Årl. arbetsförtjänst 22 000 kr. = 3,00 pensionspoäng	AFL		4 950	6 325	7 700	9 075	10 450	1 925	3 850	5 775	7 700	9 625	11 550	
	TP		2 284	2 855	3 425	3 996	4 567	2 284	2 855	3 425	3 996	4 567	5 138	
	S:a		7 234	9 180	11 125	13 071	15 017	4 209	6 705	9 200	11 696	14 192	16 688	
5. Årl. arbetsförtjänst 41 250 kr. = 6,5 pensionspoäng	YFL		Se 3. här ovan som utgör maximum för YFL.											
	AFL		4 950	6 325	7 700	9 075	10 450	1 925	3 850	5 775	7 700	9 625	11 550	
	TP		3 960	4 950	5 940	6 930	7 920	3 960	4 950	5 940	6 930	7 920	8 910	
6. Årl. arbetsförtjänst 41 250 kr. = 6,5 pensionspoäng	S:a		8 910	11 275	13 640	16 005	18 370	5 885	8 800	11 715	14 630	17 545	20 460	
	YFL		Se 3. här ovan som utgör maximum för YFL.											
	AFL		4 950	6 325	7 700	9 075	10 450	1 925	3 850	5 775	7 700	9 625	11 550	
7. Årl. arbetsförtjänst 41 250 kr. = 6,5 pensionspoäng	TP		8 580	10 725	12 870	15 015	17 160	8 580	10 725	12 870	15 015	17 160	19 305	
	S:a		13 530	17 050	20 570	24 090	27 610	10 505	14 575	18 645	22 715	26 785	30 855	

¹ Avser änka före fyllda 67 år, som uppfyller villkoren för oreducerad änkepension från folkpensioneringen.

i det allmänna försäkringssystemet och att härvid största möjliga likformighet bör eftersträvas. Specialregler för yrkesskadornas del bör sålunda ej införas med mindre särskilda skäl talar därför.

Något krav på svenskt medborgarskap eller mantalsskrivning här i landet är ej uppställt för rätt till efterlevandelivränta från yrkesskadeförsäkringen. Så är ej heller fallet inom tilläggs pensioneringen. Däremot är förhållandet det motsatta inom folkpensioneringen. Från denna utgår nämligen änke- och barnpension endast om vederbörande är svensk medborgare och — eventuellt med visst undantag för barn under det första levnadsåret — mantalsskriven här. Vid en integration av yrkesskadeskyddet i den allmänna försäkringen bör folkpensioneringens krav i detta hänseende ej gälla för yrkesskadeskyddets vidkommande. Änka och barn efter arbetstagare, som avlidit på grund av yrkesskada, bör alltså äga rätt till folkpension i form av änkepension resp. barnpension, även om de ej uppfyller de i AFL (5 kap.) angivna förutsättningarna för rätt till folkpension.

I YFL finns den regeln — i stor utsträckning försatt ur spel genom konventioner — att livränta efter avliden yrkesskadad, som ej var svensk medborgare och ej bosatt i riket, utgår till efterlevande som ej är svensk medborgare endast om denne vid tiden för skadans inträffande var bosatt här i riket. Intill den 1 juli 1966 gällde enligt AFL en viss motsvarande begränsning. Bestämmelsen härom är numera upphävd. Genom yrkesskadeskyddets infogande i den allmänna försäkringen kommer för framtiden den nuvarande för utlänningar gällande begränsningen att bortfalla också för yrkesskadeskyddets del.

Från yrkesskadeförsäkringen utgår livränta till änka även för tiden efter det hon fyllt 67 år. Änkepension från folkpensioneringen upphör emellertid alltid med utgången av månaden före den då änkan fyller 67 år och ersätts då med ålderspension. Vid ett inlemmande av yrkesskadeskyddet i den allmänna försäkringen bör iaktas att änka ej ställs utan folkpensionsdelen vid 67 års ålder. Änka, som enligt AFL ej är berättigad till folkpension i form av ålderspension men som — på grund av att mannen avlidit till följd av yrkesskada — uppburit änkepension fram till 67 års ålder, bör därför få fortsätta med att uppbära pensionen även för tiden därefter.

Fråga uppkommer härefter huruvida den allmänna försäkringens efterlevandeskydd i övrigt är sådant att det helt kan accepteras för yrkesskadeskyddets del.

Utredningen vill först uppehålla sig vid ersättningen till *änka*. Här är läget det att från yrkesskadeförsäkringen utgår ersättning utan hänsyn till ankans ålder, äktenskapets längd och förekomsten av barn. För rätt till änkepension i form av folkpension fordras däremot att änkan har barn

under 16 år eller att änkan vid mannens frånfälle fyllt 36 år och att äktenskapet varat minst fem år. Även om änkan vid mannens död inte fyllt 36 år, utgår änkepension om hon då hade barn under 16 år och hon var minst 36 år då det yngsta barnet fyllde 16 år. För barnlös änka, som vid mannens frånfälle var under 50 år, minskas pensionen med en femtondel för varje år, varmed antalet år som änkan fyllt vid mannens död understiger 50. Dessa regler betyder att barnlös änka under 36 år ej är berättigad till änkepension från folkpensioneringen och att sådan änka under 50 år får reducerad änkepension. Vidare gäller att änkepension från tilläggspensioneringen inte utgår om ej äktenskapet varat minst fem år och ingåtts senast den dag den avlidne fyllde 60 år. Emellertid dispensereras från dessa krav, om den avlidne efterlämnar barn som också är barn till änkan.

Enligt utredningens uppfattning kan tillräckliga skäl ej anföras för att ge en änka, vars man avlidit till följd av yrkesskada, bättre ställning än annan änka, såvitt angår rätten till änkepension. AFL:s regler i detta hänseende bör sålunda gälla även när det är fråga om änkepension vid yrkesskada. De kvinnor som blir utan änkepension enligt AFL kan regelmässigt förutsättas ha möjlighet att trygga sin försörjning genom eget arbete. Den omfattning som grupplivförsäkringen tagit — se härom i det följande — förbättrar mångens situation. Skulle änkans arbetsförmåga av någon orsak vara nedsatt med minst hälften, har hon alltid den allmänna försäkringens förtidspension att falla tillbaka på.

Någon anledning synes ej heller föreligga att för yrkesskadeskyddets del frångå den allmänna försäkringens system i fråga om änkepensionens fastställande. Härvidlag må endast framhållas att kompensationsgraden inom folkpensioneringens änkepension vida överstiger den i yrkesskadeförsäkringen för motsvarande inkomstlägen medgivna. I fråga om tilläggspensioneringen är att märka att förslaget med yrkesskadepoäng och minimipoäng medför att änka vid yrkesskada regelmässigt blir tillförsäkrad sådan pension. Beträffande änkor, som vid pensionsrättens inträde är i åldern 36—50 år, bör anmärkas, att dessa i de flesta fall torde vara berättigade även till änkepension i form av tilläggspension.

Av den förut redovisade tabellen framgår vidare att en övergång till den allmänna försäkringens ersättningssystem medför betydande fördelar i ersättningshänseende.

Ej heller i övriga avseenden anser utredningen att det föreligger tillräckliga skäl att frångå den allmänna försäkringens system. Detta innebär för yrkesskadeskyddets vidkommande följande.

AFL undantar från rätt till änkepension i form av folkpension kvinna som levde åtskild från mannen vid dennes död, om hon efter det sammanlevnaden med mannen upphörde stadigvarande sammanbott med annan man, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn. Någon direkt mot svarighet härtill finns ej i YFL. I denna föreskrivs emellertid att änkas rätt

till livränta upphör, om hon avsevärd tid under äktenskapsliknande förhållanden sammanlever med annan. Skillnaden är alltså ej särskilt stor.

Enligt såväl YFL som AFL skall efterlevandeersättning till änka indras om hon gifter om sig. Sker omgifftet före 60 års ålder, utgår enligt YFL till änkan ett engångsbelopp motsvarande i princip tre års änkelivränta. Någon motsvarighet härtill finns inte i AFL. Å andra sidan börjar enligt AFL änkepension ånyo att utgå, om det nya äktenskapet upplöses inom fem år. Denna regel finns ej i YFL.

Kvinna, som vid mannens dödsfall var hemskild från honom, äger enligt YFL rätt till livränta, om hon genom dom eller avtal var berättigad till underhållsbidrag av mannen under hemskillnadstiden. Någon motsvarande rätt finns inte enligt AFL.

Med änka jämställs i vissa fall både i YFL och AFL ogift kvinna. Reglerna, som för AFL:s del gäller endast folkpensioneringen, är såsom redogörelsen för gällande rätt utvisar, något olika utformade. Sålunda är personkretsen enligt AFL snävare. Det måste dock sägas att de särskilt behjärtansvärda fallen — där förekomsten av barn ger en närmare anknytning till den avlidne — får sitt grundskydd tillgodosett genom AFL.

När utredningen härefter övergår till frågan om efterlevandeersättning till barn vill utredningen erinra om att enligt utredningens uppfattning yrkesskadeskyddets integrering i den allmänna försäkringen förutsätter, att de allmänna förutsättningarna för rätt till barnpension i form av folkpension — svenskt medborgarskap och mantalsskrivning här — ej skall gälla barnpension efter den som avlidit på grund av yrkesskada.

Vissa skiljaktigheter föreligger mellan YFL och AFL i fråga om varaktigheten av ersättningen till efterlevandes barn. YFL medger livränta till den dag barnet fyller 16 år, men livräntan kan under vissa försörjningsbetingade villkor utgå längre, dock längst till den dag barnet fyller 21 år. Folkpension i form av barnpension utgår t. o. m. den månad under vilken barnet fyller 16 år, medan tilläggspensioneringens barnpension löper t. o. m. den månad barnet fyller 19 år.

Utredningen anser sig kunna konstatera att — såsom ock framgår av den förut intagna tabellen — en övergång till AFL:s regler innebär betydande ekonomiska förbättringar för de ersättningsberättigade. Vidare inträder för huvudparten av de barn, som tillerkänts efterlevandelivränta enligt YFL, i fråga om förmånens utsträckning i tiden inte någon försämring om AFL:s regler i stället tillämpas. Tvärtom blir detta förmånligare.

Däremot saknar den allmänna försäkringen någon direkt motsvarighet till YFL:s — dock villkorsbetingade — livränteförmån upp till 21 års ålder. Utredningen kan dock inte finna anledning att för dessa efterlevande föreslå någon utvidgning i detta hänseende av yrkesskadeskyddet. Barnet har ju, när

det fyllt 16 år, en självständig rätt till förtidspension från folkpensioneringen.

I detta sammanhang anser sig utredningen något böra uppehålla sig vid ILO-konventionen nr 121 angående förmåner vid yrkesskada. Denna upptar bland de ersättningsberättigade till en genom yrkesskada avliden även den avlidnes »beroende barn». Med sistnämnda uttryck avses barn under den ålder då skolplikten upphör eller barn under 15 år, varvid den högre av dessa åldersgränser skall gälla. Ytterligare skall emellertid bland »beroende barn» inneslutas barn under en föreskriven ålder högre än tidigare angivna, om barnet är lärling eller studerande eller lider av kronisk sjukdom eller invaliditet, som gör vederbörande oförmögen till förvärvsarbete, allt under villkor som den nationella lagstiftningen föreskriver; dock skall detta krav anses uppfyllt, om den nationella lagstiftningen definierar uttrycket såsom innefattande varje barn under en ålder, som är avsevärt högre än den tidigare angivna.

Utredningen har tidigare (se prop. 1965:51) varit tveksam, huruvida konventionens villkor i detta hänseende skulle kunna anses uppfyllda, om den allmänna försäkringens barnpension lades till grund för bedömningen. Denna tvekan föranleddes därav att — i den mån den bortgångne försörjaren inte kvalificerat sig för förtidspension enligt tilläggspensioneringen — jämlikt AFL ingen barnpension utgår utöver den i folkpensioneringen beträffande barnpension stipulerade 16-årsåldern.

Utredningen har emellertid i fråga om yrkesskadads rätt till förtidspension från tilläggspensioneringen föreslagit sådana bestämmelser, att en yrkesskadad — före 67-årsåldern — alltid tillförsäkras tilläggspension. Om utredningens förslag godtas, torde det svenska yrkesskadeskyddet i fråga om tidsgränsen för barnpension uppfylla fordringarna i konventionen.

I yrkesskadeförsäkringen jämställs med avliden yrkesskadads eget barn makens barn i tidigare gifte eller utom äktenskap eller adoptivbarn, om barnet stod under makens vårdnad. Någon motsvarande bestämmelse finns ej i den allmänna försäkringen. Inte heller härvidlag förordar utredningen någon utvidgning av personkretsen såvitt angår yrkesskadeskyddet. I detta kommer i enlighet härmed ej att inrymmas andra barn än den avlidnes egna barn och egna eller makens adoptivbarn.

Ytterligare föreligger inom yrkesskadeförsäkringen rätt till efterlevand ersättning för *änkling*, *frånskild make* och *föräldrar* (adoptivföräldrar). Dessa är ej berättigade till efterlevandepension från den allmänna försäkringen. Däremot är de givetvis liksom andra berättigade till egenförmåner i form av förtidspension vid bristande arbetsförmåga och ålderspension vid högre levnadsålder.

Utredningen förmenar att den allmänna försäkringen måste anses vid invaliditet och ålderdom ge betingelser för en livsföring som enligt en åt-

minstone allmän avvägning får betraktas som fullt godtagbar. De synpunkter — framför allt behovsavvägningarna — som ger den allmänna försäkringen dess inriktning bör enligt utredningen vara vägledande också när det gäller att bedöma vilka efterlevande som bör vara förmånsberättigade i anledning av dödsfall på grund av yrkesskada. De kategorier det här gäller bör därför ej omfattas av det särskilda skyddet vid yrkesskada som utredningen anser böra inordnas i den allmänna försäkringen. Anmärkas må att den tidigare redovisade låga frekvensen av hithörande ersättningsfall inte tyder på något mera allmänt behov av särskilda ersättningsregler för dessa kategorier.

Emellertid har pensionsförsäkringskommittén bland sina uppgifter att utreda frågan om särskilda förmåner inom ramen för den allmänna försäkringen åt änkring och frånskild. Om kommittén föreslår dylika förmåner, får prövas vilka konsekvenserna härav blir för yrkesskadeskyddets del.

Anslutningsvis vill utredningen erinra om att den förut omnämnda ILO-konventionen nr 121 föreskriver (artikel 18) att vid yrkesskada löpande kontantersättning skall utgå till invalidiserad änkring, som varit beroende av den avlidna för sin försörjning. Sådan ersättning behöver dock ej utges om förmånerna till andra efterlevande är avsevärt högre än som krävs enligt konventionen och om enligt andra system för social trygghet än yrkesskadesystemet till sådan änkring utgår förmåner, som är avsevärt högre än vad i 1952 års minimistandardkonvention föreskrivs om förmåner vid invaliditet.

En invalidiserad änkring, som varit beroende av sin avlidna hustru för sin försörjning, torde som regel vara berättigad till förtidspension från folkpensioneringen samt även — i den mån han intjänat pensionspoäng — från tilläggs pensioneringen, vartill i förekommande fall kommer kommunalt bostadstillägg och invaliditetstillägg. Om det finns barn utgår också under vissa förutsättningar barnpension samt allmänna barnbidrag.

Såvitt utredningen kan finna uppfyller den allmänna försäkringen konventionens krav i förevarande hänseende.

2. Begravningshjälp m. m.

A. Nuvarande ordning

Om någon som är omfattad av yrkesskadeförsäkringen avlider till följd av yrkesskada, utgår *begravningshjälp* med 600 kr. Den allmänna försäkringen saknar särskilda bestämmelser om ersättning i form av sådan hjälp.

Enligt den officiella yrkesskadestatistiken har antalet av yrkesskada orsakade dödsfall under senare år hållit sig omkring 500 per år.

Numera omfattas stora delar av befolkningen av *tjänstegrupplivförsäkring*, som syftar till att som ett komplement till den allmänna pensionsför-

säkringen trygga de närmaste behoven i anledning av försörjares frånfälle.

För den statliga sektorn återfinns bestämmelserna i reglementet den 14 december 1962 angående statens grupplivförsäkring (senaste lydelse SFS 1965: 24).

Inom den civila arbetsmarknaden meddelas tjänstegrupplivförsäkring av vissa försäkringsbolag. Efter ett mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen träffat avtal inrättades fr. o. m. den 1 januari 1963 ett särskilt bolag, Arbetsmarknadens försäkringsaktiebolag (AFA), för grupplivförsäkring av arbetare. För de kommunalanställda handhas dylik försäkring av Kommunernas försäkringsaktiebolag. Även andra bolag meddelar grupplivförsäkring.

Antalet arbetstagare som är grupplivförsäkrade torde överstiga 2 milj., därav enbart hos AFA ca 1¼ milj. Det totala antalet arbetstagare kan i vårt land beräknas till bortåt 3 milj. Grupplivförsäkringen omfattar således det övervägande antalet anställda.

Ersättningsbestämmelserna för de olika grupplivförsäkringarna är i stort sett desamma. Beroende på ålder, skyldskap etc. utgår helt eller halvt grundbelopp ävensom (till barn eller i vissa fall syskon) helt tilläggsbelopp. Helt grundbelopp utgör, om arbetstagaren ej fyllt 55 år, 24 000 kr. med en avtrappning efter stigande ålder så att beloppet utgör 4 000 kr. om arbetstagaren fyllt 65 men ej 67 år. Helt tilläggsbelopp utgör för varje berättigat barn, som vid arbetstagarens frånfälle ej fyllt 17 år, 7 000 kr. Vid högre ålder på barnet sjunker ersättningen och utgör om barnet fyllt 20 men ej 21 år 2 000 kr. Efterlämnar den avlidne inga särskilt berättigade förmånstagare, utgår begravningshjälp med lägst 2 000 kr. De angivna siffrorna hänför sig till år 1965. För vissa arbetstagargrupper har en betydande höjning överenskommit att träda i kraft fr. o. m. år 1967.

Grupplivförsäkringsbeloppen utges utan avdrag för den eventuellt från yrkesskadeförsäkringen utgående begravningshjälpen.

Flera gånger under de senare årtiondena har frågan om införande av en *allmän dödsfallsförsäkring* varit på tal. 1942 års försäkringsutredning skisserade i sitt betänkande med förslag till lag om försäkringsrörelse m. m. (SOU 1946: 34) ett förslag till obligatorisk dödsfallsförsäkring. Försäkringen, vars finansiering tänktes ordnad på samma sätt som den allmänna folkpensioneringen, dvs. via skatteuppbörden, föreslogs medge en ersättning av 500 kr. vid dödsfall i åldern 18—67 år och annars 300 kr. Spörsmålet om en allmän dödsfallsförsäkring berördes — fast ur andra synpunkter — även av 1945 års försäkringsutredning (SOU 1949: 25). Vidare avgav socialvårdskommittén år 1951 ett betänkande angående begravningshjälpförsäkring (SOU 1951: 23). Försäkringen skulle omfatta alla i riket mantalsskrivna svenska medborgare och administreras över de allmänna sjukkassorna. I betänkandet förordades, att allmän begravningshjälp skulle

utgå med hänsyn till åldern vid dödsfallet. Begravningshjälpen föreslogs utgöra 200 kr., om dödsfallet skett före fyllda 1 år, 300 kr., om dödsfallet inträffat därefter men före 12 år, samt, om dödsfallet inträffat senare, 500 kr.

Vid 1956 års riksdag väcktes motioner (I: 342 och II: 282 samt I: 343 och II: 261) med förslag om obligatorisk dödsfallsförsäkring.

Andra lagutskottet framhöll i utlåtande nr 57 över motionerna, att det uppenbarligen vid dödsfall allmänt förelåg ett behov av ekonomiskt skydd, i första hand avseende de direkta begravningskostnaderna. Vid ett stort antal dödsfall förelåg inte något sådant skydd eller också otillräckligt sådant. Det var en angelägen uppgift, att åtgärder vidtogs i syfte att nå fram till en bättre ordning på detta område. Enligt utskottets mening borde man vid lösandet av problemet ta till utgångspunkt, att detta borde ske genom någon form av försäkring. När det gällde den närmare utformningen av en dylik försäkring mötte dock olika problem, bl. a. av administrativ natur. Även andra spörsmål, såsom försäkringens omfattning, begravningshjälpens storlek och dess finansiering anmälde sig. Då socialvårdskommitténs år 1951 avgivna betänkande inte utan vidare kunde läggas till grund för en lagstiftning, syntes det utskottet lämpligt, att frågan om införande av en allmän försäkring för begravningshjälp gjordes till föremål för förnyad utredning.

I anledning av motionerna anhöll riksdagen i skrivelse (nr 418) till Kungl. Maj:t den 13 december 1956 att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en förut-sättningslös utredning angående införandet av en allmän dödsfallsförsäkring, samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

I skrivelse till yrkesskadetutredningen den 23 november 1962 har Kungl. Maj:t överlämnat ifrågavarande riksdagskrivelse till utredningen för att vara tillgänglig vid fullgörandet av utredningsuppdraget.

Sedermera har vid 1963 års riksdag väckts motioner (I: 281 och II: 324) om utredning i syfte att bl. a. ordna en obligatorisk dödsfallsförsäkring omfattande alla medborgare över 16 år. Motionerna föranledde efter hemställan av andra lagutskottet (utl. nr 71) inte någon riksdagens åtgärd.

I den förut nämnda *ILO-konventionen nr 121* föreskrivs, att begravningshjälp skall utgå med belopp som inte får understiga de normala kostnaderna för en begravning. Under förutsättning att kontantförmånerna till efterlevande avsevärt överstiger dem som krävs i konventionen, får dock rätten till begravningshjälp göras beroende av villkor, som den nationella lagstiftningen uppställer.

B. Utredningen

Alltsedan yrkesskadestiftningen kom till vid början av detta sekel har den innehållit ett dödsfallsskydd i form av begravningshjälp. Beloppet av

denna hjälp har under årens lopp stigit och utgör fr. o. m. år 1955, då YFL trädde i kraft, 600 kr. Denna form av ersättning vid yrkesskada har alltså anseelig tids hävd.

Fråga uppstår då huruvida yrkesskadeskyddets inordnande i det allmänna försäkringssystemet bör få till följd att, då detta ej har någon särskild ersättningsform i detta avseende, begravningshjälpen slopas för yrkesskadeskyddets del. Utredningen anser att så ej bör ske. Skälen härtill är följande.

Den utveckling som skett inom grupplivförsäkringen torde visserligen ha ställt de allra flesta arbetstagares efterlevande här i landet i en väsentligt bättre situation än om enbart yrkesskadeförsäkringens begravningshjälp varit att tillgå. Fortfarande står dock ett stort antal arbetstagare utanför grupplivförsäkringen, och av landets arbetstagare torde åtskilliga sakna ekonomiskt skydd för kostnader i samband med begravning. För ett bibehållande av begravningshjälpen inom yrkesskadeskyddet talar även ILO-konventionen nr 121 angående förmåner vid yrkesskada.

Frågan om en allmän dödsfallsförsäkring — i första hand avsedd att utgöra en begravningshjälp — har inte fått sin lösning. Med den utveckling som grupplivförsäkringen erhållit torde också behovet av en allmän reglering på området kunna sättas i fråga. Den till utredningen överlämnade riksdagsskrivelsen torde i vart fall för utredningens vidkommande inte böra föranleda till några särskilda anstalter i detta hänseende.

För att inte låsa fast begravningshjälpen vid ett fixt belopp, som senare kan komma att behöva revideras med hänsyn till penningvärdets förändring, synes det lämpligt att sätta begravningshjälpen i relation till basbeloppet inom den allmänna försäkringen. Tjugo procent av basbeloppet 5 500 kr. utgör 1 100 kr. Detta belopp bör täcka kostnaderna för en genomsnittsbegravning.

Utredningen har övervägt att göra rätten till begravningshjälp avhängig av frågan huruvida den avlidne arbetstagaren varit omfattad av någon av arbetsgivare bekostad grupplivförsäkring eller ej och att alltså ej medge begravningshjälp i de fall då ersättning utgår från sådan försäkring. Det kan nämligen synas mindre följdriktigt att ersättning, som har samma ändamål, samtidigt utgår från två av arbetsgivarna bekostade försäkringar. Emellertid har ersättningen från grupplivförsäkringen karaktär av en i avtalsmässig ordning tillkommen förmån, och enligt utredningens mening bör en sådan förmån, särskilt som den inte tillkommer alla arbetstagare, inte få verka reducerande på en lagfäst förmån av obligatorisk karaktär. Skall reduktion göras, bör den ske på grupplivförsäkringssidan. Enligt rådande ordning torde ersättningarna utgå vid sidan av varandra.

KAPITEL VII

Vissa frågor rörande yrkesskadeskyddets omfattning

I samband med att yrkesskadelagstiftningen, såsom utredningen föreslår, inpassas i det allmänna socialförsäkringssystemet är det angeläget, att den krets av personer, som omfattas av det särskilda yrkesskadeskyddet, blir klart och med hänsyn till syftet med skyddet också naturligt avgränsad. Utredningen har enligt direktiven att överväga möjligheten att föra in även andra förvärvsarbetande än arbetstagare under yrkesskadeskyddet. Uppmärksamhet bör vidare ägnas begreppet yrkesskada såsom det utformats enligt gällande lag och praxis. Utredningen skall också överväga de svårigheter som vid tillämpningen av YFL visat sig föreligga i fråga om bedömningen av samband mellan yrkesarbete och skada.

Dessa spørsmål kommer att behandlas i detta avsnitt. Vidare skall här beröras lagförslagets territoriella tillämplighet.

1. Den skyddade personkretsen

A. Arbetstagarbegreppet m. m.

YFL har som huvudregel i fråga om tillhörigheten till försäkringen att lagen avser arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (3 § första stycket). I likhet med många övriga lagar på sociallagstiftningens område innehåller ej YFL någon bestämmning av begreppet arbetstagare.

Arbetstagarbegreppet har under årens lopp i olika sammanhang väckt åtskillig diskussion, och i samband med tillkomsten av skilda lagar — bl. a. lagstiftningen rörande semester, yrkesskadeförsäkring och allmän försäkring — har från statsmakternas sida gjorts uttalanden rörande begreppets tolkning. I detta sammanhang anser sig utredningen kunna inskränka sig till att hänvisa till prop. 1953: 178, 1954: 60, 1962: 90 och 1963: 68 samt L²U 1962: 27.

En rikhaltig rättspraxis finns också i fråga om arbetstagarbegreppets innebörd. Härom hänvisas till *Hesselgren, Samuelsson och Wallén: Semesterlagen*, 10:e upplagan år 1966, som innehåller en redogörelse för rättspraxis i detta hänseende inte bara beträffande semesterlagen utan även i fråga om yrkesskadeförsäkringen och den allmänna försäkringen.

I fråga om *arbetstagarbegreppet* inom yrkesskadelagstiftningen vill ut-

redningen framhålla, att en samordning av yrkesskadeskyddet och den allmänna försäkringen uppenbarligen måste föranleda att samma arbetstagarbegrepp tillämpas inom hela rättsområdet. En sådan ordning förutsattes skola gälla redan vid tillkomsten av YFL med hänsyn till den samordning som då kom till stånd mellan yrkesskadeförsäkringen och sjukförsäkringen. Rörande arbetstagarbegreppets innebörd inom den allmänna försäkringen har från statsmakternas sida gjorts åtskilliga uttalanden, som måste bli gällande också vid tillämpningen av den föreslagna yrkesskadelagstiftningen. Rättstillämpningen visar att de ansvariga organen tagit hänsyn till dessa uttalanden och att en väsentlig utvidgning av arbetstagarbegreppet skett alltefter utvecklingens gång. Denna utvidgning har gällt såväl yrkesskadeförsäkringen som den allmänna försäkringen. Med hänsyn till nu angivna förhållanden saknar utredningen anledning att vidare uppehålla sig vid ifrågavarande spörsmål.

Vad gäller lämpligheten att låta yrkesskadeskyddet omfatta även *andra förvärvsarbetande* än arbetstagare har utredningen gjort följande överväganden.

Den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen i vårt land har alltifrån begynnelsen varit inriktad på att utgöra ett skydd vid yrkesskada för den tjänande parten i ett arbetsavtal. Kostnaderna för försäkringen bestrids av arbetsgivarna med bidrag av statsmedel endast till omkostnaderna. För förvärvsarbetande, som inte är arbetstagare, har förvärvsverksamheten i allmänhet ett mer eller mindre starkt inslag av rörelse.

Genom den allmänna försäkringen har alla förvärvsarbetande tillförsäkrats ett ekonomiskt skydd vid sjukdom, invaliditet och dödsfall. Det synes utredningen föga motiverat att under sådana omständigheter utvidga yrkesskadeskyddet, som byggts upp med tanke på arbetstagarnas behov av ekonomiskt skydd, till att omfatta även företagare.

Utredningen anser sålunda, att det obligatoriska yrkesskadeskyddet likasom hittills i princip bör begränsas till att gälla endast för arbetstagare.

Enligt AFL äger den som utför arbete för annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst träffa överenskommelse med sin huvudman om att inkomsten av arbetet skall anses som inkomst av anställning. Ett dylikt s. k. *likställighetsavtal* kan avse såväl tilläggspension som sådan pension och tilläggssjukpenning.

Med hänsyn till att förmånerna enligt AFL är praktiskt taget oberoende av om inkomsten härrör från anställning eller annat förvärvsarbete, får likställighetsavtal betydelse endast i fråga om avgiftsbetalningen.

Likställighetsavtal infördes beträffande sjukpenningförsäkringen efter det tillkallad utredningsman avgett betänkandet Sociallagstiftningen och de s. k. beroende uppdragstagarna (SOU 1961:57).

Frågan huruvida likställighetsavtal bör få träffas även i fråga om yrkesskadeförsäkringen är enligt utredningsmannen komplicerad. Denna försäkring är för arbetstagarna inte bara obligatorisk utan även automatisk. En arbetstagare är sålunda försäkrad enligt lagen, oavsett om arbetsförhållandet anmälts till vederbörande försäkringsorgan och oavsett om avgift för försäkringen erlagts eller ej. Om likställighetsavtal skulle medföra, att den arbetspresterande parten redan i och med avtalets träffande blir försäkrad för yrkesskada, uppkommer med all sannolikhet betydande svårigheter både när det gäller att ta ut försäkringsavgift av den för vilkens räkning arbetet utförs och då det, i händelse av inträffad yrkesskada, gäller att utreda, huruvida parterna före skadefallet träffat likställighetsavtal. Dessa svårigheter kan visserligen elimineras, om man stadgar, att ett likställighetsavtal enligt YFL inte blir gällande, förrän det anmälts till vederbörande försäkringsorgan. Den arbetspresterande parten skulle i så fall vid inträffad yrkesskada inte få någon ersättning, för den händelse anmälningsskyldigheten av en eller annan anledning inte fullgjorts. Detta skulle åtminstone i vissa fall kunna leda till stötande resultat. Ett anmälningsförfarande beträffande likställighetsavtal kan dessutom vara betungande ur administrativ synpunkt. Med hänsyn till att yrkesskadeförsäkringen var föremål för särskild utredning ansåg sig utredningsmannen ej kunna gå längre än att förorda att likställighetsavtal skulle få träffas med avseende å sjukförsäkringen i likhet med vad som beträffande tilläggs pensioneringen redan gällde enligt lagen om allmän tilläggs pension.

Utredningens förslag i fråga om det nya yrkesskadeskyddet innebär — såsom framgår av det föregående — att yrkesskadeförsäkringen inlemmas i den allmänna försäkringen. Förmånerna vid yrkesskada skall således utgå från den allmänna försäkringen och, med vissa undantag, enligt reglerna för denna försäkring. Om förslaget genomförs, blir därför för yrkesskadeförsäkringens vidkommande läget ett annat än tidigare. Fråga blir om denna förändrade situation bör medföra att likställighetsavtal skall tillåtas även i fråga om yrkesskadeskyddet.

Det nya yrkesskadeskyddet är, såsom den nuvarande yrkesskadeförsäkringen, avsett att bli obligatoriskt och automatiskt verkande. Systemet bygger på principen att det särskilda skyddet vid yrkesskada skall tillkomma endast arbetstagare; utredningen har tidigare i detta kapitel avvisat tanken på att utvidga skyddet till att avse även andra förvärvsarbetande. I fråga om tilläggs pensionen har likställighetsavtal sin betydelse i fråga om avgiftsbetalningen, men betyder föga beträffande förmånssidan. När det gäller yrkesskadeskyddet är det emellertid förmånssidan, som träder i förgrunden. För att ett likställighetsavtal skall kunna grunda rätt till ersättning måste givetvis fordras att avtalet träffats innan arbetet igångsattes eller i vart fall före det skadan inträffat. Att avgöra huruvida så skett torde mången gång ställa sig svårt, om man ej inför något slags

anmälningsförfarande. Därigenom skulle man emellertid tillskapa en sorts frivillig försäkring som helt bryter mot det obligatoriska yrkesskadeskyddets automatiska karaktär. Utredningen — som enligt vad som framgår av kap. XI anser att den nuvarande frivilliga yrkesskadesförsäkringen enligt YFL inte skall få någon motsvarighet i det nya systemet — kan med hänsyn till det anförda inte förorda likställighetsavtal i fråga om yrkesskadeskyddet.

B. Skyddets territoriella utsträckning

Enligt 3 § första stycket YFL är i princip varje arbetstagare i allmän eller enskild tjänst försäkrad för yrkesskada. Lagen ställer i sin huvudregel inte upp några krav vare sig i fråga om medborgarskap eller bosättning. Undantagna är emellertid enligt praxis sådana utländska arbetstagare, som vid tillfällig verksamhet här i riket för utländsk arbetsgivares räkning är skyddade av utländsk yrkesskadesförsäkring. Utredningen ser inte skäl föreligga att göra ändring i rådande praxis härvidlag. Likaså bör som hittills även fortsättningsvis gälla, att personer, vilka är anställda vid utländska diplomatiska eller konsulära representationer här i landet eller hos sådan representationspersonal som har immunitet, ej omfattas av yrkesskadeskyddet.

Det finns anledning att behandla vad som f. n. gäller för personer, som sysselsätts utom riket, och hur skyddet för dem framdeles bör vara ordnat. YFL innehåller inte något stadgande på den punkten. Om ett företag, som har sitt säte i Sverige, härifrån utsänder här hemmahörande arbetstagare för sysselsättning utomlands, omfattas dessa enligt rättstillämpningen av lagen under de första tolv månaderna. Så länge, menar man, kan det anses att vederbörande utför ett arbete av övergående slag. Han får anses utskickad av arbetsgivaren för att utföra ett förhållandevis kortvarigt uppdrag. Skulle arbetstagaren å andra sidan vara verksam vid en av arbetsgivaren i utlandet stadigvarande bedriven verksamhet med självständig organisation, kan han komma att anses tillhöra denna organisation redan från utlandsvistelsens början. Under sådana förhållanden anses han inte omfattad av YFL under någon tid utomlands. I sammanhanget må påpekas att de som är anställda ombord på svenskt fartyg jämställs med här i riket sysselsatta anställda. I fråga om personal ombord på luftfartyg anses det vara avgörande, huruvida företaget har sitt säte i Sverige. Ett sådant företags anställda, som sysselsätts utom riket, är skyddade enligt YFL om de kan anses äga hemvist i Sverige.

Utredningen har funnit sig böra överväga en tidsmässig utsträckning av skyddet för utomlands verkamma anställda. Detta med hänsyn till att nu föreliggande möjlighet att frivilligt försäkra sådan arbetskraft för tid, då den obligatoriska försäkringen inte gäller, föreslås skola upphöra. Med

anledning av den föreslagna samordningen av yrkesskadeskyddet med den allmänna försäkringen blir det nödvändigt att beakta vad utlandsvistelse får för konsekvenser enligt AFL.

Försäkrade enligt 1 kap. 3 § första stycket i lagen är dels svenska medborgare och dels personer som utan att vara svenska medborgare är mantalsskrivna i riket. Emellertid förekommer vidare i lagen skilda bestämmelser angående förutsättningarna för rätt till de olika förmånerna.

Av 3 kap. jämfört med 1 kap. 5 § AFL framgår sålunda att en försäkrad går förlustig rätten till sjukpenning i och med att bosättning i riket upphör. Detta har sin grund i att en förutsättning för rätt till nämnda förmåner är, att man är inskriven hos försäkringskassa och vidare den omständigheten att man inte längre skall vara inskriven hos kassa då det befinns att man ej är bosatt i landet. Beträffande bosättningsbegreppet har det i förevarande hänseende, genom avgörande av Kungl. Maj:t den 25 mars 1960, funnits böra innebära, att en person anses bosatt i Sverige intill ett år efter avresan från riket. Sålunda förlorar svenska medborgare rätt till ifrågakvarande ersättningar, då utlandsvistelsen sträckt sig över mer än ett år, trots att de är försäkrade enligt 1 kap. 3 § AFL. Utlänningar torde redan genom mantalsskrivningskravet i nämnda lagrum i allmänhet komma att bli avstängda från dessa förmåner inom loppet av ett år från det de lämnar Sverige.

Vad gäller rätten till sjukvårdsersättning stadgas i 2 kap. 8 § AFL att försäkrad, som inte är bosatt i landet, äger rätt till sådan ersättning endast om vårdbehovet uppkommit under vistelse härstädes. Detta innebär inte att sjukdomen måste ha uppkommit under vistelse i Sverige, men behovet av läkarvård eller sjukhusvård måste ha aktualiserats här. En utlandssvensk eller, i den mån det kan förekomma, utlänning, som icke är bosatt men väl mantalsskriven här, äger inte rätt till ersättning om ändamålet med resan hit varit att söka vård.

För rätt till folkpension gäller, som tidigare anförts (kap. V), att man skall vara svensk medborgare och vara mantalsskriven eller i vart fall ha varit mantalsskriven härstädes mellan 57 och 62 års ålder. Stadgandet avser såväl ålderspension som förtids- och änkepension. Rätten till folkpension är i princip förbehållen svenska medborgare, som är mantalsskrivna i Sverige. I samband med tillkomsten av AFL skedde uppmjukning av mantalsskrivningskravet, som innebär, att den som varit mantalsskriven här under viss aktiv tid kan bli berättigad till pension även om vederbörande sedermera väljer att flytta utomlands.

I den departementspromemoria vari förslaget fördes fram (SOU 1961: 39) uttalades följande:

Om någon varit mantalsskriven här i riket under en längre sammanhängande period av sin aktiva tid och denna period inte ligger alltför långt tillbaka i förhållande till pensionsåldern, synes det rimligt att han får komma i åtnjutande

av folkpension, även om han under de sista åren före pensionsåldern är bosatt utomlands. Däremot torde det inte vara motiverat att den, som under sin aktiva tid varit borta från Sverige och även som pensionär har för avsikt att vara bosatt utomlands, får möjlighet att genom en kortare tids bosättning här i landet under tiden närmast före pensionsåldern tillförsäkra sig rätt till svensk folkpension. Med hänsyn härtill föreslås, att det för rätt till folkpension skall vara tillfyllest att vederbörande varit mantalsskriven här för det år, varunder han fyller 62 år, och för de fem åren närmast dessförinnan. Man torde kunna utgå från att den som kan visa en sådan mantalsskrivningsperiod i regel har varit mantalsskriven här för en avsevärd del av sin aktiva period.

I prop. 1962: 90 framhöll departementschefen, att den pågående utvecklingen på det internationella socialpolitiska området syntes peka mot ett utplånande av nationaliteten som grund för rätten till sociala förmåner. Detta manade till försiktighet när det gäller att utvidga rätten till folkpensionsförmåner under vistelse i utlandet. Departementschefen ville därför inte förorda, att man gick längre än som föreslagits i departementspromemorian i fråga om lindring av mantalsskrivningskravet.

Beträffande rätten till tilläggspension gäller enligt 11 kap. 1 § AFL att pensionsgrundande inkomst skall beräknas för varje år någon förvärvsarbete varit försäkrad enligt 1 kap. 3 § första stycket i lagen. Detta innebär att även den svenske medborgare eller här mantalsskrivne utlänning, som på grund av längre tids vistelse utomlands ej får anses bosatt i riket likväl i fråga om inkomst av anställning tillgodoräknas pensionsgrundande inkomst för tilläggspensioneringen. En förutsättning härför är emellertid enligt huvudregeln i 11 kap. 2 § AFL, att arbetsgivaren är svensk medborgare eller svensk juridisk person. Svenska medborgare kan dock under vissa omständigheter tillgodoräknas pensionsgrundande inkomst av anställning hos utländsk arbetsgivare utomlands.

Den lämnade redogörelsen för den allmänna försäkringens inställning till utomlands boende personer visar sålunda, att dessa i betydande hänseenden förlorar rätten till förmåner enligt AFL. Såväl i fråga om sjukförsäkring som folkpensionering torde försäkringsskyddet för denna kategori bringas att upphöra sedan utlandsvistelsen varat ett år. Detta beror beträffande sjukförsäkring på bosättningsbegreppets bestämning och beträffande folkpensioneringen på det i lagen uppställda mantalsskrivningskravet. En utsträckning av yrkesskadeskyddet för utomlands verksam arbetskraft utöver vad som enligt praxis gäller enligt YFL synes utredningen inte genomförbar med hänsyn till den förordade integreringen i den allmänna försäkringens av yrkesskadeskyddet.

Utredningen förordar därför, att den i rättstillämpningen utbildade tolv månadersregeln skall gälla även för framtiden och det utan särskild lagstiftning därom. Den personalkategori det är frågan om kan, om utredningens förslag antas, för framtiden inte försäkras för längre tids vistelse utomlands på frivillighetens väg i den ordning som nu är möjlig enligt YFL.

Detta synes emellertid inte behöva skapa några större betänkligheter. Dels torde det vara fråga om en förhållandevis begränsad personkrets och dels torde tillfredsställande skydd kunna beredas genom privat försäkring.

En redogörelse för aktuella konventioner på yrkesskadelagstiftningens område finns i Bilaga 3 till betänkandet. Här återstår endast att nämna, att den sålunda föreslagna fortsatta begränsningen av yrkesskadeskyddet beträffande utomlands verksamma anställda inte utgör hinder för ett svenskt tillträde till den av ILO år 1964 antagna konventionen (nr 121). Enligt konventionen gäller nämligen bl. a. att förmån, vartill skyddad person eljest är berättigad i enlighet med konventionen, ej behöver utgå så länge vederbörande icke befinner sig inom medlemsstatens territorium.

C. Undantag från skyddets omfattning

Enligt YFL (4 §) är arbetstagare, som är gift med arbetsgivaren, undantagen från försäkringen. Detsamma gäller den som är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag med arbetsgivaren eller dennes make och som varaktigt lever i hushållsgemenskap med arbetsgivaren, dock endast såvida arbetstagaren ej är placerad i sjukpenningklass enligt AFL. Med släktskap likställs adoptivförhållande.

Ifrågavarande undantag tillfördes lagstiftningen redan i 1916 års olycksfallsförsäkringslag (OL). Vid den lagens tillkomst avsåg undantaget föräldrar och barn till arbetsgivaren. Enligt förarbetena till lagen kunde så nära anhöriga inte betraktas som arbetare i förhållande till arbetsgivaren. Det skulle, hävdade man, bli synnerligen svårt att avgöra, huruvida ett egentligt arbetsförhållande föreligger och vidare pekade man på att barn och föräldrar dessutom enligt lag är försörjningspliktiga mot varandra. Beträffande äkta makar ansåg man det av allmänna rättsregler givet, att den ena maken inte kan anses såsom arbetare i förhållande till den andra som arbetsgivare och det även om egendomsgemenskapen mellan dem är hävd.

Från och med år 1927 undantogs emellertid make från försäkringen genom särskild lagbestämmelse. Anledningen härtill var enligt uttalande av departementschefen att det i 8 kap. 6 § giftermålsbalken tydligen förutsattes, att den ena maken kan mot avlöning användas i arbete av den andra. Det borde därför uttryckligt framgå av OL att äkta makar inte skall anses som arbetare i förhållande till andre maken som arbetsgivare.

I prop. 1954: 60 med förslag till YFL förklarade departementschefen, att det ansetts tämligen självklart, att arbetsgivarens make inte skall omfattas av en försäkring av ifrågavarande natur. Beträffande övriga ifrågakomna familjemedlemmar upptog departementschefen ett av socialförsäkringsutredningen framlagt förslag av innebörd att det gällande undantagsstadgandet visserligen skulle överföras till YFL men med den betydelsefulla in-

skränkningen att det ej skulle tillämpas, om arbetstagaren är obligatoriskt sjukpenningförsäkrad.

YFL innehåller också den reservationen, att om arbetet utförs för två eller flera arbetsgivares gemensamma räkning, vad nyss sagts om undantag inte skall äga tillämpning med mindre förutsättningarna därför är uppfyllda i förhållande till envar av arbetsgivarna.

Vidare gäller enligt YFL (5 § första stycket) att Kungl. Maj:t äger från försäkringen undanta arbetstagare, som är anställda hos staten eller kommun och som på grund härav tillförsäkrats ersättningar vid yrkesskada, vilka finns väsentligen motsvara försäkringsförmånerna. Enligt andra stycket i 5 § äger härjämte Kungl. Maj:t meddela från YFL avvikande föreskrifter med anledning av att arbetstagare, vilka är anställda hos annan än staten, vid arbetsoförmåga på grund av yrkesskada erhåller pensioner eller andra mot försäkringsförmånerna svarande förmåner, vilka helt eller delvis bekostas av staten.

I sammanhanget bör påpekas, att enligt 20 § andra stycket kommunal-skattelagen avdrag icke får ske för värdet av arbete som i den skattskyldiges förvärvsverksamhet gjorts av hans make, hemmavarande barn under 16 år eller hemmavarande barn som fyllt 16 men ej 18 år och som ej anses tillhöra arbetspersonalen.

Utredningen anser att make till arbetsgivare även fortsättningsvis bör vara undantagen från yrkesskadeskyddet. Det synes med fog kunna ifrågasättas, om det förhållandet, att en make enligt nyssnämnda lagrum i giftermålsbalken äger kräva skälig ersättning av den andra för utfört arbete i dennes förvärvsverksamhet, utgör skäl att anse ett arbetstagarförhållande föreligga inom äktenskapet. Det kan därför ånyo ifrågasättas, om ett särskilt stadgande är påkallat på denna punkt. *Utredningen* har dock för undvikande av tveksamhet — med sådan ändrad formulering som föranleds av den föreslagna lagstiftningens konstruktion — fört över stadgandet härom till lagsförslaget.

I fråga om övriga enligt YFL från försäkringen undantagna närskylda torde väl också ofta kunna hävdas att ett arbetstagarförhållande i vanlig mening inte kan anses föreligga. Detta gäller särskilt då det är fråga om föräldrar och barn och verksamheten är ett mindre företag såsom exempelvis familj jordbruk. *Utredningen* har emellertid stannat för att även här förorda ett uttryckligt stadgande om undantag med den redan gällande reservationen till förmån för sådana till denna kategori hörande som är placerade i sjukpenningklass enligt AFL.

Beträffande det fall, att arbete utförs åt anhörig jämte annan eller andra personer gemensamt, har för semesterlagens vidkommande genom motivuttalande fastslagits, att om en arbetstagare är anställd hos flera arbetsgivare gemensamt, varibland blott en utgörs av familjemedlem, skäl för

undantag inte kan anses föreligga. Sådan arbetstagare äger därför rätt till semester trots att bestämmelse härom inte influtit i semesterlagen. Utredningen anser sig även för yrkesskadeskyddets vidkommande kunna instämma i det vid semesterlagens tillkomst gjorda uttalandet i fråga om arbetstagare med två eller flera arbetsgivare. Såvida inte samtliga arbetsgivare är närstående, bör sålunda arbetstagaren anses omfattad av yrkesskadeskyddet. Enär detta bör gälla utan särskilt stadgande, har utredningen inte funnit påkallat att till förslaget överföra vad därom stadgas i YFL.

Den möjlighet till undantagande från yrkesskadeskyddet som bestämmelsen i 5 § första stycket YFL ger har hitintills utnyttjats endast i fråga om sådan vid försvarsväsendet anställd personal, som omfattas av militärsättningsförordningen. Undantaget för militärsättningsförordningen är betingat av att denna omfattar även skador som eljest skulle räknas som yrkesskador. Det är tänkbart att den revision av militärsättningsförordningen, som ingår i nästa etapp av utredningens arbete, kan leda till en sådan uppbyggnad av militärsättningskyddet att något motsvarande undantag från yrkesskadelagen icke blir behövligt. Eftersom det för närvarande endast är militärsättningsförordningens konstruktion, som motiverar undantaget, kan i så fall undantagsregeln slopas. En bestämmelse om undantag i detta hänseende har emellertid intagits i förslaget i avvaktan på vidare lagstiftning.

Undantaget för arbetstagare, som omfattas av militärsättningsförordningen, är närmare preciserat i kungörelsen den 3 december 1954 (nr 716) angående undantagande av vissa arbetstagare i statens tjänst från försäkringen enligt YFL. En motsvarande kungörelse kan behöva utfärdas även med anledning av yrkesskadelagen.

Enär undantagsregeln ej kommit att tillämpas beträffande kommunalanställda och något bärande skäl inte kan åberopas för dess tillämpning i fråga om sådana arbetstagare, har utredningen inte funnit skäl att i lagförslaget låta möjligheten till undantaget bestå beträffande dessa.

Lagförslaget innehåller inte någon motsvarighet till stadgandet i 5 § andra stycket YFL, enligt vilket Konungen äger meddela från YFL avvikande bestämmelser med anledning av att arbetstagare, som är anställda av annan än staten, vid arbetsoförmåga på grund av yrkesskada erhåller pensioner eller andra mot yrkesskadeförsäkringsförmånerna svarande förmåner, vilka helt eller delvis bekostas av staten. Sådana avvikande bestämmelser har meddelats i kungörelsen den 9 januari 1959 (nr 4) med föreskrift enligt 5 § andra stycket YFL. De avvikande bestämmelserna innebär att vid arbetsoförmåga på grund av yrkesskada utgående pension och vissa andra därvid utgående löneförmåner skall avräknas från yrkesskadeersättning i anledning av skadan enligt reglerna i 25 § YFL.

Det nya system för yrkesskadeskydd, som lagförslaget innebär, eliminerar behovet av samordningsregler på yrkesskadesidan mellan yrkesskadeformåner och statliga avlönings- och pensionsformåner, eftersom yrkesskadeskyddet i här aktuella hänseenden lämnas i form av allmänna sjukförsäkrings- och pensionsformåner, vilka enligt redan existerande regler är samordnade med statliga avlönings- och pensionsformåner. Enligt dessa regler sker samordningen helt på den statliga sidan. Det är möjligt att de ändringar avseende förtidspensioneringen enligt AFL som utredningens förslag innebär nödvändiggör vissa justeringar i dessa samordningsbestämmelser.

D. Skydd för yrkesutbildnings elever m. fl.

I den gällande yrkesskadelagstiftningen betraktas oavlönade lärlingar och praktikanter som arbetstagare och åtnjuter därigenom utan vidare det skydd YFL erbjuder.

Beträffande övriga personer under yrkesutbildning vid läroanstalter och andra inrättningar erbjuder YFL inget automatiskt skydd mot yrkesskada. Enligt 3 § andra stycket YFL äger emellertid Kungl. Maj:t förordna, att den som åtnjuter undervisning vid anstalt för yrkesutbildning eller som eljest undergår yrkesutbildning eller förberedande sådan utbildning eller deltar i praktisk yrkesorientering skall anses som arbetstagare vid tillämpningen av lagen. I kraft av detta medgivande utfärdades år 1954 en kungörelse angående tillämpning av YFL å vissa elever m. fl. (SFS 1954: 715), vilken uppger en förteckning omfattande omkring 120 anstalter för yrkesutbildning, vars elever skall anses som arbetstagare.

Yrkesutbildningseleverna fördes in i yrkesskadesförsäkringen fr. o. m. år 1934. I motiven till lagändringen framhölls, att man vid bestämmandet av vilka skolelever, som skulle inrymmas under lagen, framför allt borde beakta den olycksfallsrisk de kunde anses utsatta för. Sådan risk ansågs i synnerhet finnas vid anstalter, där det utförda arbetet är att jämställa med det som utförs av arbetstagare inom jordbruk, skogsbruk och industri. Lagstiftaren uttalade sig dock för att skyddet ej blott skall avse det praktiska arbetet utan även den teoretiska delen av utbildningen.

Den ledande principen vid inordnandet av utbildningsanstalter i den nämnda kungörelsen har likaledes varit, att utbildningen skall vara förenad med särskild risk för yrkesskada. Vid tillkomsten av YFL uttalade departementschefen i prop. 1954: 60 i samband med frågan om yrkesskadeskydd under bl. a. praktisk yrkesorientering, att man i någon mån borde göra avsteg från principen, att försäkringen skall omfatta endast eleverna i mera riskfylld utbildning.

Yrkesutbildningseleverna skall sålunda — enligt lagens ursprungliga målsättning — skyddas vid skador som drabbar dem på utbildningsstället.

Vid lagens tillämpning gäller i fråga om undervisningslokalen vad som för den egentlige arbetstagaren i allmänhet gäller beträffande arbetsplatsen. I likhet med arbetstagarna är de ifrågavarande eleverna ävenledes skyddade av YFL under färd till och från utbildningsstället, som föranleds av eller står i nära samband med utbildningen. Däremot torde gällande lagstiftning ej innebära skydd vid olycksfall, som inträffar under exempelvis läxläsning i hemmet, hos kamrat eller på institution utanför utbildningsstället. Härvidlag föreligger en skillnad mot vad som gäller beträffande de egentliga arbetstagare, som utför sitt arbete i hemmet, s. k. hemarbetare. Denna kategori inleddades i yrkesskadeskyddet vid tillkomsten av YFL. Ingenting i förarbetena pekar på att man avsett att samtidigt utvidga skyddet för lärlingar, praktikanter och andra under yrkesutbildning till att avse även verksamhet, som i utbildningssyfte bedrivs i hemmet eller eljest utom utbildningsstället.

Genom skyddsverksamhet har man under årens lopp lyckats hålla nere antalet olycksfall i samband med yrkesutbildning. Å andra sidan har olycksfallsriskerna under färd till och från undervisningen efter hand tilltagit beroende på den allmänna stegringen av trafikfarorna. En ej obetydlig del av de skador som drabbat den nu skyddade kretsen av yrkesutbildnings elever torde ha inträffat under färd. Man vet ävenledes att trafikskadorna ofta är av allvarlig beskaffenhet. Det är å andra sidan möjligt att flera sådana skador inte blivit reglerade genom yrkesskadeförsäkringen beroende på att vederbörande drabbade saknat kännedom om att han omfattades av skydd enligt YFL.

Som närmare kommer att utvecklas i följande avsnitt av detta kapitel vill utredningen förorda att skyddet mot skada vid färdolycksfall skall bestå. Vad gäller det särskilda skyddet för yrkesutbildningselever har utvecklingen visat att kravet på yrkesutbildningens farlighet efter hand avtagit. Utredningen vill särskilt peka på departementschefens ovan återgivna yttrande vid tillkomsten av YFL. Det förtjänar emellertid även att nämnas, att kungörelsen 1954: 715 i förteckningen över utbildningsanstalter vars elever är skyddade enligt YFL upptar ett flertal inrättningar med sådan verksamhet där risken för olycksfall får bedömas vara obetydlig och där det teoretiska inslaget i undervisningen är betydande.

Statistiken avseende yrkesskador, som drabbat yrkesutbildningselever år 1961, visar att då anmäldes 283 olycksfall. Av dem drabbade 146 personer under omskolning vid statliga och statsunderstödda kurser för omskolning av arbetskraft, 100 fall avsåg elever vid de centrala verkstadsskolorna samt de av andra kommunala yrkesskolor anordnade kurser för utbildning inom industri- eller hantverksyrke, vid vilka meddelas undervisning i yrkesarbete eller förekommer demonstrationer och praktiska övningar. Övriga 37 fall var spridda över 20 skilda utbildningsanstalter eller grupper av sådana. Samtliga av nio invaliditetsfall hänförde sig till personer under om-

skolning eller utbildning vid verkstadsskolor och därmed jämförliga inrättningar. Summan invaliditetsprocent för dessa nio utgjorde 156 och det sammanlagda kapitalvärdet av livräntorna uppgick till 247 828 kr. Två av skadorna ledde till dödsfall. Det var fråga om en yrkesskoleelev och en elev vid lantbruksskola. Totalt utgavs sjukvårdsersättning med 10 391 kr. och sjukpenning med 23 343 kr. på grund av skadorna.

Utredningen vill i denna fråga anföra följande.

Spörsmålet om särskilt skydd för yrkesutbildningselever vid yrkesskada är en del av den större frågan om skyddet från socialförsäkringen för dem som invalidiseras i unga år. Den senare frågan är f. n. under utredning, såvitt gäller pensionsskyddet, av pensionsförsäkringskommittén. Kommittén torde inte kunna väntas lägga fram sina förslag i sådan tid att de kan beaktas vid en reform av yrkesskadeskyddet vid ingången av år 1968. I detta läge kunde det förefalla mest naturligt att lösningen av frågan om yrkesskadeskyddet för yrkesutbildningselever fick anstå i avbidan på resultatet av pensionsförsäkringskommitténs arbete och att dessa elever sålunda inte skulle omfattas av det av yrkesskadeutredningen föreslagna särskilda skyddet vid yrkesskada.

Emellertid har yrkesskadeskyddet i över 30 år omfattat yrkesutbildningselever. Den allmänna försäkringens förmåner vid invaliditet och dödsfall torde i regel inte kunna verka med kraft vad gäller yrkesutbildningselever beroende på att det i allmänhet är fråga om personer som utsätts för olycksfall i unga år och för den skull inte hunnit samla pensionspoäng av nämnvärd omfattning. De som drabbats av olycksfall under yrkesutbildning och därtill i sin ungdom kan därigenom berövas, helt eller delvis, möjligheten att bereda sig inkomst av förvärvsarbete under större delen av den tid då människan normalt är yrkesverksam. Utredningen finner sig med hänsyn till det anförda inte kunna tillstyrka, att den obligatoriska elevförsäkringen slopas i och med övergången till ett nytt system för yrkesskadeskyddet.

Den avgränsning av personkretsen som elevskyddet har inom den nuvarande yrkesskedeförsäkringen kan knappast anses ändamålsenlig. En av utredningen företagen undersökning har visat, att kungörelsen angående yrkesutbildningselever efter en tid blir inaktuell genom att utbildningsanstalter upphör och andra, vars elever bort skyddas, tillkommer. Vidare bör understrykas att en avgränsning med hänsyn till utbildningens farlighet torde vara mindre meningsfull om skyddet skall omfatta även färdolycksfall.

Utredningen vill därför förorda en annan, mera generell lösning av avgränsningsfrågan med anknytning till regler i AFL.

Med giltighet fr. o. m. den 1 juli 1966 har efter beslut vid 1966 års riksdag på grundval av prop. 1966:59 tillkommit ett stadgande i 9 kap. 2 § AFL, som innebär en förbättring av försäkringsskyddet för den som un-

der studier, annan utbildning etc. drabbas av invaliditet. Stadgandet har den innebörden att för rätt till invaliditetstillägg — och därmed också invaliditetsersättning enligt 3 § samma kapitel — den som bedriver studier jämställs med förvärvsarbetande, om den försäkrade är berättigad till studiehjälp eller studiemedel för studierna eller endast på grund av bestämmelse om behovsprövning är utesluten från sådan förmån.

Departementschefen uttalar härom bl. a. följande.

Det är givet att man måste ställa vissa krav på studierna för att de skall berättiga till invaliditetsersättning. Härvid erbjuder det studiesociala systemet möjligheter till en lämplig avgränsning. Detta system innebär bl. a. att all utbildning ovanför grundskolans nivå, som är statlig eller statsunderstödd eller ställd under statlig tillsyn, i princip berättigar antingen till studiehjälp enligt studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 (nr 402) eller till studiemedel enligt studiemedelsförordningen samma dag (nr 401). Till dem som efter 16 års ålder går kvar i grundskolan eller därmed jämställd skola utgår studiehjälp i form av förlängt barnbidrag enligt förordningen den 4 juni 1964 (nr 400) om förlängt barnbidrag. Enligt kungörelsen den 4 juni 1964 (nr 480) om brevkolestipendier kan vidare studiehjälp i form av brevkolestipendium utgå vid studier enligt korrespondensmetoden med real-, student-, handelsgymnasie- eller ingenjörsexamen som mål samt vid studier vid enskild skola med förenad korrespondens- och muntlig undervisning med real- eller ingenjörsexamen som mål. Med hänsyn till den omfattning som det studiesociala systemet har anser jag lämpligt att i fråga om rätten till invaliditetsersättning i princip likställa studier, som berättigar till studiehjälp eller studiemedel, med förvärvsarbete.

En studerande kan vara utesluten från studiesociala förmåner på grund av den behovsprövning som gäller för vissa av dessa förmåner. Studiemedlen är sålunda behovsprövade mot egen och makes ekonomi. Även brevkolestipendierna är behovsprövade, medan övriga former av studiehjälp i regel åtminstone till någon del utgår utan behovsprövning. Att en studerande på grund av behovsprövningen inte kan komma i åtnjutande av studiesociala förmåner bör emellertid inte utesluta honom från möjligheten att få invaliditetsersättning.

För rätt till studiesociala förmåner gäller i vissa fall krav på studielämplighet. Så är enligt 6 § studiemedelsförordningen fallet i fråga om studiemedel till andra än nyinskrivna studerande. Även rätten till brevkolestipendium är beroende av studielämplighet. Andra former av studiehjälp utgår däremot utan prövning av studielämpligheten. Enligt min mening bör invaliditetsersättning för studier inte utges, när den studerande på grund av studielämplighetskrav är utesluten från studiesociala förmåner.

En lämplig avgränsning av elevskyddet synes kunna erhållas genom att man — liksom vid den nämnda ändringen i AFL — knyter an till det studiesociala systemet och låter yrkesskadeskyddet principiellt omfatta de kategorier av studerande, som är berättigade till studiehjälp eller studiemedel för studierna eller som är uteslutna från sådan förmån endast på grund av bestämmelse om behovsprövning. Begreppet studiehjälp omfattar dels den studiehjälp som kan utgå enligt studiehjälpsreglementet (studiebidrag, inkomstprövat tillägg, behovsprövat tillägg, resetillägg, inackorderingstillägg och studielån), dels studiehjälp i form av förlängt barnbidrag

enligt förordningen om förlängt barnbidrag, dels ock brevskestipendium enligt förordningen om brevskestipendier.

Yrkesskadeskyddet bör i princip inte omfatta elever i grundskolan eller i annan obligatorisk utbildning. Emellertid har det syntts rimligt att behålla skyddet vid praktisk yrkesorientering även för grundskoleelever. Eljest skulle en elev, som uppehåller sig på en arbetsplats för sådan orientering, till skillnad från övriga där verksamma personer, inte vara omfattad av yrkesskadeskyddet.

En övergång till det av utredningen förordade systemet synes inte medföra att någon annan grupp av personer, som nu skyddas enligt kungörelsen 1954:715, skulle hamna utanför än den som består av deltagare i av stat eller kommun anordnad omskolning eller arbetsträning. Den tidigare återgivna statistiken för år 1961 visar att denna grupp är särskilt utsatt för olycksfall, och utredningen har därför funnit det nödvändigt att i stadgandet om skydd under utbildning inrycka en särskild bestämmelse till förmån för berörda personer.

Försäkringsdomstolen har genom avgörande den 4 november 1965 (Dnr 236/63; ej plenum) utsagt att den som undergår arbetsträning är att anse som yrkesutbildningselev under det att person som beretts sysselsättning inom av stad bedriven skyddad verksamhet är att anse som arbetstagare enligt YFL. Av utredningen i målet framgick, att med skyddad verksamhet förstås verksamhet som staten, kommun eller enskild organisation bedriver i icke vinstgivande syfte för att bereda sysselsättning åt icke konkurrenskraftig arbetskraft, nämligen personer så svårt handikappade att de icke kan sysselsättas på öppna arbetsmarknaden. Verksamheten avser att bereda de däri sysselsatta i mesta möjliga mån lönande produktivt arbete. Klienterna erhåller lön och semesterersättning.

Som utredningen tidigare anfört (Kap. IV) bör yrkesskadeskyddet för utbildnings elevernas vidkommande endast medföra, förutom rätt till sjukvårdersättning, långsiktig kompensation för förväntat inkomstbortfall till följd av skadan. Skyddet omfattar alltså rätt till pension men väl inte till sjukpenning. Enligt utredningens mening skulle det föra för långt att för ifrågavarande elever instifta nya sjukpenningförmåner utöver dem som den allmänna försäkringen erbjuder.

De enligt YFL skyddade eleverna torde inte vara försäkrade för olycksfall som inträffar i hemmet eller annorstädes utom anvisat utbildningsställe. Utredningen ser sig inte böra tillstyrka en ändring härvidlag. Det låter sig inte göras att jämföra hemarbetarna, som skyddas av YFL, med yrkes eleverna under exempelvis läxläsning i hemmet eller hos kamrat. Den som i hemmet utför förvärvsarbete åt annan torde främst vara sysselsatt med manuellt arbete och oftast därjämte handha maskinell utrustning eller verktyg. Det är givet att en viss fara för yrkesskada därigenom föreligger för deras vidkommande. Beträffande de ifrågavarande eleverna torde det

praktiska utbildningsarbete de har att utföra utom utbildningsstället vara av obetydlig omfattning. Vid läxläsning o. dyl. är faran för skada obetydlig. Vad senast anförts leder till att i praktiken brevkolestuderande ej annat än i undantagsfall blir omfattade av den ifrågavarande bestämmelsen.

Enligt 3 § tredje stycket YFL anses beträffande yrkesutbildningsleverna den som driver anstalten eller genom vilkens försorg undervisningen eljest anordnas, såsom arbetsgivare. Som utredningen tidigare uttalat föreligger inte något anställningsliknande förhållande mellan elev och utbildningsanstalt. Utredningen finner det naturligt, att låta utgifterna för elevernas skydd enligt lagförslaget bekostas genom de arbetsgivaravgifter som upp- tas för de i produktionen redan verksamma. Härför talar främst två skäl. För det första finns det en naturlig förbindelselänk mellan arbetsgivarna och yrkesutbildningsleverna genom att de förra ofta kommer att tillgodo- göra sig de senares arbetskraft då de väl är färdiga att inträda i förvärvs- livet. För det andra har tillgänglig statistik visat att kostnaderna för den gällande elevförsäkringen inom YFL är mycket blygsamma. Den av ut- redningen föreslagna utvidgningen av den skyddade kretsen torde vidare ej medföra någon beaktansvärd kostnadsökning.

2. Begreppet yrkesskada

A. Olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar

Med yrkesskada förstås enligt YFL (6 §) i första hand skada till följd av olycksfall i arbetet, därvid solsting, värmeslag, förfrysning, inflamma- tion i arbetsvalk samt skada genom mekanisk inverkan under högst några få dagar alltid anses såsom olycksfall.

Som yrkesskada anses också sådan skada, som orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ämne eller strålände energi.

Den gällande lagen skyddar inte bara vid kroppsskada utan även vid skada på konstgjord lem eller därmed jämförlig anordning.

Kungl. Maj:t har tillagts befogenhet föreskriva, att med yrkesskada skall förstås skada, som annorledes än genom olycksfall orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngan- de rörelser, av fortgående, upprepat eller ovanligt tryck, av skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg eller av buller eller smitta.

Med stöd härav har utfärdats kungörelse den 29 oktober 1954 (nr 644), varigenom — under förutsättning av orsakssamband med arbetet — till yrkesskada hänförs:

1. genom inverkan av ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande rörelser framkallad

- a) sjukdom i sena eller senas omgivning;
- b) sjukdom i vävnaderna kring överarmens epikondyler (epikondy- lit); och

c) kramp eller darrning i armens eller handens muskler eller annan rubbning i dessa musklers samverkan (koordinationsrubbning) vid skrivning för hand eller med maskin eller vid telegrafering, piano- eller fiolspelning, spinning, mjölkning eller annan därmed jämförlig verksamhet;

2. genom inverkan av fortgående, upprepat eller ovanligt tryck framkallad

a) sjukdom i slem säck eller underhudsvävnad; och

b) perifer nervförlamning (s. k. sliparsjuka, betförlamning och dylikt);

3. genom inverkan av skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg framkallad sjukdom i benstomme, leder eller muskler eller genom sådan inverkan framkallad sjukdom i blodkärlen i armar eller händer;

4. genom inverkan av buller eller av skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg framkallad dövhet eller hörselnedsättning;

5. genom smitta framkallad

a) sjukdom, som ådragits i sysselsättning vid laboratorium, där arbete med smittämnet bedrivs;

b) sjukdom, som avses i 2 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443) eller varom förordnande utfärdats enligt 24 § samma lag, tuberkulos, epidemisk hepatit och inokulationshepatit, jämväl i annat fall än som avses under a), dock endast såframt sjukdomen ådragits vid medicinsk undersökning eller forskning å institution eller laboratorium eller i sysselsättning vid sjukvårdsinrättning eller eljest under yrkesmässigt utövande av sjukvård eller allmän hälsovård, sjuktransporttjänst, barnmorskevård eller vård å anstalt för barn eller åldringar eller under tjänstgöring såsom hemvårdarinna i den sociala hemhjälpsverksamheten; och

c) bovin tuberkulos, erysipeloid, kokoppor, mjältbrand, mul- och klövsjuka, rots, trichofyti, tularemi, undulantfeber samt Weils sjukdom, jämväl i andra fall än som avses under a) och b).

I direktiven för utredningen uttalas bl. a. att gränsen mellan yrkesskador och andra skador framstår såsom oklar och att utredningen under sitt arbete bör söka utvägar att komma till rätta med hithörande problem.

Vid tillkomsten av YFL gjordes begreppet yrkesskada till föremål för ingående undersökningar. Utredningen anser det ej erforderligt att i detta sammanhang redovisa de överväganden som då gjordes utan hänvisar till socialvårdskommitténs utredning och förslag angående yrkesskadeförsäkringslag m. m. (SOU 1951: 25 s. 146—229), prop. 1954: 60 med förslag till lag om yrkesskadeförsäkring m. m. (s. 63—120) samt andra lagutskottets utlåtande 1954: 22 (s. 61—67).

Utredningen konstaterar att lagstiftarna vid sin prövning av yrkesskadebegreppet inte ansett det vara en framkomlig väg att låta detta begrepp bestämmas genom en allmänt hållen definition av innebörd att varje hälso-

rubbnings, som har sin grund i arbetet eller arbetsförhållandena, blir omfattad av yrkesskadeskyddet. Inte desto mindre bör den vägledande principen givetvis vara, att skyddet rent faktiskt får den omfattningen. Den nuvarande bestämningen av begreppet yrkesskada har skett med denna målsättning.

YFL innehåller ingen definition av begreppet olycksfall. Avgränsningsproblemen har överlämnats till rättstillämpningen. Såvitt kan bedömas har tillämpningen av YFL ej erbjudit sådana problem att en allmän omprövning av det nuvarande systemet kan anses påkallad.

Med hänsyn till den föreslagna integreringen av yrkesskadeskyddet i den allmänna försäkringen kan det i och för sig diskuteras om man ej borde från skydd undanta vissa sjukdomar som uppräknas i den nyssnämnda kungörelsen om yrkessjukdomar. Under årens lopp har det visat sig att sjukdomar som t. ex. senåkommor och slemsäcksinflammationer i så hög grad blivit avspelade inom samordningstiden, att någon ersättning enligt yrkesskadeförsäkringen ej kommit i fråga. Beträffande sjukdomen epikondylit föreligger ofta svårigheter att skilja ut de fall, som har sin grund i arbete eller arbetsförhållanden.

Utredningen anser sig emellertid inte böra framlägga något förslag i detta hänseende. Enligt förslaget skall Kungl. Maj:t även fortsättningsvis äga föreskriva om skydd vid yrkessjukdomar. Vid rättstillämpningen får det liksom för närvarande ankomma på de tillämpande organen att, med beaktande av den sambandsregel som även framdeles föreslås skola gälla, göra övervägandet om i det särskilda fallet ett sjukdomstillstånd skall anses föranlett av arbetsförhållandena.

B. Färdolycksfall

Till olycksfall i arbetet hänförs enligt YFL (6 § fjärde stycket) också olycksfall vid färd till och från arbetsstället, om färden föranleds av och står i nära samband med arbetsanställningen. Med hänsyn till vad i utredningsdirektiven uttalats om att gränsen mellan yrkesskador och andra skador framstår såsom oklar och att utredningen bör söka utvägar att komma till rätta med hithörande problem har utredningen ansett sig böra särskilt uppmärksamma färdolycksfallen.

Försäkringskyddet omfattade ursprungligen inte färderna till eller från arbetsstället.

Vid OL:s tillkomst framhöll vederbörande riksdagsutskott (särskilda utskottets utlåtande nr 1), att enligt praxis sådana olycksfall i allmänhet ersattes, som stod i inre orsakssammanhang med den verksamhet, i vilken den skadade är anställd, och som träffat honom inom arbetsområdet. Detta fick i många fall tagas ganska vidsträckt, såsom vid jordbruk, skogsavverkning etc.

Utskottet framhöll vidare, att även olycksfall utom arbetsområdet ej sällan är att betrakta som olycksfall i arbetet. Härför förutsattes, att arbetaren är stadd i arbetsgivarens ärende. Sålunda ersattes i vissa situationer olycksfall som inträffar då arbetaren är på väg till eller från arbetet. Så är fallet då han färdas med ett arbetsgivarens, för arbetarna avsett transportmedel eller arbetaren enligt arbetsgivarens uppdrag beger sig från en arbetsplats till en annan eller från det egentliga arbetsstället skickas till utarbete på annan plats, eller då arbetaren till eller från bostaden medför föremål, som skall bearbetas eller som bearbetats. Även i dessa fall måste man emellertid fasthålla vid den allmänna regeln, att orsakssammanhang skall föreligga mellan olycksfallet och verksamheten.

Sedan OL varit i tillämpning något mer än ett år, framlades efter förslag av RFA (prop 1919: 175) ett tillägg till lagen av innebörd, att såsom olycksfall i arbetet även skulle anses olycksfall, som träffat arbetaren på väg från bostaden till arbetet eller från arbetet till bostaden.

Departementschefen framhöll i propositionen att, beroende på arbetsrådets utsträckning, bedömningen huruvida olycksfall i arbete skall anses föreligga kan bli olika under för övrigt liknande förutsättningar.

Vidare anförde departementschefen.

Mot en utsträckning av den obligatoriska försäkringen till att avse olycksfall, inträffade på väg till eller från arbetet, har huvudsakligen anförts, att sådana olycksfall drabbade arbetarna å område, med avseende varå arbetsgivaren icke hade någon som helst förfoganderätt, utan som undandrog sig åtgärder från hans sida för undvikande av olycksfall. Överhuvud stode dylika olycksfall ej i något förhållande till det ifrågavarande yrkets farlighet, något som även medförde svårigheter vid beräkning av olycksfallsrisken och premiernas belopp. Det funnes icke heller tillräckliga skäl, varför kostnaderna för sådan utsträckning av försäkringen skulle drabba arbetsgivarna.

Dessa invändningar kunna enligt min mening icke fränkännas ett visst teoretiskt berättigande, men synas mig dock delvis skjuta över målet. Även beträffande olycksfall, som inträffat under arbetet, kan det ofta påstås, att de icke kunnat undvikas genom några som helst åtgärder från arbetsgivarens sida. Den moderna olycksfallsförsäkringen bygger ju icke heller på arbetsgivarens ansvarighet såsom grundval för hans förpliktelser. I och för sig måste det väl anses lofvärt, att de rättsskipande myndigheterna visat en benägenhet att finna sådana anknytningsmoment mellan inträffade olycksfall och själva arbetet, som kunnat föranleda ersättning även vid ganska avlägset orsakssammanhang. Men i den mån praxis utvecklat i nu nämnd riktning, synas några vägande invändningar icke heller kunna riktas mot en ytterligare utsträckning av den lagstadgade ersättningskyldigheten i nu ifrågavarande avseende. Det kan för övrigt hävdas, att även de i allmänhet med den nödvändiga färden till eller från arbetet förenade risker böra i sista hand bäras av det företag, åt vars tjänst arbetaren ägnar sin arbetskraft och av vars avkastning kostnaderna för arbetarens uppehälle måste utgå, varför någon strängt principiell åtskillnad mellan dessa och de under arbetet inträffade olycksfallen näppeligen kan upprätthållas. Under anförda förhållanden måste det också för arbetaren te sig skäligen naturligt, att så icke äger rum. Den ökning i kostnaden för den obligatoriska olycksfallsförsäkringen, som blir en följd av även

de nu ifrågavarande olycksfallens inordnande under densamma, lär ej heller kunna för arbetsgivarna bliva av någon avsevärdare betydelse.

OL kom att fr. o. m. år 1920 omfatta även olycksfall vid färd till eller från arbetsstället, där färden föranleds av och står i omedelbart samband med arbetsanställningen. Bestämmelsen kvarstod oförändrad under lagens tillämpningstid.

Vid övergången till YFL vidtogs den ändringen att villkoret »omedelbart samband med arbetsanställningen» utbyttes mot »nära samband med arbetsanställningen».

Under förarbetena till YFL upptogs till prövning frågan huruvida färdolycksfallen borde bibehållas inom yrkesskadeförsäkringen. En redogörelse härför återfinns i SOU 1951: 25 s. 161 och SOU 1952: 39 s. 255.

Föredragande departementschefen medgav i prop. 1954: 60 s. 110 att de skäl, som anförts till stöd för en utmönstring av färdolycksfallen från försäkringen, inte kan fränkännas ett visst berättigande. Erfarenheterna hade sålunda visat, att de gränsdragningssvårigheter, som man ville undvika genom lagändringen år 1919, ersatts av nya sådana svårigheter. Det torde vidare förhålla sig så, att olycksfallen under färder till och från arbetet ökat i antal inte blott absolut utan även i förhållande till övriga olycksfall, vilket medfört en större ekonomisk belastning av försäkringen än man från början tänkt sig. Det hade även anförts, att färdolycksfallen i regel orsakades av omständigheter, som inte hänger direkt samman med arbetet och som undandrar sig arbetsgivarens kontroll, samt att det finns betydligt större möjligheter än förr att erhålla ersättning i annan ordning än genom den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, t. ex. genom den obligatoriska trafikförsäkringen.

I likhet med flertalet av dem som efter remiss yttrat sig i ärendet ansåg emellertid departementschefen för sin del, att skälen för att bibehålla färdolycksfallen inom den obligatoriska yrkesskadeförsäkringens ram väge tyngre än skälen för att utmönstra dem från försäkringen. Det var nämligen ofrånkomligt att de risker, som är förenade med vanliga färder till och från arbetsstället, har ett påtagligt samband med själva arbetet. Dessa risker, som ingalunda alltid täcks av den obligatoriska trafikförsäkringen, har undan för undan ökat allteftersom trafikintensiteten blivit större. Det måste under sådana omständigheter krävas synnerligen starka skäl för att bortta det skydd mot färdolycksfall, som yrkesskadeförsäkringen i mer än 30 år berett de anställda. Att vidta en sådan åtgärd för att därigenom komma ifrån gränsdragningssvårigheter bör i varje fall inte komma i fråga. För övrigt skulle en återgång till den lagstiftning, som gällde innan försäkringen omfattade färdolycksfallen, ingalunda medföra, att gränsdragningssvårigheterna upphör. Inte heller den ekonomiska belastning av försäkringen, som färdolycksfallen onekligen utgör, var enligt departementschefens mening ett tillräckligt motiv för att återgå till den ståndpunkt, som intogs av den äldre lagstiftningen.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande 1954: 22 ansåg andra lagutskottet, att färdolycksfallen borde bibehållas inom den obligatoriska yrkesskadeförsäkringens ram.

Utredningen vill i detta hänseende anföra följande.

Färdolycksfallen utgör en betydande del av de skador som regleras inom yrkesskadeförsäkringen. År 1961 utgjorde färdolycksfallen 8,8 procent av hela antalet yrkesskadefall; andelen i invalidfallen var 14,4 procent och i dödsfallen 27,6 procent.

Ett flertal argument kan onekligen resas mot ett bibehållande av yrkesskadestyddet vid färdolycksfall. Arbetsgivaren saknar möjlighet till kontroll eller förebyggande skyddsåtgärder vad gäller de anställdas färder till och från arbetsplatsen. Vidare kan det hävdas att skyddet under färd ligger utanför det intresseområde som yrkesskadestiftningen har att bevaka. Färdolycksfallen har en förhållandevis stor andel i de skador som medför dödsfall och invaliditet. Dessa skador är betingade av trafikförhållandena i det moderna samhället och har ingen anknytning till den grad av farlighet som kännetecknar den verksamhet vari arbetstagaren är sysselsatt. Människan utsätts normalt ständigt och jämt för de risker trafiken skapar. För att hindra menen av sådana olycksfall har den obligatoriska trafikförsäkringen tillskapats.

OL omfattade i sitt ursprungliga skick inte något ekonomiskt skydd vid färdolycksfall. Redan året efter det lagen trätt i kraft beslöt dock statsmakterna på förslag av RFA att OL skulle omfatta även färdolycksfall. Anledningen var att man ansåg det fanns fog för den uppfattningen, att det förelåg ett sådant samband mellan arbetet och färderna till och från detta, att olycksfall som inträffat på arbetsplatsen eller under färd dit eller därifrån behandlades lika. Vidare ville man genom denna utvidgning undvika gränsdragningssvårigheter som uppstått i fråga om olycksfall som inträffat utom det egentliga arbetsstället.

Under förarbetena till YFL anfördes olika skäl för och mot att bibehålla färdolycksfallen inom yrkesskadeförsäkringen. Resultatet blev att skälen för att bibehålla dem ansågs väga tyngre än skälen för att utmönstra dem. Därvid framhölls bl. a., att färderna till och från arbetsstället hade ett påtagligt samband med själva arbetet och att färdolycksfallen under mer än 30 år varit försäkringsskyddade.

Frågan blir då om läget efter statsmakternas senaste ställningstagande ändrats därhän, att ett slopande av skyddet för färdolycksfallen kan anses motiverat.

Som ett nytt argument för ett slopande har återopats tillkomsten av den allmänna försäkringen. Det är emellertid att märka, att denna försäkring i viktiga hänseenden inte har den vidd som yrkesskadestyddet — enligt utredningens förslag — bör ha. Ett stort antal här verkamma personer är sålunda inte omfattade av den allmänna försäkringen, emedan de inte är svenska medborgare eller mantalsskrivna här eller emedan de inte

tillgodoräknats pensionspoäng. Den allmänna försäkringen uppställer vidare som lägsta gräns för rätt till förtidspension, att arbetsförmågan är nedsatt med minst hälften. Det är bland invaliditetsgraderna under denna gräns som det stora antalet yrkesskadefall hör hemma.

Inte heller den obligatoriska trafikförsäkringen för motorfordon — gällande sedan 1929 — kan enligt utredningens mening utgöra en hållbar grund för att slopa yrkesskadeskyddet vid färdolycksfall. Trafikförsäkringen avser endast skador till följd av motorfordonstrafik och även om denna försäkring efter en olyckshändelse är tillämplig kan ansvarsfördelningen göra att skadan ersätts endast till viss del — eller inte alls.

Ytterligare vill utredningen framhålla, att ett slopande av yrkesskadeskyddet vid färdolycksfall ej medför att gränsdragningssvårigheter inte skulle förekomma.

Vad sålunda anförts jämte den ständiga ökningen av trafikfarorna gör att enligt utredningens uppfattning tillräckliga skäl saknas för att slopa det skydd vid färdolycksfall, som när den nya lagstiftningen träder i kraft, verkat och vunnit hävd under närmare 50 år.

Utredningen vill tillägga att ett annat ståndpunktstagande skulle rimma mindre väl med den utveckling som kan spåras i ILO:s konventioner. Den konvention på detta område som vårt land tidigare ratificerat — konventionen nr 17 år 1925 — innehåller ingen föreskrift att yrkesskadeförsäkringen skall omfatta även färdolycksfall. Enligt ILO:s konvention nr 121 år 1964 angående förmåner vid yrkesskada åligger det emellertid i princip stat som antar konventionen att i lagstiftningen göra yrkesskadebegreppet så vitt att färdolycksfallen ryms däri. Endast om färdolycksfallen ersätts enligt ett allmänt socialförsäkringssystem, vars förmåner totalt sett kan anses likvärdiga med konventionens, äger medlemsstat utesluta färdolycksfallen från yrkesskadeförsäkringen.

Ledamöterna Hultström och Hydén har ett särskilt yttrande i fråga om färdolycksfallen.

C. Särskild fråga om sjömäns yrkesskadeskydd

I skrivelse den 9 april 1965, nr 154, har riksdagen — med överlämnande av andra lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 33 i anledning av väckta motioner angående tillämpningen på sjömän av bestämmelserna om obligatorisk yrkesskadeförsäkring — anhållit att frågan om utvidgning av yrkesskadeförsäkringens tillämpningsområde beträffande sjömän utreds. Kungl. Maj:t har överlämnat åt utredningen att överväga en sådan utvidgning.

Vid behandlingen av prop. 1954:60 med förslag till YFL uttalade andra lagutskottet (L²U 1954:22) bl. a.

Att — — — utvidga den obligatoriska försäkringen till att omfatta jämväl olycksfall utom arbetet för att på så sätt komma ifrån gränsdragnings svårigheter — — — bör enligt utskottets mening inte komma i fråga. En sådan åtgärd skulle nämligen innebära ett avsteg från den grundläggande princip, på vilken lagstiftningen bygger, nämligen att den obligatoriska, av arbetsgivaren helt bekostade försäkringen endast skall avse skador, som härrör från arbetet.

Skäl kan onekligen anföras till stöd för uppfattningen, att sjömän under uppehåll i främmande hamn bör vara försäkrade för olycksfall under idrottsövningar och vissa andra fritidssysselsättningar. Utskottet kan emellertid inte heller i detta avseende förorda regler, som skulle innebära ett eftergivande av kravet på orsakssamband mellan inträffade olycksfall och vederbörandes arbete. Frågan om försäkringsskydd mot olycksfall under fritidssysselsättningar bör därför enligt utskottets mening för sjömännens del liksom för andra gruppers vidkommande lösas på frivillighetens väg. Vad nu anförts innebär givetvis inte, att olycksfall, som drabbar sjömän under fritidssysselsättning, under alla förhållanden är undantagna från den obligatoriska försäkringen. Omständigheterna i det enskilda fallet kan nämligen vara sådana, att erforderligt orsakssamband måste anses föreligga mellan olycksfallet och arbetet, och om så är förhållandet bör ersättning på grund av den obligatoriska försäkringen givetvis utgå. Frågan härom torde få bedömas från fall till fall med beaktande av samtliga föreliggande omständigheter.

I det till utredningen överlämnade utskottsutlåtandet — som föranletts av motionerna I: 227 och II: 283 — uppger utskottet följande.

I enlighet med den grundsyn som kommit till uttryck i detta uttalande hade ersättning utgivits vid åtskilliga olycksfall som drabbat sjömän under fotbollsmatcher eller annan fritidssysselsättning, som kommit till stånd genom arbetsgivarens försorg eller i arbetsgivarens regi eller som anordnats av svenska flottans välfärdsråd. Eftersom sjömän i allmänhet hade sin bostad ombord å fartyget, var för dem mera sällan aktuell den situation, som i första hand avsågs med bestämmelsen om ersättning för s.k. färdolycksfall, nämligen olycksfall under färd mellan bostaden och arbetsplatsen. Ersättning hade dock tillerkänts sjöman, som medan fartyget låg i hamn under frivakt besökt sitt å hamnorten belägna hem och skadats under färd mellan hemmet och fartyget. Som skäl för ersättningsrätt angav försäkringsrådet i detta fall att sjömannen under ledig tid vid fartygets uppehåll i hans hemhamn måste anses ha bostad i hemmet i land och att olycksfallet sålunda inträffat under färd från bostaden till arbetsplatsen samt att färden föranletts av och stått i omedelbart samband med arbetsanställningen.

I utlåtandet uttalar utskottet sammanfattningsvis följande.

I ett den 3 december 1964 avgjort mål hade försäkringsdomstolen att ta ställning till frågan om yrkesskadeförsäkringslagens tillämplighet beträffande olycksfall som drabbat en sjöman under vistelse i land. Den skadade, som var anställd på ett svenskt fartyg, hade under fartygets vistelse i utländsk hamn blivit påkörd av en bilist, när han var på återväg till fartyget efter att ha uppehållit sig i land under fritiden. Sjömannen hävdade att olycksfallet fick anses ha skett under färd till arbetet. Försäkringsdomstolens majoritet ogillade emellertid hans yrkande om ersättning från yrkesskadeförsäkringen.

Med hänvisning till detta avgörande yrkas i förevarande motioner sådan lagändring att yrkesskadeförsäkringen generellt kommer att gälla under sjömans fritid även vid vistelse i land.

Det av motionärerna återopade rättsfallet visar enligt utskottets mening, att yrkesskadeförsäkringslagen i sin nuvarande utformning kan ge mindre tillfredsställande resultat i fråga om skador som drabbar sjömän. Orsaken härtill är synbarligen att lagen inte anpassats efter de speciella bostads- och arbetsförhållandena för denna yrkesgrupp. Vägande skäl kan anföras för att en sjöman som regel bör omfattas av försäkringen under all landpermission. Utan en närmare utredning är det dock inte möjligt att avgöra om det inte skulle leda för långt att i enlighet med motionärernas förslag utsträcka försäkringen till att i alla avseenden täcka sjömännens fritid. Hela frågan om yrkesskadeförsäkringens tillämplighet beträffande sjömän bör därför enligt utskottets mening utredas, och därvid får bl. a. gränsdragningsproblemen övervägas särskilt.

Utredningen finner det stridande mot den för yrkesskadelagstiftningen grundläggande principen att olycksfallet skall äga samband med vederbörandes arbete, att för en särskild kategori såsom sjömän utsträcka skyddet att gälla även under fritid. Det kan visserligen sägas, att sjömännen på grund av arbetsförhållandena är bundna i förhållande till fartyget också i fråga om deras fritid. En liknande bundenhet torde emellertid ofta föreligga för andra grupper av arbetstagare såsom t. ex. handelsresande och resemontörer. Härtill kommer att med hänsyn till den kraftiga utbyggnad av det allmänna försäkringsskyddet som ägt rum under senare år det nu är långt mindre motiverat än tidigare att vidga yrkesskadeskyddet till att omfatta skador med endast ringa anknytning till anställningen. Det bör också framhållas att sjömännen i sjukersättningshänseende är särskilt skyddade enligt sjömanslagen. Utredningen vill därför i det hänseende det här gäller ej föreslå någon utvidgning av yrkesskadeskyddet för sjömän.

3. Sambandsfrågor

A. Nuvarande ordning

YFL innehåller i 7 § en bevisregel, som i korthet kan sägas gå ut på att, om sannolikheten för eller emot ett medicinskt samband mellan en åkomma och ett olycksfall i arbete eller viss påverkan av arbetet väger jämnt, avgörandet skall ske till arbetstagarens förmån.

Föredragande departementschefen anförde i prop. 1954: 60 bl. a. följande.

— — — vara av vikt att hålla i minnet, att det f. n. i princip åligger vederbörande försäkringsinrättning att införskaffa all den utredning, som erfordras för att en ersättningsfråga skall kunna avgöras på ett riktigt sätt. Inrättningen får alltså inte nöja sig med ofullständiga uppgifter från den skadades sida utan måste draga försorg om att det material, som skall läggas till grund för bedömningen, blir så fylligt och allsidigt som rimligen kan fordras. Även vid provningsförfarandet i försäkringsrådet tillämpas denna s. k. undersökningsprincip. Den av socialvårdskommittén föreslagna bevisregeln är inte avsedd att på något sätt rubba denna princip, som även enligt min mening fortfarande bör gälla.

När det gäller de faktiska omständigheterna kring ett påstått skadefall godtages f. n. den skadades uppgifter, såvida det inte föreligger anledning att tvivla

på dem. Så bör ske även i fortsättningen. Endast i den mån det finns skäl att misstänka, att den skadades uppgifter är oriktiga eller vilseledande, bör således vederbörande försäkringsorgan låta utreda vad som verkligen passerat. Det ligger i sakens natur, att full bevisning härom inte alltid kan erhållas, och för ersättningsrätt synes ej heller böra krävas mera än att det efter utredningen inte längre finns anledning att tvivla på den skadades uppgifter. Av vad nu anförts följer, att man enligt min mening — såvitt avser de yttre omständigheterna kring ett skadefall — i fortsättningen bör följa samma bedömningsprinciper som hittills.

Principen att försäkringsorganen är skyldiga att sörja för fullständig utredning bör naturligen liksom f. n. gälla även beträffande medicinska frågor. För bedömningen av dylika frågor är till försäkringsorganen knutna experter inom olika grenar av läkarvetenskapen men även utomstående expertis anlitas i den mån det behövs. För att få en så klar bild av sjukdomen och dess orsaker som möjligt är det i många fall av vikt att upplysningar inhämtas även från andra personer och särskilt betydelsefullt är att hänsyn tages till de uppgifter, som lämnas av behandlingsläkaren samt den skadades arbetsledning och arbetskamrater.

Även om det är väl sörjt för att avgörandena grundas på ett så fylligt utredningsmaterial som möjligt, inträffar det likväl ibland, att full klarhet ej kan vinnas, huruvida medicinskt orsakssamband föreligger mellan å ena sidan en inträffad händelse, t. ex. ett olycksfall, en mekanisk påfrestning i arbetet eller kontakt med ett skadligt ämne, och å andra sidan ett föreliggande sjukdomstillstånd. Den nuvarande lagstiftningen innehåller inga bestämmelser om vilka krav som bör uppställas för att dylikt samband skall anses föreligga, men enligt vad försäkringsrådet upplyst krävs i praxis inte mera än att samband är sannolikt. Det är också fullt naturligt, att man i frågor av denna natur inte rätt gärna kan fordra att bevisningen är fullt bindande. Även i fortsättningen synes bedömningen därför böra ske på grundval av vad som är sannolikt. Ersättning bör sålunda utgå, om sannolikheten talar för medicinskt samband mellan t. ex. en händelse i arbetet och ett sjukdomstillstånd men vägras om sannolikheten talar mot dylikt samband. Något utrymme för tillämpning av den av socialvårdskommittén föreslagna bevisregeln finns inte i dessa fall och det torde inte heller ha varit kommitténs mening att de skulle bedömas på annat sätt än som nu sker. Bevisregeln synes i stället ta sikte på sådana situationer, där sannolikheten för och emot samband väger så jämnt, att det inte är möjligt att med utgångspunkt från vad som är mest troligt träffa ett avgörande i fallet. Genom att upptaga bevisregeln i lagförslaget har kommittén velat få fastslaget, att dylika fall bör avgöras till de försäkrades förmån, vilket enligt kommitténs mening skulle innebära en uppmjukning av de nuvarande bedömningsprinciperna. För egen del har jag svårt att inse, att en bevisregel av denna begränsade innebörd skulle vara ägnad att inge betänkligheter, och då dessutom sociala skäl talar för regeln anser jag, att kommitténs förslag bör genomföras. Det förtjänar påpekas, att bevisregeln till följd av samordningen med sjukförsäkringen får betydligt mindre praktisk betydelse än kommittén haft anledning att räkna med. Genom samordningen utmönstras nämligen från yrkesskadeförsäkringen en mängd smärre skador, som kan vara svåra att bedöma ur nu förevarande synpunkt, och kvar står endast de relativt sett fåtaliga fall, i vilka vederbörande inte är återställd vid samordningstidens utgång. Dessa fall torde i stor utsträckning vara av sådan karaktär, att de kan bedömas utan att bevisregeln behöver tillämpas.

I anledning av propositionen anförde andra lagutskottet i sitt utlåtande 1954: 22, att en grundläggande princip inom den sociala yrkesskadeförsäk-

ringen sedan gammalt är, att varje arbetstagare ingår i försäkringen precis sådan han är, utan förbehåll för eventuella sjukdomar, sjukdomsanlag och lyten. Det är uppenbart, att det under sådana omständigheter inte sällan är vanskligt att avgöra, huruvida ett föreliggande sjukdomstillstånd medicinskt sett står i orsakssamband med t. ex. ett olycksfall i vederbörandes arbete eller betingat av faktorer utanför arbetet. Ytterst ankommer det på den medicinska sakkunskapen att besvara dylika frågor men detta bör enligt utskottets mening inte utgöra något hinder för att i lagen ange en allmän riktlinje för bedömningen. Den bevisregel, som upptagits i lagförslaget, innebär att ersättning skall utgå inte blott — såsom dittills — om sannolikheten talar för medicinskt samband med arbetet utan också om sannolikheten för och emot dylikt samband väger jämnt. Enligt utskottets mening utgör denna regel uttryck för en för den sociala yrkesskadeförsäkringens del rimlig grundsats, nämligen att försäkringsinrättningen och inte den skadade bör bära den risk för rättsförlust, som följer av den medicinska vetenskapens ofullkomlighet.

B. Utredningen

Det kan i många fall ställa sig svårt att avgöra huruvida det föreligger samband mellan ett olycksfall i arbetet och en skada. För sådana fall innehåller 7 § YFL en särskild bevisregel, som innebär att sådant samband skall anses föreligga, såvida inte övertvägande skäl talar däremot. Detta betyder att så snart sannolikheten är lika stor för som emot att skadan orsakats genom olycksfallet medicinskt samband skall anses föreligga.

Enligt direktiven har utredningen att undersöka möjligheterna att bestämma begreppet yrkesskada så att man kan vinna en enklare och säkrare rättstillämpning, varvid särskilt nämns frågan om samband mellan yrkesarbete och skada.

Den nu gällande sambandsregeln i YFL får anses gynnsam för de försäkrade. Först när en övertvägande sannolikhet talar för att skadan inte orsakats genom olycksfallet anses samband ej föreligga. Enligt utredningens mening kan det knappast komma i fråga att skärpa sambandsregeln i den riktningen att en större grad av sannolikhet skall fordras för att samband skall anses vara för handen. Å andra sidan anser utredningen det inte heller motiverat att mjuka upp kravet på sannolikhet för att medicinskt samband skall anses föreligga och därmed göra sambandsregeln ännu gynnsammare. Ett sådant steg skulle otvivelaktigt leda till ett ytterst uttunnat samband mellan olycksfall och skada och får numera anses långt mindre befogat än tidigare med hänsyn till det skydd vid andra skador som åstadkommits genom den allmänna försäkringen. Förmodligen skulle också tillämpningssvårigheterna bli stora. Utredningen förordar därför att sambandsregeln i 7 § YFL överförs till den nya yrkesskadelagstiftningen.

Enligt utredningens mening torde kritiken mot den nuvarande sambandsbedömningen ej heller så mycket gälla den ifrågavarande regeln utan närmast det förhållandet, att enligt gällande praxis yrkesskadeförsäkringen tar sikte endast på den nedsättning av arbetsförmågan som den aktuella yrkesskadan orsakat och ersätter bara denna. Detta betyder, att en skada i vissa fall endast delvis anses orsakad genom olycksfall i arbete och till återstående del hänförs till förhållanden utanför anställningen. Praxis i detta hänseende är till stor del betingad av att yrkesskadeförsäkringen är en självständig försäkring, som administreras av olika försäkringsinrättningar.

Inom den allmänna försäkringen är situationen en annan. När det gäller bedömningen av nedsättningen i arbetsförmågan inriktar sig denna försäkring på den totala nedsättningen. För fall att en nedsättning av arbetsförmågan kan härledas dels från en yrkesskada och dels från någon annan orsak synes det utredningen ej realistiskt att tänka sig två slag av förtidspensioner, nämligen en för den nedsättning av arbetsförmågan som hänförs till yrkesskadan och en för övrig nedsättning av arbetsförmågan. Enligt utredningens mening är det naturligt att yrkesskadeskyddets inordnande i den allmänna försäkringen får den konsekvensen, att bedömningen blir så enhetlig som möjligt.

Man skulle då kunna förfäkta den åsikten, att varje yrkesskada borde sammanläggas med alla andra — tidigare eller senare — skador. Detta vore emellertid enligt utredningens mening att gå för långt. Det kan inte vara motiverat, att en yrkesskada, hur liten den än är, skall tillföra den skadade alla de förmåner som yrkesskadeskyddet garanterar, när även en utomarbetsskada föreligger. Utredningen har därför stannat för att man bör bortse från sådana yrkesskador, som uppenbarligen medför endast ringa nedsättning av arbetsförmågan.

Huruvida yrkesskada medfört ringa nedsättning av arbetsförmågan eller ej blir givetvis i sista hand en fråga för rättstillämpningen att avgöra i varje enskilt fall. Rent allmänt anser utredningen att arbetshypotesen bör vara, att yrkesskada, som föranlett nedsättning av arbetsförmågan med minst en sjättedel, alltid bör anses ha medfört mer än ringa nedsättning av arbetsförmågan. Det får anses ligga i sakens natur att det för pension i den lägsta invaliditetsgruppen bör krävas att nedsättningen av arbetsförmågan i allt väsentligt hänförs sig till yrkesskada.

KAPITEL VIII

Yrkesskadeskyddets administrering

1. Nuvarande ordning

A. Yrkesskadeförsäkringen

Den nu gällande yrkesskadeförsäkringen administreras av RFV — som alltså här fungerar som försäkringsinrättning — och nio ömsesidiga försäkringsbolag, som bildats för sådant ändamål. Av bolagen har de flesta sitt säte i Stockholm. En arbetstagare, som omfattas av YFL, är försäkrad i den försäkringsinrättning i vilken arbetsgivaren tecknat försäkring enligt lagen. Om arbetsgivaren underlåtit att teckna sådan försäkring, är emellertid arbetstagaren ändå automatiskt yrkesskadeförsäkrad i RFV. Tillsynsmyndighet över yrkesskadeförsäkringen är FR, som prövar besvär över försäkringsinrättningarnas beslut. Rådets beslut kan i sin tur överklagas hos FD.

Arbetsgivare, som erhållit kännedom om inträffad yrkesskada, är enligt kungörelse den 8 oktober 1954 (nr 631) skyldig att — om skadan medfört eller skäligen kan antas medföra rätt till sjukpenning enligt AFL eller ersättning enligt YFL — anmäla denna till den allmänna försäkringskassa, vari den skadade är försäkrad. Om den skadade ej är försäkrad i sådan kassa, skall anmälan i stället ske till den försäkringsinrättning som i dylikt fall skall utge ersättning i anledning av skadan. Vid sådan anmälan skall fogas viss utredning, såsom läkarintyg.

Försäkringskassa, som mottagit yrkesskadeanmälan, skall — efter eventuellt erforderlig komplettering — vidarebefordra anmälan till vederbörande försäkringsinrättning i de fall då skadan medfört döden eller skäligen kan antas komma att, sedan den av skadan förorsakade sjukdomen upphört, medföra förlust eller nedsättning av arbetsförmågan. Om skadan inte slutreglerats enligt sjukförsäkringsbestämmelserna i AFL senast på sjuttionde dagen efter det skadan inträffat, skall försäkringskassan påföljande dag vidarebefordra anmälan — jämte läkarintyg och kompletteringsuppgift — till försäkringsinrättningen. Sedan skadan slutreglerats enligt AFL, dvs. när samordningstiden är slut, skall kassan genom s. k. slutuppgift meddela inrättningen härom.

Efter det att ett yrkesskadeärende överförs till försäkringsinrättning, åligger det denna att så snart det kan ske fastställa den ersättning som skall utgå samt i övrigt vidta de åtgärder som påkallas jämlikt YFL. Er-

sättning utbetalas (SFS 1954:743), om ej annat överenskommits, medelst postanvisning eller över postgiro.

Enligt rådande system underrättas vederbörande försäkringskassor om försäkringsinrättningarnas beslut enligt YFL.

RFV har utfärdat föreskrifter om de åtgärder som försäkringskassa skall vidta i anledning av att försäkringsinrättning aviserat om att livränta (sjukpenning) beviljats, ändrats eller upphört.

I ett fall avgör FR yrkesskadeärenden i första instans, nämligen i fråga om utbyte av livränta, helt eller delvis, mot ett engångsbelopp. Om sådan ansökan bifalls, underrättas försäkringsinrättningen härom, och inrättningen utbetalar kapitalbeloppet. När det gäller kapitalutbyte av ersättning, som tillkommer här i landet ej bosatt utländsk medborgare, gäller den vanliga instansordningen med försäkringsinrättningen som beslutande organ.

Kostnaden för yrkesskedeförsäkringen täcks, med bidrag av statsmedel till omkostnaderna, genom försäkringsavgifter som erläggs av arbetsgivarna. I fråga om debitering och uppbörd av försäkringsavgifter enligt YFL för försäkring i RFV gäller förordning den 18 december 1959 (nr 552) i dess lydelse enligt förordning den 25 maj 1962 (nr 396). Bestämmelserna i denna förordning avser även avgifter från arbetsgivare enligt AFL samt vissa andra författningar.

Arbetsgivaravgift beräknas enligt förordningen av RFV. När avgiften uppgår till högst ettusen kronor, påförs den i regel i samband med slutlig skatt enligt bestämmelserna i uppbördsförordningen. I andra fall uppbärs avgiften av RFV och debiteras under utgiftsåret som preliminär avgift. Samtidigt erläggs slutlig avgift i den mån den inte täcks genom föregående år inbetald preliminär avgift.

B. Den allmänna försäkringen

Den allmänna försäkringen administreras av RFV och de allmänna försäkringskassorna, över vilka RFV är tillsynsmyndighet. Försäkringskassorna är nu till antalet 28. Av kassorna har fyra enbart en stad som verksamhetsområde (stadskassor). De övriga kassorna (länskassor) har i princip en landstingskommun som verksamhetsområde. Med sina som regel i residensstäderna belägna centralkontor och tillsammans över 600 i andra städer och samhällen belägna lokalkontor svarar kassorna för alla de med den regionala och lokala administrationen förbundna praktiska angelägenheterna.

Allmän försäkringskassas beslut kan överklagas hos RFV. Högsta besvärinstans är, liksom i fråga om yrkesskedeförsäkringen, FD.

Inom varje försäkringskassa ligger beslutanderätten — med undantag för vissa ärendegrupper — formellt hos kassans styrelse. Denna består av en ordförande, som utses av Kungl. Maj:t, en av medicinalstyrelsen och en av länsstyrelsen utsedd ledamot samt fyra ledamöter, som väljs av lands-

tinget eller, i fråga om stadskassorna, av stadsfullmäktige. Styrelsen äger bemyndiga styrelseledamot eller befattningshavare hos kassan att på styrelsens vägnar besluta i de angelägenheter beträffande vilka så lämpligen kan ske.

Varje försäkringskassa har också organ av två andra slag, som har egen i AFL inskriven beslutanderätt.

För handläggning av ärenden rörande förtidspension, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning har kassorna en eller flera pensionsdelegationer. För närvarande finns fyra sådana delegationer i Stockholms allmänna försäkringskassa och två delegationer i envar av Göteborgs, Stockholms läns, Malmöhus och Älvsborgs läns allmänna försäkringskassor.

En pensionsdelegation består av ordförande — i regel den av Kungl. Maj:t utsedde ordföranden i kassans styrelse — två av medicinalstyrelsen utsedda läkare samt två av landstinget resp. stadsfullmäktige valda ledamöter. För ledamöterna finns suppleanter, därvid det är möjligt att utse två suppleanter för vardera av de av medicinalstyrelsen utsedda läkarna.

I pensionsdelegationen föredras ärendena av en särskild pensionsföredragande, som i regel är chef för pensionsavdelningen inom försäkringskassans centralkontor. I delegationens överläggningar men ej i besluten äger kassans direktör — varje kassa har en direktör med uppgift att under styrelsen leda arbetet inom kassan — samt en representant för länsarbetsnämnden delta.

Ärenden rörande inkomstprövade pensionsförmåner — kommunala bostadstillägg, hustrutillägg och vissa änkepensioner — prövas av försäkringsnämnd. Sådan nämnd finns i princip för varje kommun. Försäkringsnämnderna är organ inom försäkringskassan men väljs av kommunalfullmäktige resp. stadsfullmäktige. Förutom sin befattning med pensionsärenden har nämnderna uppgiften att vara kontaktorgan mellan vederbörande kommun och försäkringskassan bl. a. i frågor angående omfattningen av kassans service gentemot de försäkrade.

I de största kassorna är centralkontoret under direktören indelat i tre avdelningar, nämligen en administrativ avdelning, en sjukförsäkringsavdelning och en pensionsavdelning. I de övriga kassorna finns i stället för administrativ avdelning ett kameralkontor. I ett par av kassorna är sjukförsäkringsavdelning och pensionsavdelning sammanförda till en försäkringsavdelning. Varje försäkringskassa har en eller flera förtroendeläkare.

På centralkontoret sköts bl. a. bokförings- och statistikarbete för hela försäkringskassan. Från centralkontoret leds och kontrolleras lokalkontorens verksamhet genom cirkulär, inspektion, revision, anordnande av utbildningskurser m. m. samt även genom direktiv i enskilda ärenden som från lokalkontor underställs centralkontoret.

Pensionsärenden, som inte ankommer på pensionsdelegation eller försäkringsnämnd — framför allt ärenden rörande ålderspension — hand-

läggs av tjänstemän på pensionsavdelningen. På denna avdelning förs pensionsregistret, där de pensionspoäng, som skall ligga till grund för beräkningen av tilläggspension, registreras. Pensionernas belopp räknas ut på pensionsavdelningen. Därifrån expedieras pensionsbesluten — i regel i en handling även om ärendet handlagts av fler än ett av de beslutande organen.

På lokalkontoren handläggs huvuddelen av sjukförsäkringsärendena. Detta gäller såväl prövning av försäkringens omfattning — placering i sjukpenningklass etc. — som prövning av ersättningsrätten vid sjukdomsfall. De register över de försäkrade, som används för sjukförsäkringen, förs på lokalkontoren. Dessa har också befattning med pensionsärenden, såsom upplysningsorgan, mottagare av pensionsansökningar osv. Föreståndaren eller annan tjänsteman på ett lokalkontor är föredragande i den eller de försäkringsnämnder som fungerar inom försäkringskassans verksamhetsområde.

I anslutning till det anförda må nämnas att det hos Stockholms allmänna försäkringskassa har inrättats ett särskilt riksregister avseende sjukförsäkring och pensionering för försäkrade som utvandrat eller överförts till bok över obefintliga m. fl.

Försäkringskassorna är offentligrättsliga juridiska personer, som följer särskilda för dem i AFL inskrivna eller med stöd därav utfärdade bestämmelser. De är alltså formellt sett inte statliga myndigheter. Ett stort antal tjänstemän hos kassorna är emellertid — liksom statliga tjänstemän — underkastade ämbetsansvar.

När det gäller sjukförsäkringen är försäkringskassorna försäkringsgivare. Varje kassa är en ekonomisk enhet i fråga om denna försäkring. De utgifter som ej täcks av statsbidrag och arbetsgivarbidrag skall betalas genom avgifter, som uttas av de försäkrade inom kassans verksamhetsområde. Dessa avgifter, som bestäms av RFV, varierar ej obetydligt för de olika kassorna. Att kassorna är försäkringsgivare i fråga om sjukförsäkringen tar sig uttryck bl. a. i att kassa äger hos FD överklaga RFV:s beslut i enskilda sjukförsäkringsärenden.

I fråga om folkpensioneringen och tilläggspensioneringen är försäkringskassorna ej försäkringsgivare. De svarar inte för andra kostnader rörande dessa försäkringsgrenar än administrationskostnader. I vad dessa belöper på tilläggspensioneringen ersätts de för övrigt av allmänna pensionsfonden. Kassorna kan när det gäller pensioneringen sägas fungera som ombud för RFV. Kassorna anses i denna del inte ha besvärsmätt till FD.

De lokala skattemyndigheterna bestämmer pensionsgrundande inkomst för tilläggspension samt lämnar uppgift härom till försäkringskassorna, som sköter registreringen av inkomsterna. Vidare medverkar de lokala skattemyndigheterna vid uppbörden av vissa avgifter till den allmänna försäkringen.

RFV har — såsom framgått av det anförda — i fråga om den allmänna

försäkringen ställning av tillsynsmyndighet och besvärinstans. Två väsentliga arbetsuppgifter ligger emellertid därutöver på RFV. Den ena är utbetalning av pensioner, varom bestämmelser finns i kungörelse den 14 september 1962 (nr 520). Försäkringskassorna har att utbetala förtids- och familjepensioner vid de två första utbetalningstillfällena. I övrigt sker utbetalningen från RFV, dock ej beträffande personer som uppbär statlig pension. Utbetalning sker som regel med anlitande av postverket.

Den andra uppgiften är bestämmande av arbetsgivarbidrag till sjukförsäkringen och tilläggs pensioneringen. Även uppbörden av dessa bidrag sköts till sin huvuddel av RFV. Härutinnan gäller den under punkt A redovisade förordningen den 18 december 1959 (nr 552).

2. Statistisk belysning av yrkesskadeförsäkringen

Antalet till RFV och socialförsäkringsbolagen ingående fall, som ej reglerats av eller ej slutreglerats av allmän försäkringskassa (sjukkassa), utgjorde år 1961 i runt tal 16 000, därav ca 2 300 invaliditetsfall och ca 500 dödsfall. Av yrkesskadefallen utgjordes ca 1 700 av färdolycksfall.

Beträffande grupperingen av invaliditetsfallen på olika invaliditetsgrader må nämnas följande. I omkring en tredjedel av fallen understeg invaliditetsgraden 15 procent. I omkring hälften av fallen understeg invaliditetsgraden 20 procent. Omkring åtta tiondelar av invaliditetsfallen hade lägre invaliditetsgrad än $33\frac{1}{3}$ procent. Och slutligen var i omkring nio tiondelar av fallen invaliditetsgraden lägre än 50 procent.

Inom ett av socialförsäkringsbolagen, nämligen Arbetsgivarnes ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag (AÖO) — som grovt schematiskt kan sägas svara för en femtedel av den samlade yrkesskadeförsäkringen — har gjorts en undersökning angående yrkesskador, som inträffat under år 1964 och som fram t. o. m. den 15 juni 1965 anmälts till bolaget. Denna undersökning visar följande.

Ärendets art	Antal
A. Dödsfall	89
B. Skadefall i vilka sjukpenning utgivits efter samordningstidens utgång	894
C. Skadefall där anmälan vidarebefordrats till AÖO men där sjukpenning ej utgivits efter samordningstidens utgång	631
(Här avses fall, där samordningstiden ej överskridits men väl 70-dagars-tiden. Vidare fall, där kvarvarande men förelegat men där sjukpenning ej utgivits efter samordningstiden)	
D. Fall där den skadade varit utländsk medborgare och ej försäkrad i försäkringskassa	282
E. Fall där den skadade varit »nollklassad» eller under 16 år	207
F. Fall som gällt ersättning för vård utom riket	79
G. Tandskador	435
H. Övriga ärenden	326
(Här avses huvudsakligen fall som av försäkringskassan vidarebefordrats till AÖO men som av AÖO ej ansetts som yrkesskada eller som rätteligen ej bort anmälas till AÖO)	

Av de skadefall som redovisats under B och C beräknades ungefär 400 medföra rätt till livränta.

Från AÖO har också inhämtats vissa uppgifter angående hur livräntebeståndet fördelar sig med avseende på skadans art. Av dessa uppgifter framgår att hand- eller fingerskador är de vanligaste livräntefallen, över 30 procent av fallen. Därefter följer ögonskador (ca 16 %), benskador (14 %), skador å skuldra, axel eller arm (9 %), skador å fot eller tår (7 %), huvudskador (6 %), blåskador (5 %), yrkessjukdomar (4 %), skador å flera extremiteter (3 %) samt skador å flera kroppsdelar i övrigt (3 %).

De högsta invaliditetsgraderna förekommer i fråga om ögonskador, huvudskador och yrkessjukdomar.

På utredningens begäran har inom RFV verkställts en genomgång av de yrkesskadefall, där RFV under år 1963 beviljat förstagångslivränta efter en invaliditetsgrad av 40 procent eller däröver. RFV har därefter undersökt huruvida och efter vilken intervall den skadade beviljats sjukbidrag eller förtidspension enligt AFL.

Till följd av underlagets jämförelsevis ringa omfattning, 144 fall, kan det knappast läggas till grund för en bärande statistik. Vissa tendenser torde emellertid kunna utläsas. Av de 108 yrkesskadade, som erhållit livränta om lägst 50 procent, har endast nio (= 8 %) beviljats sjukbidrag eller förtidspension. Av dessa har ingen erhållit pension enligt den lägsta intervallen ($\frac{1}{3}$), två har tillerkänts $\frac{2}{3}$ av hel förtidspension samt övriga fall hel förtidspension. Om man bortser från de yrkesskadefall, där livränta efter 100 procent beviljats för tid då den skadade undergår yrkesutbildning (10 § 3 st. YFL), hade av 20 i YFL:s mening helinvalidiserade endast tre erhållit förtidspension och då hel sådan.

3. Skaderegleringsnämnder

Av de nio socialförsäkringsbolagen har åtta (alla med undantag av Folksam-yrkesskade) sammanslutit sig i Socialförsäkringsbolagens Förening. Denna förening har till ändamål bl. a. att verka för åstadkommande av enhetligt förfarande och tillämpning av riktiga principer vid bestämmande av livräntor och ersättningar i övrigt enligt gällande yrkesskadelagstiftning. För att få till stånd en sådan enhetlighet i skaderegleringen bildade föreningen år 1926 *Socialförsäkringsbolagens skaderegleringsnämnd*. Denna nämnd handlägger främst frågor om invaliditets- och dödsfallsersättning men även andra frågor rörande yrkesskadeförsäkringen såsom sambandsfrågor, arbetstagarfrågor, frågor huruvida yrkesskada föreligger, färdolycksfallsfrågor m. m. Om bolaget skulle finna sig ej kunna godta nämndens utlåtande, skall — när bolagets beslut är för den ersättningsökande oförmånligare — detta beslut med motiv härför jämte nämndens utlåtande underställas FR.

Under åren 1963 och 1964 har skaderegleringsnämnden behandlat i runt tal sammanlagt 6 500 ärenden — såväl nytillkomna som äldre — om året. Av dessa har under år 1964 omkring 4 900 gällt frågor om invaliditets- och dödsfallsersättning, 900 gällt sambandsfrågor, 50 gällt frågor huruvida olycksfall i arbete förelegat, 20 gällt färdolycksfall och 25 gällt arbetstagarfrågor.

Behandlingen av till nämnden hänskjutna ärenden sker vid sammanträden, där två särskilt förordnade erfarna skadereglerare från bolagen deltar (varav den ene är föredragande) samt härjämte en till nämnden knuten läkare, därest ärendet, vilket vanligen är fallet, har anknytning till något medicinskt spörsmål. Det stora flertalet ärenden avgörs sålunda av tre ledamöter medan i ärenden, som gäller exempelvis frågor om den skadade är att anse såsom arbetstagar eller om olycksfall i arbete föreligger, antalet ledamöter är två. Därest meningsskiljaktigheter skulle uppkomma, kan handläggning med ett större antal ledamöter förekomma. Inom nämnden gäller principiellt, att nämndledamot ej får tillhöra bolag, vars ärenden behandlas.

Inalles tio skadereglerare och tre läkare är f. n. förordnade att tjänstgöra i nämnden. Nämnden sammanträder fyra gånger per vecka och beträffande ledamöterna äger ett cirkulationsförfarande rum, så att variation beträffande personkretsen vid de olika sammanträdena uppkommer. Denna anordning har tillkommit för att motverka uppkomsten av skiljaktig praxis, vilket skulle kunna ske, om nämnden arbetade med fasta avdelningar.

Kostnaderna för nämndens verksamhet under år 1965 uppgick till i runt tal 170 000 kronor.

Nämndens yttranden i ersättningsfrågorna läggs så gott som undantagslöst till grund för vederbörande socialförsäkringsbolags beslut.

Folksamkoncernen har en motsvarande skaderegleringsnämnd, *Folksamyrkesskade*, grundad år 1951.

Förutom de nu angivna nämnderna finns inom den svenska skadeförsäkringen ett flertal skaderegleringsnämnder. Här skall blott beröras några.

Trafikförsäkringsanstaltens nämnd bildades år 1936 av samtliga de anstalter som driver trafikförsäkringsrörelse ävensom av Trafikförsäkringsföreningen. Nämnden, som har ett av Kungl. Maj:t fastställt reglemente, har till uppgift att verka för en enhetlig personskadereglering inom trafikförsäkringen. Alla viktigare personskadefall inom trafikförsäkringen, vilka ej blivit prövade av domstol, skall hänskjutas till nämnden för yttrande innan erbjudande om uppgörelse lämnas den ersättningssökande. Bl. a. skall nämnden höras i frågor om ersättning vid invaliditet, där nedsättningen av den skadades arbetsförmåga uppgår till 10 procent eller mer. Frågor om ersättning för lyte och annat stadigvarande men av svårare art samt ersättning för förlust av försörjare skall också hänskjutas till nämnden.

Nämnden består av minst åtta och högst 14 ledamöter. Ordföranden ut-

ses av Kungl. Maj:t. Övriga ledamöter väljs av Trafikförsäkringsföreningens styrelse. Valen skall godkännas av Försäkringsinspektionen. Ordföranden samt ytterligare minst en och högst tre — f. n. två — ledamöter får ej vara anställda hos trafikförsäkringsanstalt eller hos föreningen. Nämnden är beslutför med fyra ledamöter, om två av dessa tillhör den kategori som sist nämnts.

Nämndens yttrande skall delges vederbörande trafikförsäkringsanstalt samt, om yttrandet är av allmänt intresse, samtliga anstalter.

Trafikförsäkringsanstalternas nämnd är rådgivande. Om en anstalt inte skulle följa nämndens beslut, är emellertid anstalten skyldig att underrätta nämnden härom. I praktiken torde det förhålla sig så att nämndens beslut så gott som alltid följs.

Ansvarighetsförsäkringens personskadenämnd inrättades år 1947 av Svenska försäkringsbolags riksförbund. Till nämnden är anslutna samtliga de medlemsbolag i förbundet, som meddelar ansvarighetsförsäkring, samt ett antal i Sverige verksamma utländska försäkringsbolag. Nämnden har beträffande skador som rör ansvarighetsförsäkring i princip samma uppgifter och funktionssätt som Trafikförsäkringsanstalternas nämnd. Ordföranden och vice ordföranden skall vara rättsbildade med insikter i de frågor som faller inom nämndens område.

År 1942 tillkom, efter överenskommelse därom mellan flertalet enskilda försäkringsbolag, *Sjuk- och olycksfallsförsäkringsnämnden* med uppgift att verka för enhetlig och med god försäkringspraxis överensstämmande skadereglering inom den enskilda sjuk- och olycksfallsförsäkringen. Till nämnden skall obligatoriskt hänskjutas bl. a. frågor om ersättning, när den ersättningsberättigade ej är nöjd med bolags beslut, samt vidare fall om avböjande eller begränsning av ersättning vid dödsfall ävensom frågor rörande invaliditetsgradering.

Nämnden består av ett antal beslutande ledamöter samt två rådgivande ledamöter (läkare) samt ersättare för dem. Av de beslutande ledamöterna skall en vara lagfaren och i domarvärv erfaren, en ha särskild erfarenhet beträffande yrkesskadeförsäkringen, en ha sådan erfarenhet från den allmänna sjukförsäkringen samt erforderligt antal ha ingående erfarenhet i skaderegleringsarbetet inom den av bolagen bedrivna sjuk- och olycksfallsförsäkringen.

Nämnden är beslutför med fyra beslutande ledamöter, av dem högst två bolagsrepresentanter. En läkare skall delta vid behandlingen av alla ärenden, som kräver medicinskt ställningstagande.

Även denna nämnd verkar såsom rådgivande, och även här gäller att bolag, som vid skaderegleringen ej anser sig böra följa nämndens yttrande, skall underrätta nämnden härom med uppgift om gjord avvikelse och skälen härför. Sådan avvikelse brukar dock ej förekomma.

4. Utredningen

Den fråga, som utredningen i detta avsnitt har att ta ställning till, avser hur den nya samhällliga ekonomiska hjälpen vid inträffad yrkesskada skall administreras. Det är alltså här fråga endast om skadefall, som inträffat efter det YFL upphört att gälla och blivit ersatt av andra bestämmelser. Till frågan hur man i administrativt hänseende skall förfara med de skadefall, som hänför sig till tiden före den nya lagstiftningens ikraftträdande, återkommer utredningen i ett senare avsnitt.

Enligt direktiven för utredningen synes den naturligaste lösningen på de organisatoriska frågorna vara, att den nya yrkesskadeförsäkringen helt infogas i det allmänna socialförsäkringssystemet och förvaltas av de allmänna försäkringskassorna. Utredningen bör emellertid också pröva möjligheten av en fristående statlig förvaltning av yrkesskadeförsäkringen.

Administrationn av det nya yrkesskadeskyddet är främst beroende av vilket materiellt innehåll detta får och hur det kan anknytas till de allmänna socialförsäkringsförmånerna enligt AFL. Frågan hur finansieringen löses är också av betydelse.

Enligt utredningens förslag skall den nuvarande fristående yrkesskadeförsäkringen ej avlösas av någon ny motsvarande försäkring. Utredningens förslag innebär i stället att, i den mån skyddet vid yrkesskada görs mera vidsträckt än som följer av de allmänna reglerna i AFL, även de utökade förmånerna skall utgå från den allmänna försäkringen. Yrkesskadeförsäkringen kommer alltså att, om utredningens förslag genomförs, upphöra att vara en självständig försäkring. I finansiellt avseende sker också en anknytning till den allmänna försäkringen.

De förmåner, som enligt utredningens förslag skall utgå vid yrkesskada, består av dels sjukvårdsersättning, dels sjukpenning, dels folkpension och tilläggspension och dels vissa särskilda yrkesskadeförmåner, till vilka motsvarighet saknas i AFL.

Sjukvårdsersättningen och sjukpenningen vid yrkesskada föreslås utgå från den allmänna försäkringens sjukförsäkring och utom i ett par avseenden helt enligt reglerna för denna försäkring. I fråga om rätten till ersättning för utgifter för läkarvård, läkemedel och sjukhusvård här i landet ävensom sjukpenning innebär utredningens förslag ett fullföljande av den tanke som kom till uttryck i den år 1955 genomförda samordningen mellan den allmänna sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen. Beträffande dessa ersättningsformer blir det inga från AFL avvikande bestämmelser för de yrkesskadades del utom såtillvida, att även yrkesskadade, som inte är omfattade av sjukförsäkringen — t. ex. på grund av utländsk nationalitet — eller ej är placerade i sjukpenningklass, blir ersättningsberättigade.

De särskilda merförmåner som enligt YFL tillkommer den som till följd av yrkesskada åsamkats utgifter för tandläkarvård och för sjukvård utom

riket skall enligt utredningens förslag bibehållas, åtminstone tills vidare. Här blir det alltså särskilda regler för de yrkesskadades del. Detta i sin tur leder till att det måste prövas huruvida den uppkomna skadan är att rubricera såsom yrkesskada, om det föreligger samband mellan en skada och ett inträffat olycksfall etc.

Av de yrkesskadeärenden som nu prövas av RFV och de ömsesidiga bolagen — ca 16 000 fall per år — utgörs största delen av ärenden som avser sjukvårdersättning och sjukpenning. Invalid- och efterlevandelivräntefallen uppgår, såsom den statistiska redogörelsen visar, till sammanlagt ca 2 800 per år. Stora flertalet av ärendena rörande sjukvårdersättning och sjukpenning skall helt handläggas enligt reglerna i AFL. I fråga om dem behöver det därför inte träffas något avgörande om det är yrkesskada eller inte. Något skäl att för dessa fall avvika från ordningen enligt AFL föreligger uppenbarligen inte. När det gäller personer, som inte är omfattade av den allmänna sjukförsäkringen och som därför blir ersättningsberättigade därför att det rör sig om yrkesskada, måste en dylik prövning göras. Sådan prövning måste också göras i ärenden avseende ersättning för tandvård ävensom för sjukvård utom riket. Antalet dylika ärenden per år är dock inte mer än sammanlagt 2 000 resp. 400.

Enbart det förhållandet att det kan bli föremål för prövning om en yrkesskada föreligger eller inte anser utredningen ej vara skäl för att förlägga prövningen av ärenden angående sjukvårdersättning och sjukpenning till en fristående statlig förvaltning. Erfarenhetsmässigt torde flertalet ärenden inte erbjuda några särskilda bedömningssvårigheter. Med bistånd från RFV i form av normerande allmänna anvisningar bör försäkringskassorna kunna bemästra uppkommande problem. Om det förslag angående en särskild rådgivande nämnd inom kasseorganisationen — härom hänvisas till det följande — genomförs, underlättas arbetet ytterligare för kassorna. Tandvårdsfrågorna och sjukvården utom riket bör inte heller möta några oöverstigliga problem.

Beträffande det framtida skyddet vid sjukdom på grund av yrkesskada anser utredningen således att de allmänna försäkringskassorna bör anförtros administrationen av denna uppgift. Gången för behandlingen bör vara densamma som nu gäller inom sjukförsäkringen. När det gäller speciella yrkesskadeproblem synes det dock naturligt att sådana ärenden handläggs huvudsakligen inom vederbörande centralkontor.

Därest en yrkesskada skulle leda till att den skadade förlorar sin arbetsförmåga eller får denna nedsatt eller ock avlider till följd av skadan, utgår enligt YFL årliga livräntor till den skadade och hans efterlevande. Även enligt utredningens förslag skall i dylika fall årliga ersättningar utges. Dessa är till sin konstruktion av samma beskaffenhet som den allmänna försäkringens folkpension och tilläggspension. Visserligen har utredningen i fråga om yrkesskadorna funnit vissa avvikelser från reglerna i AFL er-

forderliga. Invaliditetsbedömningen i fråga om yrkesskadepensionerna skall dock ske i enlighet med reglerna i AFL. De av utredningen förordade särskilda reglerna är ej heller sådana, att de särskilda pensionsförmånerna vid yrkesskada skulle behöva prövas i annan ordning än som gäller för pension enligt AFL. Prövningsrätten bör med andra ord anförtros de allmänna försäkringskassornas pensionsdelegationer.

Slutligen har utredningen föreslagit vissa särskilda yrkesskadeförmåner i form av särskilda hjälpmedel, engångsersättning för lyte eller annat stadigvarande men (yrkesskadepening) samt begravningshjälp. Dessa ersättningar föreslås utgå från AFL:s försäkring för tilläggspension, och reglerna för denna försäkring föreslås i tillämpliga delar skola gälla beträffande dessa förmåner. Enligt utredningens mening bör de allmänna försäkringskassorna — deras pensionsdelegationer — vara skickade att handha beslutanderätten även i fråga om de särskilda yrkesskadeförmånerna; så i all synnerhet om kassorna får bistånd på sätt utredningen i det följande föreslår.

I enlighet med vad som gäller jämlikt AFL bör även vid yrkesskada ersättning utges av den allmänna försäkringskassa hos vilken den skadade är inskriven eller skulle varit inskriven om han haft åldern inne därför. Utredningens förslag tar emellertid sikte även på personer, som inte omfattas av den allmänna försäkringen och vilka nu får sina ersättningsanspråk prövade av de olika försäkringsinrättningarna. För att underlätta lagstiftningens genomförande har utredningen funnit det ändamålsenligt att yrkesskadeärenden rörande denna personkategori handläggs av en och samma försäkringskassa. Valet har då fallit på den för Stockholm inrättade kassan.

Utredningens förslag medför helt naturligt en ökad arbetsbelastning för försäkringskassorna. Vad denna utgör siffermässigt sett är svårt att med säkerhet yttra sig om. Den ökning av arbetsvolymen som följer av att försäkringskassorna får reglera de vanliga sjukförsäkringsärendena även efter den nuvarande samordningstidens utgång neutraliseras i viss mån genom att kassorna i fortsättningen slipper besväret att kommunicera med de olika försäkringsinrättningarna. Antalet sjukförsäkringsfall kommer emellertid att öka emedan även enligt AFL icke försäkrade och »nollklassade» skadade enligt utredningens förslag erhåller sjukförsäkringsförmåner. Denna ökning — som till stor del faller på Stockholmskassan — torde dock ej vara besvärande. Uppskattningsvis och enligt den förut redovisade statistiken torde det årliga antalet tandvårdsfall bli i runt tal 2 000, antalet fall av ersättning för sjukvård utom riket 400 — av dessa kommer många i första hand på Göteborgskassan — och antalet fall av ersättning i anledning av dödsfall ca 500. Yrkesskadepenningsfallen torde årligen till antalet motsvara de nuvarande livräntefallen inom yrkesskadeförsäkringen, dvs. omkring 2 300 per år. Pensionsfallen är svårare att beräkna. Utredningen anser emellertid att dessa ej kommer att överstiga 500 fall om året. Helt allmänt sett

vill utredningen som sin mening framhålla att den merbelastning på försäkringskassorna, som ett genomförande av utredningens förslag innebär, ej påkallar någon annan lösning än den utredningen förordat.

Emellertid innebär det nya system för yrkesskadeskydd, som innefattas i utredningens förslag, att försäkringskassorna ställs inför nya uppgifter, vilka delvis är artskilda i förhållande till deras nuvarande uppgifter. Först och främst är här att nämna den nya ersättningsformen yrkesskadepening. Beträffande denna kommer försäkringskassorna jämte RFV och FD att få utforma tillämpningen av nya rättsregler, till vilka delvis saknas förebilder på andra rättsområden. Vidare kan nämnas de frågor som gäller huruvida en sjukdom eller invaliditet eller ett lyte eller men har sin orsak i yrkesskada eller huruvida ett färdolycksfall ägt rum under sådana förhållanden att det kan rubriceras såsom yrkesskada.

Försäkringskassorna står under tillsyn av RFV, som utfärdar anvisningar för att underlätta tillämpningen av AFL. Utredningen förutsätter, såsom nämnts, att så kommer att ske även beträffande de nya yrkesskadebestämmelserna. Vidare har försäkringskassa i vissa fall jämlikt 20 kap. 10 § AFL skyldighet att underställa ärende RFV:s prövning. RFV äger även av eget initiativ uppta ett försäkringsärende till prövning.

Det skulle kunna tyckas att det härigenom vore väl sörjt för en enhetlig tillämpning av de nya bestämmelserna. Utredningen har emellertid vid sina överväganden i detta hänseende kommit fram till att det skulle vara värdefullt om det inrättades ett särskilt rådgivande organ som skall kunna bistå kassorna och underlätta deras arbete. RFV är ju både tillsynsmyndighet och första besvärinstans inom den allmänna försäkringen. Ur såväl principiella som arbetstekniska synpunkter synes det då ej lämpligt att RFV befattar sig med de enskilda försäkringsärendenas detaljbehandling i första instans. Vidare skulle, därest yrkesskadeärenden i stor utsträckning underställdes RFV ett betydande merarbete uppstå för verket. Och slutligen tillkommer att det både ur allmän och enskild synpunkt är angeläget att de nya bestämmelserna bringas i tillämpning snabbt men också enhetligt.

Efter mönster av vad som förekommer både inom den av de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen administrerade yrkesskadeförsäkringen och inom den privata försäkringsrörelsens personskadeförsäkring förordar utredningen därför att det inrättas en särskild — fristående — nämnd med uppgift att genom rådgivande verksamhet främja en enhetlig tillämpning av reglerna rörande det nya yrkesskadeskyddet. Denna nämnd skall vara ett organ enbart för försäkringskassorna, och kostnaderna för nämndens verksamhet bör bäras av försäkringen (arbetsgivarna). Med hänsyn till yrkesskadeskyddets karaktär och kassornas offentlig-rättsliga ställning synes det lämpligt att Kungl. Maj:t utser nämndens ledamöter.

Utredningen har ej ansett lämpligt att direkt lagfästa nämndens tillvaro

eller att i själva lagstiftningen reglera nämndens sammansättning och formerna för nämndens verksamhet. I stället bör Kungl. Maj:t i lagstiftningen bemyndigas förordna om nämndens inrättande och sammansättning samt om skyldighet för försäkringskassa att inhämta yttrande från nämnden. Anledningen till utredningens ståndpunktstagande härvidlag är att nämnden ej behöver bli en permanent företeelse. Det är nämligen möjligt att nämndens betydelse minskar efter hand, då försäkringskassorna vunnit erfarenhet av det nya systemet, och att nämnden då kan avvecklas.

Enligt utredningens uppfattning bör det föreskrivas att yttrande från nämnden alltid skall inhämtas då fråga är om yrkesskadepening. Möjligen kan undantag göras för sådana fall då den i bestämmelserna om yrkesskadepening intagna ersättningstabellen är direkt tillämplig. Vidare synes försäkringskassa inte, utan att utlåtande från nämnden inhämtas, böra vägra att utge ersättning av skäl att det inte är fråga om yrkesskada eller att skadan ej inträffat i arbete eller under sådan färd till eller från arbetsstället som omfattas av yrkesskadeskyddet. Däremot bör nämnden ej i vidare mån än som följer av det anförda syssla med sjukförsäkrings- och pensionsfall. Om försäkringskassa inte anser sig kunna godtaga nämndens yttrande, bör kassans beslut i ärendet underställas RFV:s prövning.

I fråga om nämndens sammansättning kan ledning hämtas från de olika skaderegleringsnämnder, för vilka förut redogjorts. Ledamotskapet bör vara en deltidssyssla. Ledamöterna bör företrädesvis väljas bland personer med erfarenhet från den nuvarande yrkesskadeförsäkringen, från skadeståndsrätten och den allmänna försäkringen. Läkare bör medverka vid behandlingen av medicinska spörsmål. Befattningshavare hos försäkringsdomstolen och RFV bör inte få vara ledamot av nämnden med hänsyn till dessa organs ställning som besvärmyndighet.

I det föregående har utredningen uppehållit sig vid de nya yrkesskadeförmånerna och deras bestämmande. Förmånernas utbetalning skall helt följa reglerna i AFL och med stöd därav utfärdade bestämmelser. Det samma gäller om debitering och uppbörd av de avgifter varmed skyddet skall finansieras.

Ledamoten Nilsson och experten Bruno har särskilda yttranden angående förslaget om rådgivande nämnd.

KAPITEL IX

Yrkesskadeskyddets finansiering

1. Yrkesskadeförsäkringens finansiering

A. Gällande bestämmelser

Arbetsgivare är enligt YFL (38 §) skyldig att erlægga avgift för sina anställdas yrkesskadeförsäkring. Försäkringsavgifterna skall bestämmas till belopp, som med hänsyn till arbetets farlighet i allmänhet och till de särskilda förhållanden under vilka det bedrivs efter försäkringstekniska grunder erfordras för att täcka den risk som försäkringen avser. Härtill kommer, när försäkringen sker i ömsesidigt socialförsäkringsbolag, ett tilläggsbelopp motsvarande försäkringens omkostnader.

Vidare skall till bestridande av omkostnaderna för FR:s och RFV:s verksamhet erläggas tilläggsavgift till statsverket, beräknad på försäkringsavgifternas bruttobelopp. För försäkringar i RFV utgår tilläggsavgiften med 5 procent. När försäkringen sker hos ömsesidigt försäkringsbolag, har bolaget att erlægga tilläggsavgift med 3 procent av summan av försäkringsavgifterna. För övriga omkostnader för FR:s och RFV:s verksamhet svarar statsverket (39 §).

Arbetsgivare, som har att vid yrkesskada utge avlöning, pension eller annan ersättning vilken helt eller delvis utgör understöd på grund av skadan, kan under vissa förutsättningar erhålla lindring i försäkringsavgiften. När arbetsgivaren själv står den ekonomiska risken för de ersättningar som försäkringsinrättning har att utge vid yrkesskada, talar man om att arbetsgivaren står självrisk.

Om yrkesskada orsakats av viss inverkan och försäkring under tiden för denna inverkan varit gällande i flera försäkringsinrättningar, fördelas kostnaderna för ersättningarna i anledning av skadan mellan inrättningarna i förhållande till den tid försäkringen i envar av dem omfattat. Inrättningarna kan dock överenskomma om annan fördelning av kostnaderna (42 §).

B. Försäkringsavgifterna

De för ett visst kalenderår inflytande försäkringsavgifterna skall i princip vara så avvägda, att de räcker inte bara till utbetalning av ersättningar som avser det året, utan avgifterna måste också förslå till avsättning av erforderliga belopp för att kunna motsvara de framtida ersättningsanspråk

som i anledning av inträffad yrkesskada kan komma att riktas mot försäkringsinrättningarna. Systemet, som brukar benämnas kapitaltäckningssystemet, garanterar att medel alltid finns tillgängliga för att infria inrättningens utfästelser gentemot de yrkesskadade, såvitt ankommer på den lagstiftning som gäller vid tidpunkten för skadans inträffande. Å andra sidan lider systemet av en viss stelhet i det att ersättningen är fastlåst vid penningvärdet när ersättningen bestäms.

I detta sammanhang kan påpekas, att man vid uppskrivning fr. o. m. åren 1956 och 1963 av vissa äldre yrkesskadeersättningar inte ansett sig böra tillämpa kapitaltäckningssystemet. De uppkomna merkostnaderna har i stället täckts genom uttag från det arbetsgivarkollektiv, som är pliktigt teckna yrkesskadeersättning det år denna merkostnad utgår. Här har fördelningsmetoden kommit till användning.

Med utgångspunkt från att en viss proportionalitet föreligger mellan yrkesskadekostnaderna och de avlöningssummor arbetsgivarna utbetalar, bestäms försäkringsavgiften såsom en procentsats, s. k. premiesats, av avlöningssumman. Enär sjukpenning- och livränteersättningarna beräknas på maximerade ersättningsunderlag, uttas försäkringsavgift inte på avlöningsbelopp utöver en viss nivå.

Premiesatsen varierar alltefter den skaderisk, som bedöms föreligga inom olika näringsgrenar. Sedan tidigare en relativt långtgående uppspaltning av näringsgrenarna tillämpats, har RFV numera infört ett mera förenklat system, som väsentligen bygger på en internationell industrinomenklatur. Indelningen omfattar totalt 123 specificerade grupper. Samtidigt har man övergått till ett mera schablonmässigt förfaringssätt vid den praktiska tillämpningen av klassificeringarna. Vissa — i regel större — företag specialtarifferas med hänsyn till för dem rådande riskförhållanden. Antalet specialtarifferade arbetsgivare hos RFV har successivt nedgått till omkring 230 (år 1966) och avses att ytterligare reduceras.

Premiesatserna inom de olika näringsgrenarna bestäms huvudsakligen på grund av statistiska data rörande yrkesskadefrekvens m. m., därvid den allmänna premienivån anpassas till försäkringsinrättningens ekonomiska ställning. En hela det svenska näringslivet omfattande yrkesskade-statistik utarbetas årligen av RFV. Statistiken tjänar även till ledning för socialförsäkringsbolagen. Genom det bidrag dessa har att lämna till bl. a. RFV:s verksamhet bidrar de avsevärt till framställningskostnaderna för yrkesskadestatistiken. På grund av att det statistiska underlaget blir tillgängligt jämförelsevis sent kan den färdiga statistiken föreligga först flera år efter skadeårets utgång. Den av RFV upprättade yrkesskadestatistiken har betydelse även för arbetarskyddsverksamheten.

RFV har för yrkesskadeutredningens räkning verkställt en utredning angående yrkesskadeersättningens finansiering. Från denna utredning har

Tabell, utvisande dels fördelning av antal företag och lönesummor efter tillämpad premiesats vid obligatorisk yrkesskadeförsäkring i RFA under år 1960, dels för varje premiesatsintervall påförda avgiftsbelopp för denna försäkring (exkl. tilläggsavgift) samt den ändring av dessa avgiftsbelopp (+ eller -), som en omräkning efter medelpremiesats (0,283 %) skulle föranleda. Arbetsgivare med självrisk ej medräknade.

(1) Premiesats, %		(2) Antal företag	(3) Lönesumma, kr		(4) Påförd yrkesskade- premie, kr		(5) Yrkesskadepremie efter medelpremiesats (0,283 %) kr		(6) Skillnad (5)—(4)		
minst	mindre än		totalt	per företag	totalt	per företag	totalt	per företag	totalt	per företag	
0,10	0,10	72 967	3 225 774 300	44 209	2 698 437	37	9 116 017	125	6 417 580	+	88
0,20	0,20	74 041	3 120 756 600	42 149	4 424 720	60	8 819 227	119	4 394 507	+	59
0,30	0,30	47 961	2 210 733 300	46 094	5 771 777	120	6 247 608	130	475 831	+	10
0,30	0,40	332	348 655 700	1 050 168	1 238 010	3 729	985 278	2 968	252 732	—	761
0,40	0,50	2 230	557 764 300	250 118	2 500 598	1 121	1 576 217	707	924 381	—	414
0,50	0,60	69 549	609 884 400	8 754	3 268 744	47	1 723 509	25	1 545 235	—	22
0,60	0,70	20 413	999 189 200	48 949	6 307 483	309	2 823 693	138	3 483 790	—	171
0,70	0,80	3 813	494 155 500	129 598	3 758 092	985	1 396 465	366	2 361 627	—	619
0,80	0,90	456	136 990 300	300 417	1 191 941	2 614	387 126	849	804 815	—	1 765
0,90	1,00	35	64 160 600	1 833 160	591 225	16 892	181 306	5 180	409 919	—	11 712
1,00	1,10	1 283	91 086 900	70 995	939 968	733	257 405	201	682 563	—	532
1,10	1,20	359	54 368 300	151 444	648 906	1 808	153 638	428	495 268	—	1 380
1,20	1,20	307	32 561 400	106 063	482 986	1 573	91 961	299	391 025	—	1 274
Samtliga		293 746	11 946 120 800	40 668	33 822 887	115	33 759 450	115	63 437	—	

hämtats den i detta avsnitt redovisade tabellen. Av särskilt intresse i denna är den ökning resp. minskning av försäkringsavgiften, som i genomsnitt skulle uppkommit per arbetsgivare inom varje premieintervall, om man i stället för faktiskt tillämpade premiesatser hade för alla arbetsgivare använt den genomsnittliga premiesatsen 0,283 procent. Tabellen visar att huvudparten av de »små» arbetsgivarna debiterats efter låga premiesatser och att alltså de flesta av dem får en avgiftsökning vid debitering efter medelpremiesats, fast ökningen per arbetsgivare i genomsnitt blir relativt liten. Å andra sidan får en hel del större företag avgiftsminskning.

C. Fondbildningen

Yrkesskadeersättningar till invalider och efterlevande utgör den mest tyngande utgiftsposten för yrkesskadeförsäkringen. Kostnaden för dessa ersättningar uppgick exempelvis för några år sedan till omkring 85 procent av samtliga försäkringskostnader. Tillsammans med kostnaderna för sjukpenning och annan dagsersättning utgjorde procenttalet omkring 97. Dessa siffror torde alltjämt vara representativa.

Sedan det akuta skedet av en yrkesskada avklingat, och denna nått stadiet för en definitiv livränta — vilket i allmänhet torde vara fallet inom något eller några år — händer det mera sällan, att sådana ändringar inträder i de förhållanden, vilka var avgörande för ersättningsbeslutet, att någon jämkning av den en gång tillerkända livräntan äger rum. De principer, som skall ligga till grund för beräkningarna av storleken av de erforderliga medelsavsättningarna, när det gäller livräntorna, måste vara av väsentlig betydelse för försäkringsinrättningarna.

Dessa principer, de s. k. grunderna, bestäms av Kungl. Maj:t, då det är fråga om beräkning av försäkringsavgifter och premiereserv för försäkringar i RFV.

I Kungl. brev den 23 december 1932 lämnades RFV direktiv om vilka antaganden som skulle gälla beträffande räntefot, dödlighetsintensitet för livräntetagare, reaktiveringssannolikhet för invalider samt omgiftessannolikhet för änkor som uppbär livränta. Räntefotsantagandet bestämdes genom Kungl. brev den 22 september 1938 till 2½ procent.

Bestämmelserna i nämnda båda Kungl. brev förklarades den 21 januari 1955 skola beträffande YFL gälla fr. o. m. den 1 januari 1955 och tills vidare.

RFV:s försäkringsavgifter ingår till en fond, yrkesskadeförsäkringsfonden, för vars förvaltning gäller ett särskilt reglemente (SFS 1961:265). Reglementet innehåller bl. a. föreskrifter angående placering av fondens medel.

Kostnaderna för RFV i anledning av inträffade yrkesskador täcks av fondens medel. Som en dominerande post uppträder i fondens balansräkning livräntereserven, vilken avser att trygga utgivandet av tillerkända livräntor. En annan post är den s. k. ersättningsreserven, vilken huvudsakligen

är bildad av uppskattade kapitalvärden på vid årets slut ännu ej beslutade livräntor men även av förväntade kostnader av annat slag för dittills inträffade skador, kända som okända. Yrkesskadeförsäkringsfondens balansräkning visade per den 31 december 1964 en omslutning av 631 milj. kr.

De ömsesidiga socialförsäkringsbolagen är för sin försäkringsverksamhet underkastade bestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse. Enligt dessa bestämmelser har bolag att i balansräkningen under posten försäkringsfond uppta värdet balansdagen av bolagets ansvarighet på grund av löpande försäkringar (premiereserv) och inträffade försäkringsfall (ersättningsreserv), dvs. bolagen skall ha avsatt erforderliga medel för att infria sina förpliktelser beträffande såväl redan beviljade ersättningar som beträffande sådana som hänför sig till balansåret men ännu inte kunnat bestämmas.

I fråga om bolagens livränteförsäkring gäller särskilda grunder, utfärdade av bolagens tillsynsmyndighet, Försäkringsinspektionen. De nu gällande grunderna, som började tillämpas den 1 januari 1960 med en successiv övergångstid av 10 år, föreskriver de antaganden som skall gälla rörande räntintensitet, dödlighet, reaktivering och omgiftessannolikheten för efterlevande änka ävensom rörande framtida omkostnader. Antagandena avviker något från dem som gäller för RFV.

Enligt uppgift från Försäkringsinspektionen slutade socialförsäkringsbolagens sammanlagda balansräkningar för år 1964 på drygt 608 milj. kr.

D. Debitering och uppbörd

I fråga om tid och sätt att erlägga försäkringsavgift till socialförsäkringsbolagen har dessa frihet att ordna förfarandet som de finner lämpligt. Samtliga för bolagen gällande bolagsordningar innehåller, att delägarna under löpande kalenderår har att erlägga provisoriskt beräknade försäkringsavgifter och att reglering sedermera sker efter årets slut.

De tillägg socialförsäkringsbolagen har att utta på grund av 1955 års omregleringslag (SFS 1955:469) och lagen den 6 juni 1962 om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m. (SFS 1962:303) redovisas med ett avräkningsförfarande till en särskild omregleringskassa, som förvaltas av RFV (SFS 1955:596).

Avgift från arbetsgivare för obligatorisk försäkring i RFV enligt YFL ingår i den arbetsgivaravgift, som debiteras och uppbärs enligt förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring m. m. Arbetsgivaravgiften innefattar även arbetsgivarens avgift enligt AFL, tilläggsavgift enligt YFL, avgiftstillägg jämlikt 1955 års omregleringslag och 1962 års förhöjningslag samt — i förekommande fall — byggnadsforskningsavgift.

För frivillig försäkring i RFV enligt YFL uppbärs avgift i den ordning verket bestämmer.

Arbetsgivaravgift grundas på ett särskilt avgiftsunderlag. Detta bestäms av RFV på grundval av material, som erhålls från den arbetsgivaruppgift som före utgången av januari månad skall lämnas av arbetsgivare vilken under näst föregående kalenderår (utgiftsåret) utgett lön med minst 300 kr. till hos honom anställd arbetstagare.

Debitering och uppbörd av arbetsgivaravgift, som till sitt belopp beräknas av RFV, sker på i regel olika sätt om beloppet uppgår till högst 1 000 kr. eller överstiger nämnda belopp.

I förra fallet påförs arbetsgivaren avgiften i samband med slutlig skatt i enlighet med vad som stadgas i uppbördsförordningen. RFV skall, när det gäller Stockholm, före den 1 augusti och i övrigt före den 1 september under året näst efter utgiftsåret lämna vederbörande lokala skattemyndighet uppgift om de arbetsgivaravgifter som skall påföras. Verket äger för varje år från vederbörlig inkomsttitel i riksstaten tillgodoföra sig ett belopp, motsvarande arbetsgivaravgifternas summa minskad med vad som enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder kan beräknas bli avskrivet på grund av bristande betalning. De skattedebiterade arbetsgivaravgifterna ställs till verkets förfogande ungefär ett år efter utgiftsårets utgång. Avskrivning har i hittillsvarande tillämpning skett med en halv procent av avgifternas totalbelopp.

Om arbetsgivaravgiften överstiger 1 000 kr., debiteras och utkrävs den genom RFV:s försorg. Arbetsgivaren har i detta fall att betala preliminär avgift under utgiftsåret. Efter dettas utgång fastställs den slutliga avgiften, varvid den preliminärt erlagda avgiften går i avräkning på den slutliga. Eventuellt överskjutande belopp gottskrivs arbetsgivaren.

2. Den allmänna försäkringens finansiering

Liksom den allmänna försäkringens förmånssida formats efter de tre olika grenarna, sjuk-, folkpensions- och tilläggs pensionsförsäkringarna, företer debiteringssidan en motsvarande uppdelning. Denna heterogenitet har sin orsak i de olika försäkringsgrenarnas historiska bakgrund och i den variation som — på sätt framgår av föregående kapitel — föreligger i fråga om de allmänna försäkringskassornas rättsliga ställning i socialförsäkringens olika grenar.

Till kostnaderna för *sjukförsäringen* bidrar staten, arbetsgivarna samt de försäkrade själva.

Statsbidraget utgör fr. o. m. den 1 januari 1967 40 procent av den allmänna försäkringskassans utgifter för sjukvårdersättning — dock ej för sjukhusvård i riket — grundsjukpenning, barntillägg samt moderskapspenning.

Arbetsgivares bidrag uppgår likaledes fr. o. m. den 1 januari 1967 till 2,6 procent — gällande procentsats är 1,5 — å summan av vad han under

året utgett som lön i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad till arbetstagare hos honom eller till sådan med vilken likställighetsavtal träffats. Arbetstagares ersättning, som överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet, tas ej i beräkning, ej heller medräknas sådan arbetstagare vars lön under året understiger 300 kr. Vidare bortses från arbetstagare, som inte är obligatoriskt försäkrade enligt YFL.

Av arbetsgivarbidraget skall 0,7 procent användas för kassornas utgifter för sjukvårdsersättning (inklusive läkemedelskostnader) och 1,9 procent för utgifterna för tilläggsjukpenning i vad de belöper på inkomst av anställning. Fördelningen av medlen mellan kassorna sker i förhållande till deras utgifter för vartdera ändamålet under året.

Kassas övriga utgifter för sjukförsäkringen uttas av de försäkrade. Dessa har att erlägga s. k. sjukförsäkringsavgift, för vilken gäller olika normer i vad den avser kassas utgifter för sjukvårdsersättning (inbegripet läkemedelskostnader), för grundsjukpenning jämte barntillägg och moderskapspenning samt för tilläggsjukpenning. Avvägningen av avgifterna för de olika ändamålen skall ske så att de jämte andra tillgängliga medel förslår till bestridande av utgifterna för resp. ändamål ävensom till förvaltningskostnader och erforderlig fondering. Sjukförsäkringsavgiften fastställs av RFV.

Kostnaderna för *folkpensioneringen* bestrids genom bidrag från de enskilda och kommunerna samt i övrigt av staten. Med vissa undantag har enskild att erlägga folkpensionsavgift för år, då för honom beräknats till statlig inkomstskatt taxerad inkomst, om han vid utgången av detta år fyllt minst 18 och högst 66 år, om han varit i riket mantalsskriven för året näst före taxeringsåret samt han vid tidpunkten för tryckningen av stamme till inkomstlängd för taxeringsåret varit svensk medborgare.

I fråga om arbetstagare i allmän eller enskild tjänst betalas kostnaderna för *tilläggs pensioneringen* helt av arbetsgivarna. Avgifterna utgår efter en procentsats, som fastställs av Kungl. Maj:t och riksdagen och som skall vara så avvägd, att avgifterna jämte andra tillgängliga medel förslår till på denna försäkringsgren ankommande utgifter, förvaltningskostnader och erforderlig fondering. Förslag till procentsats framläggs vart femte år av RFV. De för åren 1966, 1967, 1968 och 1969 fastställda satserna är resp. 8, 8,5, 9 och 9,5.

Avgifter till tilläggs pensionsförsäkringen ingår till en fond, allmänna pensionsfonden, som svarar för kostnaderna för denna försäkring.

Med bortseende från arbetstagare, vars lön under året inte uppgått till 300 kr., beräknas arbetsgivares avgift till tilläggs pensioneringen som regel på vad han utgett som lön i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad till anställda arbetstagare, sedan från den erhållna summan dragits dels ett belopp motsvarande det vid årets ingång gällande basbeloppet, multiplicerat med det beräknade genomsnittliga antalet arbetstagare hos arbets-

givaren under året, dels för varje arbetstagare den del av lönen, som för år räknat överstiger sju och en halv gånger basbeloppet. Helårsanställd arbetstagare med full arbetstid räknas därvid som en arbetstagare och sådan som varit anställd i mindre omfattning medräknas i motsvarande mån. Arbetstagare, som vid årets ingång fyllt 65 år, medräknas ej men väl arbetstagare, som ännu ej uppnått 16 års ålder. Vidare skall bortses från arbetstagare i sådana fall då lönen enligt särskild bestämmelse i AFL (11 kap. 2 § sista st.) inte räknas som inkomst av anställning eller då densamma avser arbete utom riket och arbetstagaren inte är svensk medborgare eller mantalsskriven härstädes.

Med hänsyn till att ombordanställda å fartyg i sjömansskattepliktig fart i viss utsträckning utgörs av utlänningar, som inte omfattas av den svenska allmänna försäkringen, utgår avgifterna för denna försäkring efter lägre procentsatser än de eljest fastställda. För personal, som erlägger sjömansskatt, har redare således att för år 1966 erlägga avgift till sjukförsäkringen efter en procentsats av 0,96 och till försäkringen för tilläggs pension efter en procentsats av 5,10 (SFS 1965: 553).

3. Utredningen

A. Allmänna synpunkter

I fråga om socialförsäkringens finansiering gäller — liksom beträffande försäkringsskyddets innehåll — en betydande skillnad mellan yrkesskadeförsäkringen samt den allmänna försäkringen. Inom den allmänna försäkringen skiljer sig metoden för medelanskaffningen, när det gäller sjukdomstid och tiden därefter. I senare fallet — alltså beträffande folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen — följer medelstillflödet olika vägar.

Innan utredningen går vidare in på hithörande spörsmål vill utredningen erinra om att frågan om socialförsäkringens finansiering behandlats i allmänna skatteberedningens betänkande Nytt skattesystem (SOU 1964: 25). Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 januari 1965 har tillsatts en utredning med uppgift att överse allmänna skatteberedningens förslag angående socialförsäkringsavgifter och indirekt beskattning samt därmed sammanhängande frågor. I vad mån det härigenom kan bli några ändringar i gällande finansieringsbestämmelser på detta område undandrar sig utredningens bedömande. Utredningen har därför att vid sina överväganden utgå från nuvarande bestämmelser.

En ledande princip i fråga om yrkesskadeförsäkringen har varit att *kostnaderna för försäkringen ansetts böra åvila arbetsgivarna*, vilka haft att svara för dessa kostnader genom att erlägga försäkringsavgifter. Införandet

av ett yrkesskadeskydd med det innehåll och den administrering som utredningen förordat bör ej innebära att denna princip frångås.

Beträffande *metoden för försäkringspremiernas bestämmande* gäller nu inom yrkesskadeförsäkringen — traditionsenligt — att premierna beräknas efter försäkringstekniska grunder med hänsyn till arbetets farlighet i allmänhet och de särskilda förhållanden under vilka det bedrivs. Orsaken härtill har varit att man velat låta de olika grenarna inom produktionen såvitt möjligt svara för kostnaderna inom vederbörande gren. En verksamhet med låg yrkesskadefrekvens skall alltså erlägga en premie, avpassad efter denna frekvens, och inte betungas genom att delta i risktäckningen också för verksamheter med högt yrkesskadetal. Man har även ansett att ett system med varierande premier kan stimulera arbetsgivare att vidta olika åtgärder för att nedbringa yrkesskadefrekvensen och därigenom få lägre premier. Systemet skulle därför vara värdefullt ur arbetarskyddssynpunkt.

Den ifrågakvarande metoden för premiesättningen kräver en jämförelsevis långt driven individualisering av premiesättningen och förutsätter en relativt omfattande och personalkrävande statistik. Premiernas storlek inom yrkesskadeförsäkringen framgår av den förut redovisade tabellen. Premierna varierar från delar av promille till något över en procent av utbetalda löner inom vissa gränser. Den genomsnittliga premiesatsen inom RFA var år 1960 0,283 procent.

Inom den allmänna försäkringen utgår premierna efter enhetliga grunder, oberoende av hur förhållandena gestaltar sig inom det yrke eller den bransch där den försäkrade arbetstagaren har sitt arbete. Detta gäller såväl sjukförsäkringen som tilläggs pensioneringen.

Från början fastställdes premiesatsen inom tilläggs pensioneringen till 3 procent av en på visst sätt beräknad lönesumma. Arbetsgivaravgiften har därefter årligen stigit och utgör 8 procent för år 1966 och kommer att bli 8,5, 9 och 9,5 procent för åren 1967, 1968 resp. 1969.

För år 1965 utgjorde arbetsgivarnas samlade avgifter till den allmänna försäkringens tilläggs pension (exklusive staten) omkring 2 600 milj. kr. och deras samlade avgifter till den allmänna sjukförsäkringen till 600 milj. kr., medan avgifterna till yrkesskadeförsäkringen utgjorde omkring 100 milj. kr. Genom det ökade premieuttaget inom tilläggs pensioneringen och efter genomförandet av 1966 års reform på sjukförsäkringens område — medförande en årlig kostnadsökning för arbetsgivar kollektivet på över 600 milj. kr. — kan man, grovt räknat, uppskatta det belopp, arbetsgivarna tagna som enhet har att tillföra den allmänna försäkringen, till närmare fyrtio gånger det belopp de har att erlägga i premier för yrkesskadeförsäkringen.

Utredningen har, på sätt framgår av den tidigare redogörelsen, förordat en integration av yrkesskadeskyddet i den allmänna försäkringen. Med en

sådan utformning av yrkesskadeskyddet anser utredningen det ej rimligt att bibehålla ett starkt differentierat premiesystem för försäkringsskyddet vid yrkesskada. Premierna för yrkesskadeskyddet blir ju helt obetydliga i förhållande till den allmänna försäkringens efter schablonmässiga grunder uttagna enhetliga premier. Ett enhetligt premiesystem har uppenbara fördelar ur debiterings- och uppbördssynpunkt. Den mycket måttliga uppjustering av premieuttaget, som en enhetlig premie för yrkesskadeskyddet i vissa fall kan innebära, synes ej behöva väcka opposition. Inte heller torde betänkligheterna ur arbetarskyddssynpunkt böra överdrivas. Ett motsvarande spörsmål diskuterades ingående när yrkesskadeförsäkringen och den allmänna sjukförsäkringen på sin tid samordnades. Statsmakternas ståndpunktstagande blev då att invändningen i detta hänseende avvisades. Slutligen tillkommer att det i fortsättningen ej blir någon premiekonkurrens mellan olika försäkringsinrättningar. Härigenom elimineras också en av grunderna för ett differentierat premiesystem.

Utredningen förordar sålunda ett enhetligt premiesystem för det nya försäkringsskyddet vid yrkesskada. Härvidlag förbiser ej utredningen att det nuvarande omfattande statistikarbetet inom yrkesskadeförsäkringen, som i fortsättningen blir obehövt för premiesättningsändamål, har sin betydelse ur arbetarskyddssynpunkt. Detta är emellertid ett följdspörsmål, som utredningen förutsätter få tas upp i annat sammanhang.

Vad angår frågan om *spridningen av ansvaret för kostnaderna* har den ledande tankegången för finansieringen av den nuvarande yrkesskadeförsäkringen varit, att de för ett visst år inflytande premierna skall täcka försäkringens utgifter i anledning av de yrkesskador som inträffar just det året. Eftersom en yrkesskadad vid invaliditetstillstånd kan bli berättigad till livslånga ersättningar, måste emellertid premieintäkterna avpassas så att de också medger erforderliga avsättningar härför. En avsevärd fondbildning krävs. Beträffande den hittillsvarande olycksfalls- och yrkesskadeförsäkringen överstiger denna 1 200 milj. kr. Fondavsättningen baseras på de författningsföreskrifter som gäller det år yrkesskadan inträffar. För sedermera författningsmässigt bestämda utvidgningar av förmånerna finns inte utrymme inom den redan gjorda fonderingen, utan medel härför måste tillföras försäkringen på annat sätt.

Om man ser den framtida yrkesskadeförsäkringen i belysning av den allmänna försäkringen intresserar mest finansieringen av tilläggspensioneringen. Beträffande denna har man bestämt sig för en modifierad fördelningsmetod. Huvuddelen av kostnaderna för tilläggspensionerna för ett visst år uttas från dem som är arbetsgivare under det året. Även med en sådan metod har emellertid en viss fondbildning ansetts önskvärd för att möta katastrofsituationer och även åstadkomma en viss utjämning mellan olika årsklasser av arbetsgivare. Av andra skäl har emellertid omfattningen

av fondbildningen getts större proportioner än som varit erforderligt vid en jämförelsevis renodlad fördelningsmetod.

En jämförelse mellan det inom yrkesskadeförsäkringen tillämpade systemet, kapitaltäckningssystemet, och den inom tilläggspensioneringen tillämpade fördelningsmetoden ger bl. a. vid handen följande.

Kapitaltäckningssystemet garanterar, att det vid varje tillfälle finns medel avsatta för infriande av de förpliktelser, som åvilas försäkringen i enlighet med bestämmelserna vid skadans inträffande. Under förutsättning av arbetsgivarkollektivets solvens är förhållandet detsamma även vid en tillämpning av fördelningsmetoden. Är i senare fallet kollektivet tillräckligt stort — och så måste enligt utredningens mening anses vara förhållandet när det innesluter alla landets arbetsgivare — föreligger garanti för att de erforderliga medlen kommer att finnas till förfogande.

Genom att använda kapitaltäckningssystemet har man låst fast medelstillsgången vid de förmåner och — åtminstone i stort — det penningvärde, som råder det år fonderingen för fallet i fråga görs. Rättigheten saknar härigenom i princip värdebeständighet. Vill man kompensera de skadade för förmånernas eventuellt minskade värde, krävs tillskott exempelvis från staten eller genom ytterligare utdebiteringar från försäkringstagarna. Den lagstiftning, som i så fall är erforderlig för att nå syftet, måste för ersättningstagarna medföra ojämnheter i de förmåner som kanske är deras enda inkomstkälla.

Annorlunda ter sig i ett sådant fall bilden om i stället fördelningsmetoden kommer i tillämpning såsom skett inom tilläggspensioneringen, där anpassningen efter det aktuella basbeloppet ger följsamhet till konsumentprisindex. I den mån detta index undergår förändring av viss storleksgrad påverkas basbeloppet, varigenom i sin tur tilläggspensionernas belopp förändras. De tillerkända ersättningarna behåller härigenom sin köpkraft.

Med kapitaltäckningssystemet följer en avsevärd fondbildning. Detta system kräver ett jämförelsevis lika premieuttag redan från första tillämpningsåret. Om man för finansieringen önskar övergå från ett kapitaltäckningssystem till en fördelningsmetod innebär detta finansiellt inga svårigheter, eftersom täckning i princip finns för de tidigare åtagandena. En motsatt övergång måste däremot vara förenad med stora ekonomiska problem.

Till sin princip erfordrar en fördelningsmetod inte någon fondbildning. Som tidigare nämnts bör dock lämpligen viss fonduppläggning ske. Denna bör dock inte få större proportioner utan endast trygga för situationer med oproportionerliga påfrestningar på försäkringens ekonomi. Metoden kräver i sitt tidigare skede ett lägre premieuttag än i ett senare.

En skillnad mellan kapitaltäckningssystemet och fördelningsmetoden som bör framhållas är att kapitaltäckningssystemet kräver en omfattande statistik och tvingar till antaganden beträffande åtskilliga faktorer i fråga om

förhållanden långt fram i tiden. Även fördelningsmetoden förutsätter viss statistikföring. Denna statistik torde dock kunna inskränkas till att främst tjäna den aktuella situationen och dess närmaste framtid. Den kan ges jämförelsevis små proportioner.

Utredningens slutsats blir att det fortsatta försäkringsskyddet vid yrkesskada skall finansieras enligt fördelningsmetoden.

Debitering och uppbörd av de avgifter, med vilka yrkesskadeskyddet skall finansieras, bör enligt utredningens mening infogas i den allmänna försäkringens debiterings- och uppbördssystem.

Slutligen skall i detta avsnitt beröras ett särskilt spörsmål. Enligt gällande yrkesskadeförsäkringslag (YFL 25 § och 38 § 2 st.) har arbetsgivare möjlighet att själv stå den ekonomiska risken för de ersättningar som försäkringsinrättning har att utge vid yrkesskada. *Självrisk* kan vara total, dvs. avse samtliga ersättningar enligt lagen, eller partiell, dvs. avse endast en del av dessa. Arbetsgivaren skall i dylika fall hos försäkringsinrättningen avlämna en förbindelse att i förekommande utsträckning utge ersättning enligt lagen och äger då erhålla motsvarande nedsättning i försäkringsavgiften under förutsättning att, där så anses erforderligt, säkerhet ställs för ersättningens utgivande. Vid total självrisk befrias arbetsgivaren sålunda från hela försäkringsavgiften. Arbetsgivaren är dock i samtliga fall skyldig att betala helt förvaltningsbidrag. Arbetsgivaren har därefter att enligt sitt åtagande själv betala ut ersättningen. Ersättningsbeloppen bestäms emellertid även i dessa fall av försäkringsinrättningen, som också i sista hand är ansvarig för att ersättningen kommer vederbörande till godo.

Möjligheten att stå hel självrisk har utnyttjats av ett antal större kommuner samt en del storföretag.

Med den utformning som utredningens förslag erhållit finns ej utrymme för några särskilda självriskbestämmelser avseende yrkesskadeskyddet. Enligt reglerna i 2 kap. 7 § AFL finns emellertid möjlighet för kommuner och enskilda arbetsgivare att mot gottgörelse själv i viss utsträckning svara för sjukvårdsersättningen. Vidare gör bestämmelserna i 3 kap. 16 § AFL det möjligt för arbetsgivare att själv utge sjuklön med rätt för arbetsgivaren att i den sjukes ställe uppbära denne tillkommande sjukpenningförmåner och barntillägg. Ifrågavarande lagregler gäller naturligen även för yrkesskadeskyddets del.

B. Sjukvårdsersättning och sjukpenning

Inledningsvis vill utredningen framhålla att utredningen grundat sina beräkningar av yrkesskadeskyddets framtida kostnader — i den mån de är

bundna till basbeloppet — på basbeloppet för juli månad 1966, eller 5 500 kr.

Merkostnaderna för den allmänna försäkringen genom att den får svara även för försäkringskyddet vid yrkesskada är svåra att exakt uppställa. Kostnaderna för den allmänna sjukförsäkringens del bör emellertid av allt att döma bli förhållandevis blygsamma. De merkostnader, som den föreslagna reformen innebär för sjukförsäkringen, hänför sig i huvudsak till följande poster:

1) merkostnader för sjukvårdersättning under nuvarande samordnings-tid till personer, som inte är omfattade av sjukförsäkringen enligt AFL;

2) merkostnader för sjukpenning under den nuvarande samordnings-tiden till personer, som inte är omfattade av sjukförsäkringen enligt AFL eller som inte är placerade i sjukpenningklass enligt denna lag;

3) kostnader för sjukvårdersättning efter den nuvarande samordnings-tidens utgång;

4) kostnader för sjukpenning efter den nuvarande samordningstidens utgång;

5) merkostnader för tandläkarvård till följd av att sådan vård, inklusive därav föranledda resor, ersätts i princip fullt ut vid yrkesskada; och

6) merkostnader för sjukvård utom riket till följd av att sådan vård, inklusive läkarintyg, läkemedel och resor, ersätts i princip fullt ut vid yrkesskada.

Vid en uppskattning av vad nämnda merkostnader kan få för konsekvenser för den allmänna sjukförsäkringens finansiering har utredningen ansett sig böra hämta ledning i den av RFV upprättade kostnadsstatistiken beträffande yrkesskador, vilka helt eller delvis reglerats av de olika försäkringsinrättningarna. Enligt denna statistik, som hänför sig till 1960-talets början, uppgick de sammanlagda årliga kostnaderna för ersättning avseende sjukdomstid till i runt tal 14 milj. kr. (exklusive statsskador). Om man härjämte beaktar skedda lönestegringar samt de förbättringar i fråga om sjukförsäkringsförmånerna som därefter genomförts vid olika tillfällen — senast år 1966 — och tillika tar behörig hänsyn till den ökning i de allmänna försäkringskassornas administrationskostnader som ägt rum under senare år, finner utredningen ifrågavarande årliga merkostnader kunna uppskattas till omkring 20 milj. kr.

En metod att tillgodoföra försäkringskassorna detta belopp är att höja tillskottet av arbetsgivaravgifter. Av prop. 1966:113 med förslag till förbättrad sjukpenningförsäkring framgår att, om man vid fastställandet av avgiftsunderlaget för arbetsgivarnas avgifter till sjukförsäkringen tar hänsyn till lönedelar upp till 39 750 kr. — motsvarande övre gränsen för avgiftsuttaget för sjukförsäkringen vid ett basbelopp av 5 300 kr. — en procent av avgiftsunderlaget kan beräknas ge 500 milj. kr. Senare har visserligen basbeloppet stigit till 5 500 kr. och övre gränsen för avgiftsuttaget blivit 41 250 kr. Detta torde dock i detta sammanhang ej betyda så mycket.

En täckning av den allmänna sjukförsäkringens merutgifter för yrkes skadeskyddet skulle i enlighet med det anförda fordra en höjning av procentsatsen för arbetsgivaravgiften i sjukförsäkringen med 0,04 ($0,04 \times 500 = 20$). Därest en sådan höjning genomförs, bör den lämpligen läggas på den del som går till utgifterna för arbetstagarnas tilläggsjukpenning, som fr. o. m. den 1 januari 1967 utgör 1,9 procentenheter. Den kommer därigenom att tillgodoföras försäkringskassorna i förhållande till deras utgifter för tilläggsjukpenningen. En sådan fördelningsgrund torde i allt väsentligt överensstämma med hur merkostnaderna för yrkesskadeskyddet fördelar sig mellan de olika kassorna.

Emellertid är utredningen tveksam huruvida det finns anledning att i detta sammanhang vidta någon isolerad höjning av procentsatsen för arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen med några få hundradelar. Genom 1966 års sjukförsäkringsreform höjs procentsatsen fr. o. m. den 1 januari 1967 från 1,5 till 2,6. Denna senare procentsats är avsedd att täcka en arbetsgivarkostnad på i runt tal 1 300 milj. kr.

I sakens natur ligger att kostnadsberäkningar av ifrågavarande slag måste vara förenade med vissa osäkerhetsmoment. Utredningen finner det ej osannolikt att de 20 milj. kr. i merkostnader som det förändrade yrkesskadeskyddet skulle medföra för sjukförsäkringen ryms i arbetsgivarnas beräknade totalkostnader för sjukförsäkringen. Utredningen anser ej att arbetsgivarnas kostnad för yrkesskadeskyddet skall övervältras på andra, men utredningen anser att man ej nu bör göra någon isolerad, i några få hundradelar av en procent bestämd förhöjning av avgiftsuttaget utan att man i stället bör avvakta utfallet av de gjorda kostnadsberäkningarna rörande den allmänna sjukförsäkringen innan man tar ställning till frågan huruvida utredningens förslag rörande sjukförsäkringens yrkesskadeskydd behöver föranleda någon uppjustering av avgiftsuttaget från arbetsgivarna.

C. Pensioner och särskilda yrkesskadeförmåner

Utredningen vill till en början erinra om vad utredningen inledningsvis anført under B. här ovan.

För folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen uppstår i huvudsak följande merkostnader, då dessa försäkringsgrenar övertar ansvaret för invalidskyddet vid yrkesskada:

- 1) merkostnader för att pensionerna i fortsättningen kommer att i yrkesskadefall utgå fullt ut, dvs. utan avdrag för någon yrkesskadelivränta;
- 2) merkostnader för att pensioner vid lägre invaliditetsgrader än 50 procent kommer att utgå vid yrkesskada;
- 3) merkostnader för att pension till den som på grund av yrkesskada fått sin arbetsförmåga nedsatt med minst hälften men med mindre än två

tredjedelar skall utgå med hälften i stället för en tredjedel av hel förtidspension;

4) merkostnader för gynnsammare beräkningsgrunder för tilläggspension vid yrkesskada (reglerna om yrkesskadepoäng, minimipoäng m. m.) än i övriga fall; och

5) merkostnader för särskilda yrkesskadeförmåner, såsom särskilda hjälpmedel, yrkesskadepenning och begravningshjälp.

Av de nämnda posterna berör 1)–3) både folkpensioneringen och försäkringen för tilläggspension, medan posterna 4) och 5) gäller endast den sistnämnda försäkringsgrenen. Beträffande merkostnaderna under 1) kan förutsättas att de i huvudsak kommer att drabba försäkringen för tilläggspension, eftersom de som träffas av yrkesskada efter år 1967 kan förutsättas i regel ha ett ganska väl utbyggt skydd från tilläggspensioneringen och avdrag för yrkesskadelivränta enligt nuvarande regler i första hand skall göras på tilläggspension. Merkostnaderna under 2) och 3) kommer däremot att till stor del falla även på folkpensioneringen. Dessa båda kostnadsposter är emellertid totalt sett inte särskilt betydande.

Den stora svårigheten vid beräkningen av de framtida *merkostnaderna för folkpensioneringen* genom övertagandet av en del av yrkesskadestyddet består i ovissheten beträffande antal och svårighetsgrad av sådana yrkesskadefall som kommer att berättiga till inkomstbortfallsersättning.

I kap. VIII punkt 2) är redovisad en undersökning av i vilken utsträckning vissa yrkesskadefall, där RFV år 1963 beviljat förstagångslivränta, också beviljats sjukbidrag eller förtidspension enligt AFL. Resultatet av undersökningen — som dock var av ringa omfattning — tyder inte på någon högre frekvens av sjukbidrag eller förtidspension bland de yrkesskadade.

Utredningen har kommit fram till att man torde kunna räkna med att antalet personer, som under ett år blir berättigade till förtidspension på grund av yrkesskada, kommer att uppgå till omkring 500 och att av dessa ca 25 blir berättigade till hel förtidspension, 25 till två tredjedelar, 50 till hälften, 150 till en fjärdedel och 250 till en åttondel av hel förtidspension.

Kostnaderna under det första året efter reformens genomförande för förtidspension till de två sistnämnda grupperna blir med ett basbelopp om 5 500 kr. och med 90 procent av basbeloppet i hel förtidspension ($150 \times \frac{1}{4} \times 0,9 \times 5\,500 + 250 \times \frac{1}{8} \times 0,9 \times 5\,500 =$) drygt 340 000 kr. Denna kostnad är uteslutande att hänföra till yrkesskadestyddet. Kostnaden för folkpensioneringen på grund av att förtidspensionen vid yrkesskada i intervallen mellan hälften och två tredjedelar är hälften i stället för en tredjedel av hel förtidspension kan beräknas på följande sätt. Merkostnaden på grund av att fråga är om yrkesskada uppgår i varje enskilt fall till ($\frac{1}{2} - \frac{1}{3} =$) $\frac{1}{6}$ av hel förtidspension, och den sammanlagda merkostna-

den i denna grupp för de under det första året inträffade fallen blir följaktligen ($50 \times \frac{1}{6} \times 0,9 \times 5\,500$) eller drygt 40 000 kr.

Vissa ytterligare kostnader kommer att falla på folkpensioneringen på grund av det nya yrkesskadeskyddet, nämligen kostnader för barntillägg, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning i fall, där sådan förmån eljest inte skulle ha kunnat utgå, samt kostnader för att folkpensioner, till skillnad från vad som följer av gällande regler, inte kommer att reduceras av utgående yrkesskadelivränta. Såsom ovan framhållits skulle reduktionen på folkpensionen med oförändrade regler ha blivit av ringa omfattning, därför att reduktionen i första hand skall göras på tilläggs pensionen, som i regel kommer att vara så stor att den täcker hela reduktionsbeloppet. De nämnda ytterligare kostnaderna för folkpensioneringen kan därför uppskattas till 100 000 kr. per år för de under ett år inträffade yrkesskadefallen. Tillhopa skulle alltså de under ett år inträffade yrkesskadefallen belastas folkpensioneringen med ca ($340\,000 + 40\,000 + 100\,000 =$) 480 000 kr.

Några beaktansvärda merkostnader för folkpensioneringen i anledning av efterlevandeskyddet torde inte uppstå.

Under det första året efter reformens ikraftträdande blir det av allt att döma ännu mindre belastning på folkpensioneringen på grund av yrkesskadeskyddet än nyssnämnda belopp utvisar. Det är nämligen att räkna med att yrkesskadefallen först efter viss tid stabiliserar sig i sådan grad att de berättigar till invalidförmåner. Därför kan man våga antagandet att belastningen på folkpensioneringen först under det tredje året efter reformens ikraftträdande kommer att nå storleksordningen 480 000 kr. Under det därpå följande året kommer beloppet att fördubblas och under året därpå att tredubblas osv. Man torde kunna förutsätta att, när det nya systemet för yrkesskadeskydd nått ett stadium där antalet tillkommande pensionsfall är lika stort som antalet avgående pensionsfall, det totala antalet personer, som under ett år uppbär folkpension på grund av yrkesskada, är 20 gånger så stort som antalet personer som under det året blir berättigade till sådan pension. Folkpensioneringens merkostnad för yrkesskadeskyddet skulle följaktligen i ett sådant jämviktsläge uppgå till ca ($20 \times 480\,000 =$) 9,6 milj. kr. Det bör framhållas att detta jämviktsläge uppnås först efter en längre tid, måhända två decennier.

Det kan mot denna bakgrund ifrågasättas, om det finns starkare skäl att låta arbetsgivarna bidra till folkpensioneringens kostnader för yrkesskadeskyddet. Under de första åren efter reformen blir dessa kostnader relativt sett mycket obetydliga — ett eller annat hundratusental kronor — i synnerhet sedda i förhållande till de totala folkpensionskostnaderna, som för budgetåret 1966/67 är beräknade till i runt tal 5 400 milj. kr. Utredningen anser, att åtminstone tills vidare några särskilda bidrag från arbetsgivarna inte bör utgå till folkpensioneringens kostnader för yrkesskadeskyddet.

Anser man emellertid det oriktigt att staten bär några som helst kost-

nader för detta skydd kan önskemålet om arbetsgivarnas bidragsskyldighet tillgodoses på olika sätt. En möjlighet är att fastställa de yrkesskadeavgifter som, enligt vad närmare anges i det följande, utredningen anser arbetsgivarna skall ha skyldighet att erlägga till allmänna pensionsfonden med hänsyn även till folkpensioneringens kostnader för yrkesskadeskyddet. Från pensionsfonden kan därefter till statsverket varje år överföras en schablonmässig beräknad del av yrkesskadeavgifterna motsvarande de beräknade kostnaderna för folkpension vid yrkesskada.

Ett annat sätt att lösa detta spörsmål är att man, när anledning föreligger att ompröva arbetsgivarnas bidrag till sjukförsäkringen, ökar detta bidrag i den mån det anses betingat även för folkpensioneringens del.

Vad härefter beträffar *merkostnaderna för tilläggspensioneringen* är först och främst att märka att tilläggspensionerna i fortsättningen inte kommer att reduceras av utgående yrkesskadelivräntor. Om man fortsatt med den nu gällande ordningen, skulle tilläggspensioneringens kostnader för yrkesskadefall ha blivit relativt obetydliga på grund av nämnda reduktion. Detta kan belysas genom följande exempel. En arbetstagare, vars inkomster motsvarar 2,5 pensionspoäng och som under en följd av år tillgodoräknats denna pensionspoäng, förlorar helt arbetsförmågan genom yrkesskada. Han är då berättigad till dels förtidspension enligt AFL, som såvitt angår tilläggspensionsdelen vid basbeloppet 5 500 kr. uppgår till 8 250 kr. för år, dels till yrkesskadelivränta med 11 000 kr. för år. Jämlikt 17 kap. 2 § AFL skall tre fjärdedelar av yrkesskadelivräntan, eller 8 250 kr. avräknas från den allmänna pensionen och då i första hand från tilläggspensionen. Detta betyder att han inte erhåller någon tilläggspension. Motsvarande blir förhållandet om han är berättigad till partiell förtidspension.

Mot denna bakgrund kan hävdas, att i stort sett samtliga förtidspensioner och familjepensioner på grund av yrkesskada, som enligt utredningens förslag skall utgå från tilläggspensioneringen, blir en merkostnad för denna försäkring. Visserligen finns det fall där yrkesskadeinvaliditet redan nu medför utgifter för tilläggspensioneringen (t. ex. sådana där pensionen skall utgå på grundval av en relativt hög pensionspoäng), men dessa torde utgöra en så liten del av det totala antalet att man kan bortse från dem.

I det föregående har antagits att antalet under ett år tillkommande pensionsfall på grund av yrkesskada uppgår till 500, varav 25 blir berättigade till hel förtidspension, 25 till två tredjedelar, 50 till hälften, 150 till en fjärdedel och 250 till en åttondel av hel förtidspension. Om man vidare antar att tilläggspensionen i dessa fall genomsnittligen kommer att beräknas på grundval av 2,8 pensionspoäng, blir den sammanlagda årliga merkostnaden för tilläggspension i yrkesskadefall, som tillkommit under ett år, vid ett basbelopp av 5 500 kr. följande: $(25 + 25 \times \frac{2}{3} + 50 \times \frac{1}{2} + 150 \times \frac{1}{4} + 250 \times \frac{1}{8}) \times 2,8 \times 0,6 \times 5\,500 =$ i runt tal 1,25 milj. kr.

Antalet dödsfall i anledning av yrkesskada kan uppskattas till ca 500

per år, medan antalet efterlevande änkor eller likställda kan beräknas till ca 330 och antalet barn till ca 375, allt per år.

Med en genomsnittlig pensionspoäng för den avlidne av 2,8 och ett basbelopp av 5 500 kr. torde kostnaderna för pensioner till änkor och likställda kunna beräknas till $(330 \times 2,8 \times 5\,500 \times {}^{24}/_{100})$ ca 1,22 milj. kr.

För efterlevande barn är beräkningen av pensionen beroende av om det finns andra pensionsberättigade efter den avlidne. Om man jämför 375 barn med 200 ensamstående änkor torde kostnaderna för barnpensionerna kunna taxeras till omkring 740 000 kr. om året.

Merkostnaderna för tilläggspensioneringen kan dock inte beräknas uppgå till de angivna beloppen då efterlevandelivräntor för närvarande ej är avdragsgilla med hela beloppen. Utredningen beräknar merkostnaden till ca tre fjärdedelar eller i runt tal 1,47 milj. kr.

Till tidigare angivna kostnader för tilläggspensioneringen kommer kostnaderna för de särskilda yrkesskadeförmånerna vilka skall finansieras över nämnda försäkringsgren.

Kostnaderna för särskilda hjälpmedel blir med hänsyn till att flertalet sådana hjälpmedel tillhandahålls kostnadsfritt mycket blygsamma och kan uppskattas till högst 100 000 kr. per år.

Kostnaderna för yrkesskadepening är av flera skäl vanskliga att beräkna på förhand. Antalet personer, som årligen kommer att bli berättigade till sådan förmån, torde i stort sett komma att överensstämma med antalet varje år nytillkommande invalidlivräntor enligt YFL. Detta skulle betyda att yrkesskadepening kommer att varje år tilldelas något över 2 000 personer. Betydligt svårare är det att fastställa hur stor yrkesskadepeningen blir i genomsnitt. På grundval av erfarenheterna från den nuvarande yrkesskadeförsäkringen torde man våga anta att i genomsnitt per fall kommer att utgå uppemot 1,5 basbelopp i yrkesskadepening. Vid ett basbelopp av 5 500 kr. skulle alltså den totala kostnaden för yrkesskadepening bli $(2\,000 \times 5\,500 \times 1,5 =)$ 16,5 milj. kr.

Kostnaderna för begravningshjälp torde kunna uppskattas till ca 600 000 kr. om året $(500 \times {}^{20}/_{100} \times 5\,500)$.

Sammanlagt skulle alltså de årliga kostnaderna för särskilda yrkesskadeförmåner uppgå till $(0,1 + 16,5 + 0,6 =)$ 17,2 milj. kr.

Under det första året efter reformens ikraftträdande kommer yrkesskadskyddet att medföra relativt liten belastning på tilläggspensioneringen, beroende främst på att invaliditeter, lyten och men på grund av skadefall, som inträffar under detta år, i många fall inte stabiliserar sig förrän efter årets utgång. Först under det tredje året kan man räkna med att kostnaderna för pensioner på grund av yrkesskada och för särskilda yrkesskadeförmåner kommer att uppnå de ovan antagna beloppen eller ca $(1,25 + 1,47 + 17,2 =)$ 20 milj. kr. Den del av kostnaderna, som hänför sig till pensioner, kommer emellertid att successivt öka — till en början med ca 2,8 milj. kr. om året

men sedan i långsammare takt till dess ett jämviktsläge uppstår, då antalet nytillkommande och avgående fall balanserar. Detta kan antas inträffa efter ett par decennier och kostnaden på pensionssidan kan då uppskattas till ungefär 20 gånger den årliga kostnaden för de under ett år nytillkommande fallen, eller till $(20 \times 2,8 =)$ 56 milj. kr. Den totala belastningen på tilläggs pensioneringen skulle då i detta läge bli ca 73 milj. kr.

Integreringen av yrkesskadeskyddet i den allmänna försäkringen medför att även finansieringen av detta skydd måste nära sammanföras med finansieringen av den allmänna försäkringen i övrigt. I det föregående har förordats att några särskilda avgifter inte skall tas ut för att täcka de kostnader som reformen medför för folkpensioneringen. När det gäller merkostnaderna för tilläggs pensioneringen är en sådan anordning tänkbar att man vid fastställande av procentsatserna för avgifterna tar hänsyn även till utgifterna för yrkesskadeskyddet. Emellertid är procentsatserna för närvarande enhetliga för anställningsinkomster och inkomster av annat förvärvsarbete. De senare inkomsterna kommer i regel inte att täckas av yrkesskadeskyddet. Det har därför inte bedömts såsom rimligt att förhöja procentsatsen även för de avgifter som avser inkomster av annat förvärvsarbete.

Utredningen vill förorda den lösningen att på inkomst av anställning uttas ett särskilt avgiftstillägg för den del av yrkesskadeskyddet som bereds genom tilläggs pensioneringen. Detta avgiftstillägg kan lämpligen benämnas yrkesskadeavgift. Beträffande denna avgift bör så långt möjligt gälla samma regler som för arbetsgivaravgift till tilläggs pensioneringen. Den bör på så sätt kunna smälta samman med den övriga arbetsgivaravgiften till tilläggs pensioneringen.

Det torde inte vara erforderligt att ha någon särredovisning eller särfondering av de inflytande yrkesskadeavgifterna. Dessa bör med andra ord inflyta till den allmänna pensionsfonden liksom annan arbetsgivaravgift till tilläggs pensioneringen. Ej heller bör det förekomma någon detaljerad särredovisning av de utgifter som fonden har för yrkesskadeskyddet. En annan ordning skulle innebära att väsentliga fördelar med det integrerade yrkesskadeskyddet skulle gå förlorade. Däremot är det nödvändigt att kunna skaffa sig en åtminstone summarisk uppfattning om tilläggs pensioneringens utgifter för yrkesskadeskyddet; procentsatsen för yrkesskadeavgift skall kunna beräknas med någorlunda säkerhet.

I det föregående har tilläggs pensioneringens kostnader för yrkesskadeskyddet i ett fullfunktionsstadium uppskattats till ca 73 milj. kr. om året. År 1964 motsvarade en procent av det avgiftsunderlag, på vilket arbetsgivaravgifter till tilläggs pensioneringen beräknas, 350 milj. kr. i avgifter. Man kan därför räkna med att i nämnda stadium ett uttag av yrkesskadeavgift med 0,20 procent av samma avgiftsunderlag bör vara tillräckligt. Under de första åren efter reformens ikraftträdande kommer, såsom tidigare utvecklats, kostnaderna för de yrkesskade förmåner som skall utgå från tilläggs-

pensioneringen att vara relativt sett helt obetydliga för att därefter successivt öka fram till dess fullfunktionsstadiet uppnås. Det synes utredningen lämpligt att under detta inledningsstadium försöka hålla yrkesskadeavgiften vid en konstant procentsats. Detta betyder att avgiften blir för hög under de allra första åren och då ger möjlighet till fondering, som sedermera kan användas till att hålla avgiften för senare år nere. Enligt utredningens bedömning bör en procentsats av 0,10 för yrkesskadeavgiften innefatta en rimlig avvägning. Härigenom torde täckning erhållas även för kostnaderna för administration och fondering. Man torde ha anledning att räkna med att denna procentsats skall kunna bibehållas för ett stort antal år framöver.

Reglerna för beräkning av yrkesskadeavgiften bör i tillämpliga delar överensstämma med reglerna i 19 kap. AFL om arbetsgivares avgift till tilläggs-pensioneringen. Sålunda skall yrkesskadeavgift och nyssnämnda arbetsgivaravgift beräknas på samma avgiftsunderlag, och yrkesskadeavgiften kommer därigenom i praktiken att framstå såsom en höjning av procentsatsen för arbetsgivaravgiften enligt AFL. Liksom arbetsgivaravgiften enligt AFL skall yrkesskadeavgiften i förväg bestämmas av statsmakterna för ett antal år och det skall tillkomma RFV att inkomma med förslag härom. Såsom ovan framhållits torde yrkesskadeavgiften för ett stort antal år under inledningsskedet kunna hållas vid 0,10 procent av avgiftsunderlaget. Denna procentsats kan förväntas ge upphov till betydande överskott under de första åren. Dessa överskott får fonderas (förvaltas i allmänna pensionsfonden) för att komma till användning, när utgifterna stigit utöver vad som motsvarar detta avgiftsuttag. När den nya ordningen för yrkesskadeskydd varit i tillämpning ett antal år, torde en säkrare uppfattning om kostnaderna för yrkesskadeskyddet ha vunnits och därmed också ett bättre underlag för bedömningen av hur stor procentsatsen för yrkesskadeavgiften behöver vara.

Det må i sammanhanget ånyo framhållas att de medel som inflyter i yrkesskadeavgift inte är avsedda att förvaltas för sig utan skall ingå i allmänna pensionsfonden. Likaså saknas anledning att särredovisa de medel som utgår från fonden på grund av yrkesskada. En annan sak är att man bör försöka skaffa sig en någotsånär exakt uppfattning om storleken av dessa utgifter för att kunna riktigt avväga yrkesskadeavgiften. Någon exakt avvägning är emellertid inte erforderlig, eftersom även övriga avgifter till tilläggs-pensioneringen i allt väsentligt betalas av arbetsgivarna.

Slutligen skall i detta sammanhang beröras två särskilda spörsmål.

Enligt det föreslagna finansieringssystemet kommer det inte att uttas några yrkesskadeavgifter för de *studerande* som enligt utredningens förslag omfattas av yrkesskadeskyddet. Det har nämligen bedömts såsom praktiskt att låta kostnaderna för yrkesskadeskydd åt dessa grupper täc-

kas av de yrkesskadeavgifter som inbetalas av arbetsgivarna på grundval av deras löneutgifter. Ett ytterligare skäl härför är att den utbildning som dessa grupper ägnar sig åt i stor utsträckning sedermera kommer produktionen tillgodo. Enligt tillgänglig statistik rör det sig här om relativt obetydliga belopp, några hundratusental kronor.

Enligt YFL utgår vissa *avgifter till statsverket* såsom bidrag till bestående av omkostnaderna för FR:s och RFV:s verksamhet. Under senare år har dessa avgifter uppgått till ca 3,5 milj. kr. per år. Någon direkt motsvarighet till dessa avgifter är inte avsedd att ingå i det nya systemet för yrkesskadeskyddet. Kostnaderna för RFV:s befattning med yrkesskadeskyddet bör via den allmänna pensionsfonden täckas i samma ordning som gäller för den allmänna försäkringens tilläggs pensionering. Vid beräkningen av de bidrag, som försäkringskassorna erhåller för sin befattning med tilläggs pensioneringen, bör hänsyn tas till det merarbete som åsamkas kassorna genom reformen.

KAPITEL X

Övergången till den nya ordningen

1. Inledning

Under hela den tid vi har haft särskilda ersättningsbestämmelser på yrkesskadedområdet har den genomgående principen i fråga om ersättningens fastställande varit, att de bestämmelser, som gällde när skadan inträffade, följt skadan även under den fortsatta ersättningsregleringen. Någon följsamhet till löne- eller prisnivån för framtiden har bestämmelserna inte haft.

För att råda bot mot att ersättningarnas realvärde urholkades alltför mycket har genom statsmakternas försorg utgående ersättningar vid olika tillfällen förhöjts. Åtgärderna har inneburit en uppräknings av ersättningarna fr. o. m. tidpunkten från uppräknings genomförande, men någon fortlöpande indexreglering har ej skett. Kostnaderna för förbättringarna utgick från början av statsmedel, men har vid de senaste och viktigaste förhöjningarna lagts på arbetsgivarkollektivet.

Enligt utredningens direktiv bör den nya lagstiftning, varom utredningen har att lägga fram förslag, ej ges retroaktiv giltighet. Eftersom den nya lagstiftningen är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1968, kommer därför alla dessförinnan inträffade yrkesskador inte att beröras av de nya bestämmelserna. Beträffande dessa äldre skadefall skall utredningen enligt direktiven pröva frågan om en uppräknings av ersättningarna med hänsyn till under senare år inträffade förändringar i penningvärdet ävensom frågan om en indexreglering i syfte att för framtiden göra ersättningarna värdebeständiga.

Utredningen har tidigare avgivit ett förslag av provisorisk karaktär om uppräknings av utgående yrkesskadelivräntor. På grundval av detta förslag tillkom lagen den 6 juni 1962 (nr 303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m.

Utredningens uppgift är nu att ta slutlig ståndpunkt till frågan om uppräknings av äldre yrkesskadelivräntor samt att avge förslag om livräntornas värdebeständighet. I sammanhang härmed kommer utredningen att ingå på frågan om samordningen mellan ersättningarna från den allmänna försäkringen och ersättningarna i de äldre yrkesskadefallen.

Statsmakterna har — i anledning av ett av utredningen framlagt förslag — fattat beslut om att de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen skall avveckla sin verksamhet under en övergångstid av fem år räknat från den 1 januari

1968. Angående olika härmed uppkommande spörsmål har utredningen att framlägga förslag till lagreglerad lösning.

Vidare har utredningen att ingå på frågan om att försäkringsrådets verksamhet skall upphöra.

Givetvis kommer en övergång till den av utredningen föreslagna nya ordningen i fråga om yrkesskadestyddet att få åtskilliga återverkningar i administrativt hänseende också för RFV:s del. Vissa arbetsuppgifter kommer att bortfalla genom att skaderegleringen i de nya yrkesskadefallen överflyttas från RFV till försäkringskassorna. Den fortsatta skaderegleringen i de äldre yrkesskadefallen kommer i fråga om RFV:s eget försäkringsbestånd att successivt avta. Under en övergångstid blir det emellertid ökade arbetsuppgifter för RFV genom att verket får överta socialförsäkringsbolagens försäkringsbestånd; ett övertagande som i och för sig föranleder merarbete för RFV. Det bör här erinras om att utredningen tidigare uttalat att frågan om hur administrationen av de äldre livräntorna skall lösas på längre sikt bör prövas i senare sammanhang. I initialskedet blir vidare RFV:s arbetsuppgifter såsom tillsynsmyndighet större. Härtill är att lägga verkets arbetsbörda som besvärinstans i ärenden angående det framtida yrkesskadestyddet. Slutligen kommer den enhetliga premiesättningen att påverka statistikarbetet.

Utredningen förutsätter att RFV:s organisation för yrkesskadestyddet och därmed sammanhängande spörsmål successivt får anpassas efter de ändrade förutsättningarna.

2. Ersättning i äldre skadefall

A. Ersättningsbestämmelser

I enlighet med vad inledningsvis anförts i detta avsnitt äger OL och YL, vilka båda lagar den 1 januari 1955 avlösts av YFL, alltjämt tillämpning på skador, som inträffat under lagarnas giltighetstid.

De ersättningsformer som här är av intresse — sjukpenning och livränta — bestämdes enligt dessa lagar med hänsyn till nedsättningen av den skadades arbetsförmåga och till hans på visst sätt beräknade årliga arbetsförtjänst. Arbetsförtjänsten togs i beräkning intill vissa maximibelopp, som vid början av tillämpningstiden uppgick till 1 800 kr. och vid dennas slut (från år 1949) till 7 200 kr. Om arbetsförtjänsten inte uppgick till visst minimibelopp, beräknades den till detta belopp, vilket i början av lagstiftningens giltighetstid utgjorde 300 kr. och i slutet 900 kr.

Till OL anslöt sig även lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer. Denna lag innehöll fram till år 1949 förmånligare bestämmelser än OL i fråga om såväl minimi- som maximigränserna för beräkningen av den årliga arbetsförtjänsten. För-

tjänstmaximum var från början 4 800 kr. och under tiden den 1 maj 1943—den 31 december 1948 6 240 kr., medan minimum, som ursprungligen var 2 900 kr., fr. o. m. den 17 december 1939 höjdes till 3 600 kr. Arbetsgivare var skyldig att till den försäkringsinrättning, där han hade sina anställda försäkrade enligt OL, erlægga den ökade försäkringsavgift, som föranleddes av lagen.

Beträffande innehållet i YFL och den till denna anknutna lagen om krigsförsäkring för sjömän m. fl. hänvisas till Bilaga 1 till betänkandet. Den senare lagen berörs också i kap. XII punkt 10).

Ersättningarna enligt OL:s obligatoriska försäkring och till denna anslutna författningar blev under 1940-talet föremål för uppskrivningar till följd av förändringarna i penningvärdet. Under förutsättning att invaliditetsgraden uppgick till lägst 30 procent förhöjde dyrtidstillägg livräntorna — från år 1943 — med 20 procent. Dyrtidstilläggen avlöstes genom förordning den 2 juni 1950 (nr 295) av s. k. ersättningstillägg. Dessa tillägg gavs en vidare syftning, i det de konstruerades så att de skulle minska skillnaderna i ersättningsnivå mellan skadefall från olika tider inom olycksfallsförsäkringslagstiftningen. Förutsättning för rätt till ersättningstillägg var som regel, att vederbörandes arbetsförmåga var nedsatt med minst 30 procent.

Med hänsyn till att ersättningarna enligt den före YFL gällande lagstiftningen i allmänhet är väsentligt lägre än enligt YFL — beroende på att de arbetsförtjänster som ligger till grund för ersättningarna i de äldre skadefallen är mindre än de arbetsförtjänster som de nya fallen baserar sig på — ansåg sig statsmakterna fr. o. m. år 1956 böra vidta en uppräknings av ersättningarna i de äldre fallen.

Sålunda beslöts omreglering av ersättningar — livränta och sjukpenning — på grund av obligatorisk försäkring enligt OL, YL och 1937 års lag om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer jämlikt *lagen den 17 juni 1955 (nr 469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.* Genom denna lag ersattes systemet med tillägg av statsmedel med ett nytt system, enligt vilket kostnaderna för uppräknings fick bäras av varje kalenderårs arbetsgivare/försäkringstagare enligt YFL.

Omregleringen skedde genom en uppräknings av den årliga arbetsförtjänst som låg till grund för ersättningarna. Om den försäkrades arbetsförtjänst motsvarade den medelarbetsförtjänst som i omregleringslagen anges för den tidsperiod skadan inträffade, uppräknades arbetsförtjänsten till 6 600 kr., oberoende av när under åren 1918—1954 skadan inträffat. Var arbetsförtjänsten högre eller lägre än medelarbetsförtjänsten, uppräknades arbetsförtjänsten till ett belopp som stod i samma proportion till 6 600 kr., som arbetsförtjänsten förhöll sig till den angivna medelarbetsförtjänsten. Arbets-

förtjänsten fick dock inte i något fall uppräknas till högre belopp än 7 920 kr.

Egenlivränta omreglerades enligt lagen för tid t. o. m. den månad, då den försäkrade fyllt 67 år, om nedsättningen i arbetsförmågan var minst 20 procent, samt för tid efter utgången av nämnda månad, om nedsättningen uppgick till minst 30 procent. Full uppräkning skedde beträffande skadade, som ej fyllt 67 år, om invaliditeten uppgick till minst 30 procent. Var livräntetagaren över 67 år eller, om han var yngre men befann sig i invaliditetsläget 20—30 procent, skedde blott halv uppräkning, dvs. livräntan fastställdes till hälften av det belopp, vartill den skulle ha uppgått vid full uppräkning.

Vid uppräknigen tillämpades YFL:s regler om kompensationsgrad och ersättningsunderlag. Högsta ersättningsunderlag blev därvid 7 740 kr.

Livränta till efterlevande make för tid t. o. m. den månad maken fyllde 67 år samt till barn och adoptivbarn beräknades på den förhöjda arbetsförtjänsten och enligt YFL:s regler.

Under förutsättning att skadan inträffat före den 1 januari 1941, förhöjdes livränta till efterlevande make för tid efter utgången av den månad, under vilken maken fyllt 67 år, samt till fader, moder eller adoptant med 20 procent av livräntans belopp.

Efter omreglering utgjorde högsta egenlivränta 7 095 kr., högsta änkelivränta 2 640 kr. och högsta barnlivränta 1 320 kr.

Sjukpenning utgick enligt YFL:s regler på grundval av den skadades arbetsförtjänst uppräknad på förut angivet sätt.

Beträffande vissa yrkessjukdomar — framför allt silikos — innehöll omregleringslagen särskilda ersättningsregler. Sålunda gällde, att om någon som ådragit sig yrkessjukdom genom långvarigt arbete i verksamhet där det föreligger fara för sjukdomen, upphört med detta arbete först efter utgången av år 1954, livränta och sjukpenning till honom skulle beräknas efter grunderna i YFL, när detta ställde sig förmånligare för den sjuke. Detta innebar att man i dessa fall vid invaliditetsbedömningen kunde ta större hänsyn till vederbörandes ekonomiska situation än eljest samt att hans arbetsförtjänst kunde beräknas med utgångspunkt från den tid, då han slutade med det arbete vari han ådragit sig sjukdomen, även om denna yppats långt tidigare, då hans arbetsinkomst var betydligt lägre.

I fråga om silikos gjordes härjämte YFL:s principer för invaliditetsbedömningen tillämpliga även på fall, där vederbörande lämnat den farliga verksamheten före utgången av år 1954.

Efter förslag av utredningen tillkom *lagen den 6 juni 1962 (nr 303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m.*, som trädde i kraft den 1 januari 1963.

Förhöjningslagen innehåller bestämmelser om förhöjning av livränta eller sjukpenning som utgår på grund av obligatorisk försäkring enligt OL, YL,

1937 års krigsförsäkringslag, YFL och 1954 års lag om krigsförsäkring för sjömän m. fl.

Lagens personkrets omfattar skadade med en nedsättning av arbetsförmågan före 67 års ålder av minst 20 procent och därefter av minst 30 procent, efterlevande make eller därmed (enligt 20 § YFL) jämställd person för tid före 67 års ålder, barn, fader, moder eller adoptant.

Livräntorna förhöjdes med 30 procent, om skadan inträffat år 1955 eller tidigare, med 20 procent, om skadan inträffat åren 1956 eller 1957, och med 10 procent, om skadan inträffat åren 1958 eller 1959. Förhöjningen beräknades — med visst undantag — på livräntans enligt 1955 års omregleringslag uppräknade belopp.

För att inte tvinga till en genombrytning av maximigränsen för livränta enligt YFL — förhöjningen av livräntor enligt den tidigare lagstiftningen rymms inom YFL:s latituder — föreskrevs, att förhöjning inte fick föranleda, att livränta översteg det belopp, vartill den enligt YFL skolat uppgå om arbetsförtjänsten beräknats till 15 000 kr.

Om invaliditeten övergår i sjukdomstillstånd, får den i anledning härav utgående sjukpenningen inte understiga det belopp, vartill den enligt YFL skulle uppgått vid den årliga arbetsförtjänst som den förhöjda livräntan motsvarar.

Kostnaden för förhöjningen åvilar, liksom enligt 1955 års omregleringslag, för varje kalenderår arbetsgivarna och uttas genom proportionellt tillägg till de avgifter dessa har att erlagga enligt YFL (38 och 39 §§).

Frågan om uppräkning av sådana yrkesskadelivräntor, som med hänsyn till låg invaliditetsgrad inte omfattats av statsmakternas tidigare beslut om höjningar, har motionsvis kommit under *riksdagens prövning*.

Vid 1964 års riksdag väcktes motioner, I:41 och II:49, med sådant innehåll. I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 33 fann andra lagutskottet, då de av motionärerna aktualiserade frågorna skulle behandlas av yrkesskadeutredningen, något riksdagens initiativ i ämnet inte vara påkallat.

I motion II:80 till 1966 års riksdag hemställdes, att yrkesskadelivränta till skadad, vars arbetsförmåga var nedsatt med mindre än $\frac{2}{10}$ ($\frac{3}{10}$ för skadad över 67 år), skulle förhöjas enligt samma regler som enligt 1962 års förhøjningslag gällde för övriga livräntor.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 37 över motionen framhöll andra lagutskottet, att yrkesskadeutredningen hade att behandla frågor som sammanhänge med den invaliditetsgrad, som berättigade till livränta. I utredningsdirektiven framhölls, att med hänsyn till rehabiliteringsmöjligheterna mindre skador i allmänhet inte behövde förorsaka någon varaktig minskning av arbetsförmågan. Det kunde ifrågasättas om det fanns ett behov av att bevilja livräntor från yrkesskade försäkringen redan vid en 10-

procentig invaliditet. Utredningen borde, om den stannade för att bibehålla rätt till yrkesskadeersättning vid lägre invaliditetsgrader, undersöka möjligheterna att i dylika fall låta engångsbelopp utgå i stället för livränta. Frågan om värdebeständigheten av förmånerna ingick också i utredningens uppdrag. Yrkesskadeutredningen beräknades slutföra sitt arbete under år 1966. Med hänsyn därtill och mot bakgrunden av uttalandena i direktiven för utredningen fann utskottet något riksdagens initiativ inte vara påkallat i anledning av motionsyrkandena.

B. Samordningsregler

I vissa fall kan en och samma yrkesskada ge rätt till ersättning såväl från yrkesskedeförsäkringen som från det allmänna försäkringssystemet. För att i dylika fall förhindra dubbelersättning har vissa samordningsregler befunnits nödvändiga. Principen har härvid varit den, att reduktionen skett på pensionsidan.

I ett fall har dock reduktion skett även på yrkesskadesidan. Enligt YFL minskas sålunda invalidlivränta samt livränta till efterlevande make med en fjärdedel för tid fr. o. m. månaden efter den under vilken vederbörande fyllt 67 år. Orsaken härtill är den att rätten till folkpension inträder vid 67 års ålder.

Denna princip gick igen även i 1955 års omregleringslag. För tid efter det den skadade fyllt 67 år skulle invalidlivränta utgöra hälften av annars utgående belopp, och minst 30 procents invaliditet förutsattes för uppräknings. I fråga om änkelivränta skedde i princip ingen omreglering för tiden efter 67-årsåldern.

De nuvarande samordningsreglerna i AFL återfinns i 17 kap. 2 §. Reglerna innebär följande.

Ersättningarna från den allmänna försäkringen reduceras av sjukpenning och livränta, som bestäms av eller utbetalas av RFV eller något av de ömse-sidiga socialförsäkringsbolagen och utgår enligt YFL eller annan lag eller författning eller enligt förordnande av Kungl. Maj:t. För den händelse livränta eller del därav eller livränta för viss tid utbytt mot kapitalbelopp, skall reduktion göras under antagande att livräntan fortfarande utgår med fullt belopp.

I fråga om ersättning till skadad minskas förtidspension eller ålderspension från folk- och tilläggs pensioneringen med tre fjärdedelar av den skadade för samma tid tillkommande sjukpenning jämte barntillägg eller livränta. Vid partiell förtidspension får dock avdrag endast ske, om yrkesskadan inträffat före den tidpunkt från vilken pensionen utgår.

Folkpension i form av ålderspension, änkepension eller barnpension ävensom tilläggspension i form av änkepension eller barnpension minskas likaledes med tre fjärdedelar av den pensionsberättigade för samma tid tillkommande livränta såsom efterlevande.

Generellt skall minskning av pension i första hand göras på tilläggspensionen och avdrag på denna pension göras endast om den skadade resp. avlidne ägt tillgodoräkna sig pensionspoäng för minst ett år vid den tidpunkt då skadan inträffade.

I fråga om folkpension gäller att avdrag inte får ske med större belopp än att sådan pension utgår i form av förtidspension eller barnpension med minst en fjärdedel, i form av änkepension med minst hälften samt i form av ålderspension med minst tre fjärdedelar av det belopp som eljest skolat utgå.

I fall då sjukpenning eller livränta utgår enligt utländsk yrkesskadeförsäkringslagstiftning sker motsvarande reduktion.

Enligt 18 § första stycket lagen den 25 maj 1962 (nr 382) om införande av lagen om allmän försäkring övergick automatiskt folkpension och barnpension, som någon åtnjöt vid utgången av år 1962, till folkpension enligt AFL och särskilt barnbidrag till motsvarande förmån enligt denna lag. Förutsättning härför var att rätt till förmånen i fråga förelåg vid AFL:s ikraftträdande. De nya reglerna blev alltså gällande även för fall, som daterar sig till tiden före AFL:s ikraftträdande. Då emellertid en vid 1962 års utgång åtnjuten folkpensionsförmån i en del fall kunde vara större än motsvarande förmån enligt AFL, inrycktes i 18 § andra stycket promulgationslagen en garantiregel, att de nya bestämmelserna ej fick föranleda sänkning av utgående belopp. Denna pensionsgaranti avser det belopp i kronor räknat som utgick vid utgången av år 1962. Garantin gäller endast så länge ifrågavarande belopp skulle ha fortsatt att utgå med tillämpning av äldre bestämmelser.

För pensionstagare, som med stöd av pensionsgarantin fick behålla sin vid 1962 års utgång gällande pension, innebar garantin, att ökningsar i folkpensionen i form av standardhöjningar och indextillägg för tid efter år 1962 påverkas av samordningsföreskrifterna i AFL. Följden härav blev, att livräntetagare, som med stöd av garantin fick behålla sitt pensionsbelopp från december 1962, inte skulle få del av de kommande pensionshöjningarna, förrän den allmänna pensionsnivån stigit så, att det efter samordningsbestämmelserna reducerade pensionsbeloppet kom upp till pensionsbeloppet från december 1962.

Viss standardhöjning av folkpensionerna beslöts år 1964 att utgå fr. o. m. den 1 juli samma år. Den som med stöd av pensionsgarantin uppbar högre folkpension i form av ålderspension eller förtidspension än som skolat utgå med tillämpning av samordningsreglerna i AFL fick därvid pensionen höjd med hela standardtillägget (SFS 1964: 157).

Fr. o. m. den 1 juli 1965 blev det ytterligare standardhöjning av folkpensionerna. Även denna höjning kom oavkortad de pensionstagare till del som grundar sin pension på bestämmelserna i promulgationslagens 18 § andra stycket; och detsamma gäller i fråga om standardförhöjningen fr. o. m. den 1 juli 1966. De indextillägg, som efter den 30 juni 1965 utlösts eller kommer att utlösas, tillfaller likaledes oavkortade dessa pensionstagare.

C. Vissa statistiska uppgifter

Från RFV har utredningen inhämtat att det totala antalet *invalidlivräntor*, handlagda av RFV och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen, vid utgången av år 1964 uppgick till omkring 65 000. Av dessa avsåg omkring 54 000 ersättning enligt OL och YFL i fall där ersättningen inte utgår av statsmedel.

I siffran 54 000 torde ingå i runt tal 28 000 livräntor baserade på en invaliditet lägre än 20 procent.

Antalet efterlevandelivräntor uppgick till ca 7 000.

Antalet livräntor har visat sig vara tämligen stabilt genom åren, då avgången erfarenhetsmässigt balanseras jämförelsevis exakt av nytillskotten. Man kan därför utgå från att de angivna siffrorna är representativa även vid tiden för en ny yrkesskadelagstiftnings ikraftträdande. Emellertid pågår en förskjutning inom livräntestocken på så sätt att antalet livräntor enligt OL minskar, medan sådana enligt YFL ökar i antal. Utredningen bedömer att vid 1967 års utgång omkring 60 procent av hela antalet belöper sig på den före år 1955 gällande lagstiftningen och omkring 40 procent på senare lagstiftning.

Beträffande livräntornas *fördelning på olika invaliditetsgrader* har i annat sammanhang framhållits att invaliditetsgraden brukar vara under 15 procent i omkring en tredjedel av fallen, under 20 procent i omkring hälften av fallen, under $33\frac{1}{3}$ procent i omkring åtta tiondelar av fallen och under 50 procent i omkring nio tiondelar av fallen.

Inom den grupp livräntefall, där invaliditetsgraden understiger 20 procent, dominerar invaliditetssatserna 10 och 15 procent starkt. Mer än 45 procent av samtliga livräntor är att hänföra till dessa satser, på vilka antalet livräntor fördelar sig ungefär lika. Av övriga tillämpade invaliditetssatser under 20 procent (12, 14, 16 och 18 procent) faller mer än hälften på graden 12 procent. Av samtliga livräntefall kommer 1,2 procent på satsen 18 procent.

I följande tre tabeller visas *beloppen* av de för närvarande utgående ersättningarna vid vissa invaliditetsgrader i anledning av skador, som inträffat under tidigare år, och med den vid varje skadetillfälle gällande högsta beräkningsbara årliga arbetsförtjänsten. Tabellerna 1) och 2) avser

invalidlivräntor, 1) före 67 år och 2) efter 67 års ålder. Tabell 3) avser livräntor till änka. 1955 års omreglerings- och 1962 års förhöjningslagstiftning har beaktats.

Tabell 1

Tidsperiod under vilken skadan inträffade	Invaliditetsgrad uttryckt i procent				
	10	15	18	20	100
1918	120:—	180:—	216:—	638:65	8 781:40
1919	120:—	180:—	216:—	605:72	8 328:57
1920—1921	160:—	240:—	288:—	646:36	8 887:45
1922—1926	160:—	240:—	288:—	670:80	9 223:50
1927—1941	200:—	300:—	360:—	670:80	9 223:50
1942—1945	260:—	390:—	468:—	676:—	9 223:50
1/1—30/6 1946	260:—	390:—	468:—	676:—	9 116:25
1/7 1946—1947	320:—	480:—	576:—	832:—	9 222:50
1948	320:—	480:—	576:—	832:—	8 887:45
1949—1954	480:—	720:—	864:—	1 248:—	9 223:50
Fr. o. m. 1955	800:—	1 200:—	1 440:—	1 600:—	11 000:—

Tabell 2

Tidsperiod under vilken skadan inträffade	Invaliditetsgrad uttryckt i procent				
	10	15	18	20	100
1918	120:—	180:—	216:—	240:—	4 390:70
1919	120:—	180:—	216:—	240:—	4 164:28
1920—1921	160:—	240:—	288:—	320:—	4 443:73
1922—1926	160:—	240:—	288:—	320:—	4 611:75
1927—1941	200:—	300:—	360:—	400:—	4 611:75
1942—1945	260:—	390:—	468:—	520:—	4 611:75
1/1—30/6 1946	260:—	390:—	468:—	520:—	4 558:13
1/7 1946—1947	320:—	480:—	576:—	640:—	4 611:75
1948	320:—	480:—	576:—	640:—	4 443:73
1949—1954	480:—	720:—	864:—	960:—	6 240:—
Fr. o. m. 1955	600:—	900:—	1 080:—	1 200:—	8 250:—

Tabell 3

Tidsperiod under vilken skadan inträffade	Före 67 år	Efter 67 år
1918	3 217:50	540:—
1919	3 028:57	540:—
1920—1921	3 268:64	720:—
1922—1926	3 432:—	720:—
1927—1940	3 432:—	900:—
1941	3 432:—	750:—
1942—1945	3 432:—	975:—
1/1—30/6 1946	3 380:—	975:—
1/7 1946—1947	3 432:—	1 200:—
1948	3 268:64	1 200:—
1949—1954	3 432:—	2 400:—
Fr. o. m. 1955	5 000:—	3 750:—

Från en av RFV utgiven pensionsförsäkringsstatistik har hämtats följande tabell avseende *med folk- eller tilläggs pension samordningsbara yrkesskadelivräntor* i januari 1963.

Pensionsförmån	Yrkesskadelivräntor	
	Antal	Samordningsbart belopp för år, kr.
Ålderspension		
utgående fr. o. m. jan. 1963 .	167	189 014
utgående i dec. 1962 och ersatt med pension enligt AFL	21 839	12 063 377
Förtidspension och sjukbidrag		
utgående fr. o. m. jan. 1963 .	214	355 331
utgående i dec. 1962 och ersatt med pension enligt AFL	3 660	6 318 168
Änkepension (huvudfall)	747	2 393 172
Barnpension	3 104	2 487 589
Summa	29 731	23 806 651

I kommentaren till tabellen framhålls följande:

Tabellen upptar antal och samordningsbart belopp av de yrkesskadelivräntor som i januari 1963 utgick till pensionstagare med folk- eller tilläggs pension av sådan art där samordning skall tillämpas. Uteslutna är sålunda hustrutilläggsberättigade samt änkepensionsberättigade där mannen avlidit före den 1 juli 1960 (övergångsfall).

Tabellen upptar de samordningsbara beloppen och icke de belopp som i verkligheten blivit avdragna. De senare beloppen är på grund av olika spärregler avsevärt lägre.

Frivillig yrkesskadelivränta var före år 1963 icke samordnad med folkpension. Så blev emellertid förhållandet efter införandet av AFL. Med stöd av pensionsgarantin i 18 § promulgationslagen fortsatte i några fall änkepension och barnpension med frivillig yrkesskadelivränta att utgå i januari 1963 utan att samordning skedde. Antalet sådana fall var 27 änkepensioner med sammanlagt 75 000 kr. och barnpensioner med 93 992 kr. i yrkesskadelivräntor.

Det på grund av pensionsgarantin icke samordnade yrkesskadelivräntebeloppet kan uppskattas till omkring 12,5 milj. kr.

Gällande och tidigare yrkesskadeförsäkringslagstiftning har under vissa betingelser medgivit *utbyte av livränta* mot kapital för en gång. Storleken av kapitalbeloppet är beroende — förutom av det årliga livräntebeloppet — bl. a. även av sökandens ålder och hälsotillstånd.

Följande exempel torde ge en uppfattning om kapitalbeloppens storlek under förutsättning, att nuvarande beräkningsgrunder tillämpas och kapitaliseringen avser hela livräntan för tiden fram till 67 års ålder och en fjärdedel av densamma för tiden därefter:

1. För ett fall, där skadan inträffat år 1944 (OL) med en invaliditetsgrad av 15 procent och en årlig arbetsförtjänst av 3 900 kr. — maximalt belopp

vid den tiden — blir kapitalbeloppet år 1968 för en 40-åring ca 7 000 kr., för en 60-åring ca 3 000 kr. och för en 72-åring ca 800 kr.

Om invaliditetsgraden förutsätts vara 10 procent, blir kapitalbeloppen i stället omkring 4 600, 2 000 resp. 500 kr.

2. Om en livränta, som utgår enligt YFL efter en invaliditetsgrad av 15 procent och en årlig arbetsförtjänst av 15 000 kr. (maximum), år 1968 utbyts mot ett kapital för en gång, skulle den skadade, om han då var 19 år, erhålla ca 29 000 kr., om han var 32 år, ca 25 000 kr., om han var 60 år, ca 8 700 kr. och, om han var 72 år, ca 1 800 kr.

Var invaliditetsgraden i stället 10 procent, blir kapitalbeloppen ca 19 300, 16 500, 5 800 resp. 1 200 kr.

Vid en invaliditet av 18 procent blir kapitalbeloppen givetvis något större än i 15-procentsfallen.

Det sammanlagda kapitalvärdet av yrkesskadelivräntor, baserade på en invaliditet understigande 20 procent och med tre fjärdedelar av livräntan efter 67 års ålder obeaktade, har inom RFV uppskattats till ungefärligen 115 milj. kr., livräntor av statsmedel därvid undantagna. De för verket för närvarande gällande beräkningsgrunderna har därvid tagits till norm.

Värdebeständigheten hos den allmänna försäkringens pensioner grundar sig på basbeloppet, vilket i sin tur återfaller på *konsumentprisindex*.

Konsumentprisindex utveckling månad för månad under de senaste åren — medelnivån för åren 1958 och 1959 var 152 resp. 153 — visas av följande från Statistiska centralbyrån erhållna uppgifter:

Konsumentprisindex (1949=100)

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966
Januari	159	161	167	173	178	185	198
Februari	159	161	167	173	178	185	200
Mars	159	162	168	174	179	186	201
April	158	162	169	175	179	187	201
Maj	159	162	171	175	180	187	
Juni	159	163	171	175	180	188	
Juli	159	163	172	175	181	193	
Augusti	159	163	172	176	182	193	
September	159	163	171	176	183	193	
Oktober	159	163	171	176	183	194	
November	160	164	172	177	184	194	
December	160	164	172	178	184	195	

Basbeloppet enligt AFL fastställdes för januari månad vart och ett av åren 1960—1962 till 4 200, 4 300 resp. 4 500 kr.

Fr. o. m. januari månad 1963 har basbeloppet bestämts för varje månad och utgjorde:

fr. o. m. januari	1963	t. o. m. december	1963	4 700 kr.
»	»	»	oktober 1964	4 800 »
»	november	»	augusti 1965	5 000 »
»	september	»	december 1965	5 200 »
»	januari	»	april 1966	5 300 »
samt	»	maj	1966	5 500 »

D. Utredningen

Såsom angivits i inledningen till detta kapitel har utredningen att avge ett slutligt förslag i fråga om hur man skall förfara med äldre yrkesskadelivräntor, dvs. livräntor i yrkesskadefall som inträffat före den nya lagstiftningens ikraftträdande.

Till en början vill då utredningen utmönstra möjligheten att låta de äldre yrkesskadefallen omvärderas efter principerna i den av utredningen förordade nya lagstiftningen. De äldre systemen är, såväl till teknik och administration som till sitt materiella innehåll, så skilda från det föreslagna nya, att en sådan åtgärd måste skapa praktiskt taget oöverstigligen hinder. Utredningen anser, att en jämförelse mellan den nuvarande bedömningen inom yrkesskadeförsäkringen och den inom den allmänna försäkringen inte kan bli adekvat.

Utredningen är med hänsyn härtill hänvisad till att söka en lösning av frågan om uppskrivning och värdesäkring av de äldre ersättningarna utan att allt för mycket känna sig bunden av relationerna till de framtida fallen.

Utgående yrkesskadelivräntor har vid skilda tillfällen förhöjts enligt olika metoder. De senaste och viktigaste förhöjningarna ägde rum genom 1955 års omregleringslag och 1962 års förhöjningslag. De förhöjningar, som statsmakterna ansett böra genomföras, har ej varit generella i den meningen, att förbättringarna kommit alla livräntetagare till del. Till en början har alltid frivillig försäkring inom yrkesskadeförsäkringens ram lämnats utanför. I fråga om livränta till skadad har för uppräknning krävts att den invaliditetsgrad, efter vilken livräntan fastställts, varit av viss storlek. Begränsning har stundom skett i fråga om efterlevandes rätt till förhöjning av livränta. Vid den senast vidtagna förhöjningen omfattades dock i personellt hänseende alla kategorier efterlevande enligt YFL av förhöjningen. Slutligen är att märka att vissa livräntor överhuvudtaget aldrig förhöjts, nämligen dels livräntor, som grundats på den maximala årsarbetsförtjänsten 15 000 kr., och dels livräntor i anledning av skador, som inträffat år 1960 eller senare.

Den frågan som först reser sig, när utredningen skall söka få till stånd en slutgiltig lösning av ifrågavarande problem, blir *vilka livräntetagare som i detta sammanhang bör beaktas.*

En väsentlig orsak till att den frivilliga yrkesskadeförsäkringen ställts åsido har varit, att man inte ansett sig kunna av framtida försäkringstagare utta kostnaderna för en i och för sig berättigad uppskrivning av skade-

ersättningarna. En uppskrivning av dessa ersättningar måste också ses i samband med frågan om värdebeständigheten av ersättningar, som grundar sig på försäkringar i den fria marknaden.

Utredningen anser att endast den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen bör beaktas i detta sammanhang. Det kan förtjäna nämnas att en viss uppskrivning skett inom den frivilliga yrkesskadeförsäkringen av livräntor grundade på en invaliditetsgrad av lägst 30 procent. Detta har skett med den frivilliga försäkringens egna medel (se härom prop. 1965: 45, L²U 41, rskr. 229).

Vad angår frågan, om det vid den nu förestående omregleringen bör uppställas något krav på viss höjd av invaliditetsgraden, har vid de senaste båda förbättringsaktionerna regeln varit den, att sådana livräntor i fråga om vilka invaliditetsgraden understigit 20 procent eller, om livräntetagaren fyllt 67 år, 30 procent, inte blivit förhöjda. Om man undantar viss uppskrivning med statsmedel fr. o. m. år 1931 av ersättningar jämlikt vår allra äldsta lagstiftning på området — 1901 års olycksfallsersättningslag — har ej heller vid tidigare tillfällen livräntetagare, vars ersättning baserat sig på invaliditet understigande 20 procent, fått någon förbättring.

Vidare bör i detta sammanhang beaktas att det i direktiven för utredningen ifrågasatts huruvida det verkligen finns behov att bevilja livräntor från yrkesskadeförsäkringen redan vid en 10-procentig invaliditet. Därest utredningen finner att i dessa fall ersättning i någon form bör utgå, skall utredningen enligt direktiven i stället pröva ett system med engångsbelopp.

Av de undersökningar, som redovisats under kap. V punkt 2) C, framgår att en invaliditet understigande 20 procent enligt den hittills gängse invaliditetsbedömningen i regel inte medför något inkomstbortfall, i varje fall inte av större betydelse. I stor utsträckning har invaliditetsersättningen i de lägre invaliditetsgraderna tjänat såsom lytesersättning. Sådan ersättning bör enligt utredningens förslag kompenseras genom engångsbelopp. Utredningens förslag beträffande de nya löpande ersättningarna ger ej livsvarig sådan ersättning vid 10-procentig invaliditet.

Utredningen har inte funnit anledning att frånga det ställningstagande, som under de senare årtiondena rått i frågan, huruvida en förhöjning kan anses motiverad beträffande ersättning i anledning av invaliditet under 20 procent. Emellertid anser utredningen att denna kategori bör få sina intressen tillgodosedda i annan ordning. Härtill återkommer utredningen.

I ett avseende bör man dock enligt utredningens mening frånga den gränsdragningsmetod, som kommit till användning vid de senaste livränteförbättringarna. Enligt såväl omreglerings- som förhöjningslagstiftningen medgavs inte någon höjning av ersättningen i fall då den skadade fyllt 67 år och livränta utgick efter en invaliditetsgrad av lägst 20 men ej 30 procent. Vad som eventuellt tidigare utgått utöver grundersättningen bortföll alltså, när den skadade uppnådde 67-årsåldern. Utredningen finner inte en sådan ord-

ning helt tillfredsställande, i all synnerhet som de fall, då ersättningsrätten grundas på YFL, den skadade vid detta åldersstreck får vidkännas en reduktion jämväl av grundersättningen. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att den för förhöjning gällande åldersbegränsningen slopas och att alltså alla livräntor till skadade, baserade på en invaliditet av lägst 20 procent, skall ingå i den uppskrivning och värdesäkring utredningen föreslår.

Denna bör också omfatta alla kategorier efterlevande, som äger rätt till livränta enligt YFL.

Ytterligare en kategori ersättningstagare, som inte fått sin livränta förhöjd, utgör de som grundar sin ersättning på YFL och vars ersättning motsvarar en årlig arbetsförtjänst, vilken uppgått till eller överskridit den gräns som enligt lagen utgör maximum, eller 15 000 kr. Utredningen ifrågasätter inte någon lyftning av inkomsttaket enligt YFL. En sådan åtgärd skulle nämligen göra besvärliga utredningar nödvändiga om inkomstförhållanden, som i det enskilda fallet kan ligga långt tillbaka i tiden. Däremot bör de — då några betänkligheter häremot inte föreligger om utredningens förslag beträffande de framtida yrkesskadefallen godtas — bli delaktiga i den föreslagna uppskrivningen och värdesäkring i likhet med övriga fall, även om därigenom den utgående ersättningen skulle svara mot en arbetsinkomst överstigande 15 000 kr.

Skador som hänför sig till åren 1960—1967 bör givetvis omfattas av den nu ifrågavarande uppskrivningen och värdesäkring.

Utredningen övergår härefter till att behandla frågan om *metoden* för livräntornas omreglering. Metodiken i omregleringslagen grundade sig på förhållandet mellan den skadades årliga arbetsförtjänst och medelarbetsförtjänsten för manliga yrkesskadade vid tidpunkten för skadan. Den uppkomna kvoten multiplicerades med 6 600, varefter den uppkomna produkten — med maximering till 7 920 — fick tjäna som ersättningsunderlag för den efter bestämmelserna i YFL på visst sätt bestämda ersättningen. Den för varje år fr. o. m. 1918 beräknade medelarbetsförtjänsten fanns upptagen i en särskild tablå i omregleringslagen. Enligt av RFV med ledning av yrkesskadestatistiken verkställd uträkning utgjorde medellönen för manliga yrkesskadade år 1954 — YFL:s första tillämpningsår — 6 610 kr. och för år 1955 9 490 kr. med ett medelvärde av ersättningsunderlaget av 8 630 kr.

Vid tillkomsten av 1955 års omregleringslagstiftning uttalade departementschefen (prop. 1955: 156), att om det på grund av ändrade ekonomiska förhållanden i framtiden skulle visa sig behövt att justera nivån för äldre yrkesskadeersättningar, detta kunde ske på så enkelt sätt som genom att ändra det belopp om 6 600 kr., vartill medelarbetsförtjänsten enligt förslaget skulle höjas. Man kunde också lätt knyta en eventuell indexreglering till detta system. Med prövningen av spörsmålet om en indexreglering inom

yrkesskadeförsäkringsområdet ansåg departementschefen böra anstå tills frågan om allmän pensionsförsäkring kommit närmare sin lösning.

I sitt förslag om förhöjning av äldre yrkesskadelivräntor m. m. förordade utredningen en generell förhöjning av de ersättningsbelopp som utgick enligt omregleringsförfattningarna. Utredningen ansåg sig alltså inte böra gå vidare på den väg man valde för 1955 års omreglering. Utredningen var nämligen inte övertygad om att ett fortsättande på den väg man slog in på år 1955 skulle leda till helt önskvärda resultat, detta särskilt med hänsyn till den avsevärda höjningen av medelarbetsförtjänsten som blev följden av YFL:s höjning av inkomsttaket till 15 000 kr. från tidigare 7 200 kr. Medelarbetsförtjänsterna för skadefall åren 1954 och 1955 var 6 600 resp. 9 500 kr. Vid en uppräknig enligt omregleringslagens metodik, dvs. i förhållande till medelarbetsförtjänstens ökning, skulle livräntor i låglönegrupperna bli betydligt högre i skadefall från år 1954 än i motsvarande fall från år 1955. I höglönegrupperna skulle resultatet däremot bli att i äldre skadefall de skadade med inkomster över det dåvarande maximibeloppet ej skulle nå upp till lika höga ersättningar som i nya fall.

Utredningen har ej anledning att frånga denna ståndpunkt.

Den livränteförhöjning, som genomfördes fr. o. m. tidpunkten för AFL:s ikraftträdande, ansågs av statsmakterna uppfylla de önskemål, som bör ställas på en provisorisk förbättring av äldre yrkesskadelivräntor i avbidan på en definitiv lösning av värdesäkringsproblemen inom yrkesskadeförsäkringen. Man ansåg att förhöjningen gav en tillfredsställande kompensation för levnadskostnadsstegringen i de fall då yrkesskadelivräntan är av mera väsentlig betydelse för vederbörandes försörjning. Det anförda talar för att utredningen utgår från läget den 1 januari 1963 och inriktar sig på att uppräknig och värdesäkra livräntorna från den tidpunkten.

Värdesäkringsmekanismen i AFL är fotad på basbeloppet. Det förefaller utredningen naturligt, att det allmänna basbeloppssystemet utnyttjas även för en säkring av värdebeständigheten i ersättningen på grund av äldre yrkesskadefall.

Basbeloppet fastställdes för januari månad för vart och ett av åren 1960, 1961 och 1962 till 4 200, 4 300 resp. 4 500 kr. Fr. o. m. år 1963 har basbeloppet fastställts för varje månad. Det utgjorde 4 700 kr. för år 1963, 4 800 kr. för januari—oktober 1964, 5 000 kr. för november 1964—augusti 1965, 5 200 kr. för september—december 1965, 5 300 kr. för januari—april 1966 och 5 500 kr. för maj—juli 1966. Basbeloppet står via konsumentprisindex i relation till prisläget i september 1957, då värdet satts till 4 000 kr. Basbelopp har alltså inte fastställts för tiden före januari 1960 och för nämnda år och de två följande åren endast för januari månad vederbörande år.

Den nya yrkesskadelagstiftningen beräknas kunna föras ut i tillämpningen fr. o. m. den 1 januari 1968. Lämpligast torde vara att en uppskrivning och värdesäkring av ersättning i anledning av äldre skadefall sker fr. o. m. samma dag.

Med hänsyn härtill anser utredningen att ersättning för yrkesskada, som inträffat år 1959 eller tidigare, bör fr. o. m. år 1968 uppskrivas till det värde den hade vid ingången av år 1963. Den enklaste metoden torde vara att omvandla den ersättning den skadade var berättigad till vid sistnämnda tidpunkt till en funktion av det basbelopp som gällde då, nämligen 4 700 kr. Lämpligast och i linje med metodiken i övrigt synes vara, att uttrycka ersättningen i antalet basbelopp som den dåvarande yrkesskadeersättningen täcker, beräknat med två decimaler. Fr. o. m. år 1968 skall yrkesskadeersättningen utgöra nämnda antal av det basbelopp som gäller, när ersättningen ställs till ersättningstagarens förfogande.

Följande exempel kan tjäna till belysning av det anförda.

En person, född 1920, drabbas år 1944 av olycksfall i arbete samt erhåller i anledning härav en livränta efter en invaliditetsgrad av 30 procent och en årlig arbetsförtjänst av 3 000 kr. (= medelarbetsförtjänsten). Livräntan omregleras fr. o. m. år 1956 till $(30\% \times 6\,600 - 6\,600 : 12 =)$ 1 430 kr. Fr. o. m. år 1963 förhöjs livräntan till $(130\% \times 1\,430 =)$ 1 859 kr. Sistnämnda belopp, vilket alltså förutsätts utgå vid 1967 års utgång, uttryckt i talet 4 700 (= basbeloppet år 1963) blir 0,39.

Om basbeloppet den 1 januari 1968 är 6 000 kr., blir den då utgående livräntan = $0,39 \times 6\,000 = 2\,340$ kr. Skulle basbeloppet år 1975 stigit till 10 000 kr., blir den då utgående livräntan = $0,39 \times 10\,000 = 3\,900$ kr.

Beträffande yrkesskadefall från åren 1960—1962 skulle det kunna ifrågasättas, om inte de ersättningar som utgår i anledning av dessa borde uppskrivas med hänsyn till det basbelopp som gällde vid resp. års ingång. Basbeloppet har emellertid stigit med mer än 10 procent från januari 1960 till januari 1963. En dylik uppskrivning skulle sätta 1960 års yrkesskador i bättre ställning än de som inträffat år 1958 eller 1959. Dessa fick fr. o. m. år 1963 en uppskrivning med 10 procent. Härtill kommer en annan omständighet. Den förhöjning, som kom till stånd år 1963 av bl. a. livräntefall från tiden 1955—1959, är försedd med maximeringsregeln, att förhöjning inte får föranleda därtill, att livränta kommer att överstiga det belopp, vartill den enligt YFL skolat uppgå om den årliga arbetsförtjänsten beräknats till 15 000 kr. Ersättningstagare, som grundar sin ersättning på denna årliga arbetsförtjänst, fick alltså inte någon förhöjning år 1963. Att låta dessa ersättningstagare få sin ersättning uppräknad via ett basbelopp på 4 700 kr., medan personer som skadat sig under åren 1960—1962 skulle få räkna efter för dem betydligt gynnsammare basbelopp (4 200, 4 300 eller 4 500 kr.), synes inte böra komma ifråga.

Utredningen har därför stannat för att alla yrkesskadefall, som inträffat före år 1963, för evalvering i basbelopp skall få räkna med basbeloppet 4 700 kr.

Vidkommande sådana yrkesskadefall, som inträffat år 1963 eller under tiden fram till den nya lagstiftningens ikraftträdande, kunde det synas vara i överensstämmelse med hittillsvarande principer inom yrkesskadeförsäk-

ringen, att ta förhållandena vid tidpunkten för skadans inträffande till utgångspunkt för ersättningens beräkning. I linje härmed borde alltså beträffande dessa fall ersättningen omräknas i det basbelopp som gällde, när skadan inträffade, och sedan överföras på det basbelopp, som gäller vid tidpunkten för ersättningens utgående.

Emellertid anser utredningen att man även för dessa fall kan räkna med evalveringstalet 4 700. Ett särskilt motiv härför är att medelinkomsten för industriarbetare under perioden betydligt kommit att överstiga maximum för beräkningen av den årliga arbetsförtjänsten i gällande yrkesskadelagstiftning. Majoriteten av de yrkesskadade kan alltså beräknas ha fått sin årliga arbetsförtjänst enligt lagen tillgodoräknad blott till en del. För denna stora grupp torde den föreslagna metoden innefatta en rättvisare beräkning. Att en uppskrivning av äldre ersättningar sker via ett för alla fallen gemensamt omräkningstal 4 700 är vidare en stor vinst ur administrativ synpunkt.

De fall det här gäller har samtliga inträffat före år 1968, men deras verkningar kommer att kunna fortvara långt framåt i tiden. I en hel del fall, där skadan inträffat mot slutet av de äldre bestämmelsernas giltighetstid, kommer livränta första gången att bestämmas kanske flera år senare. Även sedan invaliditeten i anledning av en skada blivit definitivt bestämd, måste man räkna med att förändringar i det av yrkesskadan orsakade invaliditetstillståndet kommer att uppträda — i krympande omfattning allteftersom tiden går. Även i de fall, då ersättningsfrågan på grund av äldre skadefall aktualiseras efter år 1967, har man att dividera den ersättning som skall utgå enligt de grundläggande författningarna med talet 4 700 och sedan multiplicera den uppkomna kvoten med det vid den aktuella tidpunkten gällande basbeloppet. Det anförda kan belysas med ett exempel.

En år 1955 inträffad yrkesskada, som medför 20-procentig invaliditet, ger en maximilivränta om 1 600 kr. Detta tal utgör i förhållande till basbeloppet januari 1963 ($1\,600 : 4\,700 =$) 0,34. Med utgångspunkt från ett antaget basbelopp i januari 1968 av 6 000 kr. höjs livräntan till ($0,34 \times 6\,000 =$) 2 040 kr.

Emellertid inträffar i januari 1968 en försämring, vilket gör att livräntegraden bör höjas till 50 procent. En 50-procentig livränta skulle år 1955 medfört en maximilivränta av 5 000 kr. Detta tal delas med 4 700, därvid erhålles ($5\,000 : 4\,700 =$) 1,06. Den förhöjda 50-procentiga livräntan blir i enlighet härmed ($1,06 \times 6\,000 =$) 6 360 kr.

Om man ändrar exemplet därhän, att livräntan vid ingången av år 1968 utgick efter en invaliditetsgrad av 15 procent men att invaliditeten därefter ökar, så att livräntan fr. o. m. ingången av år 1969 skall utgå efter en invaliditetsgrad av 20 procent, blir resultatet följande. Maximilivräntan vid 15 procents invaliditet utgör 1 200 kr. för år. Detta belopp uppräknas inte vid den nya lagstiftningens ikraftträdande, eftersom invaliditetsgraden understiger 20 procent. En uppräkning sker däremot vid ingången av år 1969, då

invaliditetsgraden stigit till 20 procent och livräntebeloppet justeras på grund därav till 1 600 kr. för år. Detta belopp skall alltså göras värdebeständigt. Beloppet 1 600 kr. divideras alltså med 4 700 och multipliceras därefter med det vid varje tidpunkt gällande basbeloppet. Uppgår basbeloppet för januari 1969 till 6 500 kr., blir livräntans årsbelopp således ($1\,600 \times 6\,500 : 4\,700 =$) 2 213 kr.

Därest en yrkesskadelivränta före ingången av år 1968 blivit helt utbytt, skall i detta sammanhang bortses från livräntan. Om utbytet varit partiellt, skall regleringen avse den kvarvarande löpande livräntedelen. Frågan huruvida uppräknings skall ske bedöms dock med hänsyn till invaliditetsgraden, medan själva uppräknings avser endast den del av livräntan som inte bytts ut. Om i det senast anförda exemplet den 15-procentiga livräntan i sin helhet bytts ut före ingången av år 1969, skall det oaktagt en uppräknings ske av den livräntedel som vederbörande blir berättigad till vid nämnda tidpunkt, dvs. av skillnaden mellan 1 600 kr. och 1 200 kr. Årslivräntan efter det för januari 1969 antagna basbeloppet 6 500 kr. skulle alltså bli ($400 \times 6\,500 : 4\,700 =$) 553 kr.

Utredningen har hittills endast uppehållit sig vid sådana fall, då livräntan utgjort den enda ersättningen som utgått på grund av yrkesskadan. Samtidigt med en yrkesskadelivränta kan emellertid förmåner utgå från andra grenar av socialförsäkrings, i en del fall på grund av samma skada som föranlett livräntan. För *samordningen* gäller — i syfte att undvika dubbel-förmåner av dessa fall — bestämmelserna i 17 kap. 2 § AFL och 18 § promulgationslagen till samma lag.

Principen i dessa samordningsbestämmelser är den att yrkesskadeförmånerna utgår helt och att reduktion äger rum på pensionsidan. Yrkesskadeförmånernas speciella karaktär torde inte medge en motsatt ordning såvitt angår redan utgående förmåner. I fråga om sådana förmåner som kan tillerkännas dessa yrkesskadade genom senare lagstiftning, exempelvis genom uppskrivning och värdesäkring, synes emellertid hinder inte möta för en omkastning av reduktionen.

Den nuvarande samordningen innebär att förtidspension och ålderspension minskas med tre fjärdedelar av den pensionsberättigade för samma tid tillkommande sjukpenning jämte barntillägg eller livränta som skadad. Folkpension i form av ålderspension ävensom från folk- eller tilläggspensioneringen utgående änkepension eller barnpension minskas med tre fjärdedelar av den pensionsberättigade för samma tid tillkommande livränta som efterlevande. Minskningen görs i första hand på tilläggspensionen. Även om livränta utbytt mot engångsbelopp verkar den reducerande.

En spärregel föreskriver, att folkpension alltid skall utgå, när det gäller förtidspension eller barnpension med minst en fjärdedel, när det gäller änke-

pension med minst hälften och när det gäller ålderspension med minst tre fjärdedelar.

Den reella innebörden av samordningsbestämmelserna är att livräntetagare, som samtidigt på grund av skadan är pensionsberättigad, får utöver den »enkle» pensionären uppbära viss del av livräntan. Han intar alltså till följd av yrkesskadan en gynnsammare ställning.

Någon ändring i princip av de gällande samordningsföreskrifterna har utredningen inte tänkt sig. På ett par punkter, där tillämpningen fått enligt utredningens uppfattning ej helt tillfredsställande konsekvenser, förordar emellertid utredningen vissa jämkningar. Härtill återkommer utredningen i det följande.

När det gäller fall, där livräntan är den enda ersättningen, är uppskrivningen och värdesäkringen knuten till tidpunkten för det nya yrkesskadeskyddets ikraftträdande. Givetvis måste samma tidpunkt bli avgörande även för samordnade livräntor. Antalet samordningsbara yrkesskadelivräntor beräknades i januari 1963 uppgå till inemot 30 000. Av dessa torde ca hälften utgöras av sådana som avses följa fluktuationerna i index. Någon större förändring i detta antal kan inte förväntas uppstå till den 1 januari 1968.

Vid utgången av år 1967 består alltså samordningsfallen av en livränta med ett i princip konstant belopp och en pensionsdel som är föränderlig i samklang med index.

I och för sig kan man tänka sig olika utvägar att lösa samordningsproblemet utan att göra pensions- och livräntetagarna sämre ställda än för närvarande. En möjlighet är att helt slopa samordningen och låta pensionerna och livräntan löpa vid sidan av varandra. Detta kan dock ej anses vara i princip riktigt. Dubbelersättning i full utsträckning har alltid ansetts vara oförenlig med principerna i ett socialförsäkringssystem. Att låta pensionen utgå helt med visst avdrag på livräntesidan stöter på svårigheter med hänsyn till livräntans juridiska karaktär. Om man å andra sidan låter den värdebeständiga livräntan utgå fullt i likhet med icke samordnade livräntor, lägger man på den allmänna försäkringens organ stora tillämpningssvårigheter. Metoden medför också att livräntan verkar reducerande även på de särskilda tilläggen till folkpensionen.

Utredningen har stannat för följande lösning, som återfinns i övergångsbestämmelserna till den nya lagstiftningen samt i en i anslutning till dessa i 17 kap. 2 § AFL i dess föreslagna nya lydelse införd bestämmelse.

Livränta enligt YFL eller tidigare yrkesskadelagstiftning läses till tidpunkten för den nya lagstiftningens ikraftträdande eller — om sådan livränta skulle börja utgå senare — till tidpunkten för sammanträffandet av livränta och pension. Viss del av livräntan får i enlighet med vad nu gäller verka reducerande på den samtida pensionen. Denna reduktionsdel bör för framtiden stå kvar som en konstant minskning av pensionen, vilken i övrigt får följa sina egna bestämmelser och växlingarna hos index eller basbelopp.

Den del av livräntan, som verkar reducerande på pensionen, kan i så fall sägas ha erhållit värdebeständighet via pensionen. Med den återstående delen av livräntan — alltså den som inte går i avräkning på pensionen — skall förfaras som om den var fristående från samordningen. Denna del skall bli föremål för uppskrivning och värdesäkring på vanligt sätt.

Följande exempel klargör innebörden av utredningens förslag. En år 1955 inträffad yrkesskada, som medför 20-procentig invaliditet, ger en maximilivränta om 1 600 kr. Den 1 januari 1963 erhåller vederbörande folkpension i form av ålderspension. Basbeloppet antas den 1 januari 1968 vara normerande för beräkning av folkpension och utgöra 6 000 kr., motsvarande folkpension om 5 400 kr. Uträkningen blir då följande.

$\frac{3}{4} \times 1\,600 = 1\,200 =$ det livräntebelopp som reducerar pensionen.

$1\,600 - 1\,200 = 400 =$ det livräntebelopp som ej reducerar pensionen.

$400 : 4\,700 = 0,08$; $0,08 \times 6\,000 = 480$.

I detta exempel är således beloppet 1 200 fixt, och den sammanlagda pensionen och livräntan den 1 januari 1968 utgör 5 880 kr. Rent tekniskt sett innebär metoden, att den skadade får sin livränta $1\,600 + 80 = 1\,680$ kr. jämte pensionen med livränteavdrag $(5\,400 - 1\,200) = 4\,200$ kr.

Mera i förbigående vill utredningen beröra de fall, som med stöd av 18 § andra stycket promulgationslagen till AFL behållit den ersättning de uppbär före år 1963 och som var högre än den som medges enligt AFL. Dessa har blivit delaktiga av standardhöjningarna fr. o. m. juli 1964 och indexhöjningarna fr. o. m. juli 1965. Förhöjningarna utgår ograverade. Ifrågavarande fall synes böra gå i omräkning fr. o. m. 1968 med utgångspunkt från den ersättning de uppbär vid 1967 års utgång. Någon nedskrivning av deras ersättning med hänsyn till att de uppbär högre ersättning än jämförbara ersättningstagare, som åtnjuter ersättning enligt AFL, synes lika litet böra komma i fråga som att skriva upp dem för att de inte blivit delaktiga av standard- eller indexhöjning under en kortare mellantid.

Det förut anförda tar sikte på livräntor och pensioner som båda är värdebeständiga. För fall att livränta under 20 procent sammanträffar med pension äger emellertid det anförda sin motsvarande tillämpning.

Utredningen övergår härefter till frågan om en *revision* av *samordningsreglerna i AFL*. Enligt dessa gäller generellt att pensionsberättigad, som äger rätt till sjukpenning eller livränta jämlikt YFL, skall vidkännas minskning av pensionen. I praxis har denna regel ansetts omfatta även ersättning enligt YFL:s frivilliga försäkring.

De enligt YFL tecknade frivilliga försäkringarna torde till största delen bekostas av de försäkrade antingen direkt eller genom arbetsgivaren. Enligt utredningens mening är yrkesskadeförsäkringens frivilliga försäkring närmast att jämföra med motsvarande försäkringar inom den fria sektorn av försäkringsvärlden. Någon samordning i egentlig mening mellan socialför-

säkringen och försäkringen inom nämnda sektor föreligger inte. Vidare är den frivilliga yrkesskadeförsäkringen i princip självbärande, vilket bl. a. tagit sig uttryck däri, att — varken tidigare eller enligt utredningens förslag — någon på förändringarna i penningvärdet grundad legal uppskrivning av dess ersättningar ansetts böra genomföras. Att vederbörande försäkringsinrättningar funnit sig i begränsad utsträckning kunna utföra vissa uppskrivningar, har bottnat i att försäkringens egna resurser varit tillräckliga härför.

Utredningen får därför föreslå, att för framtiden ersättningar från yrkesskadeförsäkringens frivilliga försäkring inte skall verka minskande på samtidigt utgående förmåner från den allmänna försäkringen.

En annan fråga som enligt utredningens åsikt bör tas upp till förnyat övervägande är den, om även sjukpenning enligt YFL eller denna lag närstående bestämmelser bör verka reducerande på den allmänna pensionen.

Det har inom utredningen omvittnats, att denna bestämmelse administrativt förorsakar försäkringskassorna svårigheter.

Sjukpennings- och pensionsregleringen enligt AFL löper i princip oberoende av varandra, i den mån den försäkrade är placerad i sjukpenningklass. Under samordningstiden är också en yrkesskadad berättigad till sjukpenning enligt sin klassplacering jämlikt AFL. När samordningstiden gått till ända, har kassan att allteftersom meddelanden om sjukpenningutbetalningar inkommer från yrkesskadeinrättningen se till att avdrag sker på pensionen, vilken kanske utbetalas av RFV.

Vidare kan nuvarande system leda till följande. En ålderspensionär med sina 180 sjukpenningdagar ograverade och placerad i sjukpenningklass 12 (= f. n. 20 kr./dag) drabbas av yrkesskada. Under samordningstiden uppbär han sin pension jämte sjukpenning om 20 kr. per dag. Efter samordningstidens utgång betalar yrkesskadeinrättningen 20 kr. om dagen i sjukpenning. Den skadade får emellertid vidkännas avdrag på sin pension med 15 kr. om dagen, såvida inte spärregeln verkar och låter honom behålla tre fjärdedelar av folkpensionen.

Utredningen förordar att yrkesskadesjukpenning i fortsättningen ej skall utgöra avdragsorsak i fråga om allmän pension.

Detta ställningstagande för med sig den följdverkan, att bestämmelse krävs för det fall, att en yrkesskadad pensionär, vilken i anledning av skadan tillerkänts livränta, sedermera drabbas av recidiv. Hans livränta skall i sådant fall utbytas mot sjukpenning. Någon omräkning av minskningen på pensionen bör i sådana fall inte förekomma. Den av livräntan föranledda minskningen bör alltså stå kvar även under tiden för det av recidivet föranledda sjukdomstillståndet.

Slutligen vill utredningen i detta sammanhang göra följande påpekande.

Enligt ordalydelsen i 17 kap. 2 § tredje stycket AFL gäller, att folkpension i form av änkepension eller barnpension ävensom tilläggs pension i form av

änkepension eller barnpension minskas med tre fjärdedelar av den pensionsberättigade för samma tid tillkommande livränta såsom efterlevande.

I dom den 21 april 1965 har försäkringsdomstolen (plenum) uttalat: »Domstolen finner med stöd av förarbetena till lagen om allmän försäkring att det måste hållas för visst att bestämmelserna i 17 kap. 2 § tredje stycket nämnda lag om minskning av folkpension i form av ålderspension med viss del av den pensionsberättigade tillkommande 'livränta såsom efterlevande' icke avsetts skola omfatta livränta till föräldrar.»

Då frågan i tillämpningen redan fått sin lösning, har utredningen inte ansett något ingrepp i själva lagtexten påkallat.

Såsom framgår av det anförda innebär utredningens förslag att *livräntefall, som grundar sig på en invaliditet understigande 20 procent*, ej blir omfattade av någon uppräknings och indexreglering.

Enligt YFL äger FR, när skäl därtill prövas föreligga, utbyta livränta mot ett kapitaliserat belopp. Det har i praktiken visat sig att åtskilliga livräntetagare anser det vara en fördel att få livräntan utbytt mot ett kapitalbelopp. Utredningen anser att möjligheterna att få »smålivräntor» utbytt mot engångsbelopp bör vidgas.

I allmänhet medför inte en beräknad invaliditet understigande 20 procent något inkomstbortfall. En livränta av den storleksgrad, det här är fråga om, är i flertalet fall inte av någon avsevärd betydelse för den skadades ekonomiska situation, i synnerhet som såväl ålders- som förtidspension enligt folk- och tilläggs pensioneringen minskas med tre fjärdedelar av livräntan, även om denna utbytt mot kapital för en gång.

Utredningen anser lämpligt att ett utbyte av yrkesskadelivränta i anledning av invaliditet understigande 20 procent i regel skall kunna ske av hela livräntan för tiden fram tills den skadade kommit till 67-årsåldern och för tiden därefter med den frilagda fjärdedelen av livräntan. Kapitalvärdet härav uträknas enligt beräkningsgrunder som bör fastställas av Kungl. Maj:t. Återstående del av livräntan, som inte bör kunna utbytas, kan sedan utgå jämsides med den reducerade pensionen. De sammanlagda förmånerna kommer då att bli lika med full pension.

Då det torde erbjuda avsevärda svårigheter att med nöjaktig säkerhet fastställa kapitalvärdet av livränta för skadade som är över 67 år, anser utredningen att dessa bör undantas från denna form av kapitalisering. Det utbytt beloppet skulle i de flesta fall bli jämförelsevis lågt. Några speciella allmängiltiga behov som lämpligen skulle kunna tillgodoses genom en kapitalisering, torde inte föreligga för dessa åldersgrupper.

Ett förfarande som det föreslagna innebär att jämförelsevis betydande belopp i enstaka fall kan sättas i händerna på de skadade. Detta är givetvis en omständighet som kan inge betänkligheter. Denna omständighet medförde, när frågan under förra hälften av 1950-talet var på tal, att densamma

fick förfalla. Man rör sig emellertid här med en kategori av genomsnittligt äldre årgångar, och livräntorna daterar sig till största delen från tider då ersättningarna låg på låg nivå. Med hänsyn till de förändringar i penningvärdet som under mellantiden ägt rum torde man ej numera behöva ställa sig avvisande till en sådan lösning.

Utredningen menar alltså att en liberalisering av villkoren för kapitalisering kan vara motiverad. Endast under förutsättning att en sådan åtgärd med hänsyn till sökandens personliga förhållanden skulle te sig kontra-indicerad, exempelvis på grund av den skadades allmänna hälsotillstånd eller alkoholism, asociala tendenser etc., bör en ansökan avslås. Att vederbörande åtnjuter förtidspension från den allmänna pensioneringen kan således vara ett förhållande som manar till försiktighet. Sökanden får genom kapitaliseringen en möjlighet att efter sin egen förmåga göra kapitalet värdebeständigt, samtidigt som en administrativ lättnad åstadkoms. Antalet livräntor på grund av en invaliditet understigande 20 procent utgör ju drygt hälften av hela beståndet eller i runt tal 27 000.

Den finansiella sidan av en mera generell kapitalisering erbjuder i princip inga hinder, eftersom kapitalvärdena redan är avsatta. Försäkringsinrättningarna har emellertid för att göra de fonderade medlen räntebärande investerat dem i objekt som författningsmässigt är fastslagna som tillåtna. En stor del av tillgångarna är låsta i obligationer med lång löptid beräknade att utfalla vid sådana tidpunkter som sammanfaller med inrättningens utbetalningsförpliktelser. Givetvis finns medel disponibla för sådana kapitaliseringar som med nuvarande lagstiftning är medgivna. Med hänsyn till önskvärldheten att tillgångarna ger så stor avkastning som möjligt kan försäkringsinrättningarna dock inte hålla alltför stora medel omedelbart likvida. Utredningen anser dock inte att denna låsning av tillgångarna utgör något vägande hinder för den förordade åtgärden.

En viss tidsfrist bör utmätas för ansökan om kapitalutbyte av här angivet slag. Två år torde vara tillräckligt för att rimlig hänsyn skall anses ha tagits. Ansökan bör därför enligt utredningens mening ha inkommit till försäkringsinrättningen före 1969 års utgång.

För närvarande ligger avgörandet av kapitaliseringsansökningarna i första hand hos försäkringsrådet. För att inte tynga rådet under tiden före dess upphörande, synes beslutanderätten beträffande här avsedda ärenden lämpligen kunna förläggas till RFV och de olika socialförsäkringsbolagen i första hand.

Dessa ärenden torde samtliga ha hunnit avgöras innan socialförsäkringsbolagen — i enlighet med vad utredningen senare återkommer till — skall ha överfört sina försäkringsbestånd på RFV. Sedan bolagen upphört med sin försäkringsverksamhet bör övervägas huruvida det är möjligt att uppskjutna livräntor helt kan avvecklas mot att den allmänna försäkringens folk- och tilläggspension utgår utan avdrag.

Beskattningsfrågan vid kapitalisering erbjuder vissa problem. Om en livränta, som utgår med stöd av den före år 1955 gällande olycksfallsförsäkringslagstiftningen, utbyts mot ett kapital för en gång, beskattas det i anledning härav utfallande kapitalbeloppet inte. Antalet dylika livräntor under 20 procent beräknas vid utgången av år 1967 utgöra omkring 16 000. Så sker emellertid med kapitalbelopp som avlöser livräntor, vilka tillerkänts enligt YFL eller till denna anknuten lagstiftning. Vid utgången av år 1967 torde antalet sådana livräntor under 20 procent vara omkring 10 000. Även om reglerna för ackumulerad inkomst i dessa fall kan tillämpas, torde den statliga inkomstkatten genom progression bli betungande, då kapitalbeloppet räknas såsom inkomst.

Den löpande ersättning, som kan utgå i anledning av den föreslagna framtida yrkesskadestiftningen, avses i förslaget inte vara utbytbar. Utredningen har emellertid föreslagit att såsom en kompensation för lyte eller men skall utgå en ersättning, yrkesskadepening, i form av ett engångsbelopp. Yrkesskadepening kan, såsom utredningen tidigare framhållit, inte anses såsom skattepliktig inkomst av tjänst.

Situationen skulle alltså bli, att engångsbelopp som utbetalats på grund av yrkesskador, vilka inträffat under åren 1955—1967, blir föremål för beskattning, medan så inte blir fallet om skadan inträffat före eller efter nämnda tidsperiod. Ett sådant sakernas tillstånd förefaller enligt utredningens mening inte vara tillfredsställande. I sammanhanget bör beaktas att flertalet yrkesskadefall det här gäller hänför sig till tiden före år 1955 och att livräntetagarna från mellanperioden 1955—1967 ej fått och ej heller i fortsättningen får någon förhöjning av sina livräntor.

Utredningen vill därför förorda att i förevarande fall, då invaliditetsgraden understiger 20 procent, kapitalisering av livränta kan äga rum utan att det utgivna engångsbeloppet blir föremål för beskattning, även om yrkesskadan inträffat under perioden 1955—1967. Kan en sådan lösning ej åstadkommas förefaller det tveksamt om något särskilt arrangemang bör vidtas beträffande denna kategori livräntetagare.

Utredningen kommer nu till frågan om *kostnaderna* som de framtida förhöjningarna kommer att dra.

För de kostnader som livränte- och sjukpenningförmånerna enligt grundförfattningarna drar skall täckning finnas genom de avsättningar härför som yrkesskadeinrättningarna årsvis gjort för under året inträffade skador (kapitaltäckningssystemet). De ytterligare kostnader, som föranletts av 1955 års omregleringslagstiftning och 1962 års förhöjningslagstiftning, uttas för varje kalenderår av arbetsgivarna i form av proportionellt tillägg till de avgifter, som enligt bestämmelserna i YFL skall för det året beräknas för honom. I detta fall sker finansieringen alltså efter fördelningsmetoden.

Någon ändring av arbetsgivarkollektivets skyldighet att även för fram-

tiden stå för kostnaderna för omregleringen och förhöjningen av de äldre ersättningarna har utredningen inte ifrågasatt. Därav torde följa att den kostnadsökning, som den av utredningen föreslagna förhöjningen och värdesäkringens orsakar, också bör läggas på detta kollektiv.

Finansieringen av omreglerings- och förhöjningskostnaderna sker för närvarande genom den av RFV förvaldade omregleringskassan. Alla yrkesskadeinrättningar har i princip att till kassan inleverera medel, som av inrättningarna uttagits av försäkringstagarna genom avgiftstillägg, vilkas storlek fastställs av RFV. Inrättningarna erhåller från kassan vad de förskotterat i form av omreglerings- eller förhöjningsförmåner. För undvikande av onödig omgång äger dock ett clearingförfarande rum mellan inrättningarna och kassan. Anmärkas kan att jämväl de ersättningstagare, som får sin grundersättning från arbetsgivare som står självrisk, erhåller omreglerings- och förhöjningsersättning från kassan.

Utredningen finner inte anledning föreligga att frångå det nuvarande systemet. När betalningsskyldigheten för de äldre yrkesskadeersättningarna, efter de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens upphörande, samlats på en hand, blir det aktuellt med att förenhetliga utbetalningen av förmånerna.

Den ifrågavarande kassan måste emellertid tillföras medel efter andra linjer än för närvarande. Det framtida yrkesskadeskyddets finansiering kommer att ske enhetligt, nära sammanlänkat med den allmänna försäkringens. YFL:s bestämmelser om avgiftsuttag kommer att upphävas. Därigenom rycks grunden undan för omreglerings- och förhöjningslagens debiteringsbestämmelser. Ett nytt system torde alltså vara nödvändigt.

Tekniskt torde det lämpligaste vara att ansluta till det system som avses för det framtida yrkesskadeskyddets finansiering och som en enhet utta kostnaden för all den ersättning som ligger över grundförmånen.

Utredningen förordar därför, att den föreslagna uppskrivningen och värdesäkringens av äldre yrkesskadeersättningar ävensom i förekommande fall omreglerings- och förhöjningskostnaderna enligt 1955 och 1962 års lagstiftning finansieras genom avgiftstillägg till den yrkesskadeavgift arbetsgivaren har att erlägga enligt yrkesskadelagen. Storleken av avgiftstillägget torde liksom för närvarande böra fastställas av RFV.

Enligt uppgift från RFV tillfördes omregleringskassan år 1964 med stöd av 1955 års omregleringslag och 1962 års förhöjningslag ett belopp av omkring 22 milj. kr.

Kostnaden för den uppskrivning av äldre ersättningar som föreslås ske fr. o. m. januari 1968 blir beroende av det då gällande basbeloppet. Då storleken av ifrågavarande basbelopp f. n. är ovisst, har RFV på begäran av utredningen gjort ett överslag av kostnaden om det i dagens läge gällande basbeloppet, 5 500 kr., vore gällande jämväl i januari 1968. Kostnaden för en dylik uppskrivning beräknas till ca 11 milj. kr.

3. De ömsesidiga socialförsäkringsbolagen

A. Frågans tidigare behandling

På grundval av en av utredningen upprättad promemoria fattades vid 1965 års riksdag (prop. 45, L²U 41 och rskr. 229) beslut om att de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen inte efter utgången av år 1967 äger meddela försäkring enligt YFL samt att bolagens verksamhet skall avvecklas enligt vissa av statsmakterna fastställda huvudgrunder under en övergångstid av högst fem år räknat från den 1 januari 1968.

Statsmakternas beslut innebär följande.

Administrationn av de yrkesskador, som inträffat före den 1 januari 1968 — den beräknade tidpunkten för den nya yrkesskadestiftningens ikraftträdande — skall samlas på en hand genom att bolagens försäkringsbestånd under en övergångstid av högst fem år successivt överförs på RFV. Överförandet skall avse såväl de bolagen åvilande betalningsförpliktelseerna till följd av yrkesskadeförsäkringen som härför erforderliga tillgångar och i princip ske i den ordning, som följer av 54 § YFL och 295 § lagen om försäkringsrörelse.

Överförandet av bolagens försäkringsbestånd skall i första hand grundas på överenskommelse därom mellan RFV och vederbörande bolag. En plan för avvecklingsarbetet skall upprättas senast vid avvecklingsperiodens början. Sedan i ett visst fall RFV och bolag träffat avtal om villkoren för överlåtelsen, skall sådant avtal äga giltighet och kunna verkställas utan att Kungl. Maj:ts eller Försäkringsinspektionens medgivande inhämtats. Avtalet skall registreras hos inspektionen och avvecklingen ske under Försäkringsinspektionens överinseende. Med registreringen blir det överlåtande bolaget fritaget från förpliktelser för det överlåtna försäkringsbeståndet. Vissa allmänna normer för övertagandet skall utarbetas av en nämnd av representanter för RFV och bolagen och under medverkan från inspektionens sida. Beräkningen av livräntebeståndets värde vid överlåtelse skall baseras på de för bolagen vid tidpunkten för överlåtelsen gällande försäkringstekniska grunderna, men frågan om normerna för värderingen skall kunna göras till föremål för förhandlingar mellan parterna.

Om överlåtelseavtal inte kommer till stånd till följd av uppkomna meningsskiljaktigheter, skall dessa lösas genom ett skiljemannaförfarande, därvid RFV och vederbörande bolag utser två skiljemän var och en femte skiljeman utses av Försäkringsinspektionen. Skiljemännens avgörande skall ha samma verkan som ett i frivillig ordning tillkommet överlåtelseavtal.

Den som är delägare i ett ömsesidigt socialförsäkringsbolag vid den tidpunkt, då bolaget upphör att meddela yrkesskadeförsäkring, skall anses som delägare i bolaget även för tiden därefter så länge bolaget består.

Det kan förtjäna anmärkas att Socialförsäkringsbolagens förening i avgivet remissyttrande över utredningens promemoria yrkade att bolagen

skulle tillerkännas rätt att förvalta sitt livräntebestånd under en avvecklingsperiod av minst fyra år. Föredragande departementschefen fann dock ej detta lämpligt men uttalade att, om bolagen lojalt medverkar till rörelsens avveckling, det bör finnas möjlighet att i väsentlig mån tillgodose föreningens önskemål om att avvecklingsperioden för de olika bolagen ej blir alltför kort.

Vidare må anmärkas att utredningen, samtidigt som den förordade att socialförsäkringsbolagens försäkringsbestånd skulle överföras på RFV, uttalade att den därmed inte tagit ställning till frågan hur administrationen av de äldre livräntorna bör lösas på längre sikt. Frågan härom ansåg utredningen böra prövas i ett senare sammanhang.

B. Utredningen

När statsmakterna år 1965 fastställde huvudgrunder för avvecklingen av de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens verksamhet förutsattes det, att erforderliga lagregler härom skulle antas i samband med ny lagstiftning om yrkesskador.

I detta hänseende vill utredningen såsom sin uppfattning uttala att man här rör sig på ett område som ej kräver någon lagfäst detaljreglering. När väl den erforderliga grunden för avvecklingen fastställts i lag, torde utförandet därav kunna anförtros parterna under Försäkringsinspektionens medverkan. Utredningen vill understryka vikten av att en tidsplan för avveckling för RFV och bolagen gemensamt — under inspektionens medverkan — uppdrar allmänna riktlinjer för försäkringsbeståndens överlämnande till RFV. Givet är att en avveckling av bolagens verksamhet ger upphov till olika problem även av annan än försäkringsrättslig beskaffenhet, t. ex. personalproblem för bolagens vidkommande. Enligt vad utredningen erfarit torde emellertid hithörande frågor lösas av bolagen själva utan särskilda åtgärder från statsmakternas sida.

I enlighet med det anförda anser utredningen att lagbestämmelserna kan inskränkas till följande.

Ömsesidigt socialförsäkringsbolag skall före utgången av år 1972, efter avtal därom mellan bolaget och RFV, på RFV ha överfört bolagets hela försäkringsbestånd ävensom bolagets övriga ersättningsförpliktelser på grund av den av bolaget bedrivna försäkringsrörelsen. Överförandet skall i princip ske i den ordning varom stadgas i 54 § YFL.

Sedan ett överlåtelseavtal kommit till stånd och avtalet blivit godkänt å ordinarie bolagsstämma, skall bolaget omgående anmäla det till Försäkringsinspektionen, som har att, utan att pröva avtalets innehåll, registrera avtalet. När så skett, är bolaget fritaget från sina förpliktelser på grund av det överlåtna försäkringsbeståndet. Dessa förpliktelser åvilar i stället RFV.

Vid uppkommen tvist mellan parterna angående villkoren för överlåtelsen skall tvisten avgöras genom en skiljenämnd bestående av ordförande och

fyra ledamöter, av vilka parterna utser två var. Försäkringsinspektionen utser ordförande. Av skiljenämnden meddelad dom skall ha samma verkan som en mellan parterna träffad överenskommelse.

Därest avtal om överlåtelse ej skulle ha träffats före utgången av år 1972, skall den för bolaget bestämda tiden för koncessionen anses ha gått till ända vid angivna tidpunkt. Bolaget blir då skyldigt att träda i likvidation. Denna följer reglerna i lagen om försäkringsrörelse.

Den som vid utgången av år 1967 är delägare i ömsesidigt försäkringsbolag skall anses såsom delägare även för tiden därefter.

Om ytterligare föreskrifter erfordras får det ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, Försäkringsinspektionen att meddela dessa.

En omständighet som kan förtjäna påpekande är följande. För närvarande har socialförsäkringsbolagen att såsom bidrag till bestridande av omkostnaderna för FR:s och RFV:s verksamhet för varje räkenskapsår erlægga ett belopp motsvarande tre procent av summorna av försäkringsavgifterna. Genom att bolagen efter utgången av år 1967 inte får några försäkringstagare och alltså inga försäkringspremier inflyter, upphör de nuvarande avgifterna att utgå. Det nya systemet för yrkesskadeskyddet är inte avsett att innehålla någon motsvarighet till det nuvarande omkostnadsbidraget. I detta system skall kostnaderna för RFV:s befattning med yrkesskadeskyddet bäras av staten. Något uttag för att efter det nya yrkesskadeskyddets ikraftträdande kompensera kostnaderna för FR:s och RFV:s handhavande av den äldre yrkesskadelagstiftningen har utredningen, såsom redan nämnts, inte ansett sig böra föreslå.

4. Försäkringsrådets fortsatta verksamhet

A. Nuvarande besvärsordning

Bestämmelser rörande FR finns, förutom i YFL (bl. a. 2 och 44 §§), i lagen den 29 juni 1917 (nr 466) om försäkringsrådet samt en av Kungl. Maj:t den 21 mars 1947 (nr 114) fastställd arbetsordning för försäkringsrådet.

Enligt försäkringsrådslagen skall FR bestå av minst sju ledamöter, av vilka två skall företräda arbetsgivarna och två arbetarna. Sistnämnda fyra ledamöter jämte tre suppleanter för var av dem förordnas för två år i sänder av Kungl. Maj:t efter förslag av i regel parterna på arbetsmarknaden. Övriga ledamöter, varav en är rådets chef, utnämns omedelbart av Kungl. Maj:t. Av dessa skall minst två vara lagkunniga och ha fullgjort vad som föreskrivits för dem som må nyttjas uti domarämbeten. Samtliga ledamöter har domarställning.

FR arbetar i sin dömande verksamhet nu på två avdelningar, i den mån inte avgörandet sker i plenum. På den ena avdelningen tjänstgör chefen som

ordförande, ett försäkringsråd och en assessor, på den andra ett försäkringsråd som ordförande, ytterligare ett försäkringsråd samt en assessor. På varje avdelning tjänstgör därjämte en representant för arbetsgivarna och en för arbetarna. I vissa ärenden ingår medicinskt sakkunnig som ledamot i stället för juristledamot.

Till avdelningarnas förfogande är avsett att stå sammanlagt fem förste byråsekreterare för föredragning och två amanuenser för framför allt utredningsuppdrag. Härutöver deltar i sammanträdena medicinskt sakkunniga såsom föredragande (vissa tillika såsom ledamöter). FR har betydande personalsvårigheter. Erforderlig rekrytering av framför allt amanuens- och föredragandepersonal har inte kunnat ske under senare år.

Antalet till FR inkomna mål och ärenden har under det gångna årtiondet visat en stadig nedgång. Det utgjorde 2 155 år 1961, 1 959 år 1962, 1 692 år 1963, 1 661 år 1964 och 1 389 år 1965. Balansen av icke avgjorda mål och ärenden utgjorde våren 1966 omkring 1 000.

Den takt i vilken besvärsfrekvensen kan beräknas sjunka är givetvis svår att förutse. I den promemoria, vari utredningen redovisat sina överväganden i fråga om avvecklingen av de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen, har emellertid åberopats en sammanställning av ärenden rörande invalidlivränta, som under åren 1962 och 1963 varit föremål för behandling inom Socialförsäkringsbolagens skaderegleringsnämnd. Av sammanställningen synes man kunna dra den slutsatsen, att antalet dylika ärenden under andra året efter skadeåret kan beräknas sjunka till två tredjedelar, under tredje året till hälften, under fjärde året till en tredjedel och under femte året till en fjärdedel.

Besvär över FR:s beslut får föras hos FD. Enligt lagen den 26 maj 1961 (nr 262) om försäkringsdomstol består FD av en president och minst fyra lagfarna ledamöter (försäkringsdomare). För närvarande är antalet försäkringsdomare fem. Dessutom tjänstgör i FD ett antal icke lagfarna ledamöter, och domstolen är lagför med tre lagfarna och två icke lagfarna ledamöter.

Till FD inkom 989 mål under år 1963, 1 276 mål under år 1964 och 1 081 mål under år 1965. Balansen av ej avgjorda mål uppgick vid utgången av åren 1963, 1964 och 1965 till 795, 1 139 resp. 1 035.

B. Utredningen

Statsmakterna har förutsatt, att FR ej skall medverka vid tillämpningen av den lagstiftning som skall ersätta YFL och att rådet skall upphöra med sin verksamhet i anslutning till tidpunkten för ikraftträdandet av den nya lagstiftningen. Det måste då sörjas för att de mål och ärenden, som avser yrkesskador inträffade före år 1968 — och som alltså skall bedömas enligt nuva-

rande lagstiftning — såvitt möjligt får en behandling motsvarande den som garanterats i gällande lag. Detta innebär att rådets funktion i hithörande mål och ärenden måste övertas av något annat därför lämpat organ.

RFV — den allmänna försäkringens mellaninstans — torde härvidlag inte gärna kunna komma ifråga. RFV har nämligen beträffande de ärenden det här gäller i stor utsträckning tjänstgjort såsom beslutsinstans och skulle alltså komma i den situationen att få såsom besvärinstans pröva ärenden i vilka RFV såsom sådant tidigare fattat beslut. Även om RFV:s besväravdelning inkopplas, kommer RFV att för en utomstående uppfattas som en enhet, vilken har att avgöra besvär över egna beslut. Ej heller synes det lämpligt att i detta skede omförvandla RFV till en överinstans för de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen.

Ett omedelbart överförande till FD av FR:s resterande stock av mål avseende den äldre lagstiftningen skulle innebära, att FD fungerade än som första och än som andra klagoinstans. En sådan ordning behöver dock ej föranleda erinran ur principiell synpunkt. Då överprövningen kommer att ske hos socialförsäkringens högsta klagoinstans, torde några vägande invändningar från de rättssökandes sida ej kunna resas. Vidare må erinras om att före den 1 juli 1961, då FD trädde i verksamhet, under en lång följd av år beträffande yrkesskadeförsäkringen gällt systemet med endast en klagoinstans (FR).

Att redan vid ingången av år 1968 till FD överföra FR:s uppgifter — eller i varje fall största delen av dem — skulle emellertid vara förenat med vissa nackdelar. Antalet till domstolen ingående mål skulle under år 1968 antagligen nära nog fördubblas, vartill kommer en balans av anhängiga men ej avgjorda mål av troligen samma omfattning som antalet under ett år inkommande mål.

Följden skulle bli att FD skulle under år 1968 få en tredubblad arbetsbelastning med åtföljande arbetsbalans. Detta skulle i sin tur leda till att socialförsäkringsärendenas slutliga handläggning avsevärt försenades. Då dessa ärenden ofta berör rätten till förmåner, som ligger till grund för försörjningen, inses lätt att olägenheterna skulle bli stora för de rättssökande.

Det synes inte vara en framkomlig väg att söka undanröja dessa olägenheter genom en förstärkning av FD:s resurser. För att få någon effekt — dvs. för att förhindra att målen överförande till FD får verkan på domstolens arbete under långliga tider framåt — måste nämligen personalförstärkningen bli omfattande, och det synes knappast lämpligt att för en övergångstid i sådan utsträckning komplettera en högsta rättskipningsinstans.

Det anförda leder fram till att, därest ett överförande till FD av FR:s arbetsbalans skall ske, detta bör äga rum först efter viss övergångstid under vilken FR fungerar i vanlig ordning.

När man skall bestämma övergångstidens längd är att beakta att en successiv nedgång givetvis kommer att ske i fråga om antalet ärenden, som grun-

dar sig på yrkesskador, vilka inträffat före år 1968. Den takt i vilken nedgången kan beräknas påverka antalet till FR:s avgörande hänskjutna mål är dock svår att beräkna. Om man emellertid utgår från att förhållandet mellan antalet hos FR anhängiggjorda mål och antalet ärenden hos yrkesskadeinrättningarna är någotsånär konstant, så torde de för de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen gjorda antagandena i fråga om nedgången av arbetsvolymen efter 1967 års utgång kunna gälla även för FR:s del. För bolagens del räknade man med att antalet ärenden angående invalidlivränta under andra året efter skadeåret sjunker till två tredjedelar, under tredje året till hälften och under fjärde året till en tredjedel.

Om man beaktar det anförda och tar hänsyn till att huvudparten av FR:s arbetsstock gäller invalidärenden och att samordnings- och besvärstiden är fördröjande moment, synes någon mera påtaglig nedgång under år 1968 inte kunna påräknas i FR:s arbetsvolym. Först under år 1969 torde man kunna räkna med att försäkringsrådets arbetsbalans kan nedbringas i större utsträckning.

De nu gjorda antagandena bygger på den förutsättningen att rådets organisation består åtminstone t. o. m. år 1969 samt att rådet har en någotsånär bibehållen personalstyrka. Det torde emellertid vara osäkert huruvida så blir fallet. Detta gäller såväl de i rådets dömande verksamhet deltagande av Kungl. Maj:t omedelbart utsedda ledamöterna som personal i amanuens- och föredragstjänst.

Hittills gjorda erfarenheter ger vid handen att nyrekrytering av personal i sådan tjänst knappast är att påräkna. Möjligheterna till uppförordnande torde därför vara begränsade. Redan på nuvarande stadium tvingar personalknappheten till att samtliga juristledamöter måste åläggas föredragningskyldighet å avdelning. Denna olägenhet kan väntas ytterligare accentueras vid minskning av personalstyrkan, som ju dessutom medför att avarbetningen nedgår.

Vad nu anförts ger vid handen att man här rör sig med så många ovissa faktorer att det i dagens läge inte är lämpligt att fixera någon viss tidpunkt för nedläggandet av FR:s verksamhet.

Kungl. Maj:t har under senare år med riksdagens medgivande reglerat FR:s personalstyrka efter rådande förhållanden. Det förefaller ändamålsenligt att Kungl. Maj:t bemyndigas avpassa rådets organisation efter den sjunkande arbetstillgången. När resten av mål och ärenden nått lämpligt bottenvärde för en överflyttning, torde FR:s personalstyrka ha nedbragts så att svårigheter med dess omplacering eller tillgodoseende på annat sätt inte behöver uppstå. Utredningen förutsätter att den personal, som måste friställas under avvecklingstiden, hålls skadeslös. Det är av synnerlig vikt att personalen i god tid i förväg hålls underrättad om de åtgärder som planeras. En omständighet att beakta i sammanhanget är vidare att rådets chef, försäkringsråden och assessorerna är innehavare av ordinarie domartjänst.

I och med att FR faller bort berövas yrkesskadeförsäkringen sin mellaninstans avseende ersättningsärenden i anledning av yrkesskador, som inträffat före år 1968. För dessa fall bör det vara tillräckligt med endast en besvärinstans, FD. När FR eller i varje fall när de ömsesidiga försäkringsbolagen avvecklat sin verksamhet, bör de äldre yrkesskadefallen rimligen ha kommit in i ett sådant stadium, att allenast en ringa del av dem kan beräknas kräva nya beslut med besvärsmått. Dylika fall kommer alltefter som tiden går att till sitt antal ytterligare minska för att slutligen försvinna. Att för det fåtal fall det här kan röra sig om ställa någon mer omfattande processapparat till förfogande synes ej erforderligt. Ej heller torde någon tillsynsmyndighet vara erforderlig.

När utredningen i det föregående talat om försäkringsrådets kvarstående rest av yrkesskadefall, har utredningen i första hand tänkt på förekommande besvärsmål. Med dem torde böra likställas s. k. underställningsmål. Ärenden, som har sitt upphov i att FR fungerar såsom tillsynsmyndighet, har en något annan karaktär. Det synes kunna ordnas så att det ej förekommer några tillsynsmål vid överlämnandet.

En särskild typ av ärenden är ansökningsärendena, dvs. ärenden som föranletts av att den skadade gjort ansökan om att få, helt eller delvis, utbyta en årlig livränta mot ett engångsbelopp. Dessa ärenden avgörs nu i första hand av FR. Det synes inte behövt att besvara FD med dessa. Vid rådets avveckling eventuellt kvarstående ärenden av detta slag ävensom nytillkomna av denna art, vilka hänför sig till äldre yrkesskadefall, torde få avgöras av det organ som har att i första instans meddela beslut i invaliditetsfrågan, dvs. av RFV eller av vederbörande socialförsäkringsbolag så länge dessa har att ta befattning med ärenden enligt YFL.

Den för FR:s verksamhet och organisation gällande lagstiftningen torde med hänsyn till vad tidigare anförts böra gälla tillsvidare för att berövas sin giltighet i samband med rådets upphörande.

Kungl. Maj:t bör bemyndigas att i samband med FR:s upphörande utfärda härför erforderliga direktiv.

KAPITEL XI

Frivillig yrkesskadeförsäkring

1. Nuvarande ordning

Enligt OL hade arbetsgivare rätt att i RFA eller i ömsesidigt socialförsäkringsbolag teckna försäkring mot olycksfall i arbete för annan arbetare än sådan som omfattades av lagen. För arbetare, som var försäkrad enligt lagen, kunde arbetsgivaren teckna försäkring även för olycksfall utom arbete. Sedan år 1909 hade därjämte funnits en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall.

När OL år 1955 avlöstes av YFL, utvidgades den frivilliga försäkringen avsevärt. Samtidigt slopades den s. k. fiskarförsäkringen.

Frivillig försäkring kan enligt YFL (45 §) meddelas

- a) åt arbetsgivare, som bedriver verksamhet i riket, för arbetstagare hos honom;
- b) åt utbildningsanstalt i riket för elever vid anstalten;
- c) åt svensk yrkes- eller fackorganisation för medlemmar i organisationen; samt
- d) åt varje svensk medborgare, som är bosatt i riket, ävensom åt den, som utan att vara svensk medborgare är bosatt och mantalsskriven i riket, för egen del.

Den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen anger den yttre ramen för ersättningsrätten. I försäkringsavtalet kan rätten till ersättning begränsas. Har dylik begränsning inte skett, skall den frivilliga försäkringen omfatta i eller utom arbete ådragna skador under förutsättning att de inte omfattas av den obligatoriska försäkringen enligt YFL eller viss annan ersättningslagstiftning.

I fråga om ersättningen följer den frivilliga försäkringen i princip bestämmelserna för den obligatoriska. Bestämmelserna för samordningstiden gäller således lika. För den efterföljande tiden och innan rätt till livränta inträder skall dock avdras vad som för motsvarande ändamål utgår i sjukhjälp från allmän försäkringskassa. För tid efter det den skadade blivit berättigad till livränta får enligt 4 kap. 5 § andra stycket AFL ersättning inte utges från den allmänna sjukförsäkringen i anledning av skadan.

Premierna för ett år skall vara så avpassade att de täcker samtliga kostnader för under året inträffade ersättningsberättigande skador.

Något särskilt bidrag av statsmedel utgår ej till den frivilliga yrkesskadeförsäkringen.

Beträffande den frivilliga yrkesskadeförsäkringens omfattning må nämnas följande.

Av den under a) avsedda försäkring — försäkring åt arbetsgivare här i riket för arbetstagare hos honom — består största delen av försäkring som bereder arbetstagare skydd vid skador utom arbetet. I RFV:s försäkringsbestånd för år 1961 omfattades i runt tal 30 000 arbetstagare av frivillig utomarbetsförsäkring, och för de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens del utgjorde motsvarande antal i runt tal 68 000. Antalet arbetsgivare, som tecknat dylik försäkring, utgjorde hos RFV bortåt 900 och hos bolagen något över 7 000. Från RFV har inhämtats att den ifrågavarande försäkringen visat en nedgående tendens. För år 1963 torde sålunda arbetsgivarantalet ha sjunkit till omkring 500 och den skyddade personkretsen till 15 000 à 20 000 arbetstagare.

Under punkt a) faller vidare arbetsgivarförsäkring för arbetstagare, som genom varaktigare vistelse utomlands kommit att bli ställda utanför det obligatoriska yrkesskadeskyddet. Genom försäkring som här avses kan dessa få fortsatt skydd. Vanligen är det större företag som låter teckna dylik försäkring, som också kan utnyttjas för att i yrkesskadeskyddet täcka in arbetstagare som på grund av förväntskap med arbetsgivaren är undantagna från det obligatoriska skyddet.

Antalet anmälda skadefall under försäkring enligt punkt a) uppgick under år 1961 till 132. Av de anmälda skadorna föranledde 13 invalidlivränta. Av skadorna fick 9 dödlig utgång. I två fall utbetalades livränta till efterlevande.

Frivillig försäkring enligt punkt b) har ej meddelats under år 1961.

Frivillig försäkring enligt punkt c) har överhuvud ej förekommit hos socialförsäkringsbolagen sistnämnda år, och RFV:s försäkringsbestånd inrymmer ej heller någon av fackorganisation tecknad frivillig yrkesskadeförsäkring. Däremot hade under år 1961 13 yrkesorganisationer hos RFV tecknat sådan försäkring. Denna omfattade omkring 5 000 personer, av dem huvudparten — omkring 4 400 — yrkesfiskare. Under år 1961 anmäldes 35 skadefall ha inträffat. I 5 fall blev invaliditet en följd av skadan, och 2 fall ledde till döden. 4 efterlevandelivräntor beviljades.

Det under d) omnämnda slaget av frivillig försäkring gör det möjligt för nästan alla i landet att skaffa sig ett försäkringsskydd i paritet med det obligatoriska. Den möjligheten har utnyttjats framför allt av självständiga yrkesutövare, hemmafruar och skol- och andra elever. Antalet försäkrade uppgick under år 1961 till i runt tal 26 000. Antalet under året anmälda skador utgjorde 128. Av dem förorsakade 21 invaliditet och 8 döden. Under året tillkom 7 efterlevandelivräntor.

I enlighet med den gjorda redovisningen föranledde de under år 1961 inträffade skadefallen, på vilka frivillig försäkring enligt YFL ägde tillämpning, 39 invalidlivräntor och 13 efterlevandelivräntor tillkom.

Till den allmänna försäkringen är anslutna dels en frivillig sjukpenningförsäkring och dels en frivillig pensionsförsäkring.

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen — reglerna angående denna finns i 21 kap. AFL och i kungörelse den 25 maj 1962 (nr 402) om frivillig sjukpenningförsäkring hos allmän försäkringskassa — kan under vissa förutsättningar tecknas av dels hemmafruar dels ock vissa elever. Beloppet av sjukpenningen får ej sättas högre än att det tillsammans med annan den försäkrade enligt lagen tillkommande sjukpenning högst uppgår till 15 kr. om dagen fr. o. m. den 1 januari 1967. Dessförinnan är maximalbeloppet 12 kr. per dag. Vid hemmafruförsäkring finns valfrihet mellan flera karenstider (3, 18, 33 eller 93 dagar). För elevförsäkringen medgivs endast en karenstid, nämligen 18 dagar. Avgift till den frivilliga sjukpenningförsäkringen fastställs av RFV. Statsbidrag utgår till denna försäkring.

Frivillig pensionsförsäkring — som står öppen endast för svenska medborgare — tjänstgör i princip som en ålderspension, vilken antingen är livsvarig eller temporär (längst till 67-årsåldern). I regel kan ålderspensionen tidigast utgå fr. o. m. den månad, varunder den försäkrade fyller 55 år. Vid temporär ålderspension och vissa former av livsvarig ålderspension kan dock den från 55-årsåldern tillförsäkrade pensionen utgå före nämnda ålder. En förutsättning härför är att sådan varaktig nedsättning av arbetsförmågan föreligger som avses i 7 kap. 1 § första stycket AFL, dvs. att arbetsförmågan är nedsatt med minst hälften. Pensionen utgår då med reducerat belopp såsom förtidspension. Reglerna om frivillig pensionsförsäkring innehålls i 22 kap. AFL och kungörelsen den 14 september 1962 (nr 521) om frivillig pensionsförsäkring hos riksförsäkringsverket.

Möjlighet att komplettera folkpensionen genom frivilliga avgifter har funnits sedan folkpensioneringens tillkomst. Antalet vid 1963 års utgång gällande pensionsbrev var närmare 18 000 avseende ett sammanlagt årsbelopp av bortåt 13 milj. kr. Fonderna utgjorde vid utgången av år 1963 drygt 340 milj. kr.

De allmänna försäkringskassorna meddelar vidare frivillig försäkring enligt lagen den 17 december 1954 (nr 774) med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa. Lagen gäller t. o. m. den 30 juni 1970 (SFS 1965: 151).

Denna försäkring, den s. k. T-försäkringen, står öppen endast för personer, som vid utgången av år 1954 var medlemmar av erkänd sjukkassa för erhållande av sjukpenning. Då sådana personer upphör att vara placerade i sjukpenningklass enligt AFL, kan de inom viss tid ansluta sig till T-försäkringen. Denna avser sjukpenning till ett belopp av högst 3 kr. om dagen för en sjukhjälpstid av högst 90 dagar vid varje sjukdom.

2. Framställning i ärendet

Svenska västkustfiskarnas centralförbund har i skrivelse till utredningen den 14 augusti 1963 anhållit att utredningen måtte föreslå, att den nuvarande frivilliga yrkesskadeförsäkringen skall få kvarstå även i fortsättningen och i huvudsak tillämpas efter nu gällande riktlinjer.

I skrivelsen har framhållits i huvudsak följande.

Centralförbundet har hos RFV tecknat frivillig yrkesskadeförsäkring. Denna är uppdelad i en grundförsäkring och en frivillig tilläggsförsäkring. Grundförsäkringen, för vilken förbundet bekostar premierna, omfattar samtliga förbundets medlemmar, som är aktiva yrkesfiskare och i en ålder av upp till 67 år. Antalet försäkrade uppgick i juli 1963 till i runt tal 4 500.

Grundförsäkringen, som avser skador såväl i som utom arbetet, bygger på en årlig arbetsförtjänst av 2 000 kr. Vid 100-procentig invaliditet utgår årlig livränta intill 67 år med 1 833 kr. Änkelivränta utgör intill 67 år 667 kr. om året. För barn utgår barnlivränta intill 16 år med 333 kr. per barn och år. Hel sjukpenning utgör 4 kr. per dag. Begravningshjälp utgår vid dödsfall med 600 kr. Vidare utgår ersättning för sjukvårdskostnader enligt vissa normer. För de deltagare i grundförsäkringen, för vilka årsinkomsten uppgår till 4 000 kr., föreligger möjlighet att komplettera grundförsäkringen genom en frivillig tilläggsförsäkring, för vilken vederbörande medlem då får bekosta premierna. Antalet försäkrade i tilläggsförsäkringen uppgick den 31 juli 1963 till i runt tal 1 700.

Den frivilliga tilläggsförsäkringen är uppdelad i fyra klasser, motsvarande årsinkomster av 4 000, 7 000, 10 000 resp. 15 000 kr. Varje klass är indelad i A-försäkring, B-försäkring och C-försäkring beroende på tillhörigheten till den allmänna försäkringen.

A-försäkringen omfattar sjukvårdsförmåner, invaliditetsersättningar och begravningshjälp men däremot icke efterlevandelivräntor och tilläggsjukpenning. B-försäkringen omfattar, förutom ersättningarna enligt A-försäkringen, även livräntor till efterlevande hustru och barn under 16 år.

A- och B-försäkringarna är avsedda för medlemmar som omfattas av den allmänna försäkringen. A-försäkringen avses närmast för dem som är födda år 1914 eller senare och därför har fullt allmänt försäkringsskydd och är placerade i sjukpenningklass. För övriga, som omfattas av den allmänna försäkringen men vilka inte kan erhålla full förtidspension från den allmänna försäkringen, rekommenderas från förbundets sida B-försäkringen. Detsamma gäller dem som återinträtt i tilläggs pensioneringen från årsskiftet 1962—1963 och alltså icke har pensionskydd under år 1963 liksom — under första året — sådana medlemmar som börjar i fisket utan att ha hunnit förvärva pensionspoäng. För medlemmar, som är undantagna från den allmänna försäkringen, rekommenderas C-försäkringen. Denna omfattar, förutom förmånerna enligt A- och B-försäkringarna, också sjukpenning.

Västkustfisket medför mycket stora olycksfallsrisker för sina utövare. Från förbundet anmäldes under år 1962 inte mindre än 49 olycksfall till RFV. Inte sällan rör det sig här om olycksfall med dödlig utgång.

En jämförelse har gjorts mellan fiskarna och den stora producentgruppen på livsmedelsområdet, alltså jordbrukarna. Om riskpremien för dödsfall sättes till 100, är dödligheten bland jordbrukarna 77,1 men bland västkustens yrkesfiskare hela 105,6.

Allt sedan gamla tider har fiskets särställning i fråga om olycksfallsrisk beaktats

av statsmakterna i form av den förut omnämnda fiskareförsäkringen. Det har därför inom västkustfisket väckt mycket stor oro, att det talats om att den frivilliga yrkesskadeförsäkringen eventuellt skulle upphöra.

Företrädare för förbundet har även haft tillfälle att för utredningen muntligen utveckla förbundets synpunkter på frågan.

3. Utredningen

Av redogörelsen för det nuvarande läget inom den frivilliga yrkesskadeförsäkringen framgår, att denna främst utnyttjats för att ge skydd vid olycksfall utom arbete samt ge skydd åt självständiga yrkesutövare. Men även vissa andra kategorier har genom denna försäkringsform fått ett skydd mot de ekonomiska följderna av yrkesskada. Otvivelaktigt har den frivilliga yrkesskadeförsäkringen haft sin mission att fylla.

Denna form av yrkesskadeförsäkring tillkom emellertid — och utvecklades — under förhållanden som är väsentligen annorlunda dagens. I motsats till vad tidigare var fallet finns numera ett allmänt täckande säkerhetssystem vid sjukdom, invaliditet och försörjarens frånfälle. Redan denna omständighet ger enligt utredningens mening anledning att ställa frågan huruvida det finns skäl att ha en frivillig yrkesskadeförsäkring. Det kan då visserligen sägas att den allmänna pensioneringen inte lämnar kompensation i alla situationer. Den täcker emellertid in de svåra skadorna och de socialt mest behjärtansvärda fallen. Och den omständigheten att fria yrkesutövare funnit sig böra ställa sig utanför den allmänna pensioneringen kan inte åberopas såsom ett särskilt skäl för någon frivillig yrkesskadeförsäkring.

Den nuvarande frivilliga yrkesskadeförsäkringen ansluter sig på ett naturligt sätt till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen och innebär en utvidgning av ersättningsrätten enligt denna försäkring. Genom denna konstruktion har den frivilliga försäkringen kunnat på olika sätt dra fördel av den obligatoriska försäkringen och därigenom har den frivilliga försäkringen kommit att i avgiftshänseende framstå såsom fördelaktig.

Utredningens förslag till yrkesskadelag bryter radikalt med YFL och det torde vara mycket besvärligt att till det nya yrkesskadeskyddet knyta ett i den allmänna försäkringen inbyggt frivilligt yrkesskadeskydd. Skall det i fortsättningen finnas något av det allmänna omhänderhaft frivilligt yrkesskadeskydd, torde detta därför få sitt innehåll bestämt i anslutning till reglerna i YFL.

Det kan dock starkt ifrågasättas huruvida en dylik försäkring kan få en sådan omfattning att den kan göras självbärande. Enligt utredningens uppfattning torde så inte bli fallet. Det förefaller utredningen mera rationellt att den enskilda försäkringen, som finns att få på den fria marknaden, utnyttjas för frivillig yrkesskadeförsäkring.

Med hänsyn till vad utredningen sålunda framfört anser utredningen, att frivillig yrkesskadeförsäkring inte skall meddelas efter utgången av år 1967. Vid denna tidpunkt upphör alltså nu löpande avtal om frivillig yrkesskadeförsäkring att gälla.

Däremot skall naturligen det nuvarande frivilliga försäkringsbeståndet förvaltas i samma ordning som det obligatoriska.

KAPITEL XII

Specialmotivering

1. Förslag till lag med särskilda bestämmelser om ersättning vid yrkesskada (yrkesskadelag)

Lagens rubrik och allmänna konstruktion

Enligt utredningens förslag skall vid yrkesskada ersättning utgå från den allmänna försäkringens sjukförsäkring, folkpensionering och försäkring för tilläggspension. Någon självständig yrkesskadeförsäkring — dvs. en försäkring som tar sikte endast på sjukdomar och skador, vilka har sin grund i yrkesskada — skall alltså inte finnas i fortsättningen. Skyddet vid yrkesskada integreras helt i det allmänna försäkringssystemet.

Det kan under sådana förhållanden synas ligga närmast till hands att helt slopa den särskilda lagstiftningen angående yrkesskadeförsäkring och att, i den mån man ej anser att de nuvarande reglerna i AFL grundar tillräcklig ersättningsrätt, jämka på dessa regler i erforderlig utsträckning.

Utredningen har övervägt en sådan lösning men funnit att man — med det förslag utredningen framlägger — inte bör gå fram efter denna linje. Såsom den allmänna motiveringen till utredningens förslag utvisar anser utredningen nämligen en hel del särskilda regler för yrkesskadeskyddets vidkommande befogade. Dessa regler vidgar den ersättningsberättigade personkretsen, förbättrar förmånsrätten i fråga om redan i AFL inskrivna förmåner och tillskapar särskilda yrkesskadeförmåner, dvs. förmåner vartill motsvarighet saknas i AFL. De ifrågavarande förmånligare reglerna skall — om bortses från ett i detta sammanhang mindre betydelsefullt undantag — avse endast skador som drabbat arbetstagare. Någon utvidgning av det nuvarande yrkesskadeskyddet till att omfatta även andra förvärvsarbetande än arbetstagare har utredningen ansett sig ej böra förorda.

Emellertid är den allmänna försäkringen, såsom ju redan namnet ger vid handen, av allmän karaktär, och det kan enligt utredningens uppfattning ifrågasättas om det är lämpligt att i AFL spränga in bestämmelser om speciella förmåner för en särskild personkategori. En sådan åtgärd skulle tvinga till ganska besvärliga ingrepp i detta jämförelsevis enhetliga lagverk. Utredningen har därför stannat för att samla yrkesskadereglerna i en särskild lag. Därigenom har utredningen också velat markera att det här rör sig om förmåner, vartill rätt föreligger i anledning av särskild grund, nämligen yrkesskada.

Med hänsyn till att skyddet vid yrkesskada skall beredas genom den allmänna försäkringen och inte genom en särskild försäkring, har den av utredningen föreslagna lagen inte betecknats som en lag om försäkring utan som en lag om ersättning. Utredningen föreslår att lagen rubriceras »Lag med särskilda bestämmelser om ersättning vid yrkesskada». Av praktiska skäl har utredningen ansett lagen böra få även en kortare benämning. Härvid har benämningen »yrkesskadelag», som inte tidigare använts såsom officiell beteckning på någon författning på detta område, befunnits lämplig.

Yrkesskadelagen är avsedd att utgöra ett komplement till AFL. Den skall träda i funktion endast i de fall då ersättningsrätt över huvud taget ej föreligger enligt AFL eller då ersättningen enligt yrkesskadelagen ger ett för den ersättningsberättigade förmånligare resultat. I enlighet med denna konstruktion har innehållet i yrkesskadelagen kunnat begränsas till rena »tilläggsregler». I den mån ej annat följer av dessa regler, skall bestämmelserna i AFL äga sin fulla tillämpning.

Det förhållandet att yrkesskadeskyddet är en del av den allmänna försäkringen markeras, förutom av 1 § i lagförslaget, av en föreslagen ny paragraf, betecknad 7 §, i 1 kap. AFL.

Inledande bestämmelser

1 §.

I första stycket av paragrafen slås fast dels att det föreslagna yrkesskadeskyddet — i likhet med den nuvarande yrkesskadeförsäkringen — principiellt tillkommer endast arbetstagare och dels att skyddet bereds genom den allmänna försäkringens tre försäkringsgrenar.

I fråga om arbetstagarbegreppet är någon ändring i förhållande till vad nu gäller inom den allmänna försäkringen ej avsedd. Härom hänvisas till kap. VII punkt 1) A. Under de år, som förflutit efter det AFL trädde i kraft, har genom försäkringsdomstolens avgöranden utbildat sig en ganska rikhaltig praxis rörande arbetstagarbegreppet inom den allmänna försäkringen, och denna praxis bör alltså beaktas för yrkesskadeskyddets vidkommande.

Enligt 3 § första stycket YFL är i princip varje arbetstagare i allmän eller enskild tjänst försäkrad för yrkesskada. YFL tar naturligen främst sikte på yrkesskador som inträffar här i riket men anses enligt rättspraxis i vissa situationer tillämplig även på yrkesskada som drabbat någon utomlands. Å andra sidan anses enligt praxis YFL i ett par undantagsfall ej böra gälla för yrkesskador här i landet. För rättstillämpningen härvidlag hänvisar utredningen till kap. VII punkt 1) B. Utredningens förslag innebär ingen ändring i detta hänseende.

I andra stycket av paragrafen har intagits en bestämmelse, som motsvarar 3 § andra stycket YFL. Förslaget vidgar yrkesskadeskyddet till att avse inte bara elever vid vissa utbildningsanstalter, företrädesvis sådana för yr-

kesutbildning, utan alla dem som efter fullgjord skolplikt bedriver studier, om den studerande är berättigad till studiehjälp eller studiemedel för studierna eller endast på grund av bestämmelse om behovsprövning är utesluten från sådan förmån. Den som deltar i praktisk yrkesorientering inom grundskolan eller undergår av stat eller kommun anordnad omskolning eller arbetsträning skall också vara omfattad av yrkesskadeskyddet.

Den närmare innebörden av förslaget i denna del ävensom förslagets motivering framgår av kap. VII punkt 1) D.

I detta sammanhang må erinras om att den föreslagna minimisjukpenningen i förslagets 11 § andra stycket ej gäller för de studerande samt att bestämmelsen i YFL 3 § tredje stycket andra punkten ej har någon motsvarighet i utredningens förslag. Anledningen till sistnämnda förhållande är att utredningen funnit, att någon särskild avgift för studerandenas yrkesskadeskydd ej behöver uttas.

2 §.

Första stycket av paragrafen motsvarar 4 § YFL och har samma sak-innehåll som sistnämnda paragraf. Innehållet i 2 § första stycket är behandlat i kap. VII punkt 1) C.

Andra stycket av paragrafen motsvarar — med jämkning för kommunala befattningshavare — 5 § första stycket YFL. Bestämmelsen är av provisorisk karaktär. Se härom kap. VII punkt 1) C. Av vad här anförts framgår även anledningen till att lagförslaget saknar motsvarighet till 5 § andra stycket YFL.

3 §.

Paragrafen överensstämmer, med undantag för några mindre ändringar av uteslutande formell natur, med 6 § YFL. Paragrafen har behandlats i kap. VII punkt 2) A—C.

4 §.

Paragrafen, som överensstämmer med 7 § YFL, är behandlad i kap. VII punkt 3).

5 §.

Paragrafen överensstämmer med 8 § YFL.

Allmänna bestämmelser

6 och 7 §§.

Dessa båda paragrafer har erhållit sin belysning genom den allmänna motiveringens kap. III—VI samt genom redogörelsen här ovan under lagens rubrik och allmänna konstruktion.

I 6 § första stycket presenteras i huvuddrag ersättningsformerna för yrkesskadeskyddet. Sådant skydd utgörs dels av samma former av ersättning som utges enligt AFL — nämligen sjukvårdsersättning, sjukpenning, folkpension och tilläggspension — dels av vissa former av ersättning som utgår endast vid yrkesskada och som i lagförslaget sammanfattas under benämningen särskilda yrkesskadeförmåner. Även de särskilda yrkesskadeförmånerna är ersättningar från den allmänna försäkringen. Enligt 39 § utgår de särskilda yrkesskadeförmånerna från försäkringen för tilläggspension.

6 § andra stycket ger uttryck för den samordningsprincip mellan ersättningsreglerna rörande det allmänna skyddet enligt AFL och det särskilda yrkesskadeskyddet enligt yrkesskadelagen som utredningen funnit böra gälla. Samordningen innebär att de olika reglerna i yrkesskadelagen skall tillämpas när de gynnar den skadelidande, dvs. i sådana fall där denne inte skulle ha fått någon motsvarande ersättning enligt AFL eller denna är lägre än den ersättning som följer av yrkesskadelagen.

Av 7 § följer att, i den mån ej annat föreskrivs i yrkesskadelagen, bestämmelserna i AFL skall i alla avseenden gälla för yrkesskadeskyddet. Detta betyder bl. a. att AFL:s regler i 16 kap. (Om utgivande av pension m. m.), i 18 kap. (Om allmänna försäkringskassor) och i 20 kap. (Övriga bestämmelser) blir tillämpliga även i fråga om yrkesskadeskyddet.

Om sjukvårdsersättning

8—10 §§.

Rätt till sådan ersättning, som avses i 8 § första stycket, föreligger redan för de arbetstagare som är skyddade enligt AFL. Stadgandet i detta stycke får däremot betydelse för arbetstagare som ej omfattas av sjukförsäkringen enligt AFL, dvs. icke mantalsskrivna utlänningar.

8 § första stycket avser endast själva ersättningsrätten. I övrigt gäller enligt 7 § för ifrågavarande förmåner vad som angående dem finns föreskrivet i AFL och därtill hörande bestämmelser. Ersättning för exempelvis läkarvård utgår således med tre fjärdedelar av kostnaderna för vården, dock högst med tre fjärdedelar av det i läkarvårdstaxan angivna taxebeloppet.

AFL har i 2 kap. 8 § första stycket en regel av innehåll att försäkrad, som ej är bosatt i Sverige, äger rätt till sjukvårdsersättning endast om vårdbehovet uppkommit under vistelse här. Enligt utredningens uppfattning bör denna undantagsklausul ej gälla vid yrkesskada. En bestämmelse härom har upptagits i 8 § andra stycket. Denna bestämmelse får betydelse framför allt för de s. k. gränsgångarna, dvs. personer som arbetar i Sverige men har sina hem på andra sidan gränsen.

Utredningen har övervägt huruvida den begränsning i fråga om ersättningsrätten vid sjukhusvård, som enligt 4 kap. 3 § AFL gäller för ålders-

pensionärer och vissa förtidspensionärer, bör avse även sjukhusvård på grund av yrkesskada. Tillräckliga skäl för en avvikande regel i detta hänseende har dock ej ansetts föreligga.

9 och 10 §§ avser de två förmåner, som utredningen funnit böra vid yrkesskada utgå utöver skyddet enligt AFL. Genom 8 § första stycket tillkommer dessa förmåner även sådana yrkesskadade som inte tillhör den allmänna försäkringen. Angående ersättning för resekostnader hänvisas till kungörelseförslaget under 3. i specialmotiveringen.

Beträffande innehållet i övrigt i 8—10 §§ hänvisas till kap. IV punkterna 1) och 2).

I YFL återfinns bestämmelserna om sjukvårdsersättning i 11 och 12 §§.

Om sjukpenning

11 och 12 §§.

I enlighet med den konstruktion som yrkesskadlagen erhållit är den allmänna principen för rätt till sjukpenning, att yrkesskadad som är berättigad till sjukpenning enligt AFL — alltså placerad i sjukpenningklass — äger uppbära sjukpenning i enlighet härmed.

Genom 11 § första stycket fastslås att vid yrkesskada sjukpenning utgår även till den som ej är placerad i sjukpenningklass. Med hänsyn till att sjukpenningklassplacering enligt AFL sker först fr. o. m. den månad vederbörande fyller sexton år, bör dock den ifrågavarande regeln inte gälla för tiden dessförinnan.

I 11 § andra stycket skiljs mellan yrkesskadade som är och sådana som inte är försäkrade enligt AFL. De förra — alltså de som är försäkrade enligt AFL men ej placerade i sjukpenningklass — får, om yrkesskadan förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften, grundsjukpenning (sjukpenningklass 2). Till de senare utgår sjukpenning, som enligt gällande sjukpenningsskala svarar mot den enligt 3 kap. 2 § AFL beräknade årliga arbetsförtjänsten.

De studerande, som är att jämställa med arbetstagare, är — i likhet med vad som nu gäller under samordningstiden — genom 11 § sista stycket undantagna från den nyssnämnda förmånligare sjukpenningberäkningen. Är de däremot placerade i sjukpenningklass enligt AFL, utgår givetvis sjukpenning i enlighet härmed.

Av yrkesskadagens konstruktion följer att den, som uppbär sjukpenning enligt yrkesskadlagen, också i förekommande fall är tillförsäkrad barn-tillägg enligt reglerna i AFL.

Av vad här ovan anförts har framgått, att endast grundsjukpenning utgår till den som är inskriven hos allmän försäkringskassa men på grund av underlåtenhet att göra anmälan om inkomst inte blivit placerad i sjukpenningklass. Denna regel överensstämmer med nuvarande praxis i fråga

om sjukpenning från yrkesskadeförsäkringen under samordningstiden till icke klassplacerade skadade (11 § andra stycket YFL). Är den skadade däremot placerad i sjukpenningklass men är denna lägre än den klass som svarar mot hans förvärvsinkomst, utgår sjukpenningen i princip efter reglerna i AFL, dvs. efter den klass vari han är placerad.

Ändring av klassplacering på grund av anmälan om inkomst blir enligt 3 kap. 5 § andra stycket AFL gällande först vid det månadsskifte som inträffar närmast efter det beslutet därom fattades. Det har ansetts önskvärt att yrkesskadeskyddet även framdeles träder i kraft samtidigt med att arbetstagaren börjar sin anställning resp. en anställning som ger högre inkomst än som svarar mot hans placering i sjukpenningklass. För att såvitt möjligt för de yrkesskadade fylla igen denna lucka i sjukpenningsskyddet har i 12 § tagits in en regel, enligt vilken klassplaceringen på grund av inkomstanmälan skall i fråga om yrkesskada, som inträffar efter den dag då anmälan inkom till försäkringskassan, gälla redan fr. o. m. den dagen. Det må i sammanhanget påpekas, att anmälan i regel kan göras redan när avtal om anställningen träffats. Anmälan behöver inte nödvändigtvis ha gjorts av arbetstagaren själv. Anmälan som t. ex. görs av arbetsgivaren har samma verkan.

Den föreslagna regeln bryter igenom även stadgandet i 3 kap. 5 § tredje stycket AFL för den händelse frågan härom i något undantagsfall kan tänkas förekomma.

I fråga om 11 och 12 §§ hänvisas i övrigt till kap. IV punkt 3).

Sjukpenningreglerna i YFL upptas i 11 § samt i 13—15 §§.

Om folkpension

Skyddet mot inkomstbortfall på grund av invaliditet, som har sin grund i yrkesskada, skall — på sätt närmare utvecklats i kap. V och VI — beredas genom samma former av ersättningar som kommer till användning enligt AFL för att kompensera inkomstbortfall vid invaliditet, dvs. genom folkpension och tilläggspension. I detta avsnitt ges regler om folkpension vid yrkesskadeinvaliditet.

13 §.

I paragrafen uppräknas de former av folkpension, som kan utgå vid yrkesskada, nämligen förtidspension, ålderspension, änkepension och barnpension samt barntillägg, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning. De yrkesskadade och deras efterlevande äger rätt till dessa förmåner, även om de ej uppfyller de i 5 kap. 1 § AFL uppställda villkoren angående svenskt medborgarskap och mantalsskrivning.

I enlighet med den valda tekniken — 7 § i förslaget — gäller för de olika folkpensionsförmånerna de i AFL meddelade bestämmelserna i den mån ej annat framgår av yrkesskadelagen. Detta betyder exempelvis, då yrkes-

skadelagen ej innehåller någon särskild bestämmelse därom, att förtidspension inte utgår till den som ej fyllt 16 år, att för rätt till barnpension gäller föreskrifterna i 8 kap. 5 och 6 §§ AFL, att rätten till invaliditetsersättning är begränsad till fall som avses i 9 kap. 3 § AFL etc.

Förtidspension upphör enligt AFL vid den månad, då den skadade fyller 67 år och övergår normalt — dvs. om villkoren i 5 och 6 kap. AFL är uppfyllda — i ålderspension. Om yrkesskada inträffar efter det den som drabbats därav fyllt 67 år, utgår emellertid ej folkpension i form av förtidspension. Sådan skada skapar alltså ingen rätt i sig själv till folkpension i form av ålderspension. Jämför i detta sammanhang 16 § i förslaget.

14 och 15 §§.

Dessa båda paragrafer innehåller de särskilda bestämmelser utredningen funnit erforderliga angående nedre invaliditetsgräns, invaliditetsgradering och kompensationsgrad vid yrkesskada. Se härom kap. V punkt 2) D—F.

I andra stycket av 14 § har intagits den sambandsregel, som utredningen förordat för fall då en nedsättning av arbetsförmågan kan härledas dels från yrkesskada och dels från någon annan orsak. Härom hänvisas till kap. VII punkt 3) B.

I detta sammanhang vill utredningen framhålla följande i fråga om beräkningen av arbetsförmågens nedsättning, när det gäller att avväga förtidspensionens storlek.

Såsom tidigare framhållits är den nya lagen avsedd att träda i kraft den 1 januari 1968 och att bli tillämplig på skador, som inträffat efter denna tidpunkt. Om en arbetstagare drabbas av en »ny» yrkesskada och därefter av ytterligare en sådan skada, skall den samlade nedsättningen av arbetsförmågan beaktas vid bestämmandet av förtidspensionen för den senare skadan. Samma princip skall gälla om en av de nya skadorna ej orsakats av yrkesskada utan utgörs av annan skada eller sjukdom, och detta oberoende av ordningsföljden mellan skadorna. Det fordras emellertid att den aktuella yrkesskadan medför mer än ringa nedsättning av arbetsförmågan.

En arbetstagare, som drabbas av yrkesskada efter yrkesskadelagens ikraftträdande, kan emellertid vara behäftad med någon yrkesskada eller någon annan skada eller sjukdom, som hänför sig till tiden före den nya lagens ikraftträdande. Beträffande dessa anser utredningen att undantag bör göras från principen om den nya lagens giltighetstid och att i dylika fall vad som anförts i föregående stycke skall äga motsvarande tillämpning vid beräkning av arbetsförmågens nedsättning. Härigenom vinns att man får en enhetlig regel, som innebär en totalbedömning av den skadades arbetsförmåga. En bestämmelse om de äldre skadefallen finns i förslagets 52 § första stycke. Framhållas bör att en äldre yrkesskada, för vilken livränta

utgår enligt exempelvis YFL skall samordnas med förtidspensionen enligt reglerna i 17 kap. 2 § AFL.

Beträffande 14 § sista stycket må anmärkas att sjukbidraget torde vara ett tjänligt instrument att i det framtida yrkesskadeskyddet nå motsvarande fördelar som nu uppnås genom s. k. anpassningslivräntor.

16 §.

Vid 67-årsåldern övergår förtidspension från folkpensioneringen normalt i ålderspension och då hel sådan. Samma princip avses även skola gälla för de yrkesskadade. Utredningen anser dock, såsom utvecklats i kap. V punkt 2) A, att undantag bör göras för dem som inte jämlikt AFL har en självständig rätt till ålderspension från folkpensioneringen.

För dessa kategorier, framför allt utlänningar, har det inte ansetts motiverat att garantera hel ålderspension, om tidigare utgått allenast partiell förtidspension. Dessa kan som regel antas ha varit i tillfälle att förvärva ålderstrygghet i annat land, och det förefaller då ej rimligt att de blir berättigade till oducerad ålderspension från den svenska folkpensioneringen. För en dylik yrkesskadad kommer alltså för normalfallen förtidspensionen att med oförändrat belopp fortsätta att utgå även efter det den skadade fyllt 67 år, ehuru då under namnet ålderspension.

Till ålderspension, som utgår enligt denna paragraf, skall kunna utges barntillägg och invaliditetstillägg. Detta följer redan av 13 §.

Av andra stycket följer, att partiellt barntillägg, som utgår till partiell förtidspension, fortfarande skall utgå med det partiella beloppet, när förtidspensionen enligt denna paragraf övergår till ålderspension.

17 §.

Enligt utredningens förslag skall inom den nuvarande lägsta invaliditetsgraden enligt AFL — då nedsättningen av arbetsförmågan bedömts vara minst hälften men likväl ej avsevärt mer än hälften — utgå ej såsom enligt AFL en tredjedel av hel förtidspension utan halv förtidspension. I enlighet härmed bör även barntillägg i denna intervall utgöra hälften av barntillägg till hel förtidspension. En bestämmelse härom har upptagits i första stycket.

I andra stycket föreskrivs att barntillägg ej skall utgå i de två av utredningen förordade nya lägsta invaliditetsintervallerna.

Sista stycket innebär att barntillägg till ålderspension, som på grund av 16 § andra stycket utgår med belopp motsvarande partiell förtidspension, utgår med samma belopp som sådant tillägg till den partiella förtidspensionen.

18 §.

Rätten till invaliditetstillägg följer bestämmelserna i 9 kap. 2 § AFL. Med hänsyn till att andra stycket i nämnda paragraf uttryckligen hänför sig

till den allmänna försäkringens två intervaller för partiell förtidspension har i denna paragraf intagits en bestämmelse, som har avseende på fall, där den skadades arbetsförmåga är nedsatt med mindre än hälften.

19 §.

Invaliditetsersättning utgår jämlikt grunderna i 9 kap. 3 § AFL, när den skadades arbetsförmåga inte är nedsatt i sådan grad att han blir berättigad till förtidspension enligt AFL eller yrkesskadelagen. I detta sammanhang behövs en föreskrift att invaliditetsersättning ej skall utgå till den som åtnjuter pension enligt yrkesskadelagen.

20 §.

Beträffande innehållet i denna paragraf hänvisas till kap. VI. Såsom följer av redogörelsen i nämnda kapitel kan yrkesskadeskyddet i fråga om de efterlevande — utöver vad som följer av 13 § i förslaget — begränsas till bestämmelser som avser änkepensionen. Beträffande barnpensionen anser utredningen inte några särskilda regler erforderliga.

Enligt AFL upphör änkepension med utgången av den månad, då änkan fyller 67 år, och avlöses då med ålderspension. Rätten till ålderspension är självständig. Änkepensionen som sådan skapar alltså ej rätt till ålderspension.

Utredningen har ej ansett sig böra föreslå att änka i yrkesskadefall skall äga en självständig rätt till ålderspension. I stället bör i de fall, kvinnan ej äger rätt till ålderspension från folkpensioneringen, änkepensionen fortsätta att utgå även efter det kvinnan fyllt 67 år. Den omständigheten att dödsfallet inträffat sedan kvinnan fyllt 67 år skall ej utgöra hinder för änkepension på grund av yrkesskada.

Vad nu anförts har kommit till uttryck i första stycket av 20 §.

Av andra stycket följer bl. a. att en änka inte får behålla sin änkepension enligt yrkesskadelagen efter 67 års ålder, om hon då är berättigad till folkpension i form av ålderspension. I annat fall skulle det ställa sig fördelaktigt för henne att uppskjuta uttaget av ålderspensionen till 70 års ålder och därmed få denna förhöjd enligt 6 kap. 2 § andra stycket AFL.

21 §.

I kap. V punkt 2) A har redogjorts för skälen till att utredningen funnit hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg ej skall utgå till folkpension enligt yrkesskadelagen.

22 §.

Fr. o. m. den 1 juli 1966 gäller enligt 15 kap. 3 § AFL att RFV äger att, om pensionsberättigad ej är bosatt i riket, med hans samtycke utbyta till-

läggspension till honom mot ett engångsbelopp. Denna regel blir tillämplig även för yrkesskadeskyddets vidkommande. Samma regel finns ej i fråga om folkpensionen. Med hänsyn till att den på nedsättningen av arbetsförmågan grundade ersättningen vid yrkesskada är avsedd att utgöra en enhet, har under denna paragraf intagits en motsvarande regel.

Om tilläggs pension

Under 23—31 §§ har intagits de från AFL avvikande regler, som utredningen funnit böra gälla i fråga om tilläggs pensionen vid yrkesskada. Innehållet i 23—28 §§ samt 31 § har behandlats i kap. V punkt 2) B—F samt kap. VI. Reglerna i 29 och 30 §§ är behandlade i kap. V punkt 2) H.

I enlighet med förslaget allmänna uppläggning bygger yrkesskadeskyddets tilläggs pension på den allmänna försäkringens grund. Enligt AFL kan pensionspoäng inte förvärfvas efter det år då den försäkrade fyller 65 år eller för tidigare år, varunder han åtnjutit ålderspension. Detta skall, med en mindre avvikelse som kommenteras närmare under 26 §, gälla även tilläggs pension på grund av yrkesskada. Om pensionsfallet efter en yrkesskada inträffar, sedan den skadade blivit berättigad till ålderspension, skall skadan därför ej grunda någon rätt från tilläggs pensioneringen. Denna begränsning överensstämmer med vad som föreslagits på folkpensionssidan.

Genom att förslaget inte innehåller några särskilda regler rörande familjepensioneringen blir bl. a. bestämmelserna i 14 kap. AFL om familjepension gällande.

23 §.

Grundläggande förutsättning för ersättning från tilläggs pensioneringen är att den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng. Denna paragraf gör det möjligt att vid yrkesskada låta tilläggs pension i form av förtidspension, ålderspension, änkepension och barnpension utgå även om angivna villkor ej är uppfyllt. Paragrafen bör ses i samband med 26 §. Genom bestämmelserna i nämnda paragraf garanteras yrkesskadad alltid yrkesskadepoäng, som berättigar till pension i samma ordning som AFL:s pensionspoäng.

24 §.

Enligt förslaget skall i fråga om såväl folk- som tilläggs pensioneringen förtidspension ej utgå för tid före den månad under vilken den skadade fyllt 16 år. För folkpensioneringens del följer detta av hänvisningen i 7 § till reglerna i AFL. Utredningens förslag angående yrkesskadepoäng innebär emellertid att yrkesskadepoäng kan tillgodoräknas även den för vilken pensionsfallet inträffar före det han fyllt 16 år. Därför fordras för tilläggs pen-

sioneringens del ett direkt stadgande om att tilläggspension i form av förtidspension ej utges för tid före den månad, under vilken den skadade fyller 16 år.

25 §.

I likhet med vad som föreslagits på folkpensionssidan skall förtidspension från tilläggspensioneringen enligt yrkesskadelagen övergå till tilläggspension i form av ålderspension, då den skadade uppnår 67 år. I motsats till vad som föreslagits för folkpensionssidan i 16 § första stycket skall emellertid ålderspensionen enligt denna paragraf utgå med oducerat belopp, även om den skadade dessförinnan uppbar endast partiell förtidspension. Se härom vidare kap. V punkt 2) B.

26 §.

Paragrafen innehåller — tillsammans med 27 § — bestämmelser om beräkning av yrkesskadepoängen, som avses skola komplettera pensionspoängen enligt AFL. Härom hänvisas till kap. V punkt 2) B. Ett par påpekanden kan dock vara på sin plats.

I fjärde stycket sista punkten i paragrafen föreskrivs bl. a., att yrkesskadepoäng inte skall tillgodoräknas för år efter det, under vilket arbetstagaren fyllt 66 år. Detta innebär en avvikelse från bestämmelserna i 11 kap. 1 § AFL. Avvikelsen berör på arbetstagare, som blir pensionsfall under det år då han fyller 67 år men före sin födelsedag, eljest i vissa fall inte skulle uppfylla kravet på poäng för minst tre år för rätt till tilläggspension.

Av sista stycket i paragrafen följer bl. a., att yrkesskadepoängen skall beräknas med två decimaler (jfr 11 kap. 6 § andra stycket AFL).

27 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om beräkningen av den årliga arbetsförtjänst, som skall komma till användning vid uträkning av yrkesskadepoäng. Se härom kap. V punkt 2) B. Det bör understrykas att årlig arbetsförtjänst skall beräknas för det år då yrkesskadan inträffade, inte då pensionsfallet inträffade.

28 §.

13 kap. 2 § sista stycket AFL innehåller föreskrifter om vissa inskränkningar i rätten till förtidspension med stöd av antagandepoäng för sådana försäkrade, vilka i fråga om »inkomst av annat förvärvsarbete» gjort anmälan om undantagande från tilläggspensioneringen.

Då någon sådan inskränkning enligt utredningens uppfattning inte bör gälla när fråga är om ersättning i anledning av yrkesskada, har bestämmelse härom intagits i denna paragraf.

29 och 30 §§.

Dessa båda paragrafer innehåller de regler utredningen ansett sig böra förordna i fråga om tillgodoräknande av pensionspoäng för yrkesskadad, som åtnjuter partiell förtidspension på grund av antagandepoäng. Förslaget tar sikte endast på förtidspension på grund av yrkesskada, som förorsakat nedsättning av arbetsförmågan med mindre än hälften. En redogörelse för innehållet i dessa regler återfinns i kap. V punkt 2) H.

Vid övergången från förtidspension till ålderspension sker automatiskt en »uppkollning» av tillgodoräknade pensionspoäng. Så är däremot inte fallet när förtidspension skall ändras på grund av ändring i den skadades arbetsförmåga eller om den skadade avlider och efterlevande till honom blir berättigade till familjepension [fallen b) och c) i 30 § första stycket]. I andra stycket av 30 § ges för dessa fall vissa hjälpregler för den nya pensionsberäkning som då skall äga rum. Vid denna beräkning skall den vid b) eller c) angivna tidpunkten anses som tidpunkten för pensionsfallet. Någon ny beräkning av antagandepoäng skall dock ej företas, om det nya pensionsfallet inträffar efter utgången av det år då den skadade fyllt 65 år.

31 §.

Paragrafen avser de s. k. övergångsgenerationerna, dvs. personer som är födda före år 1924 och som saknar möjlighet att förvärva rätt till oreducerad tilläggspension. Paragrafen är behandlad i kap. V punkt 2) B.

Reglerna kan belysas med följande exempel.

En arbetstagarare, som är född år 1914, drabbas av yrkesskada år 1970. Han har pensionspoäng för vardera av åren 1960—1969 eller för tillhoppa 10 år. Antagandepoäng beräknas för åren 1970—1979 eller för tillhoppa 10 år. Han kommer alltså att ha pensionspoäng för 20 år. Enligt denna paragraf skall han vid tillämpning av trettioårsregeln tillgodoföras ytterligare tio poängår (1924 - 1914 = 10), och han drabbas därför inte av någon reduktion enligt nämnda regel.

Om denna paragraf är tillämplig, skall inte de för svenska medborgare gällande förmånsreglerna i 15 kap. 1 § AFL äga tillämpning. Det må framhållas att paragrafen i vissa lägen ger ett för pensionären gynnsammare resultat än reglerna i AFL. Antag t. ex. att arbetstagararen i det förutnämnda exemplet saknade pensionspoäng för ett av åren 1960—1969. Enligt denna paragraf blir pensionen då $\frac{20}{30}$ av oreducerad pension mot $\frac{19}{20}$ enligt reglerna i AFL ($\frac{20}{30} > \frac{19}{20}$).

I sammanhanget må nämnas att — till följd av förslagets konstruktion (6 och 7 §§) — bestämmelsen i 15 kap. 2 § AFL, enligt vilken en försäkrad, som är född år 1927 eller tidigare, i vissa lägen kompenseras för poänglösa år eller år med låg poäng, skall äga tillämpning även vid beräkning av tilläggspension på grund av yrkesskada.

Om särskilda yrkesskadeförmåner

32 §.

Paragrafen motsvarar 11 § sista stycket och 12 § andra stycket YFL, enligt vilka den som drabbas av yrkesskada äger rätt till ersättning för erforderliga kostnader för särskilda hjälpmedel, såsom kryckor, konstgjorda lemmar, glasögon m. m. Med hänsyn till att enligt praxis numera ersättning utgår inte bara för ortopediska eller kirurgiska hjälpmedel utan även för t. ex. motordrivna hjälpmedel har den i YFL gjorda exemplifieringen såsom mindre adekvat uteslutits. Motivering till vad som föreslås återfinns i kap. V punkt 3). I motsats till vad nu gäller innehåller förslaget ingen bestämmelse om att, när fråga uppkommer om förnyelse av hjälpmedlet, ifrågasättande ersättning skall kunna utgå i form av årliga belopp eller i form av engångsbelopp.

33—37 §§.

Dessa paragrafer avser den särskilda nya form av ersättning, som utredningen föreslår, nämligen yrkesskadepeningen. En utförlig motivering till paragraferna finns i kap. V punkt 2) G. Vidare har utredningen i specialmotiveringen till kungörelsen om yrkesskadepening — se härom 4. i specialmotiveringen — uppdragit riktlinjer för avvägningen av yrkesskadepeningens storlek. Märk i detta sammanhang även 52 § i utredningens förslag.

Här vill utredningen erinra om följande.

Rätten till yrkesskadepening upphör inte vid viss ålder. Det fordras inte heller någon särskild ålder för att sådan rätt skall föreligga. Yrkesskadepening skall sålunda kunna utgå såväl till den som är över 67 år som till den som är under 16 år.

Det har inte ansetts rimligt att yrkesskadepening utgår om den skadade avlider inom relativt kort tid efter det lytet eller menet tillfogades honom. En liknande regel torde gälla inom skadeståndsrätten. I andra stycket av 33 § har i enlighet härmed stadgats att yrkesskadepening ej utgår, om den skadade avlider inom tre månader från det att skadan inträffade. Härvidlag är det utan betydelse, om den skadade avlider på grund av yrkesskadan eller av annan orsak.

Enligt 36 § första stycket skall vid yrkesskadepeningens bestämmande tillämpas basbeloppet för den månad under vilken beslut om ersättningen meddelas. Härigenom är den skadade garanterad att yrkesskadepeningens värde inte urholkas av nedgång i penningvärdet under tiden fram till det yrkesskadepeningen får lyftas.

Andra stycket av 36 § reglerar tidpunkten för yrkesskadepeningens utgivande. Av 33 § andra stycket följer att yrkesskadepening inte i något fall kan utbetalas förrän tre månader förflutit efter det skadan inträffade. I regel torde yrkesskadepening kunna utbetalas först sedan det sjukdoms-

tillstånd, som uppkommit på grund av skadan, upphört. Man torde nämligen i allmänhet inte dessförinnan kunna med någon större säkerhet fastslå lytets eller menets omfattning. Emellertid kan det i vissa fall redan på ett tidigare stadium avgöras att den skadade erhållit ett lyte eller men, som berättigar till yrkesskadepening. Som exempel kan anföras, att den skadade vid skadetillfället förlorat en arm eller ett ben. I sådana fall skall man — sedan tremånadersfristen löpt ut — inte behöva dröja med att utge menersättning för den förlorade armen eller det förlorade benet i avbidan på att sjukdomstillstånd som uppkommit genom skadan skall upphöra. Skulle det efter sjukdomstillståndets upphörande visa sig att menet eller lytet är större än vad det först uppskattats till, finns möjlighet enligt 37 § att ompröva frågan om yrkesskadepeningens storlek och utbetala skillnaden mellan vad som tillkommer den skadade och vad som redan utgått.

Härvid skall beräkningen göras i basbelopp. Om t. ex. den skadade ursprungligen erhållit 6 000 kr. i yrkesskadepening, vilket då motsvarade ett basbelopp, och sedermera, när basbeloppet stigit till 8 000 kr., befinns berättigad till två basbelopp i yrkesskadepening, så skall till honom utges yrkesskadepening med ytterligare ett basbelopp i det vid det senare beslutet gällande penningvärdet, dvs. ett belopp om 8 000 kr. och alltså inte skillnaden mellan två basbelopp vid det senare tillfället och ett basbelopp vid det tidigare, dvs. $(16\ 000 - 6\ 000 =) 10\ 000$ kr.

Om ett lyte eller men, som ursprungligen inte är så allvarligt att det berättigar till yrkesskadepening, förvärras, skall yrkesskadepening utgå för lytet eller menet i dess helhet. Detta skall gälla vare sig ökningen i lyte eller men härrör från den ursprungliga yrkesskadan eller från en ny yrkesskada.

Givetvis skall den omständigheten, att lyte eller men minskar eller helt försvinner sedan yrkesskadepening utgivits, inte föranleda återkrav av yrkesskadepeningen.

38 §.

I likhet med vad som gäller enligt YFL skall i det föreslagna nya yrkesskadeskyddet ingå rätt till begravningshjälp. Se härom kap. VI punkt 2).

39 §.

I denna paragraf stadgas att de särskilda yrkesskadeförmånerna skall utges från försäkringen för tilläggs pension, dvs. från den allmänna pensionsfonden.

Vidare stadgas att även i övrigt skall i tillämpliga delar beträffande de särskilda yrkesskadeförmånerna gälla vad som i AFL föreskrivs om tilläggs pension i form av förtidspension. Det är framför allt bestämmelserna

i 16 kap., vissa delar av 18 kap., bl. a. 20—22 §§, samt 20 kap. AFL som kommer i tillämpning.

Av 16 kap. 1 § AFL följer att särskild yrkesskadeförmån i regel inte kan utgå utan att den därtill berättigade ansöker därom. Den som vill komma i åtnjutande av särskilt hjälpmedel eller av yrkesskadepening skall kunna åläggas att underkasta sig läkarundersökning, för vilken försäkringskassan skall svara för kostnaderna (16 kap. 2 §). Under de förutsättningar som anges i 16 kap. 12 § skall yrkesskadepening kunna utbetalas till annan än den därtill berättigade (kommunal myndighet, den berättigades make eller annan person).

Beslutanderätten i frågor angående de särskilda yrkesskadeförmånerna tillkommer enligt 18 kap. 20 § AFL pensionsdelegation.

Om finansiering

40 §.

I fråga om denna paragraf hänvisas till kap. IX. Utöver vad där anförts må här framhållas följande. Yrkesskadeavgifterna skall förslå i första hand till utgifterna för tilläggspensioner och särskilda yrkesskadeförmåner enligt yrkesskadelagen. Vidare skall de — såsom kommer att framgå av lagförslaget under 12. i specialmotiveringen — täcka utgifterna för motsvarande förmåner ävensom särskilda efterlevandeförmåner enligt krigsolycksfallslagen. Slutligen skall de avvägas så att de förslår till yrkesskadeskyddets förvaltningskostnader och till erforderlig fondering.

Liksom de nuvarande försäkringsavgifterna enligt YFL förhöjs genom proportionella tillägg enligt 14 § omregleringslagen den 17 juni 1955 (nr 469) och 6 § förhöjningslagen den 6 juni 1962 (nr 303) kommer yrkesskadeavgifterna att i motsvarande mån förhöjas. Se härom lagförslagen under 7. och 8. i specialmotiveringen.

Ett ytterligare tillägg till yrkesskadeavgifterna följer av 54 § sjätte punkten i förslaget till yrkesskadelag. Angående detta avgiftstillägg hänvisas till kungörelseförslaget under 9. i specialmotiveringen.

Genom hänvisningen till AFL:s regler angående avgift för tilläggspension blir även reglerna om debitering och uppbörd av arbetsgivares avgifter till tilläggspensioneringen tillämpliga på yrkesskadeavgiften.

För att utdebiteringen av yrkesskadeavgiften vid de nya bestämmelsernas ikraftträdande skall kunna ske i vanlig ordning har i 53 § intagits en föreskrift om att för år 1968 procentsatsen skall — utan att RFV framlägger förslag därom — fastställas år 1967.

Övriga bestämmelser

Såsom anförts vid 7 § blir genom den valda lagstiftningsmetodiken bl. a. reglerna i 20 kap. AFL tillämpliga när det gäller yrkesskadelagen. Av de

i nämnda kapitel upptagna »övriga» bestämmelserna saknar vissa, bl. a. 3 § (om nedsättning eller indragning av förmån) och 4 § (om återbetalningskyldighet) motsvarighet i YFL, varjämte 7 § andra stycket (om regress) har ett annat sakinnehåll än motsvarande bestämmelse i 51 § andra stycket YFL. Utredningen finner det uppenbart att den allmänna försäkringens regel i detta hänseende bör ges företräde och att försäkringskassorna alltså ej skall ha någon regressrätt för ersättning som utgivits i anledning av yrkesskada.

41 §.

Genom att yrkesskadeskyddet bereds genom den allmänna försäkringen kommer också den allmänna försäkringens organ — försäkringskassorna, RFV och FD — att handha administrationen av detta skydd.

I denna paragraf regleras kompetensfördelningen mellan försäkringskassorna, när det gäller sjukförsäkringsförmåner på grund av yrkesskada.

Paragrafen, som i AFL motsvaras av 4 kap. 1 §, är erforderlig med hänsyn till att yrkesskadelagen avser även förmåner som ej har sin motsvarighet i AFL. Vidare har det av praktiska skäl ansetts lämpligt att förlägga administrationen av alla sjukförsäkringsärenden avseende dem som står utanför AFL till en och samma kassa, nämligen den för Stockholm inrättade försäkringskassan.

Den särskilda regleringen avseende sjömännens sjukförsäkring påverkas ej av utredningens förslag.

Gottgörelse enligt sista stycket i paragrafen, som innefattar även ersättning för administrationskostnader, skall bestridas av arbetsgivarnas avgifter till sjukförsäkringen.

42 §.

Denna paragraf innehåller regler om hos vilken försäkringskassa ansökan om pension och om särskilda yrkesskadeförmåner skall göras. Reglerna innebär, att sådana ärenden prövas av samma försäkringskassa som har att utge sjukvård ersättning och sjukpenning på grund av skadan.

43 §.

Kostnaderna för läkarundersökning och läkarintyg, som erfordras för bedömning av rätt till ersättning eller av ersättningens storlek, ersätts enligt den gällande yrkesskadeförsäkringen med erforderliga belopp.

Enligt kungörelse den 25 maj 1962 (nr 394) med vissa bestämmelser rörande ansökan om pension enligt lagen om allmän försäkring, m. m. skall vid ansökning om bl. a. förtidspension, invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning rätten till sådan förmån styrkas med läkarintyg, där ej särskilda skäl föranleder annat. Ersättning till sökanden för kostnaderna för anskaffandet av dylikt läkarintyg utgår inte.

För att en yrkesskadad inte skall ställas i sämre läge än för närvarande när det gäller att styrka rätten i anledning av yrkesskada till pension eller särskild yrkesskadeförmån har i denna paragraf intagits en bestämmelse, att dylik kostnad skall ersättas i enlighet med vad Konungen förordnar. Se härom kungörelseförslaget under 5. i specialmotiveringen.

44 §.

Första och andra styckena i denna paragraf motsvarar 31 § och 32 § första stycket i YFL. Se härom vidare förslaget till kungörelse angående anmälan om yrkesskada under 6. i specialmotiveringen.

Tredje och fjärde styckena innehåller ansvarsbestämmelser, som svarar mot 57 § första och andra styckena YFL. I överensstämmelse med straffsatserna i AFL (jfr 20 kap. 9 § andra stycket) har straffsatsen för arbetsgivares eller arbetsföreståndares underlåtenhet att fullgöra honom åvilande anmälningsskyldighet bestämts till penningböter högst 100 kronor.

I paragrafens sista stycke har, med hänsyn till att yrkesskadeskyddet omfattar inte bara arbetstagare utan även studerande och till att yrkesskadelagen ej har någon bestämmelse motsvarande 3 § tredje stycket andra punkten YFL, intagits en bestämmelse om uppgiftsskyldighet angående yrkesskador som drabbar studerande.

45 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt för Kungl. Maj:t att förordna om inrättande av en särskild rådgivande nämnd för försäkringskassorna. Se härom kap. VIII punkterna 3) och 4).

46 §.

Paragrafen motsvarar 52 § YFL och innefattar befogenhet för allmän försäkringskassa eller RFV att vid allmän underrätt föranstalta om förhör med vittne eller sakkunnig eller förhör under sanningsförsäkran med den som saken rör.

Det i paragrafen beskrivna förfarandet har vid tillämpningen av den gällande lagstiftningen sällan kommit till användning. Ej heller i den framtida tillämpningen torde förfarandet komma att utnyttjas i någon högre grad. Utredningen har dock inte ansett sig böra föreslå att bestämmelsen slopas, då det i vissa fall, exempelvis då motstridiga uppgifter föreligger i ärendet, kan vara önskvärt att skärpa ansvaret för avgivna utsagor.

Bibehållandet av bestämmelsen kan också vara motiverad, om man — som utredningen förordar — slopar den i 9 § i den gällande kungörelsen angående anmälan om yrkesskada intagna möjligheten för försäkringskassa eller RFV att påkalla polisundersökning i skadefall, varom anmälningsskyldighet föreligger enligt kungörelsen.

47 §.

Innan sjukvårdsersättning och sjukpenning bestäms slutligt — tidskrävande utredning kan vara nödvändig — kan omständigheterna vara sådana, att det är motiverat att ersättning utgår under utredningstiden. Bestämmelser härom har intagits i denna paragraf, som är en motsvarighet till 34 § andra stycket YFL. Genom lagförslagets konstruktion — jämför i detta sammanhang 7 och 39 §§ — gäller enligt 16 kap. 3 § AFL detsamma för pensions- och särskilda yrkesskadeförmåner.

Återbetalning av utgiven ersättning kan förekomma endast i fall som avses i 20 kap. 4 § AFL.

48 §.

Om det kan anses vederbörligen styrkt, att arbetstagare avlidit till följd av yrkesskada, utlöses rätten till efterlevandeförmåner.

Fall kan dock förekomma — framför allt i sjötjänst — då en arbetstagare försvinner, utan att det är möjligt att avgöra huruvida yrkesskada föranlett försvinnandet eller inte. Kan det emellertid antas, att arbetstagaren avlidit till följd av yrkesskada, skall för närvarande enligt 24 § YFL livräntor utbetalas till de efterlevande enligt bestämmelserna i 20—23 §§ i sagda lag. Eftersom YFL medger begravningshjälp endast om en yrkesskada haft dödsfall som följd, utgår i de fall det här är fråga om inte dylik hjälp.

16 kap. 10 § AFL har en med bestämmelserna i 24 § YFL korresponderande föreskrift.

För att fastslå rätten till efterlevandeersättning enligt yrkesskadelagen i här aktuella fall, har det ansetts nödvändigt med en särskild bestämmelse i detta hänseende.

Om bestämmelsen i paragrafen kommer i tillämpning, skall — liksom för närvarande — inte utgå någon begravningshjälp, såvida det inte sedermera styrks, att arbetstagaren avlidit på grund av yrkesskada.

49 och 50 §§.

Dessa paragrafer motsvaras av 58 och 59 §§ YFL samt 20 kap. 15 och 16 §§ AFL.

Lagens ikraftträdande m. m.

51 §.

I första stycket av denna paragraf fastslås principen att den nya lagstiftningen ej skall ha retroaktiv giltighet och av tredje stycket framgår, att äldre bestämmelser skall gälla för skador som inträffat före den nya lagstiftningens ikraftträdande. Vissa undantag härifrån följer av 52 §.

Någon motsvarighet till stadgandet i 60 § första stycket YFL om vissa skador, som yppats efter lagens ikraftträdande, har utredningen inte ansett erforderlig. Yppas sådan skada, som avses i förslagets 3 § första stycket b) eller c) efter den nya lagens ikraftträdande, skall alltså den nya lagen äga tillämpning även om den skadade ej varit i »farligt» arbete efter den 31 december 1967.

Tredje stycket har utformats efter mönster av 2 § i promulgationslagen till AFL.

52 §.

Beträffande första stycket av denna paragraf hänvisas till vad som anförts under 14 och 15 §§.

I 10 § andra stycket YFL stadgas att, därest försäkrad, som genom yrkesskada fått sin arbetsförmåga varaktigt nedsatt med mindre än en tiondel, drabbas av ny yrkesskada, den tidigare skadan skall anses ha orsakats av samma händelse, som orsakat den senare skadan. Denna regel skall enligt 61 § YFL gälla även skada, som omfattas av OL eller YL, dvs. skada som inträffat före det YFL trätt i kraft. Ifrågavarande princip torde böra tillerkännas giltighet när det gäller att bestämma yrkesskadepening i nya skadefall. Om däremot skadan ersatts genom livränta enligt äldre lag bör man bortse från densamma. Av praktiska skäl har den ifrågavarande sambandsregeln begränsats till skador, som inträffat under YFL:s giltighetstid.

53 §.

Denna paragraf hänför sig till förslagets 40 §, som rör yrkesskadeskyddets finansiering. Eftersom lagen föreslås gälla fr. o. m. 1968 års ingång, måste vid ikraftträdandet procentsatsen för yrkesskadeavgiften vara fastställd. I likhet med vad fallet var vid genomförandet av lagen den 28 maj 1959 (nr 291) om försäkring för allmän tilläggspension får procentsatsen för yrkesskadeavgiften för det första året fastställas utan särskilt förslag av RFV.

54 §.

I denna paragraf regleras förhöjningen och värdesäkringen av livräntorna i de äldre skadefallen ävensom frågan om vidgade möjligheter till kapitalbyte av »smålivräntor». Härom hänvisas till den utförliga redogörelse därför som finns i förslagets kap. X punkt 2). I detta sammanhang må erinras om att beloppet 4 700 kr. utgör basbeloppet den 1 januari 1963, dvs. basbeloppet vid den tidpunkt från vilken utredningen anser de äldre livräntorna bör uppräknas och värdesäkras.

Enligt förslaget skall livränta jämlikt YFL eller tidigare yrkesskadelagstiftning låsas till tidpunkten för den nya lagstiftningens ikraftträdande eller, om sådan livränta skall börja utgå senare, till tidpunkten för sam-

manträffandet av livränta och pension. Detta följer av punkt 2. i paragrafen utan någon direkt tidsangivelse i förevarande hänseende. Innehållet i denna punkt bör ses i samband med den nya lydelse av 17 kap. 2 § AFL som utredningen föreslagit för de äldre skadefallens del.

Punkt 4. i paragrafen har samma principiella innehåll som 3 § i lagen den 6 juni 1962 (nr 303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m.

Punkterna 5. och 6. har sin motsvarighet i 5 och 6 §§ i 1962 års förhöjningslag.

Enligt YFL och den tidigare yrkesskadeförsäkringslagstiftningen äger yrkesskadeinrättning viss rätt att regressvis återkräva utgiven ersättning. I fråga om den omregleringsersättning, som utgick fr. o. m. år 1956, och den förhöjningsersättning, som utgått fr. o. m. år 1965, gäller i tillämpliga delar vad som stadgats för grundersättningen. Såväl omreglerings- som förhöjningsersättningarna regleras via den av RFV förvaldade omregleringskassan.

Utredningen har från yrkesskadeinrättningarna inhämtat att i enlighet med en överenskommelse av år 1962 vederbörande inrättning kan göra gällande regress när fråga är om omregleringsersättning men att någon regress inte ansetts böra förekomma, när det gäller den fr. o. m. år 1963 utgående förhöjningen.

Genom den föreslagna integreringen av yrkesskadeskyddet i den allmänna försäkringen kommer för framtiden någon regress i anledning av utgiven yrkesskadeersättning inte att ske, då 20 kap. 7 § andra stycket AFL blir gällande även i yrkesskadefall.

I likhet med förfarandet i fråga om den fr. o. m. år 1963 utgående förhöjningsersättningen och principen inom den allmänna försäkringen synes någon regress i anledning av den föreslagna uppskrivningen och värdesäkring av äldre yrkesskadeersättningar inte böra förekomma. Någon särskild lagbestämmelse härom torde inte vara erforderlig.

55 §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till förslagets kap. X punkt 3).

2. Förslag till kungörelse med föreskrifter enligt 3 § första stycket c) yrkesskadelagen

Denna kungörelse har samma innehåll som kungörelsen den 29 oktober 1954 (nr 644) med föreskrifter enligt 6 § första stycket c) lagen om yrkesskadeförsäkring.

Av vad utredningen anfört i kap. VII punkt 2) A följer att innehållet i denna kungörelse kan behöva överses. Utredningen har emellertid ej ansett sig böra närmare ingå på denna fråga.

3. Förslag till kungörelse angående ersättning för resor enligt 9 § yrkesskadelagen

Bestämmelser angående ersättning för sjukresor enligt AFL finns i sjukreseförordningen den 25 maj 1962 (nr 385) och den i anslutning därtill utfärdade kungörelsen den 25 maj 1962 (nr 386).

Enligt 2 § sjukreseförordningen utgår ersättning för resor till och från läkaren endast i den mån reseutgifterna för varje besök hos läkaren överstiger 4 kr. Om resa till och från läkare i sin helhet äger rum inom verksamhetsområdet för den för Stockholm, Göteborg, Malmö eller Norrköping inrättade försäkringskassan utgår, jämlikt 3 § kungörelsen den 25 maj 1962, ersättning för resa endast i den mån utgifterna för varje läkarbesök överstiger 5 kr.

Utredningen anser att ifrågavarande båda karensbelopp bör gälla även för resor som avses i 9 § yrkesskadelagen. Vid bedömning av skäligheten av resekostnaderna i övrigt bör innehållet i 2 kap. 5 § AFL och 7 § sjukresekungörelsen beaktas.

4. Förslag till kungörelse med föreskrifter om yrkesskadepening enligt yrkesskadelagen

För att underlätta de tillämpande organens arbete och för att ernå en så vitt möjligt likformig bedömning torde det vara lämpligt med vissa exempel på yrkesskadepeningens storlek vid olika yrkesskador.

Redan 1901 års olycksfallsersättningslag innehöll föreskrifter med exempel på den invaliditetsgrad som vissa angivna skador skulle anses medföra. I en del fall har dessa värderingar varit normgivande ända fram till våra dagar. Lagen innehöll dock bara ett fåtal exempel.

Varken i OL eller i YFL togs in någon dylik tabell, men i stället utvecklades vid dessa lagars tillämpning alltmer utbyggda och differentierade uppställningar över vad vissa kroppsskador i allmänhet skulle anses medföra i fråga om invaliditetsgrad. Dessa uppställningar kan givetvis inte direkt överföras som normer för gradering av yrkesskadepeningen, eftersom de avsåg att tjäna ett annat ändamål, nämligen att ange den nedsättning av arbetsförmågan som ifrågavarande skada skulle anses medföra. De torde emellertid — framförallt när det gäller de lägre invaliditetsgraderna — kunna tjäna som förebild.

Även i utlandet torde man som regel i praxis ha utformat tabeller till ledning för invaliditetsbedömningen. Inom engelsk yrkesskadestiftning ger lagen möjlighet att fastställa tabeller, som avgör vilken invaliditetsgrad som skall anses föreligga vid vissa närmare angivna funktionsbortfall. En

sådan tabell har också fastställts och dess innehåll är att betrakta som en del av lagen. Tabellen upptar 54 olika skadetyper. De flesta av dessa avser extremitetsskador. Satser finns dock även för syn- och hörselskador samt för vanställldhet av ansiktet.

En lytes- och mentabell kan givetvis inte täcka in alla skador som kan tänkas uppkomma. Detta är ej heller nödvändigt. Det torde räcka med ett antal exempel på yrkesskadepening vid vanligen förekommande skador som låter sig preciseras på ett förhållandevis enkelt sätt.

I detta hänseende kan vissa delar av den statistiska belysningen av yrkesskadeförsäkringen i kap. VIII punkt 2) vara av intresse, särskilt uppgifterna hur yrkesskadelivräntorna fördelar sig på olika slag av skador. Av dessa uppgifter framgår att hand- eller fingerskador är de vanligaste livräntefallen, över 30 procent av fallen. Därefter följer ögonskador (ca 16 %), benskadador (14 %), skador på skuldra, axel eller arm (9 %), skador på fot eller tår (7 %), huvudskador (6 %), hålskadador (5 %), yrkes-sjukdomar (4 %), skador på flera extremiteter (3 %) samt skador på flera kroppsdelar i övrigt (3 %).

De högsta invaliditetsgraderna förekommer i fråga om ögonskador, huvudskador och yrkessjukdomar. Vidare kan erinras om att flertalet invaliditetsfall är att hänföra till de lägre invaliditetsgraderna. I omkring en tredjedel av fallen brukar invaliditetsgraden vara under 15 procent, i omkring hälften av fallen under 20 procent, i omkring åtta tiondelar av fallen under $33\frac{1}{3}$ procent och i omkring nio tiondelar av fallen under 50 procent.

De satser (antal basbelopp) som utredningen anser bör vara normgivande för graderingen av lyte och stadigvarande men finns upptagna i 1 § i kungörelsen. Vid avvägningen av satserna i tabellen har, i enlighet med den allmänna motiveringen, den ledande tankegången varit, att satserna skall gälla för en genomsnittsmänniska vilken som helst utan avseende på de olägenheter lytet eller menet kan orsaka i det enskilda fallet.

Vid tillämpningen av tabellen bör följande iakttas.

Har yrkesskadan medfört sådant lyte eller stadigvarande men som finns upptaget i tabellen, skall yrkesskadepening utgå med det antal basbelopp som anges i tabellen. Har skadan medfört ex. förlust av ett pekfinger eller en tumme eller hörseln på ett öra, blir den skadade berättigad till $\frac{1}{2}$, 1 resp. $\frac{3}{4}$ basbelopp. Såsom framhållits i den allmänna motiveringen, anser utredningen att vid multipla skador, som medför flera lyten eller men, i princip en ren addering skall ske av basbeloppen för de särskilda lytena eller menen. Om alltså de i nyssnämnda exempel angivna lytena eller menen (förlust av pekfinger, tumme och hörseln på ett öra) uppstått vid samma tillfälle är den skadade berättigad till yrkesskadepening med $(\frac{1}{2} + 1 + \frac{3}{4}) = 2\frac{1}{4}$ basbelopp.

Stundom kan man inte räkna med att i tabellen finna en direkt motsvarighet till det aktuella lytet eller menet. I en hel del fall får man alltså ut-

ifrån en jämförelse med de i tabellen angivna lytena och menen och de för dessa angivna satserna bestämma en rimligt avvägd yrkesskadepenning. Finner det beslutande organet att lytet eller menet är att jämställa med i tabellen upptaget lyte eller men, skall yrkesskadepenning utgå med samma antal basbelopp som tabellen upptar för sistnämnda lyte eller men.

De i tabellen angivna fallen kan anses utgöra stolpar på en skala. Vid fixerandet av dessa stolpar har frågan också uppstått hur stort mellanrum som bör finnas mellan olika ersättningsnivåer.

Utredningen har ansett att någon fingeradering av storleken av lyte eller men inte är erforderlig. För att likväl åstadkomma en viss differentiering — framförallt i de lägre graderna, vilka är talrikast — har utredningen tänkt sig att inom skalan skall vara ett mellanrum mellan nivåerna av $\frac{1}{4}$ basbelopp. Med beaktande av att yrkesskadepenningens minimum för dem som är under femtio år är $\frac{1}{2}$ basbelopp, kommer alltså ersättningsintervallerna för sådana personer att vara $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, 1, $1\frac{1}{4}$, $1\frac{1}{2}$ etc. upp till 8 basbelopp. Man torde dock kunna förutsätta att, särskilt när det gäller svårare lyten eller men, en finjustering till fjärdedelar av basbelopp inte är möjlig.

Vid avvägningen i ett aktuellt fall, till vilken nivå ett lyte eller men är att hänföra, skall den som ligger närmast gälla. Bedöms lytet eller menet ligga mitt emellan två fjärdedelsnivåer, bör den högre väljas. Exempel för varje fjärdedel av skalan har utredningen inte funnit lämpligt att uppställa. Utredningen anser dock att man med ledning av de angivna exemplen väl bör kunna leta sig fram till en adekvat bedömning i ett förhandenvärande fall. Som en komplettering till tabellen föreslår utredningen en bestämmelse att vid annat lyte eller men än som avses i 1 § av kungörelsen yrkesskadepenning skall bestämmas till det antal basbelopp, som med hänsyn till graden av ifrågavarande lyte eller men kan anses stå i skäligt förhållande till de belopp som följer av nämnda paragraf.

För rätt till yrkesskadepenning förutsätts såsom nämnts, att lytet eller menet uppgår till eller överstiger en viss lägsta svårighetsgrad; den lägsta yrkesskadepenningen har för normalfallet — utan beaktande av åldersfaktorn — bestämts till $\frac{1}{2}$ basbelopp. Det torde vara betydelsefullt, att klargöra hur svårt ett lyte eller men måste vara för att anses uppnå den nivå som motsvarar en yrkesskadepenning av denna storlek. Ett förhållandevis stort antal fall kan väntas gruppera sig kring denna nivå.

Den i 1 § av kungörelsen upptagna förteckningen anger vissa exempel på skador som skall anses medföra yrkesskadepenning om $\frac{1}{2}$ basbelopp, exempelvis förlust av ett pekfinger eller ett långfinger. Detta innebär att vid skada på ettdera av dessa fingrar samtliga tre falanger av fingret skall ha förlorats, eller att skadan likväl är att jämställa med förlust av hela fingret, för att yrkesskadepenning skall kunna beviljas. Det räcker alltså inte att exempelvis de båda ytterfalangerna och halva innerfalangen på

ett av fingrarna amputerats. Kan den skadade utnyttja den kvarvarande delen av innerfalangen, kan någon yrkesskadepening inte utgå. Andra skador måste alltså för att berättiga den skadade till yrkesskadepening lägst vara av den svårhetsgrad som motsvarar förlust av ett helt pekfinger.

Förlust av båda falangerna på en tumme har taxerats till 1 basbelopp. Har skadan resulterat i förlust av ytterfalangen av tummen — amputation i mellanleden — synes skadan böra anses motsvara ett halft basbelopp och alltså yrkesskadepening böra utgå. Hade skadan däremot utmynnat i amputation av tre fjärdedelar av ytterfalangen på tummen hade rätt till yrkesskadepening inte förelegat. Om förutom ytterfalangen halva innerfalangen av tummen amputerats torde yrkesskadepeningen böra uppgå till $\frac{3}{4}$ basbelopp. — På liknande sätt kan en skada som satt radialisnerven delvis ur funktion anses motsvara exempelvis 1 basbelopp eller $\frac{1}{2}$ basbelopp eller kanske vara av så ringa beskaffenhet att den inte kommer upp till $\frac{1}{2}$ basbelopp, i vilket fall yrkesskadepening inte skall utgå.

Vid amputationssskador synes den effektiva amputationsstumpens längd som regel böra beaktas när yrkesskadepeningen skall fastställas, och inte den kvarvarande skelettdelens längd.

Ofta resulterar extremitetsskador i nedsatt rörlighet av ledgångar. Den enklaste bedömningsmetoden vid dylika skador synes vara att som jämförelse ta taxeringen av förlust av den kroppsdel som leden ingår i och där efter avväga hur stor del härav som funktionsbortfallet på grund av stelhetsen representerar. En totalparetisk hand bör således kunna likställas med handens förlust.

Vid bedömningen av lytets eller menets storlek uppstår åtskilliga andra problem av olika slag.

Det är inte avsett att någon skillnad skall göras mellan »bästa» arm eller hand, utan båda skall bedömas lika.

Endast lyten eller bestående men som orsakas av yrkesskada skall ersättas. I motsats till vad fallet är när det gäller att fastställa pension, skall alltså sambandsregeln i 14 § andra stycket yrkesskadelagen ej tillämpas. Däremot skall vid avgörandet av sambandet mellan yrkesskada och lyte eller men gälla den bevispresumtion som finns upptagen i 4 § yrkesskadelagen. Om alltså sannolikheten för samband väger jämnt med motsatsen, skall samband anses föreligga.

Vid beräkningen av de lyten och men som en multipel yrkesskada skall anses ha orsakat, skall — såsom i det föregående angivits — en kumulering i princip ske av de basbelopp som de olika lytena eller menen berättigar till. Så bör dock endast kunna ske, om det gäller lyten eller men, som drabbat olika extremiteter eller funktioner. Inom varje extremitet eller funktion (syn eller hörsel) måste man vid avvägningen av lytets eller menets storlek

hela tiden ha för ögonen relationen till den fastställda ersättningsnivån för hela extremiteten eller funktionen.

Om sålunda yrkesskadan på samma hand medfört stelhet i handleden, total förlamning av ulnarisnerven samt amputation av tummen, kan dessa delskador tillsammans inte berättiga till 3 basbelopp, eftersom förlusten av hela handen endast fastställts till $2\frac{3}{4}$ basbelopp. En reduktion måste alltså ske, därvid metoden lämpligen bör vara att man utgår från förlust av hela handen och därefter — när det som i det angivna fallet rör sig om större skador inom samma område — bedömer hur mycket bättre ställd den skadade är genom vad som återstår. Hade det i det nyss angivna fallet endast rört sig om skador inom själva handen, exempelvis amputationsskador på fingrarna, kunde däremot en sammanräkning ha skett.

Ett speciellt problem erbjuder de fall, där den yrkesskadade redan före skadetillfället är behäftad med lyte eller men. Huvudprincipen bör vara, att endast det av den aktuella yrkesskadan orsakade lytet eller menet skall ersättas. Har det tidigare lytet eller menet inte orsakats av yrkesskada men beräknats motsvara exempelvis $1\frac{1}{2}$ basbelopp och taxeras det totala lytes-tillståndet vid beräkningstillfället motsvara $2\frac{1}{4}$ basbelopp, skall den skadade vara berättigad till $\frac{3}{4}$ basbelopp. Samma bör också förhållandet vara, om det tidigare lytet eller menet orsakats av en yrkesskada.

Beroende av storleken av det tidigare lytet eller menet synes emellertid en skillnad böra råda, om detta orsakats av yrkesskada eller inte. Om sålunda i det förra fallet lytet eller menet inte ansetts motsvara minst $\frac{1}{2}$ basbelopp och alltså enligt de allmänna bestämmelserna inte honorerats med någon yrkesskadepening, bör de av de båda yrkesskadorna orsakade lytena eller menen sammanläggas och det däremot svarande antalet basbelopp utgå. Har en arbetstagare exempelvis genom yrkesskada förlorat sitt ena lillfinger och därefter genom en utomarbetsskada en tumme, bör han, om han senare genom en ny yrkesskada mister synen på ett öga, erhålla yrkesskadepening med det antal basbelopp som motsvarar förlust av ett lillfinger och synen på ett öga ($\frac{1}{4} + 1\frac{1}{4} = 1\frac{1}{2}$ basbelopp).

Utredningen har ansett denna princip vara av sådan vikt, att i själva författningstexten intagits en bestämmelse att i sådana fall då den skadade vid skadans inträffande var behäftad med annat lyte eller men, rätten till yrkesskadepening skall bestämmas med hänsyn till den ökning av lyte eller men som skadan medfört. Om tidigare lyte eller men orsakats av yrkesskada, som ej medfört rätt till yrkesskadepening, skall dock vid yrkesskadepeningens bestämmande den tidigare skadan anses ha orsakats av samma händelse som orsakat den senare skadan.

Ett spørsmål som i viss mån sammanhänger med det nyss relaterade är eller men, exempelvis som i förra fallet förlust av ena lillfingret, och genom den yrkesskada som är uppe till behandling mistat resten av handen. I så-

dana fall anser utredningen, att yrkesskadepening bör utgå såsom vid förlust av hela handen, vare sig lillfingerförlusten orsakats av en tidigare yrkesskada eller inte. Har emellertid den tidigare skadan medfört lyte eller men av sådan svårhetsgrad, att den motsvarar lägst $\frac{1}{2}$ basbelopp, torde endast mellanskillnaden böra utgå.

Det förhållandet att yrkesskadepening kan utgå vid lyte eller men som lägst motsvarar $\frac{1}{2}$ basbelopp, kan medföra den situationen, att en arbetstagare drabbas av flera yrkesskador som kvarlämnar lyten eller men, utan att han erhåller någon yrkesskadepening. Så snart dessa lyten eller men motsvarar lägst $\frac{1}{2}$ basbelopp skall ersättning utgå. I detta sammanhang vill utredningen framhålla, att jämlikt 52 § i förslaget till yrkesskadelag vid bestämmande av yrkesskadepening skall medräknas även sådana lyten eller men, som orsakats av yrkesskada före den nya lagstiftningens ikraftträdande men inte ansetts medföra 10 procent invaliditet och ej beaktats jämlikt 10 § andra stycket YFL vid någon efterföljande yrkesskada.

Med hänsyn till vikten av att veta vilka lyten eller men som ersatts med yrkesskadepening — eller inte ansetts kunna ersättas på detta sätt — synes det böra åligga de beslutande organen, att i sina beslut ange detta.

Det kan hända, att ett lyte eller men försämras. En yrkessjukdom kan exempelvis blomma upp och efter en sjukdomstid ge en sämre status för den yrkesskadade; en järnflisa kan ligga inkapslad i ett öga långa tider för att därefter ge en sideros med ögats förlust som följd etc. Den förvärring av lytet eller menet som skett berättigar till ytterligare yrkesskadepening under förutsättning, att försämringen höjer den tidigare gradeeringen av lytet eller menet med minst $\frac{1}{4}$ basbelopp.

5. Förslag till kungörelse

angående ersättning för läkarundersökning m. m. enligt 43 § yrkeskadelagen

Enligt 32 § tredje stycket andra punkten YFL har vederbörande försäkringsinrättning att gälda nödiga utgifter för läkarintyg, som skall bifogas anmälan om yrkesskada, samt för annat intyg, som erfordras för prövning huruvida ersättning skall utgå eller för bestämmande av ersättningens storlek. Den yrkesskadade behöver alltså inte själv svara för kostnaderna i detta hänseende.

Under samordningstiden gäller emellertid samma ordning för yrkesskadepeningens behandling som inom den allmänna försäkringens sjukförsäkring. Detta betyder att läkarvårdstaxan — taxan för beräkning av ersättning för läkarvård och tandläkarvård enligt lagen om allmän försäkring (SFS 1962: 515) — äger tillämpning. Enligt 7 § i denna taxa beräknas ersättning för läkarintyg, som erfordras för utfående av sjukpenning, efter

ett arvode av 3 kr. Läkarvårdstaxan är emellertid en s. k. ersättningstaxa och den är inte bindande för läkarens arvodesberäkning utan den anger endast det högsta belopp på vilket sjukförsäkringsersättningen beräknas. Om läkaren betingar sig ett högre arvode än 3 kr. för ett sjukpenningintyg, får den sjuke själv svara för merkostnaden. Kostnaden för andra läkarintyg torde inkluderas i läkarvårdsersättningen, som ju också regleras genom läkarvårdstaxan och av vilken ej hela utan tre fjärdedelar av utgifterna ersätts. I den mån en försäkringskassa i något fall av eget initiativ finner sig föranlåten att införskaffa läkarintyg angående försäkrad torde dock kassan svara för kostnaderna därför.

Utredningen har — såsom framgår av kap. IV — föreslagit att den allmänna försäkringens sjukförsäkring principiellt skall gälla för hela sjukdomstiden. De för denna försäkring gällande bestämmelserna i fråga om ersättning för läkarundersökning och läkarintyg kommer alltså att bli tillämpliga även för de yrkesskadade i fråga om sjukdomstiden.

I ett par hänseenden har emellertid utredningen förordat att de yrkesskadade får behålla den förmånligare ställning i ersättningshänseende som de nu har, nämligen i fråga om tandläkarvård och sjukvård utom riket. I ersättning i anledning av kostnaderna härför bör inkluderas erforderliga utgifter för undersökning och intyg.

Fråga blir här efter hur skall förfaras med yrkesskadads rätt till ersättning för utgifter för läkarundersökning och läkarintyg, som erfordras för att styrka rätten till pension eller särskild yrkesskadeförmån. Den föreslagna yrkesskadelagen innehåller i 43 § den bestämmelsen härom att sådana utgifter skall ersättas i enlighet med vad Kungl. Maj:t förordnar.

I 4 § kungörelsen den 25 maj 1962 (nr 394) med vissa bestämmelser rörande ansökan om pension enligt lagen om allmän försäkring, m. m. föreskrivs att vid ansökan om förtidspension, invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning rätten till förmånen i regel skall styrkas med läkarintyg. Någon ersättning för anskaffande av detta läkarintyg utgår dock inte. Däremot fastslås i kungörelsen den 14 september 1962 (nr 518) angående kostnaderna för läkarundersökning m. m. vid prövning av rätt till pension enligt lagen om allmän försäkring, att i statens eller kommuns tjänst anställd läkare för dylikt läkarintyg äger betinga sig ett arvode av högst 20 kr.

Jämlikt 16 kap. 2 § AFL kan såsom villkor för rätt till förtidspension, invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning föreskrivas intagning under högst trettio dagar på visst sjukhus eller undersökning genom viss läkare. Kostnaden härför ersätts i princip av försäkringen jämlikt 2 § kungörelsen den 14 september 1962 (nr 518). Utgifter för resor — med begränsning enligt 7 § kungörelsen den 25 maj 1962 (nr 386) med tillämpningsföreskrifter till sjukreseförordningen — samt för uppehälle, övernattning och följeslagare ersätts därvid med utgivet belopp i den mån det provas skäligt. Ersättning för läkarundersökning jämte i anledning därav utfärdat läkarintyg är

som regel maximerad till 50 kr. vid undersökning genom psykiater och annars till 40 kr.

Genom 7 och 39 §§ yrkesskadelagen blir föreskrifterna i kungörelserna den 25 maj 1962 (nr 394) och den 14 september samma år (nr 518) tillämpliga även på yrkesskadefallen. Om exempelvis den allmänna försäkringskassan påkallat intagning av den yrkesskadade på sjukhus eller undersökning av honom genom viss läkare, har alltså kassan att stå kostnaderna härför.

I fråga om undersökning och läkarintyg för erhållande av förtidspension, invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning är läkararvodet enligt kungörelsen den 14 september 1962 (nr 518) maximerat till 20 kr., när en i statens eller kommuns tjänst anställd läkare svarat för undersökningen och intyget. Om yrkesskadad anlitar dylik läkare för undersökning och intyg, som erfordras för styrkande av rätt till pensionsförmån eller särskild yrkesskadeförmån bör i enlighet härmed hans utgifter ersättas med angivna belopp.

I den mån den yrkesskadade anlitar annan läkare — en rätt som föreligger för närvarande och som inte bör betagas honom — synes utgifterna härför böra ersättas med utgivet belopp i den mån detta befinnes skäligt.

I fråga om den yrkesskadades utgifter för resor till och från sjukhus eller läkare, för uppehälle och övernattning samt för kostnader för följeslagare föreslår utredningen, att ersättning härför skall utgå efter samma principer som gäller, när försäkrad med stöd av 16 kap. 2 § AFL intagits på sjukhus eller undersökts av läkare.

RFV synes lämpligen böra bemyndigas utfärda de tillämpningsföreskrifter som kan befinnas erforderliga.

6. Förslag till kungörelse angående anmälan om yrkesskada

Förslaget utgör en motsvarighet till kungörelsen den 8 oktober 1954 (nr 631) angående anmälan om yrkesskada. Denna föreslås bli upphävd genom den nya kungörelsen, men den äldre kungörelsen skall dock alltjämt gälla beträffande yrkesskador som inträffat före yrkesskadelagens ikraftträdande.

De ändringar, som vidtagits i förhållande till 1954 års kungörelse, är främst betingade av att det framtida yrkesskadeskyddet i första instans kommer att fullt ut handhas av de allmänna försäkringskassorna. Någon kommunikation med särskilda yrkesskadeinrättningar blir det alltså ej i fortsättningen. En förenkling följer också av att den frivilliga yrkesskade-försäkringen inte avses bestå i framtiden.

Med hänsyn till att administrationen av yrkesskadeskyddet förläggs till

lokal- och regionplanet har utredningen ansett det onödigt att behålla befogenheten för yrkesskadeadministrationen att påkalla polisundersökning angående skada, varom anmälningsskyldighet föreligger. Tillräckliga garantier för erforderlig utredning torde för övrigt föreligga genom den i 46 § yrkesskadelagen fastslagna befogenheten att vid allmän underrätt höra vittne eller sakkunnig eller där föranstalta om förhör under sanningsförsäkran med den saken rör.

Jämlikt 43 § sista stycket YFL har de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen skyldighet att lämna RFV vissa uppgifter om försäkringstagare, yrkesskador m. m., vilka uppgifter bl. a. används för den av verket förda yrkesskade-statistiken.

RFV fungerar som tillsynsmyndighet för de allmänna försäkringskassorna. I denna sin egenskap torde verket ha möjlighet att från kassorna infordra sådana uppgifter om yrkesskadefallen, som verket anser behövliga för den framtida — förenklade — yrkesskade-statistiken. Det torde därför inte föreligga något behov av föreskrift att exempelvis ett exemplar av anmälan skall tillställas verket.

7. Förslag till Lag

om ändrad lydelse av 14 § lagen den 17 juni 1955 (nr 469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

8. Förslag till Lag

om ändrad lydelse av 6 § lagen den 6 juni 1962 (nr 303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m.

I fråga om dessa båda lagförslag behöver endast följande framhållas. Kostnaderna för omreglering jämlikt lagen den 17 juni 1955 (nr 469) och förhöjning jämlikt lagen den 6 juni 1962 (nr 303) av utgående yrkesskadeersättningar uttas av arbetsgivarkollektivet för det år ersättningarna avser (14 § omregleringslagen och 6 § förhöjningslagen). Avgifterna utgår efter en av RFV före kalenderårets ingång fastställd uttagningsprocent på de premier, som vederbörande arbetsgivare jämlikt 38 och 39 §§ YFL har att erlægga för året. De inflytande medlen samlas i en av RFV förvaltd kassa (omregleringskassan), varifrån de går vidare till de utbetalande organen.

I 14 § omregleringslagen och 6 § förhöjningslagen utsägs alltså att avgifterna enligt 38 och 39 §§ YFL utgör den grund varå det proportionella tillägget skall beräknas. Hänvisningen till nämnda paragrafer torde, sedan yrkesskadelagen trätt i kraft, få avse 40 § yrkesskadelagen.

9. Förslag till kungörelse med föreskrifter angående avgiftstillägg till yrkesskadeavgift enligt yrkesskadelagen

I fråga om finansieringen av den föreslagna uppskrivningen och värdesäkring av äldre yrkesskadeersättningar hänvisar utredningen till kap. X punkt 2) D. Här hänvisas också till vad som anförts under 7. och 8. ovan i specialmotiveringen.

Den uppskrivning och värdesäkring av äldre ersättningar, som avses i 54 § yrkesskadelagen, skall enligt punkt 6 i nämnda paragraf finansieras genom proportionella tillägg till yrkesskadeavgifterna enligt 40 § i lagen.

Det synes lämpligt, att den av RFV förvaltade omregleringskassan även i framtiden förblir uppsamlingsstället för de inflytande medlen för äldre ersättnings omreglering, förhöjning, uppskrivning och värdesäkring. Med hänsyn till kassans utvidgade funktioner föreslås den erhålla benämningen skaderegleringskassan. Den tidigare kassans rättigheter och skyldigheter bör därvid övergå på den nya.

Utdebiteringsvägarna bör vara desamma som gäller för yrkesskadeavgiften. Se härom förslaget till förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m. under 15. i specialmotiveringen.

RFV bör liksom för närvarande för varje följande kalenderår fastställa uttagningsprocenten. Denna bör vara gemensam för omreglering, förhöjning, uppskrivning och värdesäkring av de äldre ersättningarna. Avgiftsprocenten för år 1968 bör fastställas under år 1967.

Påfrestningarna på skaderegleringskassan blir inte konstanta utan kommer att fluktuera allt efter basbeloppets förändringar. För att kassan skall kunna möta även en mera extraordinär påfrestning torde det vara lämpligt att i initialskedet avväga medelsuttaget så att en viss fondering möjliggörs. Skaderegleringskassan måste också den 1 januari 1968 ha tillräcklig likviditet för att kunna finansiera uppskrivningen enligt 54 § yrkesskadelagen. De första avgiftskontingenterna från arbetsgivarna kan inte beräknas inflyta till skaderegleringskassan förrän under andra hälften av februari månad 1968.

Försäkringsinrättning, som har att utge omreglerings-, förhöjnings- eller uppskrivningsersättning, har att rekvirera medel från kassan. Detta bör kunna ske antingen som förskott eller i efterskott.

De tillämpningsföreskrifter, som kan finnas erforderliga, bör utfärdas av RFV.

Klagan över RFV:s beslut angående avgiftstilläggen synes böra föras direkt hos FD. Besvärsbestämmelsen har utformats med 38 § förordningen den 18 december 1959 (nr 552) — i dess lydelse enligt förordning den

25 maj 1962 (nr 396) — som mönster. Besvärstiden är enligt lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut fem veckor för menighet och tre veckor för andra.

10. Förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring

Utredningens förslag till yrkesskadelag bygger på den vedertagna principen att en ny lagstiftning på detta område endast skall gälla för yrkesskador som inträffat efter den nya lagstiftningens ikraftträdande. Äldre lag skall fortfarande gälla för de tidigare skadefallen. Emellertid innebär förslaget också ändrade bestämmelser för ersättningens bestämmande. Med avseende å såväl nya som äldre yrkesskadefall påkallar ett genomförande av utredningens förslag till yrkesskadelag vissa ändringar i AFL.

1 kap. 7 §.

Utredningens förslag i fråga om det nya yrkesskadeskyddet innebär att det för yrkesskador, som inträffar efter den 1 januari 1968, ej skall finnas någon särskild yrkesskadeförsäkring utan att ersättning i stället skall utgå från den allmänna försäkringens sjukförsäkring, folkpensionering och försäkring för tilläggspension. Ersättning skall i princip utgå enligt reglerna i AFL. I åtskilliga hänseenden blir dock enligt förslaget de yrkesskadade ställda i bättre ställning än andra sjuka och skadade. De särskilda reglerna härom har utredningen — av skäl som redovisats i ingressen till punkt 1) i kap. XII — inte ansett böra införas i AFL utan i stället sammanfattas i en särskild lag, som alltså grundar ersättningsrätt i den mån sådan över huvud taget ej föreligger enligt AFL eller ej är så förmånlig som enligt yrkesskadelagen.

Den valda metodiken förutsätter att AFL förses med en hänvisning till yrkesskadelagen av innehåll att enligt denna lag vid yrkesskada utgår förmaner från sjukförsäkringen, folkpensioneringen och försäkringen för tilläggspension utöver vad som följer av bestämmelserna i AFL. En motsvarande hänvisning bör göras till den av utredningen under 12. i specialmotiveringen föreslagna krigsolycksfallslagen.

Utredningen har funnit att en regel av detta innehåll kan upptagas under en ny paragraf, betecknad 7 §, i 1 kap. AFL.

3 kap. 5 §.

Ändringen av tredje stycket i denna paragraf är betingad av att enligt utredningens förslag första och andra styckena i 4 kap. 5 § skall upphöra att gälla.

4 kap. 5 §.

AFL:s 4 kap. innehåller vissa för sjukvårdsersättning och sjukpenning gemensamma bestämmelser. Bland dem avser reglerna i 5 § den nuvarande samordningen mellan sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen. Dessa regler skall alltså gälla för skador, som inträffat före den 1 januari 1968. För de nya fallen behövs inga samordningsregler.

Utredningen har emellertid i detta betänkande inte behandlat de författningar, som ansluter sig till YFL men enligt vilka ersättning utgår av statsmedel. I detta hänseende är främst militärsättningsförordningen att uppmärksamma. Utredningen kan därför i nuvarande läge ej avgöra huruvida skyddet vid militärskador kommer att integreras i det allmänna försäkringssystemet.

I avvaktan på ett ståndpunktstagande i detta hänseende föreslår utredningen att de nuvarande bestämmelserna i första och andra styckena av 5 § utgår och att tredje stycket ersätts av en rambestämmelse av innehåll att, i den mån Kungl. Maj:t så föreskriver, från ersättning enligt 2 och 3 kap. AFL skall avräknas motsvarande ersättning av statsmedel jämlikt annan lag eller särskild författning eller Kungl. Maj:ts förordnande.

6 kap. 2 §.

Ändringen av första stycket i denna paragraf sammanhänger med utredningens förslag till särskilda pensionsförmåner vid yrkesskada. Här om hänvisas till kap. V. Det särskilda skyddet enligt krigsolycksfallslagen — se härom 12. i specialmotiveringen — har också beaktats i detta sammanhang.

7 kap. 4 §.

I fråga om denna paragraf gäller detsamma som beträffande 6 kap. 2 §.

17 kap. 2 §.

Genom att även vid yrkesskada ersättning utgår från den allmänna försäkringen blir reglerna i denna paragraf obehövligen för de nya yrkesskadefallen. Paragrafen föreslås därför skola upphöra att gälla.

19 kap. 1 §.

Ändringen av fjärde stycket i denna paragraf sammanhänger med att YFL föreslås — för nya skadefall — bli ersatt av yrkesskadelagen.

Övergångsbestämmelserna

Liksom den föreslagna yrkesskadelagen endast skall gälla för yrkesskador som inträffat efter ingången av år 1968, skall de föreslagna ändringarna i

AFL ej heller ha retroaktiv giltighet. Detta betyder att äldre lag alltså skall tillämpas på skador som inträffat dessförinnan.

Emellertid har utredningen funnit viss jämkning böra vidtagas i de nuvarande samordningsreglerna i 17 kap. 2 § AFL. Den föreslagna nya lagtexten har utredningen intagit i övergångsbestämmelserna till den ifrågasvarande ändringslagen. Någon kommentar av bestämmelserna utöver den som återfinns i kap. X punkt 2) torde ej vara erforderlig.

11. Förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring

Särskilda bestämmelser beträffande storleken av ålders- eller förtidspension gäller enligt 6 kap. 2 § och 7 kap. 4 § AFL för gift försäkrad, vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension. Bestämmelserna utgår från att basbeloppet utgör grunden för beräkningen och anger i procent av basbeloppet vad som i pension tillkommer make, när andra maken åtnjuter ålderspension eller ock hel förtidspension eller två tredjedelar eller en tredjedel av hel förtidspension.

Med hänsyn till att utredningens förslag till yrkesskadelag omfattar såväl ändring i gällande kompensationsgradssystem som en utbyggnad av intervallsystemet vid förtidspension med två nya intervaller, har utredningen föreslagit vissa ändringar av 6 kap. 2 § och 7 kap. 4 § AFL.

För tiden fram till den 1 juli 1968 eller den tidigare dag statsmakterna bestämmer är emellertid folkpensionerna angivna i kronbelopp. Till de angivna kronbeloppen kommer särskilda indextillägg. Bestämmelser härom finns intagna i 11 § promulgationslagen till AFL.

Sistnämnda paragraf innehåller också regler om storleken av ålderspension och förtidspension för make, när andra maken samtidigt åtnjuter ålderspension eller förtidspension. Reglerna är i princip en direkt motsvarighet till bestämmelserna i 6 kap. 2 § och 7 kap. 4 § AFL. I stället för procentsatser av basbeloppet gäller dock här kvotdelar av ålders- eller förtidspension till ensamstående.

Någon tidigare dag för avlösning av det gällande beräkningssystemet än den 1 juli 1968 är inte för utredningen känd. Utredningen har därför att utgå från att övergången till basbeloppssystemet inte kommer att ske förrän den 1 juli 1968.

Med hänsyn härtill föreslår utredningen en sådan ändring av 11 § promulgationslagen, att paragrafen bringas i överensstämmelse med den föreslagna ändringen av motsvarande bestämmelser i AFL. Härom får utredningen hänvisa till vad som anförts under kap. V punkt 2) F.

12. Förslag till lag med särskilda bestämmelser om ersättning vid olycksfall till följd av krigsåtgärd (krigsolycksfallslag)

Av översikten över gällande bestämmelser i Bilaga 1 framgår att försäkringsskyddet enligt YFL avser även yrkesskada till följd av krigsåtgärd, när fråga ej är om krig vari riket befinner sig, samt att lagen den 14 maj 1954 (nr 246) om krigsförsäkring för sjömän m. fl. lämnar ett kompletterande ersättningskydd vid krigsolycksfall för den som tjänstgör ombord på svenskt fartyg.

Den av utredningen föreslagna yrkesskadelagen skall i förevarande hänseende ha samma tillämpning som YFL; den skall alltså omfatta även sådana olycksfall som orsakas av krigsåtgärd i samma utsträckning som YFL. På motsvarande sätt som nu gäller bör yrkesskadelagen kompletteras med vissa regler som tar sikte på dem som tjänstgör ombord på fartyg och drabbas av krigsolycksfall.

Lagen den 14 maj 1954 (nr 246) om krigsförsäkring för sjömän m. fl. är en fullmaktslag. Den gäller inom område och under tid som Kungl. Maj:t bestämmer. Genom kungörelse den 26 maj 1954 (nr 278) har bestämts att lagen skall äga tillämpning tills vidare inom samtliga farvattnen samt, vid vistelse i land, inom utrikes ort där fartyget befinner sig.

Lagen — som ej gäller dem som tjänstgör ombord på krigsfartyg — avser olycksfall såväl i som utom arbetet men avser i likhet med YFL ej skada till följd av krig vari vårt land är indraget. Skada till följd av krigsolycksfall skall anses utgöra yrkesskada i den bemärkelse detta begrepp har i YFL.

För de ifrågakvarande krigsolycksfallen gäller följande särregler.

Vid beräkning av livränta enligt YFL skall den försäkrades årliga arbetsförtjänst anses uppgå till minst 5 000 kr. Lagen innehåller däremot ej någon särskild maximiregel för arbetsförtjänstens beräkning, varför den i YFL fastställda 15 000-kronorsgränsen är tillämplig även vid krigsolycksfallen.

Om krigsolycksfall medfört bestående förlust av arbetsförmågan (total förlust), utgår utöver livränta en särskild ersättning, som för befälhavare, maskinchef, styrman och vissa andra särskilt uppräknade befattningshavare motsvarar en årslön, dock minst 9 000 kr. och högst 13 000 kr. För övriga som omfattas av försäkringen utgör beloppet 9 000 kr. Vid dödsfall skall belopp av samma storlek som nu sagts tillfalla de efterlevande utöver utgående livränta, dock med avdrag för dels begravningshjälp och dels vad som redan kan ha utbetalts till den avlidne.

För fall att krigsolycksfallet ej medfört 100-procentig invaliditet men likväl nedsättning av den skadades arbetsförmåga skall det särskilda beloppet reduceras i proportion till invaliditetsgraden.

Arbetsgivare är skyldig att för krigsförsäkringen erlagga ett särskilt till-

lägg till försäkringsavgiften enligt YFL. Avgift eller bidrag till FR:s och RFV:s verksamhet skall dock ej utgå på grund av krigsförsäkringen.

Livräntor enligt 1954 års krigsförsäkringslag — liksom livräntor enligt den tidigare motsvarande lagen — lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer — har förhöjts genom 1962 års förhöjningslagstiftning. Livräntorna enligt 1937 års lag hade dessförinnan blivit omreglerade jämlikt 1955 års omregleringslag.

Frågan om sjömännens krigsförsäkring var uppe till behandling vid 1966 års riksdag i anledning av väckta motioner (I: 585 och II: 700). I motionerna erinras om att löneutvecklingen sedan tiden för krigsförsäkringslagens tillkomst år 1954 medfört en höjning av löneläget med över 100 procent men att i lagen fastställda minimi- och maximibelopp inte följt den allmänna utvecklingen vilket medfört att de ombordanställda i vissa fall kommer i synnerligen ogynnsamt läge vid skada genom krigshandling. Motionärerna föreslår att minimibeloppet vid beräkning av arbetsförtjänst höjes till 10 000 kr. och att det särskilda belopp, som utgår utöver livränta, maximeras till 26 000 kr.

Vidare framhålls i motionerna, att de ombordanställda av manskapsgrad visserligen genom avtal är grupplivförsäkrade men att ersättning inte utgår om den försäkrade avlider till följd av krigshandling. På grund härav yrkar motionärerna, att efterlevande till sjöman som avlider genom krigshandling skall erhålla ersättning efter samma regler som i övrigt gäller enligt avtal om grupplivförsäkring mellan huvudorganisationerna inom sjöfartsnäringsen.

L²U uttalade i sitt utlåtande (nr 36) att en förbättring av förmånerna enligt krigsförsäkringslagen förefaller motiverad men att utskottet, med hänsyn till att frågan härom prövas av yrkesskadeutredningen, ej ansåg sig böra ta ställning till motionsyrkandena. Därvid förutsatte utskottet att vid det fortsatta reformarbetet alla möjligheter kommer att tillvaratagas att bereda de ombordanställda och deras efterlevande ett efter nutida förhållanden tillräckligt och på ett tidsenligt sätt utformat skydd i fall då den försäkrade drabbas av skada till följd av krigsåtgärd.

Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen (rskr. nr 137). Riksdagskrivelsen och utskottsutlåtandet har överlämnats till utredningen för att övervägas vid fullgörandet av utredningsuppdraget.

Utredningen har i detta hänseende ansett sig böra begränsa uppgiften till att avse en anpassning av gällande bestämmelser på området till den nya yrkesskadelagen.

I utredningens förslag motsvarar 1 § den nuvarande krigsförsäkringslagens 1 §. De jämkningar, som föreslagits, är betingade av att yrkesskade-

lagen har en annan konstruktion än YFL. Dessutom har vissa redaktionella ändringar ansetts påkallade.

Bestämmelsen i 2 § gällande lag om viss minimigräns — 5 000 kr. — för beräkning av den skadades årliga arbetsförtjänst saknar motsvarighet i utredningens förslag. Såvitt angår den mera långsiktiga ersättningen, dvs. pensionen, är den direkt obehövlig med hänsyn till den miniminivå, på vilken tilläggspensionen enligt yrkesskadelagen bygger. Och för sjukpenningsförsäkringens del torde ej heller behövas någon specialregel i detta hänseende.

Enligt 3 § gällande lag utgår, när olycksfallet medfört bestående invaliditet, engångsbelopp, som är avpassat efter den skadades befattning ombord, hans årslön samt graden av den av olycksfallet orsakade nedsättningen av hans arbetsförmåga.

Enligt utredningens mening föreligger ej tillräckliga skäl att göra någon skillnad i ersättningshänseende efter vederbörandes befattning. Det framlagda förslaget innehåller därför inte någon sådan differentiering.

Ett krigsolycksfall — som inte medfört allenast en bagatellartad skada — bör enligt utredningens åsikt även i framtiden berättiga till ersättning i form av ett engångsbelopp. Härvidlag synes det naturligt att anknyta till yrkesskadelagens yrkesskadepening och att anknyta rätten till ersättning enligt krigsolycksfallslagen till rätten till yrkesskadepening enligt yrkesskadelagen.

Vid sidan av yrkesskadepeningen bör jämlikt krigsolycksfallslagen utgå särskild ersättning med i princip samma belopp som yrkesskadepeningen. Högsta ersättningen i anledning av ett krigsolycksfall synes dock inte böra överskrida värdet av sex basbelopp, eller maximum för en enstaka skada enligt yrkesskadelagen. Vid ett basbelopp av 5 500 kr. blir alltså högsta beloppet av den särskilda ersättningen enligt krigsolycksfallslagen 33 000 kr.

Bland ersättningsberättigade efterlevande inräknas enligt 4 § gällande lag även den avlidnes föräldrar. I likhet med vad utredningen i yrkesskadelagen föreslagit i fråga om efterlevande föräldrar till avliden yrkesskadad, anser utredningen, att dessa ej bör upptas bland de ersättningsberättigade enligt krigsolycksfallslagen. Denna kategori torde anses ha fått sitt skydd tillgodosett genom den allmänna försäkringen. De ersättningsberättigade efterlevande enligt krigsolycksfallslagen blir då desamma som enligt yrkesskadelagen — och AFL — nämligen den avlidnes änka, barn och adoptivbarn.

I ersättningshänseende anser utredningen, att samma principer som för närvarande bör gälla för de efterlevande. Storleken av efterlevandeersättningen bör alltså i princip vara sex basbelopp, eller detsamma som högsta beloppet till den skadade själv. Liksom nu bör dock avdrag ske för vad den avlidne tidigare kan ha uppburit enligt krigsolycksfallslagen på grund av olycksfallet. Metoden synes därvid böra vara den, att det antal basbelopp

och inte det belopp i penningar som uppburits avräknas. Fördelningen av ersättningen mellan de efterlevande torde böra ske efter samma principer som nu.

Kostnaderna som krigsolycksfallslagen kommer att medföra föreslås skola bäras av arbetsgivarkollektivet, dvs. ske enligt nuvarande metod. Bestämmelserna härom har intagits i 40 § yrkesskadelagen.

I likhet med yrkesskadelagen föreslås krigsolycksfallslagen träda i kraft den 1 januari 1968 men ej få retroaktiv giltighet. Äldre bestämmelser skall därför gälla för ersättningsanspråk som grundas på tidigare olycksfall.

För att livräntor, som bero på tidigare lag, skall bli föremål för den uppskrivning och värdesäkring i samma ordning som föreslagits beträffande övriga livräntor, som grundar sig på äldre lag, har i övergångsbestämmelserna intagits en föreskrift, att bestämmelserna i 54 § yrkesskadelagen skall äga motsvarande tillämpning på livräntor enligt 1937 års lag om krigsförsäkring för ombordanställda och enligt 1954 års lag om krigsförsäkring för sjömän m. fl.

13. Förslag till kungörelse angående tillämpning av krigsolycksfallslagen

Kungörelsen har samma innehåll som den nuvarande kungörelsen den 26 maj 1954 (nr 278).

14. Förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 25 maj 1962 (nr 398) om finansiering av folkpensioneringen

Den som för december månad året näst före taxeringsåret åtnjutit folkpension i form av förtidspension är enligt gällande bestämmelse fritagen från skyldigheten att erlägga folkpensionsavgift. Befrielsen gäller även när fråga är om partiell förtidspension.

Den gällande yrkesskadeförsäkringen innehåller ingen bestämmelse om befrielse från erläggande av folkpensionsavgift. En yrkesskadad slipper erlägga sådan avgift endast under förutsättning att han åtnjutit förtidspension från folkpensioneringen.

Utredningen anser att man ej bör utsträcka befrielsen från skyldigheten att erlägga folkpensionsavgift till de båda föreslagna särskilda yrkesskadeintervallerna som grundas på en nedsättning av arbetsförmågan med mindre än hälften. Å andra sidan saknas det enligt utredningens mening anledning

att undanta från befrielsen de yrkesskadade som fått sin arbetsförmåga nedsatt med hälften men ej med två tredjedelar och som uppbär halv förtidspension.

En ändring av det nuvarande systemet skulle enligt vad utredningen inhämtat förorsaka avsevärda svårigheter ur administrativ synpunkt.

Utredningen föreslår med anledning härav att 2 § andra stycket lagen om finansiering av folkpensioneringen ändras så att befrielse från erläggande av folkpensionsavgift gäller beträffande förtidspensionär endast om förtidspensionen grundas på en nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften.

15. Förslag till förordning

om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ förordningen den 18 december 1959 (nr 552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.

Genom att de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen upphör att efter år 1967 meddela yrkesskadeförsäkring har det blivit möjligt att förenhetliga debiteringen och uppbörden av de avgifter med vilka yrkesskadeskyddet finansieras. Arbetsgivarnas avgifter för såväl det framtida yrkesskadeskyddet som för omreglering, förhöjning, uppskrivning och värdesäkring av äldre ersättningar kan i framtiden följa samma normer som gäller för arbetsgivarnas avgifter till den allmänna försäkringen.

Omläggningen föranleder en ändring av 1 § förordningen den 18 december 1959 (nr 552) av innehåll att paragrafen kommer att omfatta avgiftsuttag från arbetsgivarna — förutom enligt AFL och förordningen angående byggnadsforskningsavgift — enligt bestämmelserna i 40 och 53 §§ yrkesskadelagen, 14 § i 1955 års omregleringslag och 6 § i 1962 års förhöjningslag.

Med hänsyn till att någon förhöjningsavgift enligt 39 § YFL inte avses skola utgå i framtiden och den frivilliga yrkesskadeförsäkringen föreslås slopad, blir bestämmelserna härom obehövliga.

Ytterligare bör — i likhet med vad som föreslagits i fråga om 19 kap. 1 § fjärde stycket AFL — bestämmelsen i andra stycket av 4 § utgå.

16. Förslag till förordning

om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 18 december 1959 (nr 555) angående redares avgifter i vissa fall enligt lagen om allmän försäkring

Upphävandet av YFL samt yrkesskadeskyddets integrering i den allmänna försäkringen medför — i likhet med vad som föreslagits beträffande 19 kap. 1 § AFL — att andra stycket av 3 § bör upphävas.

I fråga om avgift för tid före den 1 januari 1968 bör dock äldre bestämmelser alltså gälla.

**17. Förslag till förordning
om ändring i förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift**

Det nu gällande systemet för avgränsning av den krets näringsidkare, som har att erlagga byggnadsforskningsavgift, är knutet till RFV:s premietariffsystem för yrkesskadeförsäkring i fråga om näringsgrenen byggnadsindustri, närmare bestämt de båda undergrupperna husbyggnad (kodnummer 401) och byggnadsverksamhet m. m. (kodnummer 403).

RFV har den 11 november 1960 utfärdat kungörelse (SFS nr 628) med vissa närmare föreskrifter i anledning av förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift. I kungörelsen har närmare preciserats de olika slag av verksamhet som medför skyldighet att erlagga byggnadsforskningsavgift.

Dessa är: 1) husbyggnad; såsom hus-, fabriks-, skorstens- och ställningsbyggnadsarbete, rivning, taktäckning, grävning, schaktning, planering, grundläggning med tillhörande pålning, gjutning m. m., uppförande av järnkonstruktioner o. d.; 2) byggnadshantverk; såsom glasmästeriarbete, plåtslageriarbete, golvläggning, målning, rörledningsinstallation och elektrisk installation, avvägning, kontrollarbeten o. d.; 3) arbete av under 1) och 2) angivet slag som utförs i samband med hus-, fabriks- och skorstensbyggnadsarbete; samt 4) kontorsarbete m. m., som utförs i anslutning till avgiftspliktigt arbete som nyss sagts.

Finansieringen av det framtida yrkesskadeskyddet har i utredningens förslag förutsatts skola ske efter de förenklade linjer som råder inom den allmänna försäkringen. Någon differentiering av premierna efter den farlighet som beräknas råda inom de olika verksamhetsgrenarna skall således inte äga rum utan utdebiteringen avses skola ske efter en enhetlig premie.

I vad mån utredningens förslag inverkar på behovet eller storleken i framtiden av en yrkesskadestatistik är en fråga som utredningen inte ansett sig böra gå närmare in på. Utredningen har dock förutsatt att den nuvarande yrkesskadestatistiken kan nedbringas till att främst tjäna ändamålet att utgöra grundvalen för avvägningen av den enhetliga premieprocent efter vilken yrkesskadeavgiften i framtiden föreslås skola utgå.

Det torde under sådana förhållanden vara tveksamt om det nuvarande systemets underlag för bestämningen av kretsen av dem som ska ha att utge byggnadsforskningsavgift kommer att förefinnas i framtiden. Utredningen har därför ansett sig böra föreslå en sådan ändring av den ifråga-

varande förordningen att den direkta anknytningen till RFV:s premietariffsystem upphäves.

Då någon materiell ändring inte åsyftas, synes det lämpligaste vara, att nuvarande tillämpning fastläggs direkt i förordningen om byggnadsforskningsavgift. Så var för övrigt förhållandet i fråga om den förordning som föregick den nu gällande.

Detta synes kunna ske genom ändringar i 1 och 2 §§ i 1960 års förordning.

Eftersom YFL upphör att gälla för de framtida yrkesskadefallen, synes anknytningen i 1 § till nämnda lag i stället böra ske till yrkesskadelagen. Vidare torde i paragrafen böra inryckas en bestämning av begreppet byggnadsverksamhet i förordningens mening. Begreppet bör ges samma innehåll som det RFV:s kungörelse den 11 november 1960 (nr 628) åsyftar.

Som en följd av ändringen i 1 § synes 2 § första stycket i förordningen kunna ges en förkortad utformning.

Avgift som belöper på tid före ikraftträdandet bör följa äldre bestämmelser.

18. Förslag till förordning

om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel

Enligt denna förordning tillhandahålls vissa läkemedel kostnadsfritt, medan andra läkemedel erhålls till nedsatta priser. De helt kostnadsfria förmånerna tillkommer endast dem som är omfattade av sjukförsäkringen enligt AFL, medan prisnedsättningen åtnjuts av alla som »här i riket är i allmän eller enskild tjänst».

Den som inte är omfattad av den allmänna sjukförsäkringen, har alltså inte rätt till de helt kostnadsfria läkemedlen, även om han är anställd här i landet. Anledningen härtill framgår av prop. 1954: 163. Enligt denna syntes det rimligt låta den då förestående läkemedelsreformen i fråga om de prisnedsatta läkemedlen omfatta även personer som utan att vara sjukförsäkrade var här i riket anställda. När det däremot gällde de kostnadsfria läkemedlen framhölls det, att dessa var avsedda att förbehållas vissa kvalificerade sjukdomar. Dessa sjukdomar ansågs i regel inte vara av yrkesskadegatur, och i vart fall torde samordningstiden ha utlöpt innan sjukdomen nått det stadium, att den borde berättiga till fria läkemedel. Beträffande dessa förelåg knappast någon anledning att utsträcka personkretsen utöver de försäkrade.

Enligt förslaget till yrkesskadelag skall den nuvarande tidsgränsen för samordningstiden slopas. Yrkesskadefallen skall i princip under hela sjukdomstiden följa reglerna för sjukförsäkringen i AFL. Bestämmelserna i

läkemedelsförordningen kommer då automatiskt att i fråga om rabatterade läkemedel gälla för de framtida yrkesskadefallen under hela sjukdomstiden.

Utredningen anser att det under sådana förhållanden ej finns anledning att bibehålla den nuvarande gränstragningen för den berättigade personkretsen, när det gäller de kostnadsfria läkemedlen. På grund härav föreslår utredningen att 2 § i läkemedelsförordningen ändras därhän, att rätten till kostnadsfria läkemedel enligt paragrafen kommer att omfatta även den som här i riket är i allmän eller enskild tjänst.

Reservationer och särskilda yttranden

Reservation av ledamoten Hultström

En särbehandling av yrkesskador i försäkringshänseende är förknippad med en rad olägenheter. Till en början innebär den att samma person får olika försäkringsskydd i arbetet och utanför detsamma. Bortsett från vissa särfall synes det principiellt otillfredsställande att skyddet genom en socialförsäkring är beroende av de omständigheter under vilka en skada inträffat och inte av skadans följder. Det är ej heller tillfredsställande att försäkringsskyddet är olika för anställda å ena sidan samt för uppdragstagare och andra egna företagare å andra sidan.

Området för det särskilda yrkesskadeskyddet måste bli oskarpt avgränsat. Sålunda är t. ex. begreppet »olycksfall i arbete» ej exakt till sin innebörd. Visserligen uppkommer tolkningssvårigheter ej beträffande majoriteten av fallen. Men inte sällan blir det, även med en generös lagtillämpning, nödvändigt med ganska subtila gränsdragningar. Gränsen mellan arbetstagare och egna företagare är vidare föga skarp och delvis oklar osv. Detta innebär att om försäkringsförmånerna vid yrkesskada avsevärt skiljer sig från den allmänna försäkringens förmåner försäkringsskyddet kan bli utpräglat olika i situationer som i det väsentliga ter sig likartade för de berörda personerna. Särskilt påtagligt blir detta när nedsättning av arbetsförmågan endast till en mindre del förorsakas av yrkesskada.

Den administrativa merbelastning som särskiljandet av yrkesskadorna medför är givetvis också en olägenhet.

Vad nu anförts synes mig ge vid handen att särbestämmelserna om ersättning vid yrkesskada bör starkt begränsas. En utbyggnad av den allmänna försäkringen i de delar där denna ännu ej kan anses ge ett fullt tillfredsställande skydd är i princip att föredra. Önskvärt vore i och för sig att särbestämmelser för yrkesskador nu bibehölls endast om det syntes sannolikt att den allmänna försäkringen relativt snart kommer att få motsvarande bestämmelser och särreglerna för yrkesskador därigenom falla bort. En sådan bedömning är emellertid inte praktiskt möjlig i förevarande sammanhang. Jag ansluter mig till majoritetens uppfattning att vissa betydelsefulla yrkesskadeförmåner bör bibehållas i nuvarande läge. Mot den bakgrund jag nu antytt har jag dock inte kunnat ansluta mig till majoriteten i följande hänseenden.

Yrkesskadepening

Inom yrkesskadeförsäkringen har, särskilt vid lindrigare skador, livräntor ofta tillerkänts skadade utan att inkomstbortfall förelegat eller då inkomstbortfallet varit obetydligt. Majoriteten har ansett att livräntorna därigenom i många fall kommit att helt eller delvis fungera som en ersättning för det men eller lyte som den skadade tillskyndats. Detta har återopats som huvudskäl för förslaget om yrkesskadepening.

Den omständigheten att den på tabell grundade schablonmässiga uppskattningen av inkomstbortfallet i vissa fall leder till att ersättning utgår även om inkomstbortfallet är ringa eller intet, innebär enligt min uppfattning inte att livräntorna kan anses innefatta ersättning för lyte och men. Det bör beaktas att vid fullständigt bortfall av arbetsförmågan f. n. ej kan utgå ersättning från yrkesskadeförsäkringen utöver ersättning för inkomstbortfallet, vilken ersättning därtill begränsas av maximeringsregler. Enligt min mening innebär därför förslaget om yrkesskadepening förslag om en ny ersättning, vartill motsvarighet saknas såväl inom yrkesskadeförsäkringen som den allmänna försäkringen. Oavsett frågan om inom socialförsäkringen bör lämnas ersättning även för annan skada än ekonomisk sådan synes det mig olämpligt att i förevarande sammanhang införa en ersättningsform som skärper skillnaden mellan ersättningsreglerna för yrkesskadade och andra invalidiserade personer, innebär att två skilda invaliditetsbegrepp skall tillämpas för de yrkesskadade samt blir administrativt tyngande genom att frågan om yrkesskada föreligger skall prövas även beträffande skador med så ringa invaliditet som motsvarar 10 % enligt de nuvarande tabellerna. I vart fall bör ställning inte tas till ifrågavarande förslag innan motsvarande problem utretts för den allmänna försäkringens del.

Ersättning vid sjukdom

I 11 § andra stycket föreslås att till den som är försäkrad enligt AFL men ej är placerad i sjukpenningklass skall utgå sjukpenning efter sjukpenningklass nr 2, där ej annat följer av 12 §. I den mån dylika fall förekommer är den skadade redan tillförsäkrad ett skydd motsvarande det föreslagna om fråga är om hemmafruförsäkrad kvinna. En särbestämmelse synes ej motiverad för det ovanliga fall att någon eljest skadar sig i arbetet men har så ringa förvärvsinkomst att den ej motiverar placering i sjukpenningklass 2, dvs. en årsinkomst understigande 1 800 kr.

I 12 § föreslås en bestämmelse om att anmälan för placering i sjukpenningklass skall bli gällande fr. o. m. dagen efter den då anmälan inkom till försäkringskassa såvitt gäller yrkesskada som inträffar därefter. Det nuvarande klassplaceringssystemet inom sjukförsäkringen, som tillkommit bl. a. för att möjliggöra snabb utbetalning av sjukpenning utan tidsödande inkomstutredning i samband med sjukfall, torde i stort sett möjlig-

göra att klassplaceringen tillfredsställande följer de försäkrades inkomstförhållanden. Endast beträffande personer som ej är klassplacerade på grund av att de tidigare inte haft förvärvsarbete synes någon påtaglig risk för att de går miste om sjukpenning föreligga, och detta endast under den månad då arbetet börjar. Det synes kunna övervägas att införa en särbestämelse avseende sjukdomsfall under denna första månad. Detta bör emellertid ske endast om bestämmelsen får gälla alla sjukfall, ej endast yrkesskador.

Yrkesskadepoäng

Användningen av sådana poäng bör begränsas till fall då den skadade ännu ej tillgodoräknats pensionspoäng för tre eller eventuellt fyra år samt då fråga är om ungdomar. Jag finner det olämpligt att i enlighet med majoritetens förslag genomgående tillämpa två olika system för beräkning av inkomstbortfallet så snart yrkesskada ej endast i ringa mån medverkat till detsamma. AFL:s system bör sålunda enligt min mening normalt tillämpas även vid invaliditet som helt eller delvis beror på yrkesskada. Den som skäl för majoritetens förslag anförda möjligheten för att t. ex. en utländsk arbetstagare skulle kunna få högre förtidspension än hans svenska arbetskamrat med samma inkomst torde i stort sett kunna undvikas genom att man vid beräkning av yrkesskadepoäng tar hänsyn till det allmänna löneläget det år för vilket yrkesskadepoäng skall beräknas.

Reservation av ledamoten Nilsson

Sjukvårdsersättningen

Under hänvisning till olika skäl har utredningen förordat att yrkesskadeförsäkringen bör infogas i den allmänna försäkringen och att samordningen beträffande skaderegleringen under sjukdomstid såvitt möjligt görs total med utgångspunkt från sjukförsäkringens regler. Dock bör detta enligt utredningen ej behöva hindra att vissa särregler tillskapas, varigenom de yrkesskadade kan få vissa merförmåner i förhållande till andra sjuka och skadade. I princip anser jag mig kunna acceptera en integrering kompletterad med vissa särregler, men beträffande en del ersättningsförmåner finner jag, att utredningens majoritet lagt alltför stor vikt vid samordningssynpunkten och de fördelar denna rent administrativt anses medföra. Man har enligt min mening inte i tillräcklig grad beaktat de negativa konsekvenser som vissa av de föreslagna ändringarna skulle medföra för de yrkesskadade.

Jag kan därför inte dela majoritetens uppfattning om att yrkesskadad

efter nu gällande samordningstid skall få bära viss del av kostnaden för läkarvård, resor och specialbehandling. Dessa kostnader, som kan bli dryga, drabbar de som har den längsta sjukdomstiden och oftast de svårast skadade. Vidare kan anföras, att knappt tio procent av samtliga yrkesskadade skulle beröras av en sådan särskild yrkesskadeförmån. Att lösa denna särförmån torde inte medföra några större administrativa svårigheter.

Sjukpenningregleringen

Beträffande sjukpenningen har utredningen funnit, att tillämpningen av den allmänna försäkringens grunder under hela sjukdomstiden inte skulle medföra någon förändring för det stora flertalet yrkesskadade. Alla arbetstagare har dock inte möjlighet att i förväg exakt beräkna sin framtida inkomst av tjänst. Genom förekommande avlöningssystem och avlöningsperioder kan många först flera månader, ibland halvårsvis efter anställningens början, få kännedom om den verkliga förtjänsten. Ett avskaffande av möjligheten till sjukpenningreglering efter 90 dagar kan medföra väsentliga förluster under lång tid för åtskilliga löntagare, därest en i god tro gjord inkomstberäkning skulle visa sig vara för låg. Jag vill därför förorda att gällande rätt i denna del bibehålls. I detta sammanhang kan därjämte anföras, att utredningen i sitt förslag till lag om ersättning vid yrkesskada i § 27 förutsätter, att den årliga arbetsinkomsten skall beräknas på så objektiva grunder som möjligt. Samma kriterier bör kunna vara vägledande för en omprövning av sjukpenningens storlek efter en viss sjukdomstid.

Yrkesskadepenningen

Utredningen har ansett att yrkesskadepenningen skall utgöra en kompen- sation för »försämring i livssituationen», ökad arbetsinsats för att klara den normala arbetstiden, bristande avancemangsmöjligheter rent allmänt, kroniska smärttillstånd, psykiska följdtilstånd och vanställdhet. Det är givetvis, som utredningen också framhåller, ytterst besvärligt att uppnå en rättvis avvägning mellan yrkesskadepenningarna i olika fall.

Då den skadades »försämrade livssituation» kan variera inom varje invaliditetsgrad, synes det mig att utredningen vid avvägning av den schabloniserade yrkesskadepenningens storlek borde ha höjt den överlag, så att den kan betraktas som skälig för de komplicerade fallen inom varje grad. Man har heller inte vid fastställandet av nivån på yrkesskadepenningen medräknat någon kompen- sation för den tillvänjelse, som den skadade måste genomgå för att anpassa sig till sin nya situation. Vidare har majoriteten enligt min mening inte tillräckligt tagit hänsyn till om det ur den försäkrades synpunkt kan betraktas som skäligt att en integrering av yrkes- skadeskyddet med den allmänna försäkringen kommer att betyda en icke

oväsentlig försämring i jämförelse med nuvarande bestämmelser för de skadade med låg invaliditetsgrad, vilka i regel inte kan få förtidspension. För att belysa detta förhållande kan anföras:

En yrkesskadad, vars skada enligt utredningen inte kan anses vara ringa, skulle enligt nuvarande yrkesskadelag erhålla en ersättning vid tioprocentig invaliditet av 800 kr per år, vid en årsinkomst på 15 000 kr. Skulle den yrkesskadade i detta fall ha 30 fulla ersättningsår kvar till 67 års ålder, får han ett ersättningsbelopp för återstående livstid försäkringsmässigt kapitaliserat upp till cirka 17 000 kr.

Enligt utredningens förslag skall en dylik skada ersättas med ett engångsbelopp av ett halvt basbelopp, dvs. för närvarande 2 750 kr. En så betydande förändring av ersättningsförmånerna enbart för att vinna vissa administrativa fördelar, är enligt mitt förmenande helt oacceptabelt.

Med hänsyn till vad som anförts, anser jag därför att samtliga av utredningen föreslagna ersättningar för lyten och stadigvarande men bör höjas med minst ett basbelopp. En förutsättning för att engångsbelopp skall kunna godtas är att sådana ersättningar inte blir föremål för beskattning.

Utredningens majoritet har vidare ansett att den som vid högre ålder (50—74 år) drabbas av en skada i princip bör få en lägre yrkesskadepening (—2 % per år) med hänsyn till att den äldre genomsnittligt kan beräknas få bära sitt lyte eller men under kortare tid än den yngre. Enbart den av utredningen angivna tidsfaktorn får enligt min mening inte vara avgörande. Majoriteten har inte beaktat, att den äldre arbetskraften genom nedsatt förmåga att arbeta med hög hastighet och att anpassa sig till nya arbetssituationer har väsentligt svårare att klara anpassningen och mindre förmåga att på normal arbetstid klara sitt arbete. Dessutom medför rationaliseringen färre möjligheter att omplacera äldre handikappad arbetskraft. Sjukfrånvaron ökar även från femtioårsåldern, särskilt bland dem som har nedsatt hälsotillstånd och arbetsförmåga. Åldersfaktorn begränsar givetvis även en skadads möjligheter att utnyttja sin fritid. Dessa faktorer tillsammans gör att jag anser att någon reducering av yrkesskadepeningen på grund av ålder inte bör förekomma. En sådan regel står enligt mitt förmenande i strid mot såväl yrkesskadepeningens syfte som arbetsmedicinska och socialmedicinska vetenskapliga rön.

Yrkesskadeskyddets administrering

Utredningen har förordat att en fristående nämnd inrättas med uppgift att genom rådgivande verksamhet främja en enhetlig tillämpning av reglerna rörande det nya yrkesskadeskyddet. Även jag anser att så bör ske. Beträffande nämndens sammansättning har anförts att härvid ledning kan hämtas från olika skaderegleringsnämnder. Då dessa endast med några undantag kan anses ha en ur de skadades synpunkt tillfredsställande samman-

sättning, har jag till skillnad från utredningens majoritet funnit nödvändigt hävda, att utredningen borde fastslagit lämpligheten av att som ledamöter i den föreslagna nämnden ingår representanter för arbetsmarknadens parter. Då nämnden skall verka för en enhetlig tillämpning av de nya bestämmelser, som främst rör de egentliga yrkesskadefrågorna, är det enligt min mening av utomordentlig betydelse att i nämnden ingår ledamöter, som har praktisk anknytning till och särskild kännedom om de arbetsmarknadsmässiga förhållanden som i olika situationer kan vara råddande. Jämväl torde de skadelidandes förtroende för nämndens rekommendationer bli större, om de vet att representanter för arbetsmarknadsparterna ingår i nämnden.

Finansiering

Utredningen föreslår att de förmåner, som tillförsäkras de yrkesskadade, skall finansieras genom icke differentierade avgifter. För mitt vidkommande ansluter jag mig till utredningens mening, men vill framhålla, att genom detta finansieringssystem bortfaller den differentierade avgiftens betydelse för att stimulera arbetarskyddet. Härutöver kan nämnas att vissa socialförsäkringsbolag på olika sätt befrämjat arbetarskyddsverksamheten. Jag förutsätter att dessa förhållanden uppmärksammas i fortsättningen.

Särskilt yttrande av ledamöterna Hultström och Hydén

Såsom framgår av betänkandet har frågan om färdolycksfallen övervägts vid olika tillfällen. Detta har varit före tillkomsten av den allmänna försäkringens pensionssystem. Sedan detta genomförts synes förutsättningarna för frågans bedömning ha ändrats väsentligt.

Innebörden av de nu framlagda förslagen beträffande yrkesskadeförsäkring är i stort sett att den allmänna försäkringen skall tillämpas även vid yrkesskador, dock med vissa kompletteringar. De viktigaste av dessa är *dels* att den allmänna pensioneringens regler göres effektiva för yrkesskadade som på grund av sitt medborgarskap, på grund av att de sent inträtt på den svenska arbetsmarknaden eller andra skäl eljest ej skulle få fulla försäkringsförmåner och *dels* att pension vid yrkesskada skall kunna utgå även vid invaliditet som understiger den allmänna försäkringens nedre invaliditetsgräns. Härtill kommer enligt majoritetens förslag yrkesskadepenningen.

Allmänt sett ter sig motivet för att ha särskilda ersättningsregler vid olycksfall som drabbar anställda under färd till och från arbetet otvivelaktigt svagare än när det gäller olycksfall i arbetet. Sambandet med arbetet är mindre utpräglat. Resorna avbrytes eller utsträcker ofta för pri-

vata göromål, vilket gör att gränsdragningsproblemen blir särskilt svåra beträffande färdolycksfallen. Möjligheterna till att olycksfall som synes reellt likartade föranleder väsentligt olika ersättningar blir särskilt stora beträffande dessa olycksfall. Härtill kommer att den obligatoriska trafikförsäkringen i viss utsträckning medger just sådana ersättningar som de särskilda yrkesskadereglerna avser.

Emellertid innebär den omständigheten att färdolycksfallen nu omfattas av yrkesskadeförsäkringen att personer, som är sysselsatta i det svenska näringslivet men ej förvärvat rätt till allmän pension motsvarande deras aktuella inkomster, tillförsäkras ett om också begränsat pensionsskydd även utanför arbetsplatsen. Avskaffas rätten till ersättning från yrkesskadeskyddet i fråga om färdolycksfall mister de detta skydd. Det bör övervägas om de inom den allmänna försäkringens ram kan beredas ett skydd som täcker också färdolycksfall. Om och när detta kan ske anser vi att färdolycksfallen av ovan angivna skäl bör utgå ur yrkesskadeskyddet.

Särskilt yttrande av experten Bruno

Ifråga om yrkesskadeskyddets administrering förordar utredningen att det inrättas en särskild fristående nämnd med uppgift att genom rådgivande verksamhet främja en enhetlig tillämpning av reglerna för det nya yrkesskadeskyddet. Jag delar inte utredningens uppfattning på denna punkt utan anser att det här ifrågavarande ändamålet väl kan tillgodoses enbart i en ordning motsvarande vad nu gäller och tillämpas inom den allmänna försäkringen, således främst genom den tillsyn över försäkringskassornas verksamhet som RFV har att utöva. Av utredningen avsedd medverkan från den fristående centrala nämndens sida vid försäkringskassornas handläggning av vissa yrkesskadeärenden kommer enligt min mening att komplicera handlägningsförfarandet och därmed fördröja ärendenas avgörande. Vissa av de fördelar som man åstundat att uppnå genom en decentraliserad administration kommer följaktligen att gå förlorade.

BILAGOR

BILAGA I

Översikt av gällande svensk lagstiftning på området

1. Yrkesskadeförsäkringen

Inom den del av hithörande lagstiftning, som rör den enskilda sektorn, utgörs huvudförfattningen av YFL, dvs. *lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring* (omtryckt 1962: 408), som trädde i kraft den 1 januari 1955.

Försäkring enligt YFL sker i RFV eller i ömsesidigt socialförsäkringsbolag, f. n. till ett antal av nio. Försäkringen är obligatorisk. Vid sidan av den obligatoriska försäkringen finns emellertid också en frivillig försäkring.

Den *obligatoriska* försäkringens personkrets omfattar, med vissa undantag, varje arbetstagare i allmän eller enskild tjänst och därjämte enligt Kungl. Maj:ts förordnande elever vid vissa skolor och andra utbildningsanstalter.

Försäkringen avser att skydda mot följderna av yrkesskada, dvs. kropps- eller därmed jämställd skada som orsakats av olycksfall i arbete eller viss annan skadlig inverkan av arbetet. Till olycksfall i arbetet räknas även olycksfall vid färd till eller från arbetet, om färden föranleds av och står i nära samband med arbetsanställningen.

Vid yrkesskada ersätts kostnader för sjukvård (läkar- och tandläkarvård, sjukhusvård, resor m. m.). Nedsättning av arbetsförmågan berättigar vid sjukdomstillstånd till sjukpenning (ev. med barntillägg) och vid invaliditet till livränta. Dessa båda ersättningsformer kompletteras i vissa fall av vårdtillägg. Om yrkesskadan medfört döden, utgår förutom begravningshjälp livräntor till efterlevande.

I fråga om *ersättningen vid sjukdom* är yrkesskadeförsäkringen samordnad med den allmänna försäkringens sjukförsäkring på så sätt att yrkesskadad, som är omfattad av sjukförsäkringen, äger för tid t. o. m. nittionde dagen efter den då yrkesskadan inträffade, dock längst till den dag skadan medför rätt till livränta eller t. o. m. den dag rätten till sjukpenning upphör (samordningstiden), rätt att från allmän försäkringskassa erhålla sjukvårdsersättning och sjukpenning såsom vid annan sjukdom. Om yrkesskadad under samordningstiden ej är omfattad av sjukförsäkringen, äger han ändå erhålla ersättning under samordningstiden enligt grunderna för sjukförsäkringen, men ersättningen skall då utgå från vederbörande yrkesskadeförsäkringsinrättning. Därest under samordningstiden yrkesskadan medfört behov av sjukvård utom riket eller tandvård eller särskilda hjälpmedel, såsom kryckor, proteser etc., ersätts erforderliga kostnader härför, inklusive nödiga resor — allt i den mån ersättning ej utgått från den allmänna sjukförsäkringen.

För tiden efter samordningstidens utgång regleras yrkesskadeersättningen helt av yrkesskadeförsäkringsinrättningarna.

Om yrkesskadan efter samordningstidens utgång medför behov av läkar-, tandläkar- eller sjukhusvård, läkemedel eller tidigare omnämnda särskilda hjälpme-

del ävensom viss specialbehandling, ersätts den skadades erforderliga kostnader härför, nödiga utgifter för resor inbegripna. I princip utgår ersättning för hela kostnaden.

Vid nedsättning av arbetsförmåga på grund av yrkesskada utgår löpande ersättning, som till sin storlek är avhängig av den skadades årliga arbetsförtjänst och graden av nedsättningen av arbetsförmågan.

Den årliga arbetsförtjänsten fastställs i princip efter förhållandena vid tidpunkten för yrkesskadans inträffande och utgörs av den beräknade årsinkomsten av förvärvsarbete vid detta tillfälle. Hänsyn tas därvid även till hushållsarbete i hemmet och till inkomst av förvärvsarbete för egen räkning, därvid värderingsgrunden är vad som i orten utgör gängse avlöning för liknande arbete för annans räkning.

För dem som drabbats av yrkesskada i unga år gäller vissa specialbestämmelser för beräkning av den årliga arbetsförtjänsten vid bestämmande av framtida ersättning. Om den skadade, när yrkesskadan inträffade, ej fyllt 18, 21 eller 25 år, beräknas hans årliga arbetsförtjänst till den inkomst han med hänsyn till arten av sin sysselsättning vid detta tillfälle skäligen kan antagas ha kommit att uppnå vid 18, 21 respektive 25 års ålder, därest skadan ej inträffat. Vid fastställande av livränta till efterlevande får den avlidnes årliga arbetsförtjänst inte sättas lägre än vad han med nyssnämnda beräkningsgrund kunnat förväntas uppnå vid 25 års ålder. Om yrkesskadan inträffar under yrkesutbildning, får den årliga arbetsförtjänsten inte sättas lägre än det belopp vartill den skadades inkomst av förvärvsarbete skäligen kan antas ha uppgått, därest han i stället avbrutit yrkesutbildningen och ägnat sig åt dylikt arbete. Den årliga arbetsförtjänsten får i intet fall beräknas till lägre belopp än 1 200 kr. och ej till högre än 15 000 kr.

Nedsättningen av arbetsförmågan på grund av yrkesskada skall vid såväl sjukdoms- som invaliditetstillstånd bedömas med hänsyn tagen till skadans beskaffenhet och dess inverkan ej blott på den skadades förmåga i allmänhet att bedriva sig inkomst av arbete utan även på hans förmåga att utöva sitt yrke. I tillämpningen har, då det gäller invaliditetsbedömningen, skadans beskaffenhet, dvs. den medicinska faktorn, tillmätts väsentlig betydelse. Den skadades förvärvsinkomst efter yrkesskadan har i det enskilda fallet inte ansetts kunna tilläggas större inverkan på bedömningen annat än i mera pregnant fall. Lagen innehåller ej någon invaliditetstabell med normalsatser för olika skador men rättstillämpningen är ganska tabellbunden, därvid dock ändringar i tabellsatserna gjorts alltefter vunna erfarenheter.

Allt efter storleken av den årliga arbetsförtjänsten samt åldern är yrkesskadad berättigad till *sjukpenning*, som antingen kan vara hel (vid förlust av arbetsförmågan) eller halv (vid nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften).

Enligt ett på den årliga arbetsförtjänsten grundat intervallsystem uppgår enligt YFL hel sjukpenning före den skadade fyllt 67 år till 3 kr. om dagen vid en arbetsförtjänst understigande 1 800 kr. för att allt efter inkomstintervaller stiga så att den vid en årlig arbetsförtjänst av 14 000 kr. eller mera uppgår till 20 kr. om dagen. För tid efter det vederbörande fyllt 67 år blir lägsta sjukpenningen 3 kr. om dagen och högsta 12 kr.

Sjukpenning får emellertid i intet fall utges med lägre belopp än som skolat utgå i sjukpenning från allmän försäkringskassa, om skadan ej utgjort yrkesskada. Denna föreskrift innebär bl. a., att sjukpenning kan — såsom den följande framställningen rörande den allmänna försäkringens sjukpenningförsäkring utvisar — utgå med högre belopp än annars, högst 28 kr. om dagen fram till utgången av år 1966 och högst 52 kr. per dag för tiden därefter.

Under tid då den skadade åtnjuter sjukhusvård minskas sjukpenningen med 5 kr. om dagen, dock med högst hälften av sjukpenningens belopp.

I förekommande fall förhöjs sjukpenning med barntillägg.

Om yrkesskada efter sjukdomstillståndets upphörande medfört förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av densamma med minst en tiondel, utges *livränta* till den skadade. Livräntan beräknas på grundval av ett ersättningsunderlag. Vid fastställandet av ersättningsunderlaget medräknas årlig arbetsförtjänst, som inte överstiger 7 200 kr., till hela sitt belopp, den del av arbetsförtjänsten, som överstiger 7 200 men ej 10 800 kr., till tre fjärdedelar och den del därav, som överstiger 10 800 kr., till hälften. Högsta ersättningsunderlaget blir i enlighet härmed 12 000 kr. Vid förlust av arbetsförmågan utgör livräntan $\frac{11}{12}$ av ersättningsunderlaget; vid nedsättning av arbetsförmågan med minst 30 procent en mot graden av nedsättningen svarande del av ersättningsunderlaget, minskad med $\frac{1}{12}$ av detta; och vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än 30 procent, den del av två tredjedelar av ersättningsunderlaget, som svarar mot graden av nedsättningen. För tid från och med månaden näst efter den, under vilken den skadade fyllt 67 år, utgör livräntan tre fjärdedelar av nyss angivna livräntebelopp.

Om en livränteberättigande yrkesskada medför förnyad sjukdom, äger den skadade inte uppbära livräntan under sjukdomstiden, utan då utgår i stället sjukpenning, i förekommande fall förhöjd med barntillägg. Dagsersättningen får ej vara lägre än vad som motsvarar livräntan för dag räknat.

Livräntornas storlek vid vissa invaliditetsgrader och inkomstlägen för en yrkesskadad, som ej fyllt 67 år, framgår av följande tabell.

Årlig arbetsförtjänst kr.	Ersättningsunderlag kr.	Livräntans årsbelopp i kr. vid en invaliditetsgrad av						
		10 %	20 %	25 %	30 %	33 $\frac{1}{3}$ %	50 %	100 %
1 200	1 200	80	160	200	260	300	500	1 100
7 200	7 200	480	960	1 200	1 560	1 800	3 000	6 600
12 000	10 500	700	1 400	1 750	2 275	2 625	4 375	9 625
15 000	12 000	800	1 600	2 000	2 600	3 000	5 000	11 000

Livränta kan helt eller delvis, när skäl därtill prövas föreligga, på ansökan av den skadade, efter vissa av Kungl. Maj:t fastställda beräkningsgrunder utbytas mot ett *kapitalbelopp*. För en 30-årig manlig yrkesskadad utgör kapitalvärdet av en livränta på 500 kr. omkring 11 600 kr., en livränta på 2 000 kr. omkring 46 000 kr. och en livränta på 11 000 kr. omkring 256 000 kr.

Om den skadade ej är svensk medborgare och ej bosatt i riket, kan utbyte av livränta — och även sjukpenning och barntillägg — under vissa förutsättningar ske efter för den skadade något ofördelaktigare grunder. Genom konventioner mellan Sverige och olika främmande länder har dock utlänningars särställning i detta hänseende i stor utsträckning försvunnit.

Därest yrkesskadad under längre tid är ur stånd att reda sig själv utgår *vårdbidrag*, vilket utformats som en förhöjning av den skadade under tiden tillkommande sjukpenning eller livränta. Bidraget får ej sättas till högre belopp än 5 kr. om dagen under sjukpenningtid eller till 1 800 kr. om året under livräntetid.

Om yrkesskadan skulle ha dödlig utgång, utgår *begravningshjälp* med 600 kr. Härjämte utgår *livräntor till efterlevande*.

Änka efter den avlidne äger, så länge hon lever ogift, uppbära livränta, vars belopp motsvarar, för tiden t. o. m. den månad, under vilken hon fyller 67 år, en tredjedel och för tiden därefter en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, dvs. högst 5 000 (resp. 3 750) kr. om året Under vissa omständigheter kan ogift kvinna eller trolövd jämställas med änka efter de avlidne.

Änkling, som genom dödsfallet kommer att sakna erforderligt underhåll, kan efter skälighetsprövning tillerkännas livränta med samma maximering som be-
träffande änka.

Frånskild underhållsberättigad make äger, inom de för änka uppdragna gränserna, så länge underhållsbidraget från den avlidne skolat utgå erhålla livränta med belopp som motsvarar bidraget.

Till varje barn till den avlidne utgår livränta till dess barnet fyller 16 år med en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, dvs. högst 2 500 kr. om året. Om barnet därefter till följd av sjukdom eller annan dylik orsak är ur stånd att försörja sig, utgår livränta längst till dess barnet fyllt 21 år.

Den avlidnes fader eller moder, som till följd av dödsfallet kommer att sakna erforderligt underhåll, äger erhålla livränta med skäligt belopp, dock med högst en sjättedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

Sammanlagda beloppet av efterlevandelivräntor får ej överstiga fem sjättedelar av ersättningsunderlaget.

De återgivna reglernas innebörd kan belysas med följande tre *exempel*.

1. Den avlidnes årliga arbetsförtjänst utgjorde 7 200 kr., motsvarande ersättningsunderlaget. Högsta sammanlagda beloppet av efterlevandelivräntor blir 6 000 kr. Därest den avlidne efterlämnat änka och tre barn, erhåller änkan 2 400 kr. och varje barn 1 200 kr.

2. Den avlidnes årliga arbetsförtjänst utgjorde 12 000 kr. Ersättningsunderlaget blir 10 500 kr. och högsta sammanlagda beloppet av efterlevandelivräntor 8 750 kr. Därest den avlidne efterlämnat änka och tre barn, erhåller änkan 3 500 kr. och varje barn 1 750 kr. I detta fall reduceras alltså änkans livränta från 4 000 ($= \frac{1}{3} \times 12\,000$) till 3 500 kr. och varje barnlivränta från 2 000 ($= \frac{1}{6} \times 12\,000$) till 1 750 kr.

3. Den avlidnes årliga arbetsförtjänst uppgick till 15 000 kr. eller därutöver. Ersättningsunderlaget blir 12 000 kr. och högsta sammanlagda livräntebeloppet 10 000 kr. Den avlidne efterlämnade änka och två barn. Änkan erhåller 5 000 kr. och varje barn 2 500 kr.

YFL innehåller även bestämmelser om vissa avdrag för fall då ersättning vid yrkesskada tillförsäkrats från annat håll, om nedsättning av eller jämkning i ersättning m. m.

Inom ramen för ersättningsförmånerna enligt den obligatoriska försäkringen och med i princip dennas bestämmelser som norm kan *frivillig försäkring* meddelas dels enskilt åt varje svensk medborgare, som är bosatt i riket, eller åt den som utan att vara svensk medborgare är bosatt och mantalsskriven i riket, dels ock kollektivt åt arbetsgivare, som bedriver verksamhet i riket, för arbetstagare hos honom, åt utbildningsanstalt i riket för elever vid anstalten samt åt svensk yrkes- eller fackorganisation för medlemmar i organisationen. Från ersättning under sjukdomstid avdras vad som för motsvarande ändamål utgår i sjukhjälp från den allmänna sjukförsäkringen.

I fråga om yrkesskadeförsäkringens *finansiering* gäller att arbetsgivarna svarar för kostnaden för den obligatoriska försäkringen med bidrag av statsmedel till omkostnaderna. Premierna beräknas efter försäkringstekniska grunder med

hänsyn till arbetets farlighet i allmänhet och de särskilda förhållanden under vilka det bedrivs. Premierna varierade inom RFA år 1960 från delar av promille till 1,2 procent av en på visst sätt bestämd lönesumma. Medelprocentuttaget utgjorde 0,238.

Finansieringssystemet bygger på den principen att de yrkesskador, som inträffar under ett visst kalenderår, skall bekostas av det årets försäkringspliktiga arbetsgivare genom de premier dessa har att erlægga för just det året. Av de för året inflytande premierna måste försäkringsinrättningarna avsätta erforderliga medel för årets ävensom framtida ersättningsanspråk på grund av årets skador. Systemet brukar kallas kapitaltäckningssystemet.

Kostnaden för den frivilliga försäkringen åvilar försäkringstagarna. Finansieringssystemet är detsamma som för den obligatoriska försäkringen.

Yrkesskadeförsäkringen *administreras* såsom nämnts av RFV och ett antal ömsesidiga försäkringsbolag. Över försäkringsinrättningarnas beslut får klagan föras hos FR. Besvär över FR:s beslut får — utom i visst fall — föras hos FD, vilken är högsta instans.

Kring YFL grupperar sig ett flertal författningar jämlikt vilka, i stort sett, ersättning utgår enligt YFL:s principer. Av dessa författningar skall här omnämnas endast en, nämligen *lagen den 14 maj 1954 (nr 246) om krigsförsäkring för sjömän m. fl.*, som är den enda av ifrågavarande författningar enligt vilken utgående ersättningar ej bekostas av statsmedel utan av arbetsgivarna genom tillägg till deras avgifter enligt YFL.

Krigsförsäkringslagen har karaktär av fullmaktslag i det den äger tillämpning endast inom område och för tid som Kungl. Maj:t bestämmer. Genom kungörelse den 26 maj 1954 (nr 278) har förordnats att lagen skall äga tillämpning tills vidare inom samtliga farvatten samt, vid vistelse i land, inom utrikes ort där fartyget befinner sig.

Lagen avser ombord å svenskt fartyg tjänstgörande personer, som är obligatoriskt försäkrade enligt YFL, och gäller skada genom olycksfall till följd av krigsåtgärd samt omfattar skador såväl i som utom arbetet. Lagen innehåller regler som ger ersättning utöver vad som följer av YFL. Sålunda får den skadades årliga arbetsförtjänst ej beräknas till lägre belopp än 5 000 kr. Vidare utgår, förutom livränta till skadad och efterlevande, på visst sätt beräknade engångsbelopp.

2. Den allmänna försäkringen

Från och med den 1 januari 1963 gäller AFL, dvs. *lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring* (nr 381; ändr. 1964:146 och 156, 1965:144 och 752 samt 1966:236 och 350).

AFL avser att bereda den enskilde ekonomiskt skydd vid sjukdom (sjukförsäkring) samt vid invaliditet, ålderdom och försörjares frånfälle (folkpensionering och försäkring för tilläggs pension). Med RFV som tillsynsmyndighet handhas försäkringen av de allmänna försäkringskassorna och vissa lokala organ.

I fråga om tillhörigheten till försäkringen gäller som allmän regel, att försäkrade enligt lagen är svenska medborgare samt vidare sådana utländska medborgare (och statslösa) som är mantalsskrivna här i riket. Från och med den månad varunder försäkrad uppnår 16 års ålder skall försäkrad som är bosatt i riket vara inskriven hos allmän försäkringskassa.

A. Sjukförsäkringen

Sjukförsäkringsförmånerna utgörs av sjukvårdsersättning samt sjukpenning.

Enligt lagens regler om *sjukvårdsersättning* (2 kap.) utgår ersättning för utgifter för läkar- och tandläkarvård med tre fjärdedelar av kostnaden maximerad enligt av Kungl. Maj:t fastställd taxa. Tandläkarvård ersätts endast om den av tandläkare meddelats på centraltandpoliklinik, tandläkarhögskola eller allmänt sjukhus.

Utgifter för erforderlig sjukhusvård ersätts i princip helt.

Resekostnader ersätts i princip i fråga om läkar- och tandläkarvård samt hemresa efter sjukhusvård i den mån utgifterna överstiger 4 kr. samt i fråga om resa till sjukvårdsinrättning helt.

Kostnaden för sjukgymnastisk behandling och vissa andra specialbehandlingar samt för konvalescentvård ersätts med tre fjärdedelar, dock högst nämnda del av vissa bestämda taxebelopp.

Om den försäkrade inte är bosatt i riket, föreligger rätt till sjukvårdsersättning endast om vårdbehovet uppkommit under vistelse här. Om han däremot är bosatt i riket men vårdbehovet uppstått utomlands, ersätts läkarvård utom riket med tre fjärdedelar av kostnaden, vilken högst får beräknas till 25 kr. per besök, och sjukhusvård utom riket med högst 35 kr. per dag. Vidare får för tid efter ingången av den månad, varunder den försäkrade fyllt 67 år eller dessförinnan börjar åtnjuta ålderspension eller hel förtidspension, ersättning för sjukhusvård inte utgå för mer än sammanlagt 180 dagar.

Enligt förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria och prisnedsatta läkemedel (omtryckt 1962:405) erhålls läkemedel, som förskrivits av läkare, i vissa fall kostnadsfritt på apotek och i vissa fall med rabatt för hälften av det belopp varmed priset överstiger 3 kronor. Rabatteringen sker vid försäljningen från apoteket.

Rätten till *sjukpenning* — varom bestämmelser finns i 3 kap. AFL — grundas på placering i sjukpenningklass. Sjukpenningen utgår vid sjukdom som förorsakar nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. Vid fullständig nedsättning av arbetsförmågan utges hel sjukpenning och i annat fall halv sjukpenning.

Hos allmän försäkringskassa inskriven försäkrad, vars inkomst av förvärvsarbete uppgår till minst 1 800 kr., skall med hänsyn till inkomsten i regel vara placerad i sjukpenningklass. Antalet sjukpenningklasser är fr. o. m. den 1 januari 1967 21, varav den första omfattar de s. k. hemmafruarna och ger en sjukpenning om 6 kr. om dagen. Sjukpenningklass nr 2 omfattar fall, där inkomsten av förvärvsarbete uppgår till 1 800 men ej till 2 600 kr., och ger en sjukpenning om likaledes 6 kr. om dagen. I olika inkomstintervaller stiger sjukpenningen i de följande klasserna, så att den i högsta klassen, som omfattar fall med en förvärvsinkomst av 39 000 kr. eller mera, utgör 52 kr. om dagen. Vid sjukhusvård minskas sjukpenningen med 5 kr. för dag, dock högst med hälften av sjukpenningens belopp.

Vissa kategorier är ej placerade i sjukpenningklass. Hit hör bl. a. försäkrad, som åtnjuter hel förtidspension, samt försäkrad, som efter det han fyllt 67 år eller dessförinnan börjar åtnjuta ålderspension uppburit sjukpenning i sammanlagt 180 dagar.

Därest omprövning sker av försäkrads placering i sjukpenningklass, får ändring av placeringen inte ske förrän vid det månadsskifte som inträffar närmast efter det beslutet härom fattas. Under sjukpenningtid får som regel placeringen i sjukpenningklass inte ändras.

Till sjukpenning utges under vissa förutsättningar *barntillägg* för den försäkrades eller hans makes barn som är under 16 år.

Fram till utgången av år 1966 gäller att sjukpenning inte utgår för de tre första dagarna (karenstid) av varje sjukperiod, den dag då sjukdomsfallet inträffar inräknad. Vid beräkning av karenstid skall dock, därest sjukperiod börjar inom 20 dagar efter föregående sjukperiods slut, de båda perioderna anses som en sjukperiod. Karenstid tillämpas ej, när den försäkrade vid sjukperiodens början äger uppbära daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa. Fr. o. m. den 1 januari 1967 har karensreglerna avskaffats och ersatts av andra för de försäkrade förmånligare regler, som innebär följande.

För den dag, då sjukdomsfallet inträffar, utgår ersättning endast om den försäkrade på grund av sjukdomen gått miste om ersättning från erkänd arbetslöshetskassa. I andra fall utges ersättning fr. o. m. dagen efter insjuknandedagen. För sjukperioder, som inte varar mer än 6 dagar utöver insjuknandedagen, gäller en s. k. fridagsregel, som innebär att sjukpenning utgår endast för dag då den försäkrade skulle ha utfört förvärvsarbete i sin huvudsakliga sysselsättning. Under en sjukperiod skall fridagsregeln dock kunna tillämpas på högst 2 fridagar. Fridagsregeln avser inte hemmafruförsäkrade kvinnor och inte heller vissa andra kvinnor.

I anledning av yrkesskada får ej till den som är obligatoriskt försäkrad enligt YFL utgå ersättning efter samordningstiden på grund av sjukförsäkringen enligt AFL. Skulle skadan omfattas av frivillig försäkring enligt YFL, utges inte ersättning enligt sjukförsäkringen för tid efter det den skadade blivit berättigad till livränta för skadan. Vid sjukdom, som enligt annan lag än YFL eller enligt särskild författning eller enligt Konungens förordnande medför rätt till motsvarande ersättning, som bestäms av RFV eller något av de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen, utges ersättning enligt AFL:s sjukförsäkring endast i den mån beloppet därav överstiger vad som annars i motsvarande hänseende skulle utgått. Detsamma gäller vid sjukdom, som medför rätt till ersättning enligt utländsk lagstiftning om yrkesskadeförsäkring.

B. Den allmänna pensioneringen

Pension från den allmänna pensioneringen består som regel av två komponenter, *folkpension* och *tilläggspension*. Förutsättningarna för rätt till folkpension och för rätt till tilläggspension är ej desamma.

Folkpension tillkommer endast den som är svensk medborgare. På grund av konventioner kan dock i vissa fall även utländska medborgare — i regel sådana som är mantalsskrivna här — bli berättigade till folkpension. Vidare fordras att man är mantalsskriven här i riket eller varit mantalsskriven här för det år, då man fyllde 62 år, och för de fem åren närmast dessförinnan. I vissa fall kan folkpension fortsätta att utgå även sedan den som blivit berättigad därtill bosatt sig utom riket.

Rätt till tilläggspension kan förvärvas även av här i riket mantalsskriven försäkrad som ej är svensk medborgare. I detta hänseende gäller alltså ej med nödvändighet kravet på svenskt medborgarskap.

Folkpensionen är avsedd som ett bottenkydd och utgår oavsett tidigare erlagda avgifter, medan tilläggspensionen är en inkomstgraderad pension, avsedd att i förening med folkpensionen trygga det mesta av standarden från den aktiva tiden, varunder den försäkrade gottskrivits pensionspoäng efter ett system för värdebeständighet. Inkomst är pensionsgrundande endast i den mån den för år räknat överstiger det s. k. *basbeloppet*.

Detta belopp spelar en grundläggande roll i värdesäkringsmekanismen inom den allmänna pensioneringen. Basbeloppet är 4 000 kr. i 1957 års penningvärde. Kungl. Maj:t fastställer basbeloppet för varje månad. Basbeloppet uträknas på så sätt att det tal, som uttrycker förhållandet mellan det allmänna prisläget i (konsumentprisindex för) tredje månaden före den basbeloppet avser och det allmänna prisläget i (konsumentprisindex för) september 1957, multipliceras med 4 000. Basbeloppet för juli 1966 räknas alltså ut på grundval av förhållandet mellan konsumentprisindex för april 1966 och för september 1957. De nämnda indextalen var 201 resp. 146, varför basbeloppet för juli 1966 är $\left(\frac{201}{146} \times 4000 = \right) 5\,500$

eller, avrundat till närmaste hundratal kronor, 5 500 kr. Ändring av basbeloppet sker när nämnda relationstal stigit resp. nedgått med minst 3 procent.

Allmän pension — alltså såväl folkpension som tilläggs pension — kan utgå i flera olika former. Ålderspensionen börjar normalt utgå vid 67 års ålder. Som ersättning för inkomstbortfall vid invaliditet under tidigare ålder utgår förtidspension. Där inkomstbortfallet inte bedöms som varaktigt, kan i stället för förtidspension utgå sjukbidrag. Inkomstbortfall på grund av försörjarens fränfalle ersätts genom de båda formerna av familjepension, som består av änkepension och barnpension.

Utöver de nämnda formerna av pension kan från folkpensioneringen utgå vissa förmåner, vilka som regel har karaktären av tillägg till folkpensionsdelen av den allmänna pensionen. Barntillägg kan sålunda tillkomma ålders- och förtidspensionärer med minderåriga barn. Till ålders- och förtidspension kan vidare såsom särskild lytesförmån utges invaliditetstillägg. Därest storleken av den återstående arbetsförmågan medför, att den som är behäftad med lytet inte blir berättigad till pension, kan invaliditetsersättning utgå.

Såsom redan nämnts utgår *förtidspension* från såväl folkpensioneringen som tilläggs pensioneringen. De regler, som rör frågan huruvida pensionsgrundande invaliditet föreligger, är gemensamma för de båda pensionsdelarna.

Den invaliditet som kvalificerar till förtidspension skall ha medicinsk grund, i lagen beskriven såsom sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte. Den medicinska defekten skall därjämte medföra nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften. AFL bygger alltså på den arbetsmässiga invaliditeten. Vid bedömningen i vad mån arbetsförmågan är nedsatt skall beaktas den försäkrades förmåga att vid den sjukdom eller det lyte, varom det är fråga, bereda sig inkomst genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till hans utbildning och tidigare verksamhet samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter. Under förarbetena till lagen uttalades, att hänsyn måste tas till storleken av å ena sidan den arbetsinkomst, som den försäkrade uppnått efter invaliditetens inträde, och å andra sidan den inkomst han skulle kunnat förskaffa sig, om han inte drabbats av invaliditet.

Förtidspensionen är graderad efter nedsättningen av arbetsförmågan i tre grupper. Den första gruppen omfattar enligt lagens ordalydelse den vars arbetsförmåga är nedsatt i sådan grad att intet eller allenast en ringa del därav återstår, den andra den vars arbetsförmåga är nedsatt i mindre grad men likväl med avsevärt mer än hälften samt den tredje återstoden av förtidspensionärerna. Av förarbetena framgår att gränsen mellan första och andra gruppen är avsedd att gå ungefär vid en nedsättning av arbetsförmågan med fem sjättedelar och gränsen

mellan den andra och den tredje gruppen ungefär vid en nedsättning av arbetsförmågan med två tredjedelar.

Till den första gruppen utgår hel förtidspension, till den andra två tredjedelar och till den tredje en tredjedel av hel förtidspension.

För rätt till förtidspension fordras att nedsättningen av arbetsförmågan skall bedömas såsom varaktig, dvs. bestå i åtskilliga år. Om nedsättningen inte kan anses varaktig men likväl kan förutsättas bestå under avsevärd tid — enligt praxis en tidrymd av minst ett år — utgår *sjukbidrag*. Beträffande detta bidrag gäller i övrigt samma regler som i fråga om förtidspension. Vad i det följande sägs om förtidspension gäller därför även sjukbidrag.

I fråga om storleken av *folkpensioneringens förtidspension* gäller enligt AFL att hel sådan förtidspension utgår med samma belopp som denna pensionerings ålderspension vilken uttas fr. o. m. 67 års ålder. Detta innebär att hel förtidspension för den, vars make inte uppbär ålderspension eller förtidspension från folkpensioneringen, uppgår till 90 procent av basbeloppet. Om maken uppbär ålderspension eller hel förtidspension, utgör hel förtidspension 67,5 procent av basbeloppet, samt, om maken uppbär två tredjedelar eller en tredjedel av hel förtidspension, 75 eller 82,5 procent av basbeloppet allt för år räknat.¹

Grundtanken i fråga om *förtidspension från tilläggs pensioneringen* är att hel förtidspension skall vara lika stor som ålderspensionen skulle ha blivit, därest den försäkrade inte drabbats av nedsättning av arbetsförmågan utan fortsatt att ha realinkomster av förvärvsarbete, som han hade vid tiden för pensionsfallet. För att man skall kunna förstå systemet härvidlag måste först i korthet redogöras för tilläggs pensionen i form av ålderspension.

Tilläggs pensioneringens ålderspension är avsedd att täcka inkomstbortfall av förvärvsinkomster ovanför basbeloppet och skall i princip utfylla 60 procent av detta inkomstbortfall — maximerat till 6½ gånger basbeloppet, alltså i juni 1966 högst 35 750 kr. Värdesäkringsmekanismen är så utformad att den pensionsgrundande inkomsten varje år omräknas i pensionspoäng, som ger ett värdefast uttryck för inkomsten. Pensionspoängen erhålls genom att den pensionsgrundande inkomsten för året divideras med det vid årets ingång gällande basbeloppet. Basbeloppet vid 1966 års ingång var 5 300 kr. En förvärvsinkomst år 1966 av

21 200 kr. ger således en pensionspoäng av $\frac{21\ 200 - 5\ 300}{5\ 300} = 3$. Meningen är att

den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten skall vara normerande för ålderspensionen. Vid fastställande av denna inkomst tas emellertid inte hänsyn till samtliga år, om de är fler än 15, utan endast till de 15 år, då pensionspoängen varit högst. För oreducerad pension fordras i normalfallet att den försäkrade haft pensionsgrundande inkomst under minst 30 år, annars minskas pensionen med $\frac{1}{30}$ för varje år som fattas. Denna 30-årsregel är dock uppmjukad såtillvida att de som är födda 1914—1923 kan erhålla oreducerad tilläggs pension och att det för dem som är födda före år 1914 för full pension räknas med pensionsgrundande inkomst för endast 20 år.

Den ålderspension, som i ett normalfall skall utgå vid ett basbelopp av 5 500

¹ De lämnade uppgifterna tar sikte på situationen sådan den förutsätts vara fr. o. m. den 1 juli 1968, då den nuvarande folkpensioneringens utbyggnad enligt statsmakternas uttalande skall vara avslutad. Enligt det indexsystem som f. n. tillämpas utgörs folkpensioneringens förtidspension — liksom dess ålderspension — av ett grundbelopp jämte indextillägg. I dagens läge (juli 1966) motsvaras de angivna pensionsprocenttalen av pensioner om resp. 4 585, 3 575, 3 821 och 4 203 kr.

kr., en intjänt medelpensionspoäng av 3 (motsvarande en aktuell inkomst av 22 000 kr.) och fullt antal kvalifikationsår framgår av följande exempel

$$\text{folkpension} \quad \frac{90 \times 5\,500}{100} = 4\,950 \text{ kr}$$

$$\text{tilläggs pension} \quad \frac{60 \times 3 \times 5\,500}{100} = 9\,900 \text{ kr}$$

Totalt 14 850 kr

I det föregående har vid flera tillfällen talats om pensionsgrundande inkomst. Här om innehåller AFL utförliga regler. I detta sammanhang torde emellertid det inte vara erforderligt att närmare ingå på dessa regler.

För att förverkliga den grundtanke i fråga om storleken av tilläggs pensioneringens förtidspension varåt förut givits uttryck använder man sig för dem som drabbats av invaliditet före 65 års ålder i flertalet fall av s. k. *antagandepoäng*. Dessa är ett uttryck för de förvärvsinkomster den försäkrade skulle ha haft om pensionsfallet inte inträffat. Antagandepoäng beräknas endast för sådana försäkrade som har en tämligen fast anknytning till pensionssystemet. Därför krävs att den försäkrade vid tidpunkten för pensionsfallet är placerad lägst i den sjukpenningklass, som svarar mot en årsinkomst av förvärvsarbete uppgående till det vid årets ingång gällande basbeloppet, eller att pensionspoäng tillgodoräknats honom för minst tre av de fyra år, som närmast föregått det år då pensionsfallet inträffat. Antagandepoängens storlek beräknas med endera av följande två metoder, därvid den skall gälla som ger den högsta antagandepoängen. Antingen tar man medelpoängen för de två bästa åren i den fyraårsperiod, som ligger i tiden närmast före året för pensionsfallet, eller också tar man medelpoängen för samtliga år fr. o. m. det då den försäkrade fyllde 16 år t. o. m. det som föregått pensionsfallet, varvid man intill ett antal av hälften bortser från de år, för vilka saknas pensionspoäng eller poängen är lägst.

Som förut nämnts skall förtidspensionen vara lika stor som den ålderspension, vilken den försäkrade skulle ha erhållit om pensionsfallet ej inträffat. Antagandepoäng tillgodoförs därför den försäkrade fr. o. m. året för pensionsfallet t. o. m. det år då han fyller 65 år. På grundval av samtliga poäng — alltså både de förvärvade poängen och antagandepoängen — räknas sedan förtidspensionen ut. Hur detta går till belyses av följande båda exempel i vilka den försäkrade antages vara född år 1928 och pensionsfallet inträffa år 1971.

Förvärvade pensionspoäng

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1869	1970
A.....	2,5	2,6	2,8	3,1	3,0	3,2	3,4	3,5	3,7	2,9	1,2
B.....	3,3	3,4	0	0	3,1	3,0	1,9	1,5	0	0	0

I exempel A ger de två »bästa» åren i den sista fyraårsperioden den högsta antagandepoängen, vilken blir $\left(\frac{3,5 + 3,7}{2} = \right) 3,6$ Det skall således antas, att den försäkrade fr. o. m. år 1971 t. o. m. år 1993 skulle ha haft en förvärvsinkomst, som motsvarar 3,6 pensionspoäng. De 15 »bästa» åren blir år 1968 med 3,7 poäng och 14 av åren med antagandepoäng, ettvarrt med 3,6 poäng. Genomsnittspoängen

blir då $\left(\frac{3,7 + 14 \times 3,6}{15} = \right) 3,61$ och förtidspensionen vid ett basbelopp av 5 500 kr.

$\left(\frac{60}{100} \times 3,61 \times 5\,500 = \right) 11\,913$ kr. om året.

I exempel B erhålls den högsta antagandepoängen, om man tar med poängen för den »bästa» hälften av samtliga år. Antagandepoängen blir alltså medeltalet av poängen för åren 1960, 1961 och 1964—1967, eller

$\left(\frac{3,3 + 3,4 + 3,1 + 3,0 + 1,9 + 1,5}{6} = \right) 2,7$. De 15 »bästa» åren blir då år 1960 med

3,3 poäng, år 1961 med 3,4 poäng, år 1964 med 3,1 poäng, år 1965 med 3,0 poäng och 11 av åren med antagandepoäng, ettvarrt med 2,7 poäng. Genomsnittspoängen

för dessa år blir $\left(\frac{3,3 + 3,4 + 3,1 + 3,0 + 11 \times 2,7}{15} = \right) 2,83$. Även med antagande-

poängen kommer den försäkrade inte upp i pensionspoäng för mer än 29 år. Pensionen skall därför reduceras med $\frac{1}{30}$ av vad den eljest skulle ha blivit. Med

ett basbelopp av 5 500 kr. blir pensionen följaktligen $\left(\frac{29}{30} \times \frac{60}{100} \times 2,83 \times 5\,500 = \right)$

9 028 kr. om året. Det bör till detta exempel anmärkas att antagandepoäng får beräknas, endast under den förutsättningen, att den försäkrade vid pensionsfallet var placerad i sjukpenningklass som svarade mot förvärvsinkomst uppgående till det vid årets ingång gällande basbeloppet.

I de fall antagandepoäng inte skall beräknas skall hel förtidspension utgå med det belopp, som skulle ha utgått i ålderspension, därest den försäkrade fyllt 67 år vid det tillfälle då pensionsfallet inträffade. Om vi antar att den försäkrade i exemplet B vid pensionsfallet inte var placerad i sjukpenningklass och följaktligen inte kan komma i åtnjutande av antagandepoäng, blir förtidspensionen vid

ett basbelopp av 5 500 kr. $\left(\frac{6}{30} \times \frac{60}{100} \times 2,7 \times 5\,500 = \right)$

1 782 kr. (Pensionen skall reduceras till $\frac{6}{30}$, därför att den försäkrade har pensionspoäng endast för sex år; 2,7 utgör medeltalet för nämnda sex år.)

Storleken av partiell förtidspension erhålls genom att man tar $\frac{2}{3}$ resp. $\frac{1}{3}$ av beloppet för hel förtidspension.

Förtidspension utgår inte längre än till den månad, varunder den försäkrade fyller 67 år. Då avlöses förtidspensionen av ålderspension. Ålderspensionen skall i dessa fall utgå med samma värde som hel förtidspension gjort. Detta betyder att i flertalet fall, där ålderspension avlöser förtidspension, även ålderspensionen kommer att beräknas på grundval av antagandepoäng.

Som avslutning på redogörelsen för beräkningen av förtidspensionens tilläggs-pensionsdel kan sammanfattningsvis framhållas följande. Medan folkpensionsdelen kan anges med kännedom om ett par enkla fakta, kräver fastställandet av tilläggs-pensionsdelens storlek ganska invecklade beräkningar, som baseras på den försäkrades inkomstförhållanden under ett flertal år. Beräkningsreglerna verkar normalt så, att den som under sin yrkesverksamma tid drabbas av pensionsgrundande invaliditet, erhåller en förtidspension från tilläggs-pensioneringen som, såvitt gäller hel sådan, motsvarar 60 procent av den del av förvärvsinkomsten vid tiden för pensionsfallet, som överstiger basbeloppet. Här skall lämnas ett par exempel på storleken av hel förtidspension (folkpension + tilläggs-pension) i normalfallet vid ett basbelopp av 5 500 kr.

1) Årsinkomst 16 500 kr. = 2,0 pensionspoäng.

$$\text{folkpension} \quad \frac{90 \times 5\,500}{100} = 4\,950$$

$$\text{tilläggs pension} \quad \frac{60 \times 2,0 \times 5\,500}{100} = 6\,600$$

totalt 11 550

2) Årsinkomst 22 000 kr. = 3 pensionspoäng.

$$\text{folkpension} \quad \frac{90 \times 5\,500}{100} = 4\,950$$

$$\text{tilläggs pension} \quad \frac{60 \times 3 \times 5\,500}{100} = 9\,900$$

totalt 14 850 kr.

3) Årsinkomst 27 500 kr. = 4 pensionspoäng.

$$\text{folkpension} \quad \frac{90 \times 5\,500}{100} = 4\,950$$

$$\text{tilläggs pension} \quad \frac{60 \times 4,0 \times 5\,500}{100} = 13\,200$$

totalt 18 150 kr.

För att tilläggs pension skall kunna utgå med belopp, som angivits i exemplen, fordras att den försäkrade reellt sett haft den däri angivna inkomsten under minst två år och att dessa år då ligger inom en period av de fyra kalenderår som i tiden närmast föregått året för pensionsfallet. Om inkomsten är lägre eller om det föreligger inkomst endast för ett år, blir tilläggs pensionen också lägre. Har den försäkrade inte haft pensionsgrundande inkomst för år före pensionsfallet, blir han inte berättigad till tilläggs pension. Å andra sidan kan tilläggs pensionen bli högre än i exemplen, om den försäkrade haft högre realinkomst under de föregående åren. Vidare krävs att den försäkrade vid tiden för pensionsfallet är placerad lägst i den sjukpenningklass som svarar mot en årsinkomst uppgående till det vid årets ingång gällande basbeloppet. Sistnämnda villkor kan emellertid ersättas med att den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng för tre av åren i nämnda fyra års period.

Till folkpension i form av förtids- eller ålderspension utgår med vissa undantag **barntillägg** för barn under 16 år. Tillägget utgår för år räknat med 25 procent eller om barnet är berättigat till barnpension 10 procent av basbeloppet, dock att, då förtidspensionen utgår med $\frac{2}{3}$ eller $\frac{1}{3}$ av hel sådan pension, barntillägget utgör motsvarande andel av barntillägg till hel förtidspension.

Invaliditetstillägg kan utgå till folkpension i form av ålders- eller förtidspension, om den försäkrade är ur stånd att reda sig själv och på grund härav vid upprepade tillfällen dagligen är i behov av hjälp av annan samt hjälpbehovet uppkommit innan den försäkrade fyllt sextiotre år; tillägg skall alltid utgå, om den försäkrade blivit blind före fyllda 63 år. Även i vissa andra situationer kan invaliditetstillägg utgå. — Invaliditetstillägg utgör för år räknat 30 procent av basbeloppet.

Om den försäkrade inte åtnjuter pension enligt lagen — och alltså ej kan erhålla invaliditetstillägg — äger han, om han fyllt 16 år, rätt till *invaliditetsersättning* till den månad han fyller 67 år. Förutsättning är, att han blivit blind före fyllda 63 år eller utför förvärvsarbete men på grund av höggradig nedsättning i kroppsorgans funktion är i behov av avsevärd fortlöpande hjälp av annan person eller får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra arbetet. Invaliditetsersättning utgör fr. o. m. den 1 juli 1966 för år räknat 60 eller 30 procent av basbeloppet beroende på hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek. För blind utgör invaliditetsersättningen alltid 60 procent av basbeloppet. Vårdbidrag i form av invaliditetsersättning av samma storlek tillkommer även svårt handikappade barn under 16 år.

Änka, som uppfyller de allmänna fordringarna beträffande medborgarskap och mantalsskrivning, har rätt till folkpension i form av *änkepension* från folkpensioneringen intill den månad, då hon fyller 67 år eller folkpension i form av ålderspension dessförinnan börjar utgå till henne. Förutsättning härför är antingen att hon vid makens död fyllt 36 år och varit gift med honom minst fem år eller också att hon har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år. Annan kvinna kan i vissa fall jämföras med änka i fråga om rätt till änkepension.

Folkpensioneringens änkepension bygger f. n. på det indexreglerade folkpensionssystemet men kommer, då folkpensioneringen fr. o. m. den 1 juli 1968 väntas vara utbyggd, att utgöra 90 procent av basbeloppet. Detta pensionsbelopp tillkommer kvinna med barn eller kvinna, som vid mannens död fyllt 50 år. För annan pensionsberättigad minskas pensionen med en femtondel för varje år varmed vederbörande vid mannens död understeg 50 år.

Förutsättningen för änkepension från tilläggs pensioneringen är primärt, att mannen vid sitt frånfälle varit eller skulle ha varit berättigad till tilläggs pension. Sådan änkepension tillkommer änka efter den försäkrade, antingen om äktenskapet varat minst fem år och ingåtts senast den dag den försäkrade fyllde 60 år, eller om den försäkrade efterlämnar barn som tillika är barn till änkan. Finns det pensionsberättigade barn, utgör änkepensionen 35 procent och i annat fall 40 procent av den hela förtidspension eller ålderspension, som den avlidne skulle ha varit berättigad till.

Barnpension utgår från såväl folkpensioneringen som tilläggs pensioneringen.

För rätt till barnpension från folkpensioneringen krävs att fordringarna på medborgarskap och mantalsskrivning är uppfyllda. Rätten till pension föreligger tills barnet fyllt 16 år och utgör 35 procent av basbeloppet om båda föräldrarna avlidit, och 25 procent därav, om endera avlidit.

Rätt till barnpension från tilläggs pensioneringen tillkommer den försäkrades barn, som inte fyllt 19 år. Pensionen utgör, om änkepension efter den avlidne utgår från tilläggs pensioneringen, 15 procent och i annat fall 40 procent av den tilläggs pension som skulle utgått till den avlidne. Finns det fler än ett barn, ökas procenttalen med 10 för varje barn, och det sammanlagda barnpensionsbeloppet delas lika mellan barnen.

Till belysning av reglerna rörande änkepension och barnpension anförs några exempel därvid basbeloppet i juli 1966 (5 500 kr.) togs till utgångspunkt och folkpensionsdelen för änkepension antages utgöra 90 procent av basbeloppet. Beträffande änkepension från folkpensioneringen har förutsatts att änkan, därest hon inte har barn under 16 år, hade fyllt 50 år vid mannens frånfälle eller då det yngsta barnet uppnådde 16 års ålder.

1 Den avlidnes årsinkomst 16 500 kr = 2 pensionspoäng.
» » egenpension från tilläggs pensioneringen 6 600 kr.

	Änka	Änka + 1 barn	Änka + 2 barn	Änka + 3 barn	Änka + 7 barn
Folkpension	4 950	6 325	7 700	9 075	14 575
Tilläggs pension	2 640 ¹	3 300 ²	3 960 ³	4 620 ⁴	7 260 ⁵
Summa	7 590	9 625	11 660	13 695	21 835

2 Den avlidnes årsinkomst 20 535 kr = 2,77 pensionspoäng.
» » egenpension från tilläggs pensioneringen 9 141 kr.

	Änka	Änka + 1 barn	Änka + 2 barn	Änka + 3 barn	Änka + 7 barn
Folkpension	4 950	6 325	7 700	9 075	14 575
Tilläggs pension	3 656	4 570	5 484	6 398	10 055
Summa	8 606	10 895	13 184	15 473	24 630

3 Den avlidnes årsinkomst 27 500 kr = 4 pensionspoäng.
» » egenpension från tilläggs pensioneringen 13 200 kr.

	Änka	Änka + 1 barn	Änka + 2 barn	Änka + 3 barn	Änka + 7 barn
Folkpension	4 950	6 325	7 700	9 075	14 575
Tilläggs pension	5 280	6 600	7 920	9 240	14 520
Summa	10 230	12 925	15 620	18 315	29 095

4 Den avlidnes årsinkomst 41 250 kr = 6,5 pensionspoäng.
» » egenpension från tilläggs pensioneringen 21 450 kr.

	Änka	Änka + 1 barn	Änka + 2 barn	Änka + 3 barn	Änka + 7 barn
Folkpension	4 950	6 325	7 700	9 075	14 575
Tilläggs pension	8 580	10 725	12 870	15 015	23 595
Summa	13 530	17 050	20 570	24 090	38 170

¹ 40 % av mannens egenpension.

² 50 % » » »

³ 60 % » » »

⁴ 70 % » » »

⁵ 110 % » » »

Pensioner enligt AFL och livräntor enligt YFL utgår inte helt oberoende av varandra i det att viss *samordning* är föreskriven. Bortsett från den samordning som består däri att yrkesskadelivräntan nedsätts med en fjärdedel då rätten till ålderspension inträder, sker samordningen på pensions sidan genom en reducering av pensionsförmånen. Samordningen innebär att ålderspension och tilläggs pension från den allmänna försäkringen minskas med tre fjärdedelar av den pensionsberättigade för samma tid tillkommande yrkesskadelivränta som skadad. I fråga om den som uppbär efterlevandelivränta från yrkesskade försäkringen skall motsvarande minskning göras på änkepension eller barnpension från den allmänna försäkringen liksom på ålderspension från folkpensioneringen.

En viss del av folkpensionen är dock alltid frilagd. Sålunda skall från folkpensioneringen förtidspension eller barnpension alltid utgå med en fjärdedel, änkepension med minst hälften och ålderspension med minst tre fjärdedelar av vad som eljest skolat utgå.

För att förhindra minskning av de folkpensionsförmåner, som utgick när den allmänna försäkringen trädde i kraft, finns vissa spärregler, liksom det även utfärdats bestämmelser som garanterar att de pensionärer, som åtnjöt sådana för-

måner, får åtnjuta folkpensionsförbättringar efter den allmänna försäkringens genomförande.

Hittills har i fråga om den allmänna försäkringens endast behandlats försäkringens förmåns sida. Vad angår *finansieringen* må här endast framhållas följande. Till kostnaderna för sjukförsäkringens bidrar staten, arbetsgivarna och de försäkrade själva. Kostnaderna för folkpensioneringen bestrids genom bidrag från de enskilda och kommunerna samt i övrigt av staten. Arbetsgivarna svarar helt för kostnaderna för tilläggs pensioneringen såvitt angår arbetstagare. Avgifterna utgår efter en procentsats som fastställs av Kungl. Maj:t och riksdagen och skall vara så avvägd, att avgifterna jämte andra tillgängliga medel förslår till de på denna försäkringsgren ankommande utgifter, förvaltningskostnader och erforderlig fondbildning. Från början fastställdes avgiften till 3 procent på en på föreskrivet sätt beräknad lönesumma. Avgiften har därefter årligen stigit så att den var 7 procent för år 1964, 7,5 procent för år 1965 och är 8 procent för år 1966.

Statsmakterna har bestämt att procentsatsen skall höjas med $\frac{1}{2}$ procent för varje år t. o. m. år 1969, då procentsatsen alltså blir 9,5.

Tidigare har framhållits att den allmänna försäkringens *administration* handhas av de allmänna försäkringskassorna. Besvär av försäkringskassas beslut anförs hos RFV. Mot riksförsäkringsverkets beslut må talan föras hos FD.

3. Jämförande översikt

Såsom framgår av en jämförelse mellan 1. och 2. skiljer sig YFL och AFL, i den mån de avser samma skyddssituationer, från varandra i olika hänseenden, nämligen i fråga om den skyddade personkretsens omfattning, förmånernas beskaffenhet, beräkning och storlek samt invaliditetens bedömning. Försäkringarnas finansiering och administration är också olika.

I *personellt avseende* är YFL — med viss undantag — begränsad till personer, som är i tjänst hos annan, dvs. är att rubricera såsom arbetstagare, och ersättning utgår endast om det är fråga om en yrkesskada. AFL åter ger skydd alldeles oberoende av om skadan eller sjukdomen har samband med en arbetsanställning eller ej. Å andra sidan har YFL, när det gäller de anställda, en vidsträcktare tillämpning än AFL, i det att YFL, så långt svensk lagstiftning äger territoriell tillämpning, vid yrkesskada skyddar varje arbetstagare i allmän eller enskild tjänst. AFL däremot uppställer, olika i skilda fall, krav på svenskt medborgarskap och mantalskrivning här i riket. Den som ej är svensk men som arbetar här i riket utan att vara här mantalsskriven kan principiellt ej förvärva någon rätt enligt AFL.

Både yrkesskadeförsäkringens och den allmänna försäkringens har såväl sjukvårdsersättning som sjukpenningsskydd.

Vad angår *sjukvårdsersättningen* råder sådan samordning mellan YFL och AFL att — vare sig det är fråga om yrkesskada eller ej — ersättning utgår jämlikt AFL under den i lagstiftningen fastställda samordningstiden, dvs. i princip de första nittio dagarna efter den då skadan inträffade. Under denna tid får alla sjuka, alltså även de yrkesskadade, själva svara för viss del av den kostnad som sjukdomen medfört, dock att det i fråga om kostnaden för sjukhusvård i praktiken knappast föreligger någon skillnad. I ett par hänseenden har emellertid en yrkesskadad en förmånligare ställning under samordningstiden än en annan skadad, i det den yrkesskadade enligt YFL äger rätt till bl. a. hel (»erforderlig») ersättning för sjukvård utom riket samt tandläkarvård ävensom rätt till ersättning för sär-

skilda hjälpmedel, såsom kryckor, proteser, glasögon m. m. — Sistnämnda förmån finns över huvud ej enligt AFL.

För andra än yrkesskadade medför samordningstidens upphörande ingen förändring. De yrkesskadade förs vid samordningstidens utgång över på yrkesskadeförsäkringen och slipper därefter att själva svara för någon del av sjukvårdskostnaderna — yrkesskadeförsäkringen svarar även för läkemedelskostnaderna — under förutsättning att kostnaderna kan anses skäliga.

Beträffande *sjukpenningsskyddet* torde i praktiken inte i normalfallen råda någon skillnad mellan YFL och AFL i fråga om beräkning av sjukpenningens belopp.

För ålderspensionären råder det enligt AFL viss inskränkning i sjukhjälpstidens längd i fråga om både sjukvårdersättning och sjukpenning.

Enligt såväl YFL som AFL ger skada som medfört *invaliditet* rätt till löpande ersättning, enligt YFL i form av livränta och enligt AFL av förtidspension, som kan utgå både från folkpensioneringen och tilläggs-pensioneringen. Livränta utgår vid en invaliditetsgrad av minst 10 procent; och därutöver räknas med ett stort antal invaliditetsgrader upp till 100 procent. AFL tar sikte endast på de svårare skadade, i det att förtidspension utgår blott om den skadades arbetsförmåga är nedsatt med minst 50 procent, och AFL räknar endast med tre ersättningsgilla invaliditetsgrader.

Invaliditetsbedömningen är olika enligt de båda lagarna. Enligt YFL ser man mera till den rent fysiska eller mentala defekten av skadan än till dess konsekvenser för den skadades förvärvsförmåga. Jämlikt AFL har defekten som sådan inte någon självständig betydelse. Det är endast den av defekten betingade nedsättningen av förvärvsförmågan som är av betydelse.

Inkomstunderlaget för beräkning av livränta är maximerat till 15 000 kr. Motsvarande belopp enligt AFL (i juni 1966) är 41 250 kr.

Förtidspensionen är en värdefast förmån. Så är däremot ej fallet med YFL:s livräntor.

Därest skadan medför döden, utgår enligt både YFL och AFL *ersättning till efterlevande*. Här gäller betydande skillnad mellan de båda lagarna. Bl. a. saknar AFL bestämmelser om livräntor till änklingar och föräldrar. Däremot är familjepensionerna enligt AFL inte maximerade till viss del av den avlidnes egen pension.

Enligt YFL men ej enligt AFL utgår *begravningshjälp*.

Viss samordning gäller när förmåner från YFL och AFL sammanträffar. Därvid är principen att vid sammanträffande av livränta enligt YFL och pension enligt AFL reduktion sker å pensionsidan. När yrkesskadelivränta sammanträffar med ålderspension sker dock viss reduktion även å livräntesidan.

Principerna för de båda försäkringarnas *finansiering* skiljer sig åt. Enligt YFL tillämpas det s. k. kapitaltäckningssystemet och avgifternas storlek varierar alltefter arbetets farlighetsgrad. Inom den allmänna försäkringen tillämpas en modifierad fördelningsmetod med enhetliga procentuella uttag, som till procent-satsen är mångdubbelt större än yrkesskadeförsäkringens premier.

Slutligen är försäkringarnas *administration* olika. Yrkesskadeförsäkringen omhänderhas av RFV och ett antal ömsesidiga försäkringsbolag, medan de allmänna försäkringskassorna svarar för hjälpen från den allmänna försäkringen.

BILAGA 2

Utländsk lagstiftning rörande yrkesskadeförsäkring

Utredningen har ansett det vara av intresse att ta del av hur försäkringen för yrkesskada är utformad i en del främmande länder och lämnar i denna bilaga en översiktlig redogörelse för hur förhållandena på detta område gestaltar sig i våra nordiska grannländer samt i vissa andra västeuropeiska länder. Inledningsvis vill utredningen framhålla att, enligt vad erfarenheten visar, lagstiftningen på detta område ofta blir föremål för revision allt efter utvecklingens gång. Utredningen vill därför reservera sig för att uppgifter, som utredningen inhämtat, i vissa avseenden ej längre är fullt aktuella.

1. Danmark

Yrkesskadeförsäkringen regleras genom lag den 20 maj 1933 om försäkring mot följderna av olycksfall (ulykkesforsikringsloven). Denna lag har efter utfärdandet undergått åtskilliga ändringar. De senaste ändringarna har skett genom lag den 27 maj 1964 (nr 165) och lag den 4 juni 1965 (nr 214).

Försäkrade enligt lagen är i princip alla som mot lön eller som oavlönade medhjälpare av arbetsgivaren antas till stadigvarande eller tillfälligt arbete för denne och hans familj. Försäkringsplikt åvilar som regel den som inom landet driver verksamhet — oavsett om den är förvärvsmässig eller ej — eller som i sin tjänst sysselsätter andra. Försäkringen sker i vissa av socialministern godkända försäkringsbolag.

Beslutande i fråga angående lagens tillämplighet och om förmåner enligt lagen är en särskild central myndighet, Direktoratet för ulykkesforsikringen. Dess beslut beträffande förmånerna kan överklagas hos Ulykkesforsikringsrådet och beträffande fråga huruvida anställningsförhållande föreligger eller ej hos socialministern.

Försäkringsbolaget har att ersätta kostnader för proteser och liknande hjälpmedel samt sjukvagn ävensom för sjukvård och »optraening», när direktoratet efter vissa grunder finner detta erforderligt.

Den yrkesskadade har vidare rätt till sjukpenning, »dagpenge», så länge han inte är i stånd att återupptaga sitt arbete i väsentligt samma utsträckning som tidigare. Partiell dagpeng utgår i regel inte. Dagpengen utgår i förhållande till vederbörandes inkomst och utgör $\frac{3}{4}$ av den skadades dagsinkomst, dock högst $\frac{2}{3}$ av dagsinkomsten beräknad efter en indexreglerad årslön av (i april 1965) 17 650 kr, samt utgår för sjudagarsvecka. Den börjar löpa från den fjärde dagen efter olyckstillfället, men om den av skadan orsakade arbetsoförmågan varar minst 10 dagar utgår den från första dagen efter olyckstillfället. Medför skadan krav på invaliditetsersättning, fortsätter dagpengen att — under tidigare nämnd allmän förutsättning — löpa intill dagen för direktoratets beslut i invaliditetsfrågan.

Såsom förutsättning för rätt till invaliditetsersättning gäller att den skadades arbetsförmåga blivit nedsatt med minst 5 procent. Beslut om invaliditetsersättning skall om möjligt fattas inom ett år efter olycksfallet och i intet fall senare än inom tre år därefter. Invaliditetsbedömningen är av medicinsk tabellarisk karaktär.

Invaliditetsersättningen utgår i form av en årlig livränta och utgör vid förlust av förvärvsförmågan $\frac{2}{3}$ av den skadades årliga arbetsförtjänst och vid nedsättning av förvärvsförmågan en mot nedsättningen svarande del därav. Vid fastställandet av invaliditetsgraden skall direktoratet i den omfattning, som kan finnas rimlig, ta hänsyn till särskilda färdigheter, som krävs i den skadades vanliga yrke samt till sådan tidigare förefintlig nedsättning av förvärvsförmågan, som kan antas förvärva olycksfallets följder, inräknat men av tidigare olycksfall.

Om invaliditeten är mindre än 50 procent, skall livränta i regel — även utan den livränteberättigades samtycke — utbytas mot ett kapitalbelopp. Beslut om utbyte fattas av direktoratet. Enligt uppgift är det blott i undantagsfall som utbyte ej sker. Ett exempel härför är silikosskador, där man kan räkna med att sjukdomen progredierar och därför senare kan berättiga till invaliditetsersättning av 50 procent eller därutöver.

När det är utsikt att vederbörandes tillstånd skall förbättras, låter man en del av ersättningen utbytas mot ett kapitalbelopp, medan återstoden får utgå som livränta. Om sålunda invaliditetsgraden från början fastställs till exempelvis 40 procent, men den slutliga invaliditeten kan väntas stanna vid allenast 25 procent, utbyts ersättning motsvarande sistnämnda invaliditetsgrad mot ett kapitalbelopp medan resten utgår i form av livränta; därigenom vinner man att det blir möjligt att senare nedsätta invaliditetsgraden till 25 procent.

Kapitalutbyte sker enligt följande grunder. En invaliditet på 5—15 procent berättigar till ett kapitalbelopp motsvarande $7\frac{1}{2} \times$ livräntan, vid invaliditetsgraden 18 procent utgör kapitalbeloppet $8\frac{1}{4} \times$ livräntan, vid invaliditetsgraden 20 procent utgör det $8\frac{1}{2} \times$ livräntan och vid invaliditeter på över 20 procent utgör kapitalbeloppet dels, för den del som svarar mot 20 procent, $8\frac{1}{2} \times$ livräntan och dels för överskjutande del högst ett belopp motsvarande det kapitaliserade värdet.

I fall då invaliditetsgraden fastställs till 50 procent eller därutöver, får kapitalutbyte beviljas av hela livräntan eller del därav, endast om så finns böra ske med hänsyn till den skadades förvärvsförmåga eller ekonomiska förhållanden och denne samtycker därtill.

Särskilda regler har uppställts angående rätten att uppbära engångsbelopp. Vid invaliditetsgraderna 5—15 procent äger vederbörande fritt uppbära beloppet, såvida det ej framkommit upplysningar som gör en sådan utbetalning mindre tillräddlig. I så fall bestämmer olycksfallsdirektoratet angående utbetalningen. Är invaliditeten högre än 15 procent, äger direktoratet, på ansökan av den berättigade, förordna att beloppet skall utbetalas till denne för fri rådighet däröver såframt skäl därtill föreligger. Direktoratet äger också uppställa särskilda villkor för utbetalningen. Det åligger de »sociale udvalg», dvs. socialnämnderna, att i olika avseenden biträda direktoratet vid handläggningen av utbetalningsfrågorna.

Därest det skulle visa sig att den skadades försörjningsförmåga skulle vara väsentligt mindre än som förutsatts vid tidpunkten för utbytet, äger direktoratet uppta saken till omprövning och därvid tillerkänna vederbörande en livränta som svarar mot skillnaden mellan den nya och den gamla invaliditetsgraden. Frågan om utbyte av den nya livräntan avgörs med hänsyn till graden av den totala invaliditeten. Omprövning som här avses får ej äga rum senare än fem år efter den första invaliditetsbedömningen.

Vid dödsfall i anledning av yrkesskada utgår begravningshjälp.

Till änka eller änklings — om hustrun regelmässigt och i väsentlig omfattning deltagit i familjens förvärvsarbete — utgår, när äktenskapet ingåtts före olycksfallet, livränta med 30 procent av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Barn, för vilket den avlidne jämlikt lag hade försörjnings- eller bidragsskyldighet, är intill fyllda 18 år berättigat till livränta upp till 10 procent — i vissa fall upp till 20 procent — av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Efterlämnar den avlidne ingen nyss nämnd ersättningsberättigad, kan efter direktoratets bestämmande under vissa förutsättningar livränta utgå även till andra efterlevande. Sammanlagda beloppet av efterlevandelivräntor får, med undantag för visst tillägg, i intet fall överstiga 50 procent av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

Försäkringen omfattar ej olycksfall under färd till eller från arbetet.

Genom ett indexsystem är begravningshjälp, den årliga arbetsförtjänstens maxima och minima samt vissa utgående ersättningar anslutna till statistiska departementets detaljpristal, och på så sätt värdebeständiga. Genom 1964 och 1965 års lagstiftning skedde en betydande, automatiskt verkande uppräknings av äldre livräntor.

Genom lagen den 4 juni 1965 (nr 214) infördes den bestämmelsen i ulyckesforsikringsloven, att alla livräntor — såväl invalid- som efterlevandelivräntor — oavsett tidpunkten för yrkesskadans inträffande nedsätts med 25 procent från den tidpunkt livräntetagaren fyller 67 år.

2. Finland

Enligt lagen den 20 augusti 1948 om olycksfallsförsäkring — ändrad bl. a. genom lag den 7 november 1958 — äger i princip envar, som med stöd av avtal i egenkap av arbetstagare mot vederlag utför arbete åt annan, arbetsgivaren, under dennes ledning och uppsikt, rätt till ersättning, »skadestånd», för olycksfall i arbete. Såsom olycksfall i arbete anses även olycksfall som drabbat arbetstagare under färd från bostaden till arbetsplatsen eller tvärtom.

Försäkringen ersätter av läkare given eller föreskriven vård, läkemedel, nödiga proteser, viss i särskild anstalt given varaktig vård etc. Kostnad för nödvändiga resor inkluderas.

Dagpenning utgår om arbetsförmågan nedgått med åtminstone 20 procent, för de tre första dagarna efter dagen för olycksfallet endast om olycksfallet medfört nedsättning av arbetsförmågan under ytterligare tid. Dagpenning utgår till dess den av olycksfallet förorsakade skadan botats eller därav föranledd sjukdom upphört eller till dess ett år förflutit sedan olycksfallet, samt utgör för skadad utan anhörig $\frac{1}{600}$ och för skadad med anhöriga $\frac{1}{450}$ av den skadades på visst sätt beräknade årsarbetsförtjänst.

Invaliditetsersättning utgår vid en invaliditet av lägst 10 procent. Högsta livränta — vid 100 procents invaliditet — är 60 procent av den årliga arbetsförtjänsten. Livräntan utgör summan av två olika slag av »skadestånd». Hälften av de nämnda 60 procent belöper på en grundränta och den andra hälften på en kompletteringsränta.

Grundräntan har karaktären av en lytesersättning och storleken av densamma är beroende främst av en medicinsk (tabellarisk) bedömning, dvs. av invaliditetsgraden, varmed enligt lagen avses det tal, som utvisar i hur hög grad den skadade genom skadan eller sjukdomen bör anses ha i allmänhet tillskyndats olägenhet i jämförelse med det tidigare rådande tillståndet.

Kompletteringsräntans maximala belopp är liksom grundräntans 30 procent av årsförtjänsten. I kompletteringsränta utges, om den skadades invaliditetsgrad är

minst 75 procent, dess maximibelopp och, om invaliditetsgraden är lägre, det belopp, som svarar mot en niogradig skala ned till 30 procents invaliditet, under vilken invaliditetsgrad kompletteringsränta i allmänhet inte ges.

Syftemålet med kompletteringsräntan är att mildra stelheten i den tabellbundna invaliditetsberäkningen. Om alltså skadans inverkan på den skadades förmåga att förvärva inkomster genom sitt yrke, på grund av hans individuella förhållanden, anses vara exceptionellt stor eller liten, kan efter prövning avvikelser göras från nyssnämnda belopp genom att utelämnas kompletteringsräntan eller erlægga den till större eller mindre belopp samt erlægga densamma även då invaliditetsgraden är endast 10—25 procent. Enligt uppgift erläggs den övervägande delen av alla kompletteringsräntor enligt tabell och individuell behandling förekommer sällan. I verkligheten innefattar således kompletteringsräntan endast en korrigering av den medicinska tabellen, men leder inte till ett skadestånd som motsvarar den faktiska invaliditeten.

Om den skadade vid olycksfallets inträffande hade anhöriga, höjs hans kompletteringsränta med 30 procent för en anhörig och med 20 procent för varje anhörig därutöver, likväl högst till kompletteringsräntans dubbla belopp. Högst fem anhöriga kan alltså beaktas vid bestämmandet av livräntans storlek, vilken härigenom maximalt kan stiga till 90 procent av den årliga arbetsförtjänsten.

Invaliditetsersättning, som grundar sig på en invaliditetsgrad som är minst 30 procent, erläggs i form av årlig livränta. Om invaliditetsersättningen är minst 30 procent men mindre än 50 procent, kan försäkringsdomstolen i särskilda fall medge utbetalning av ersättningens kapitalvärde. En sådan kapitalisering beviljas enligt uppgift mycket sällan.

Därest invaliditeten slutligen fastställs till mindre än 30 procent — men lägst 10 procent — utgår ersättning i form av ett engångsbelopp enligt följande tabell:

Invaliditetsgrad %	Ensamstående	Familjeförsörjare
10.....	6 × grundräntan	8 × grundräntan
15.....	8 × »	10 $\frac{2}{3}$ × »
20.....	10 × »	13 $\frac{1}{3}$ × »
25.....	12 × »	16 × »

Ett engångsbelopp som utbetalningsform i detta fall är dock ej ovillkorligt, utan ersättningen kan även vid en invaliditetsgrad av 10—25 procent på grund av särskilda omständigheter bestämmas att utgå årligen. Detta förekommer nästan enbart då det kan befaras, att invaliditetsgraden senare kan komma att uppgå till minst 30 procent.

Till skadad, som på grund av skadan inte kan reda sig utan vård av annan person, kan utgå hjälploshetsstillägg med visst belopp per dag. Förorsakar protes särskild slitning av gångkläder eller har den skadade ledarhund, kan särskilt tillägg utgå.

Till efterlevande utgår, förutom begravningshjälp, försörjningspensioner bl. a. till änka eller änklings — i senare fallet om hustrun till följd av mannens arbetsoförmåga varit mannens huvudsakliga försörjare — med 30 procent och till barn intill 17 års ålder med 15 procent av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

Försäkringen handhas förutom av statens olycksfallsbyrå av ett antal försäkringsbolag, som av regeringen beviljats koncession för bedrivande av denna försäkringsrörelse.

I frågor rörande invaliditetsgrader från 20 procent och uppåt ävensom när fråga är att vid låg invaliditetsgrad utge årligt belopp i stället för engångsbelopp, bör försäkringsanstalt inhämta utlåtande från Ersättningsnämnden för olycksfallsären-

den. Nämnden — av vars medlemmar en förordnas av socialministeriet — grundades genom ett socialministeriets beslut år 1948. Nämndens utlåtande är inte ovillkorligen bindande för försäkringsanstalterna, men om dessa i sina beslut skulle avvika från nämndens utlåtande i för den skadade oförmånlig riktning, bör de i beslutet uttryckligen ange att så skett. Enligt uppgift följs nämndens utlåtanden i det närmaste 100-procentigt. Anstalterna är oförhindrade att begära nämndens utlåtande även i andra än nyss angivna obligatoriska fall. Även försäkringsdomstolen kan inhämta nämndens utlåtande.

Den som ej åtnöjs med försäkringsanstaltens beslut äger anföra besvär hos försäkringsdomstolen.

I vissa fall kan besvär över försäkringsdomstolens beslut anföras hos Högsta domstolen.

Olycksfallsförsäkringslagen kompletteras i fråga om yrkessjukdomar av en lag av den 12 maj 1939. I fråga om skadeståndsskyldigheten, skadeståndet samt om handläggningen av skadeståndsärendena gäller vad i bl. a. lagen om olycksfallsförsäkring är stadgat.

3. Norge

De norska bestämmelserna på området innehålls i lagen den 12 december 1958 om yrkesskadetrygd, som trädde i kraft den 1 januari 1960 och vari sedermera företagits en del ändringar.

Förhållandena i Norge påminner i vissa hänseenden om dem i Sverige. Innan det redogöres för den norska yrkesskadeförsäkringens materiella innehåll bör nämnas att den norska socialförsäkringen administreras lokalt av »offentlige trygdekasser» och »fylkesnemnder» och centralt av en särskild myndighet, »Rikstrygdeverket».

Vid sidan av sin huvudsakliga uppgift att vara försäkringsorgan inom sjukförsäkring är trygdekassorna lokalorgan till Rikstrygdeverket i fråga om bl. a. yrkesskadelagstiftningen. En trygdekassa är att anse som en självständig juridisk person och omfattar i regel en kommun.

Fylkesnämnderna har sina uppgifter enbart inom invalidförsäkringen och den till nämnda försäkring anknutna rehabiliteringsverksamheten.

Liksom i Sverige är yrkesskadelagstiftningen i Norge samordnad med sjukförsäkringen. Denna är i princip obligatorisk för alla som är bosatta i Norge. Alla försäkrade är berättigade till sjukvårdsförmåner läkarvård, sjukhusvård, fysikaliska behandlingar, vissa läkemedel m. m. i regel enligt taxor fastställda av Kungl. Maj:t. Obligatoriskt sjukpenningförsäkrade är sådana arbetstagare, som är i tjänst hos annan för en tid av minst sex dagar. Sjukpenningen utgår efter klasser, beräknade efter den aktuella arbetsinkomsten. För sjukpenning gäller en karenstid av tre dagar. Sjukpenning utgår ej för söndagar. Sjukförsäkringen handhas helt av trygdekassorna på kassornas ekonomiska ansvar.

Yrkesskadeförsäkringen omfattar i huvudsak alla arbetstagare, som är obligatoriskt sjukpenningförsäkrade, ävensom dem som under kortare anställningstid än sex dagar arbetar hos annan i dennes näring, dock ej om korttidsarbetet inte gäller arbetsgivarens näring, t. ex. trädgårdsarbete åt någon som ej är trädgårdsmästare.

Yrkesskadeförsäkringen är på så sätt samordnad med sjukförsäkringen, att sistnämnda försäkring utger ersättning för yrkesskador så länge sjukbehandlingen (»skadekuren») pågår, dock längst i 52 veckor. Sjukvårdsersättningen är därvid ej begränsad såsom vid andra sjukdomar utan full ersättning utges. Vissa förmåner, som ej förekommer inom sjukförsäkringen, kan utges till yrkesskadad. Sjukpenning utgår enligt sjukförsäkringens regler.

Vad kassorna under samordningstiden utgett delges Rikstrygdeverket, som sammanställer kassornas utgifter för yrkesskadeförsäkring och med ledning härav — enligt av socialdepartementet fastställda regler — av premierna till försäkringen överför viss del till en regleringsfond. Varje kassa får sålunda ej någon direkt ersättning för sina utgifter vid yrkesskada utan ersättningen utgår till sjukförsäkringen i dess helhet.

För tid efter samordningstiden ansvarar rikstrygdeverket för utgifterna även vid recidiv. Sjukpenning beräknas dock så att den svarar mot pension med tillägg enligt lagen om yrkesskadetrygd.

Uförepension (livränta) uppgår vid förlust av förvärvsförmågan till 60 procent av »den tryggede arbetsinntekt». Förutsättningen för rätt till uförepension är att förvärvsförmågan nedsatts med minst 15 procent.

Invaliditetsgraderingen skall i princip ske på förvärvsmässig grundval. I praxis kan förhållandena sägas ha i stort sett utvecklats så att där skadan medfört en tabellarisk (»medicinsk») invaliditet understigande 30 procent invaliditetsgraden fastställts tabellmässigt. Vid skador i tabellåget 30—100 procent som icke medfört inkomstförlust har invaliditetsgraden bestämts till 30—50 (undantagsvis 60) procent. Har skadan däremot medfört inkomstförlust, har graden, allt efter omständigheterna, fastställts upp till 100 procent.

Därest invaliditetsgraden definitivt fastställs till mindre än 30 procent — men minst 15 procent — utgår ersättning i form av ett engångsbelopp, som motsvarar tre års livränta. Hela kapitalbeloppet kan utbetalas antingen på en gång eller ock i terminer, allt efter rikstrygdeverkets bestämmande i varje särskilt fall. I invaliditetsgraderna 30—100 procent utgår ersättning i form av löpande livränta. Efter ansökan äger rikstrygdeverket förordna att hela livräntan eller del därav skall utbytas mot det kapitaliserade värdet, såframt ett sådant utbyte kan bidra till att skaffa den skadade ett varaktigt förvärvsarbete eller på annat sätt neutralisera följderna av skadan. Utbyte må ej ske, om det kan antas att den skadade är bättre betjänt av en årlig livränta. Rikstrygdeverket äger uppställa villkor för utbytet.

Särskilda regler gäller för utbyte av änke-(änklings-)livränta.

Skulle väsentlig försämring ske i den skadades tillstånd, kan — även om kapitalutbyte skett — omprövning av invaliditeten äga rum. Sker omprövningen mer än tre år efter det utbytet verkställt, görs intet avdrag för tidigare utgett kapitalbelopp. Därest omprövningen sker tidigare, verkställs däremot avdrag.

Yrkesskadeskyddet i Norge omfattar icke resor till och från arbetet.

Premier till yrkesskadeförsäkringen erläggs av arbetsgivaren, beräknade per vecka. Arbetsgivarpremierna till yrkesskadeförsäkringen är oberoende av den av arbetsgivaren utgivna lönesumman. Premien utgår för varje försäkrad och vecka med belopp, som bestäms med hänsyn till den »fareklass» som verksamheten anses tillhöra.

I princip medför en olycka, som går in under lagen om yrkesskadetrygd, inte någon skyldighet för arbetsgivaren, hans fullmäktige, arbetstillsyningsman, etc., att svara för någon ersättning med mindre det »godtgjøres ved straffedom» att vederbörande har vållat skadan genom uppsåtlig eller grov ovarsamhet.

Rikstrygdeverket är att anse som försäkringsgivare för yrkesskadeförsäkringen — även beträffande samordningstiden — och kan sålunda besluta i alla ärenden.

Rikstrygdeverket har emellertid i stor utsträckning delegerat sin beslutanderätt till trygdekassorna, som bl. a. med vissa undantag fått fullmakt att för samordningstiden avgöra, om yrkesskada föreligger. Kassans beslut är dock inte bindande för rikstrygdeverket i fråga om rätten till ersättning efter samordningstidens utgång. Tveksamma fall skall föreläggas Rikstrygdeverket ävensom i regel vissa särskilt angivna sjukdomar såsom huvudskador, ryggsador, tuberkulösa sjukdomar,

brock, sinnessjukdom och neuroser. Fråga om yrkessjukdom skall alltid avgöras av rikstrygdeverket. Det må dock nämnas, att en kassa äger avslå ansökan om livränta, om den anser arbetsförmågans nedsättning vara mindre än 15 procent.

Beslut av rikstrygdeverket i yrkesskadeförsäkringsärenden (och även av trygdekassa, som beslutat å verkets vägnar) kan överklagas hos en »ankenemd», bestående av sju ledamöter. Besvärstiden är två månader från delfäendet av beslutet. Från denna fatalietid kan dock bortses, om särskilda orsaker därtill föreligger. Nämnden kan ändra det överklagade beslutet både för och emot den som klagat. Den skall även ge råd och uttalanden i frågor som gäller försäkringen i fall då vederbörande myndighet kräver det.

Ärende kan gå vidare till domstol under den förutsättningen, att det ej är ett rent skönmässigt avgörande, t. ex. bedömning av invaliditetsgrad.

Det bör anmärkas att yrkesskadeförsäkringen i Norge står inför en omdaning. Meningen är nämligen att fr. o. m. den 1 januari 1967 införa en ny lagstiftning om folketrygd, som i en första etapp skall omfatta folkpensionering bestående av bl. a. ålderspension, förtidspension och familjepension. Varje pension skall bestå av dels grundpension och dels tilläggspension. I detta allmänna försäkringssystem skall yrkesskadeförsäkringen integreras. Innehållet i det nya yrkesskadeskyddet är dock ännu ej bestämt.

4. Storbritannien

Reglerna rörande den engelska yrkesskadeförsäkringen återfinns i National Insurance (Industrial Injuries) Act av år 1946. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1948.

I princip omfattar lagen varje i Storbritannien befintlig person, som arbetar för annan på grund av ett arbets- eller lärlingsavtal. Försäkrade är även vissa andra kategorier, ex. manskap på handelsfartyg utom Storbritannien eller på fiskefartyg, flygplansbesättningar, militärpersonal etc.

Försäkringen omfattar, förutom kroppsskador på grund av olycksfall i arbetet, även vissa angivna yrkessjukdomar. Olycksfall, som inträffar under färd till eller från arbetet täcks i regel ej av försäkringen. Undantag från denna regel är skador, åsamkade under transport med färdmedel, som ställts till förfogande av arbetsgivaren.

Sjukvård — såsom läkar- och sjukhusvård, tandbehandling, läkemedel, ortopediska och protetiska hjälpmedel — faller utanför här ifrågavarande lag och sorterar under the National Health Service.

Kontantersättning utgår för de första 26 veckorna efter yrkesskadans inträffande eller tills den skadade dessförinnan kan återgå i arbete. En karenstid av tre dagar tillämpas som regel, såvida inte skadan medfört arbetsförmåga under minst 12 dagar. Det är ingen relation mellan denna form av ersättning (temporary cash benefit) och den skadades arbetsinkomst, ej heller krävs för ersättning att visst premiebelopp inbetalats. Vissa bestämda tillägg kan utgå, när det finns personer, som är beroende av den skadade.

När byrsoämnda ersättningsform upphört kan — om skadan inte avlupit utan men — utbetalas livränta eller engångsbelopp (disablement benefit). Denna invaliditetsersättning kan utgå även om skadan inte medfört någon arbetsförmåga. Ej heller inverkar den skadades arbetsinkomst eller de premieinbetalningar han gjort.

»Disablement benefit» kan sägas vara en ren lytesersättning, och bestäms i enlighet med en särskild invaliditetstabell, fastställd av vederbörande departement.

Den utgår oavsett andra socialförsäkringsersättningar.

Invaliditetsgrader under en procent medför ej ersättning.

Vid invaliditetsgrader under 20 procent utgår grundersättningen som ett engångsbelopp, som till storleken är direkt fastställt i lagen och som alltså ej är avhängigt av vederbörandes arbetsinkomst. Bedömes invaliditeten såsom varaktig, varmed menas sju år eller mer, varierar engångsbeloppet från £ 32 vid en invaliditetsgrad av en procent till £ 320 vid graden 19 procent (år 1960). Om åter invaliditeten kan antas ha upphört på kortare tid än sju år, reduceras engångsbeloppet i motsvarande mån.

Därest en försäkrad drabbas av flera skador och invaliditetsgraden för varje enskild skada är under 20 procent, sker kapitalutbyte varje gång även om summan av de skilda invaliditetsgraderna skulle överstiga 20 procent. Teoretiskt sett kan alltså en försäkrad erhålla engångsbelopp fem gånger efter 19 procent trots att hans sammanlagda invaliditet är 100 procent. Endast om en av skadorna värderas till 20 procents invaliditet eller mer, kan utbytesbelopp för senare skador räknas om till livränta som sammanslås med den tidigare livräntan.

Skulle en försäkrad ha erhållit ett engångsbelopp beräknat med utgångspunkt från att invaliditeten är borta efter fem år och vederbörande innan denna tid förflutit drabbas av en ny skada under 20 procents invaliditet, sker avdrag från det senare engångsbeloppet med belopp som svarar mot den tid som är gemensam för de båda ersättningsbesluten. En livstidsränta anses i detta hänseende ha beräknats för sju år. Skulle mer än sju år ha förflutit mellan de båda skadorna, görs ej något avdrag.

Den nyssnämnda formen av invaliditetsersättning, disablement benefit, kompletteras av en löpande tilläggsersättning, special hardship allowance, baserad på oförmåga till förvärvsarbete. Tilläggsersättningen är den enda ersättning i den engelska yrkesskadeförsäkringen, som ställs i förhållande till inkomsten, och den utgår om yrkesskadan har gjort den försäkrade definitivt oförmögen att återvända till sitt tidigare arbete eller annat arbete av liknande standard eller om han har varit fortlöpande oförmögen sedan den tidsbegränsade ersättningen, temporary benefit, upphörde. Beloppet av special hardship allowance är maximerat och får tillsammans med disablement benefit inte överstiga högsta beloppet (100 procent) av den sistnämnda.

Även försäkrad med lägre än 20 procents invaliditet äger erhålla tilläggsersättning. Han får i så fall välja mellan att erhålla engångsbeloppet och tilläggsbeloppet var för sig eller att engångsbeloppet omräknas till livränta som sammanlägges med tilläggsersättningen.

Vissa ersättningar kan utgå när det finns personer, som är beroende av den skadade.

Har yrkesskadan medfört döden, utgår ersättningar till änka, änklings — under vissa förutsättningar — barn upp till 15 år och i vissa fall till 18 års ålder samt vissa andra anhöriga.

Yrkesskadeförsäkringen finansieras genom tillskott från arbetsgivarna, arbetstagarna och staten, vilken senare betalar en femtedel av vad de andra erlägger. Bidragen inbetalas till en statlig fond, som svarar för utgående ersättningar och administrationskostnaderna.

Arbetstagarnas premier uttagas per vecka och är i princip fasta, något högre för män än kvinnor. Beloppet varierar alltså inte efter ålder eller inkomst eller efter sysselsättningens art eller risker, utom att lägre premier kan uttas av arbetare under 18 års ålder.

Vart femte år erhåller finansdepartementet en rapport om försäkringsfondens ekonomiska ställning och premiernas lämpliga avvägning för att motsvara utbetal-

ningarna. Rapporten skall, liksom årliga rapporter om fondens ställning, föreläggas parlamentet.

Socialförsäkringens administration i Storbritannien är starkt decentraliserad. Alla avgöranden i de enskilda fallen träffas antingen av de lokala försäkringskontoren (lokal insurance office) eller av distriktskontoren (regional office). Den centrala myndigheten är Ministry of Pensions and National Insurance, som har den allmänna ledningen av socialpolitiken.

Alla avgöranden, som går ut på att fastslå huruvida lagarnas betingelser för ersättning är för handen, fattas hos de lokala kontoren av en speciell tjänsteman (the insurance officer), som är utnämnd av ministeriet. Gäller frågan huruvida yrkessjukdom kan anses föreligga, avgörs detta av en särskilt utsedd läkare, som skall ha speciell kännedom om yrkessjukdomar. — Om krav framställts om invaliditetsersättning, skall den skadade undersökas av en nämnd (medical board) bestående av två allmänpraktiserande läkare. Detta sker även om den skadade ligger på sjukhus eller inte kan lämna hemmet. Läkarnämnden träffar avgörande i spörsmål, huruvida orsakssamband föreligger mellan yrkesskada och invaliditet ävensom beträffande invaliditetens storlek i enlighet med de tabeller och riktlinjer som uppdragits.

Läkarnämndens beslut översänds till distriktskontoret, som har fast anställd läkare. Denne skall kritiskt granska beslutet och ger ett uttalande om det kan anses rimligt. Anmärkning göres både om invaliditetsgraden anses för hög eller för låg. Distriktskontoret kan inte ändra läkarnämndens avgörande, då nämnden är en oavhängig beslutande myndighet (independent statutory authority), men distriktskontoret kan bringa avgörandet under högre instans prövning.

Man torde förenklat kunna säga att de juridiska avgörandena träffas av »the insurance officer» och de medicinska av läkarnämnden.

Besvär över juridiska avgöranden, ex. fråga om olycksfall inträffat i arbetet kan inom en tidsfrist av tre veckor instämmas till den lokala besvärsnämnden (local appeal tribunal). Enligt lagen har fackföreningarna härvid en självständig besvärsmått. Ärende kan även av the insurance officer eller distriktskontoret genom »underställning» (reference) hänskjutas till den lokala besvärsnämndens avgörande.

Om den försäkrade eller »the insurance officer» är missnöjd med den lokala besvärsnämndens beslut, kan vederbörande anföra besvär hos slutinstansen, The Commissioner.

Gäller missnöjet åter ett beslut, som träffats av läkarnämnden, går frågan till besvärsnämnden för medicinska spörsmål (Medical Appeal Tribunal). Rör det sig om ett medicinskt avgörande i yrkessjukdomsfall kan den försäkrade anföra besvär hos en speciell nämnd för yrkessjukdomar (Diagnostic Medical Board) och sedan kan problemet eventuellt föras vidare till den vanliga besvärsnämnden (Medical Appeal Tribunal). Dennas avgörande är slutgiltigt.

5. Nederländerna

För löntagare finns två försäkringssystem, som ger ersättning vid långvarig arbetsförmåga.

Det ena utgörs av en individuell försäkring och är till sin storlek beroende av de kontingenter som inbetalats för denna individ (genom »försäkringsfrimärken» som klistrats på ett försäkringskort). Minst 150 inbetalningar måste ha skett — det samma som en karenstid av tre år — och arbetsförmågan måste uppgå till mer än 66% procent. Denna pension är låg och kan i bästa fall uppgå till ca 300 gulden per år. Avsevärda tilläggsersättningar utges emellertid av staten.

Den andra är en kollektiv försäkring för olycksfall i arbete och ett 20-tal särskilt uppräknade yrkessjukdomar. Även olycksfall, vilka utan den skadades fel inträffar under färd den kortaste och vanliga vägen mellan hemmet och arbetsplatsen eller viceversa, berättigar till ersättning. Försäkringen bekostas helt av arbetsgivarna, som är automatiskt anslutna till en socialförsäkringsanstalt, i den mån de inte be- myndigats att stå risken själva eller att överföra denna på en sammanslutning. Även i sistnämnda båda fall är det socialförsäkringsanstalten som bestämmer, huruvida ersättning skall utgå till den skadade, samt fastställer beloppen och övervakar utbetalningen. Anstalten är ansvarig inför Socialförsäkringsrådet, som i sin tur är ansvarigt inför socialministern.

Vid fall av fullständig arbetsoförmåga uppgår ersättningen under det första året till 80 procent, därefter till 70 procent av lönen, och vid partiell oförmåga motsva- rande del. I praxis tillerkänns ersättning endast om oförmågan uppgår till minst 10 procent. Livräntor vid en arbetsoförmåga, som inte överstiger 15 procent, kan på ansökan och med socialförsäkringsanstaltens medgivande utbytas mot kapi- talbelopp.

Finansieringen sker enligt kapitaltäckningssystemet, dvs. den totala premiein- täkten för ett år skall förslå att täcka löpande och framtida ersättningar i anled- ning av de försäkringsfall som inträffat under loppet av året, jämte administrations- kostnaderna. Arbetsgivarna är med hänsyn till premieberäkningen indelade i risk- klasser till ett antal överstigande 90.

Efter rekommendationer från arbetsmarknadens båda parter har man emeller- tid förberett en lagstiftning, som syftar till en sammanslagning av de tidigare nämnda försäkringarna till en, kallad försäkring för arbetsoförmåga, samt till en närma- re samordning med sjukförsäkringen.

Yrkesskador, som medfört kortvarigare — upp till 6 månader — arbetsoförmåga skall således ersättas genom sjukförsäkringens sjukpenning. Medicinsk och kirur- gisk behandling, som nu ersätts genom försäkringen för olycksfall i arbete, skall i första hand inlemmas i den allmänna försäkringen för naturaförmåner för arbetare i betald sysselsättning.

Den stora fördelen med denna nya ordning anses vara att det inte längre blir nöd- vändigt att avgöra, huruvida skadan är att anse som yrkesskada. Avgörande för er- sättningsrätten blir endast om vederbörande, när arbetsoförmågan sätter in, tillhör den försäkrade personkretsen.

Ersättningsens storlek beror på den grad i vilken vederbörande är oförmögen till arbete och på hans arbetsförtjänst. Alltefter graden av arbetsoförmåga avser man att uppställa olika svårighetsklasser, som skall korrespondera med procenttal att multiplicera med arbetsförtjänsten för att få fram ersättningsbeloppet. Man har tänkt sig följande system:

Graden av arbetsoförmåga %	Ers. i procent av arbetsförtjänsten
0—25	0
25— 35	20
35— 45	30
45— 55	40
55— 65	50
65— 75	60
75— 85	70
85—100	80

Ersättningarna från försäkringen avses utgå tills vederbörande uppnått 65 års ålder. Ersättning för tiden därefter anses tillhöra området för ålderdomsförsäk- ringen.

Den nuvarande yrkesskadeförsäkringen medger ersättning också till den yrkesskadades efterlevande änka, beroende änking, barn, föräldrar och vissa andra beroende personer. Då yrkesskadelagstiftningen bringas att upphöra i och med att den allmänna försäkringen mot arbetsoförmåga etableras, är det meningen att även dessa specialbestämmelser skall bortfalla. Änka och barn till avliden yrkesskadad, skall endast kunna göra rätt gällande via den allmänna försäkringen för änkor och föräldralösa, vilken försäkring redan nu är inriktad på hela folket. I detta allmänna system inryms inte den yrkesskadades övriga efterlevande. Detta har sin grund i att ifrågasvara personer, om de inte kan klara sig, i regel blir tillgodosedda genom den allmänna försäkringen för arbetsoförmåga eller den hela befolkningen omfattande lagstiftningen i anledning av ålderdom.

När den allmänna lönenivån stiger, är det meningen att de tillerkända ersättningarna skall stiga i proportion härtill. För detta ändamål har man valt det finansieringssystemet, att utbetalningarna skall täckas av de premier, som inflyter under utbetalningstiden (fördelningsmetoden). Detta gör det möjligt att också finansiera ersättningsförhöjningarna från försäkringsfonden.

Den ifrågasatta försäkringen tar uteslutande sikte på arbetare i betald sysselsättning.

6. Frankrike

Den franska lagen den 10 oktober 1956 om socialförsäkring innehåller ett särskilt avsnitt (414—509 §§) angående yrkesskadeförsäkring. Invaliditetsgraderingen sker med ledning av fastställda tabellsatser. Något villkor om viss minimiinvaliditet såsom förutsättning för rätt till ersättning har ej uppställts. Ersättningen har form av löpande livränta. Enligt uppgift har man planer att, då invaliditetsgraden är mindre än 10 procent eller livräntan uppgår allenast till visst lägre belopp, ersätta livräntan med ett engångsbelopp »för att därigenom få lägre administrations- och andra kostnader».

7. Västtyskland

Reichsversicherungsordnung av den 19 juli 1911 innehåller i sin nuvarande lydelse under tredje avdelningen bestämmelser om yrkesskadeförsäkring. Invaliditetsersättning utgår inte, såvida ej invaliditetsgraden till följd av en skada är minst 20 procent. Invaliditetsersättningen har form av livränta.

Konventioner rörande yrkesskadeförsäkring m. m.

Under utredningsarbetets gång bör — heter det i direktiven — uppmärksammas vilka konsekvenser utredningens förslag kan få med hänsyn till internationella konventioner som vårt land ratificerat. Med anledning härav har utredningen funnit sig böra redogöra för ett antal genom internationella organ tillkomna överenskommelser som berör yrkesskadeförsäkringen. I anslutning därtill kommer att beröras vissa överenskommelser avseende bl. a. yrkesskadeförsäkringen, vilka vårt land träffat direkt med andra stater.

I. Internationella konventioner

Frågan om skydd för arbetstagarna mot följderna av skador, som drabbat dem i arbetet, togs på ett tidigt stadium upp till behandling av Internationella arbetsorganisationen (ILO) i Genève. Redan vid arbetsorganisationens allmänna konferens år 1925 antogs sålunda tre förslag till konventioner och fyra till rekommendationer angående frågan om ersättning till arbetstagare som drabbas av yrkesskada.

Av de antagna konventionerna avsåg en ersättning för olycksfall i arbete (nr 17) och en ersättning för yrkessjukdomar (nr 18).

Konventionen nr 17 har ratificerats av Sverige (prop. 1925: 118, rskr. 350).

Konventionen nr 18 har år 1934 reviderats genom en ny motsvarande konvention (nr 42), som ratificerats av vårt land (prop. 1936: 209, rskr. 278).

Genom *konventionen nr 17 angående ersättning för olycksfall i arbete* förbinder sig varje medlem av ILO som ratificerar konventionen att tillförsäkra arbetstagare, vilka drabbas av olycksfall i arbete, eller deras rättsinnehavare ersättning enligt grunder som är åtminstone likvärdiga med konventionens.

I fråga om rätten till sjukvårdsersättning (ersättning för läkarvård, sjukvård etc.) innebär konventionen, att skadad skall ha rätt till läkarhjälp samt till sådant kirurgiskt och farmaceutiskt bistånd som kan finnas erforderligt på grund av olycksfallet. Kostnaden för hjälpen kan bestridas antingen av arbetsgivaren, av en olycksfallsförsäkringsinrättning eller av en sjuk- och invaliditetsförsäkringsinrättning. Vidare skall enligt konventionen vederbörande lands lagstiftning bereda skadad rätt att erhålla och få förnyade erforderliga konstgjorda lemmar och ortopediska hjälpmedel; undantagsvis får dock tillhandahållandet och förnyandet av sådana hjälpmedel utbytas mot ett kontanttillägg till själva ersättningsbeloppet, svarande mot den sannolika kostnaden för normal anskaffning och förnyelse av hjälpmedlen.

Den löpande ersättningen vid sjukdom till följd av olycksfall i arbetet, dvs. sjukpenningen, skall enligt konventionen utgå senast från femte dagen efter olycksfallet. Den ersättning, som skall utgå när olycksfallet medfört döden eller bestående arbetsoförmåga, skall ha form av årlig livränta. Därest vederbörande myndighet kan bereda säkerhet för en förnuftig användning av kapitalet, får

dock ersättningen utbetalas i form av ett engångsbelopp. Konventionen innehåller inga bestämmelser om hur stor sjukpenningen eller livräntan skall vara. En av de samtidigt med konventionen antagna rekommendationerna har emellertid vissa regler i detta hänseende.

I anslutning till konventionerna nr 17 och 18 antogs en *konvention (nr 19) om lika behandling av in- och utländska arbetstagare i fråga om rätten till ersättning för olycksfall i arbete*. Denna — som ratificerats av Sverige samtidigt med konventionen nr 17 — innehåller, att ratificerande medlemsstat förbinder sig att ge arbetstagare, som inom dess territorium drabbas av olycksfall i arbete och är medborgare i annan medlemsstat som ratificerat konventionen och sådan arbetstagares rättsinnehavare samma behandling som tillförsäkrats landets egna medborgare.

Beträffande konventionen nr 17 må i detta sammanhang anmärkas följande. Konventionen förutsätter tydligen att de försäkrade ej skall deltaga i kostnaden för läkarvård och medicin. Så var ej heller fallet i fråga om 1916 års lagstiftning om försäkring för olycksfall i arbete. Genom den samordning, som fr. o. m. år 1955 gäller mellan den svenska yrkesskadeförsäkringen och vår allmänna sjukförsäkring, får den skadade under samordningstiden, dvs. i princip under de första nittio dagarna efter olycksfallsdagen, själv svara för viss del av läkarvårdskostnader, resekostnader och läkemedelskostnader, och vidare är läkarvårdskostnaderna på viss sätt maximerade (taxebundna). Från ILO:s sida har med anledning härav anmärkts att den svenska lagstiftningen ej längre synes stå i överensstämmelse med Sveriges åtagande enligt konventionen. Från svensk sida har man ansett sig böra avvakta resultatet av utredningens arbete innan man tar ställning till den gjorda anmärkningen.

Genom att biträda den reviderade *konventionen nr 42 angående ersättning för yrkessjukdomar* har Sverige förbundit sig att tillförsäkra arbetstagare, som drabbats av vissa i en till konventionen hörande förteckning uppräknade sjukdomar, eller deras rättsinnehavare ersättning av minst samma storlek som motsvarande ersättning vid olycksfall i arbete.

Den ifrågavarande förteckningen är upprättad efter i stort sett samma mönster som den i anslutning till 1929 års lag om yrkessjukdomar fastställda förteckningen (SFS 1944: 753). Den innehåller sålunda ett angivande av dels de sjukdomsformer som brukar framkallas genom den i lagen avsedda inverkan genom olika slags ämnen och dels de slag av verksamhet där dessa sjukdomsformer brukar framträda.

I den gällande yrkesskadeförsäkringslagen har systemet med en särskild förteckning övergivits. Lagen innehåller i stället en allmän klausul, enligt vilken varje personskada, som orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ämne anses såsom yrkesskada.

Också i detta hänseende har från ILO:s sida riktats anmärkning mot den svenska lagstiftningen, i det man framhållit, att — även om vår lagstiftning skulle i detta hänseende ha ett vidare innehåll än konventionen — frånvaron av en särskild förteckning likväl måste betecknas såsom en brist. Anmärkningen har tillbakavisats från svensk sida. Emellertid vill det, såsom kommer att framgå av det följande, synas som om detta spörsmål kommer i ett annat läge, därest vårt land ratificerar den i fortsättningen behandlade konventionen nr 121 angående förmåner vid yrkesskada.

ILO antog år 1952 en *konvention (nr 102) angående minimistandard för social trygghet*. Konventionen har, såvitt angår dess del VI, som avser förmåner vid yrkesskada, ratificerats av Sverige (prop. 1953: 73, rskr. 220).

Bestämmelserna angående yrkesskada innehåller en utförlig förteckning över de olika former av hälso- och sjukvård som skall tillhandahållas. Förmånerna utgörs av följande:

1. såväl slutna som öppna vård av allmänpraktiserande läkare och av specialist, innefattande jämväl hembesök;
2. tandvård;
3. sjuksköterskevård i hemmet eller på sjukvårdsinrättning;
4. vård på sjukhus, konvalescenthem, sanatorium eller annan sjukvårdsinrättning;
5. tandproteser o. d., läkemedel jämte övriga medicinska eller kirurgiska hjälpmedel, däri inbegripna proteser samt underhåll av sådana, ävensom glasögon;
6. vård som under kontroll av läkare eller tandläkare lämnas av andra legitimerade utövare av sjukvård.

Kontantförmånerna, dvs. sjukpenning vid tillfällig arbetsförmåga eller vid arbetsförmåga i ett inledande skede samt livränta vid bestående invaliditet eller familjeförsörjarens frånfälle, är fixerade för en standardförmånstagare — i de flesta fall en man med hustru och två barn — i förhållande till hans lön. Där förmånen är proportionell mot inkomsten sker jämförelsen med en manlig yrkesarbetarens lön och där förmånen är enhetlig med en vuxen manlig grovarbetarens lön. Eftersom i Sverige förmånen vid yrkesskada är proportionell till inkomsten, fixeras för vår del minimiförmånens storlek i förhållande till yrkesarbetarens lön.

Kontantförmånerna vid yrkesskada skall, ökade med beloppet av familjebidrag, vara sådana att de för standardförmånstagaren uppgår till en fastställd procent av summan av dennes tidigare inkomst och det familjebidrag, som utgår till en skyddad person med samma försörjningsplikt. Den fastställda procent-satsen är för yrkesskadeförsäkringens del 50, när det är fråga om en man med hustru och två barn, samt 40 när det gäller änka med två barn.

Livränta får utbytas mot ett engångsbelopp, för fall att arbetsförmågan är endast obetydligt nedsatt, eller då vederbörande myndighet finner att det finns garanti för att kapitalbeloppet kommer att användas på lämpligt sätt.

Även i fråga om denna konvention har, efter det den svenska sjuk- och yrkesskadeförsäkringens samordnats, från ILO:s sida uttryckts önskemål om en revidering av de svenska lagbestämmelserna i syfte att förhindra att de försäkrade får bidra till kostnaderna för läkarvård och medicin. Från svensk sida har man också ansett sig böra avvakta resultatet av utredningens arbete.

Europarådets medlemsstater antog år 1953 en *provisorisk överenskommelse om bl. a. lika behandling vid yrkesskador*. Överenskommelsen har ratificerats av Sverige (SFS 1955:563) och har för vårt lands vidkommande trätt i kraft i förhållande till ett flertal länder såsom Belgien, Danmark (med visst undantag), Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge och Storbritannien.

År 1962 antog ILO en *konvention (nr 118) angående ullänningars likställande med ett lands egna medborgare i fråga om social trygghet*. Sverige har biträtt konventionen beträffande vissa grenar av vår sociallagstiftning, bl. a. förmånerna vid yrkesskada (prop. 1963:29 rskr. 89).

Sverige jämte ytterligare ett antal av Europarådets medlemsstater undertecknade år 1961 en *europaisk social stadga*. En av stadgans fem delar avser hälso- och sjukvård, socialförsäkring och socialhjälp. I fråga om minimivillkoren beträffande

socialförsäkring och andra jämförliga trygghetsanordningar innehåller stadgan en hänvisning till ILO:s konvention nr 102 angående minimistandard för social trygghet. Därjämte föreskrivs att ratificerande stat skall successivt förbättra ifrågavarande trygghetsanordningar.

Genom proposition 1962:175 föreslogs att riksdagen skulle godkänna den europeiska sociala stadgan, dock med vissa begränsningar, avseende bl. a. stadgans principer om likställighet mellan utlännning och vederbörande stats egna medborgare, om sammanläggning av försäkringsperioder som hänför sig till arbete eller vistelse i olika länder och om rätt att behålla förmåner vid flyttning från ett land till ett annat. Anledningen till denna begränsning var att den svenska lagstiftningen i hithörande hänseenden vid den dåvarande tidpunkten ännu ej var att anse såsom definitiv och att man saknade erfarenhet rörande de lämpliga metoderna för en samordning av den allmänna tilläggspensioneringen med andra länders pensionssystem. Riksdagen beslöt i enlighet med propositionen (rskr. 365).

År 1964 undertecknade Sverige samt vissa andra av Europarådets medlemsstater en *europaisk balk om social trygghet och ett protokoll till denna*. Avsikten med balken är främst att för Europarådets medlemsstater föreskriva en högre standard för social trygghet än som avses i ILO-konventionen nr 102 angående minimistandard för social trygghet. Protokollet syftar till social trygghet på högre nivå än balken förutser.

Den europeiska balken är uppbyggd efter mönster av konventionen nr 102, och balken är i stora avsnitt av samma lydelse som motsvarande delar i konventionen. Detta gäller bl. a. avsnittet om förmånerna vid yrkesskada.

Bestämmelserna rörande de olika former av hälso- och sjukvård, som skall tillhandahållas vid yrkesskada, har i såväl balken som protokollet samma sak-innehåll som i konventionen nr 102. Här råder alltså en skillnad mellan den svenska samordnade sjuk- och yrkesskadeförsäkringen samt balken och protokollet, i det att enligt den svenska lagstiftningen de försäkrade själva får svara för en del av kostnaderna för sjukvårdsförmånerna, medan balken och protokollet garanterar full ersättning för dessa kostnader.

Beträffande kontantförmånerna vid yrkesskada har balken och protokollet samma teknik som konventionen nr 102. Kontantförmånernas procentuella andel av standardförmånstagarens inkomst är i balken liksom i konventionen 50 (man och hustru med två barn) resp. 40 (änka med två barn) medan sistnämnda procenttal i protokollet motsvaras av talet 45.

Frågan om en svensk ratifikation av balken och protokollet behandlades i proposition 1965:115, till vilken fogats en bilaga med redogörelse för i vad mån svensk lagstiftning uppfyller kraven som ställs i de ifrågavarande båda instrumenten. Med utgångspunkt från denna redogörelse förordades i propositionen att Sverige skulle ratificera båda instrumenten och såvitt avser både balken och protokollet godtaga förpliktelserna i fråga om kontantförmåner vid sjukdom, förmåner vid arbetslöshet, förmåner vid ålderdom, familjeförmåner, förmåner vid invaliditet och förmåner till efterlevande samt i fråga om balken därutöver förpliktelserna avseende hälso- och sjukvård samt förmåner vid havandeskap och barnsörd.

Med hänsyn till att den svenska lagstiftningen rörande yrkesskador var under utredning ansågs i propositionen att Sverige för närvarande inte borde godtaga förpliktelserna beträffande yrkesskadeförmåner.

Riksdagen beslöt i enlighet med vad sålunda föreslagits (rskr. 284).

Slutligen är här att nämna att — såsom framgår av proposition 1965:51 — ILO år 1964 antog en ny konvention (nr 121) angående förmåner vid yrkesskada och en rekommendation (nr 121) i samma ämne.

Konventionen (nr 121) angående förmåner vid yrkesskada, som i svensk översättning finns fogad till den nyssnämnda propositionen, innebär en revidering av innehållet i de förut omnämnda ILO-konventionerna nr 17 och nr 18 år 1925 och nr 42 år 1934.

Den nya konventionen representerar i viss mån en förändrad grundsyn på hur systemet för det ekonomiska skyddet mot följderna av yrkesskada bör vara uppbyggt. Vid frågans behandling framkom nämligen att man i vissa länder stod i begrepp att övergå från det traditionella systemet med en särskild fristående yrkesskadeförsäkring till ett allmänt försäkringssystem med täckning vid sjukdom och invaliditet av varje fall oavsett skadans ursprung, alltså utan hänsyn tagen till om skadan har samband med arbetet eller ej. En sådan övergång kan — framhölls det — generellt sett innebära betydande fördelar för de försäkrade, men den kan också i vissa avseenden innebära avsteg från vad tidigare ansetts böra i förmånshänseende gälla beträffande kategorien yrkesskadade.

Vid konventionens utformning togs hänsyn till dessa synpunkter, och olika av konventionens bestämmelser har sådant innehåll att medlemsstat, som har ett allmänt socialförsäkringssystem av erforderlig nivåhöjd, har större möjligheter att lösa uppkommande ratifikationsproblem än en stat med en särskild yrkesskadeförsäkring efter historisk modell.

Beträffande konventionens innehåll i övrigt må vidare helt allmänt framhållas, att många av konventionens artiklar — framför allt sådana som är av mera teknisk karaktär — helt eller delvis överensstämmer med motsvarande artiklar i konventionen nr 102 angående minimistandard för social trygghet. I förmånshänseende förlämnar dock 1964 års konvention de försäkrade ett vidsträcktare skydd än som följer av konventionen nr 102.

Beträffande de olika konventionsbestämmelserna kan framhållas följande.

Konventionen omfattar — liksom YFL — yrkesskador, däri inbegripet såväl olycksfall i arbetet som yrkessjukdomar, men överlämnar åt vederbörande medlemsstat att avgöra vad som skall förstås med yrkesskada, dock skall definitionen göras så vid att s. k. färdolycksfall inbegrips därunder. Om emellertid färdolycksfallen ersätts enligt ett allmänt socialförsäkringssystem, vars förmåner vid en kollektiv jämförelse totalt sett kan anses likvärdiga med konventionens, utgör frånvaron av särskild yrkesskadeersättning vid färdolycksfall ej ratifikationshinder.

I fråga om yrkessjukdomarna anvisar konventionen nr 121 — i motsats till konventionen nr 42 — olika möjligheter. Medlemsstaten förutsätts kunna ha en särskild förteckning över de fall som skall ersättas, och denna förteckning måste då vara av samma omfattning som en vid konventionen fogad förteckning. Medlemsstaten kan emellertid också, som nu är fallet i vårt land, förse sin lagstiftning med en allmän definition av begreppet yrkessjukdom, och denna måste då vara så vid att däri inryms konventionsförteckningens sjukdomar. Och slutligen kan medlemsstaten kombinera de båda metoderna.

Konventionens förmåner utgörs dels av olika former av hälso- och sjukvård och dels av kontantförmåner.

De olika hälso- och sjukvårdsförmånerna är desamma som de i konventionen nr 102 angivna utom såtillvida att konventionen nr 121 även omfattar brådskande behandling på arbetsplatsen av personer, som drabbats av allvarliga olycksfall, samt förnyad behandling på arbetsplatsen av personer med lättare skador, vilka ej medför avbrott i arbetet.

Vidare innehåller konventionen — och detta är av särskilt intresse för Sveriges del — att medlemsstat som tillhandahåller hälso- och sjukvård och därmed sammanhängande förmåner enligt ett allmänt system, äger låta detta bli på samma villkor tillämpligt även på de yrkesskadade, under förutsättning att systemet har sådant innehåll att vederbörande ej utsätts för ekonomiska svårigheter. Vidare är det ej något hinder för att medlemsstat, som tillhandahåller ifrågasvarande förmåner enligt ett återbetalningssystem, uppställa särskilda regler, enligt vilka de försäkrade själva får svara för viss del av kostnaden. Reglerna måste dock vara sådana att de ej medför ekonomiska svårigheter för den skadade.

Kontantförmånen vid sjukdom, dvs. sjukpenningen, skall enligt konventionen utgå för hela sjukdomstiden, alltså utan att någon karenstid iakttages. Medlemsstat, som vid tidpunkten för konventionens ikraftträdande tillämpar en karenstid om tre dagar, får dock fortsätta därmed men har skyldighet att årligen till ILO rapportera anledningen härtill. Det må anmärkas att rekommendationer i detta hänseende har en regel om att ersättning bör utgå redan från och med den första dagen för inkomstbortfallet.

Konventionen uppställer ej någon lägsta invaliditetsgrad såsom villkor för rätt till invaliditetsersättning på grund av yrkesskada. Frågan härom har överlämnats till vederbörande medlemsstats eget bedömande.

Beträffande invaliditetsgraderingen skiljer konventionen mellan 1) sannolikt bestående fullständig förlust av arbetsförmågan eller däremot svarande fysisk invaliditet; 2) mera avsevärd sådan förlust eller invaliditet; och 3) partiell sådan förlust eller invaliditet.

I de båda förra fallen — som enligt rekommendationen avser invaliditet av 25 procent eller mer — skall ersättningen ha form av löpande livränta; med den skadades samtycke får dock i undantagsfall livräntan ersättas av ett engångsbelopp, svarande mot livräntans kapitaliserade värde. I fallet 3) får ersättningen utgå som ett kapitalbelopp för en gång, och detta belopp får bestämmas till lägre belopp än det kapitaliserade värdet. Enligt rekommendationen bör engångsbeloppet ej understiga ett belopp som svarar mot tre års livränta.

Rätt till livränta tillkommer, förutom den skadade, *dels* hans änka i enlighet med de villkor för rätt till änkelivränta som uppställs i vederbörande medlemsstats lagstiftning, *dels* efterlevande make som är ur stånd att försörja sig, *dels* sådana den avlidnes barn som för sitt uppehälle varit beroende av den avlidne och *dels* andra efterlevande som må omfattas av den nationella lagstiftningen.

Konventionen överlåter således till den enskilda medlemsstaten att bestämma i vilka fall änkelivränta skall utgå. I fråga om änklingslivränta — sådan kan utgå enligt YFL men ej enligt AFL — medger konventionen att sådan ej behöver utgå om kontantförmånerna till andra efterlevande är avsevärt högre än de som krävs enligt konventionen och om till änkling enligt annat socialt trygghetssystem utgår förmåner som är avsevärt högre än som vid helinvaliditet följer av konventionen nr 102. »Beroende barn» avser *dels* barn under 15 år eller i skolpliktig ålder, om denna ålder är högre, *dels* sådant barn i föreskriven högre ålder, vilket undergår utbildning eller till följd av sjukdom eller annan dylik orsak är ur stånd att försörja sig. Konventionens villkor avseende den senare kategorien barn är emellertid uppfyllt, om medlemsstatens lagstiftning innehåller regler om allmänna barnlivräntor till barn i avsevärt högre ålder än som avses i den förra *dels*-satsen.

I fråga om kontanterställningens beräkning innehåller konventionen regler som har samma tekniska utformning som motsvarande bestämmelser i konventionen nr 102, dvs. beloppet ställs i relation till — skall utgöra vissa procent av — en

standardförmånstagares på visst sätt framräknade lön jämte familjebidrag. Den fastställda procentsatsen är dock högre än i konventionen nr 102 och utgör 60 för man med hustru och två barn och 50 för änka med två barn. I rekommendationen är procentsatsen 60 höjd till 66 $\frac{2}{3}$.

Vid väsentliga förändringar i inkomstnivån på grund av ändringar i levnads-kostnaderna skall beloppen av löpande ersättningar bli föremål för översyn.

Om en yrkesskada medfört döden, skall utgå kontant begravningshjälp, motsvarande normalkostnaderna för en begravning. Avsaknaden av begravningshjälp är dock ej ratifikationshinder, därest medlemsstaten till de efterlevande utger livräntor som är betydligt större än som stadgas i konventionen.

Varje land har inom konventionen skyldighet att inom sitt territorium behandla dem som ej är medborgare i landet lika med landets egna medborgare.

Konventionen innehåller slutligen ett par bestämmelser som tar sikte på de förut omnämnda konventionerna nr 42 och nr 102. Beträffande den förra sägs att en ratifikation av konventionen nr 121 skall ipso jure medföra omedelbar uppsägning av konventionen nr 42 när ratifikationen träder i kraft. Vad åter angår konventionen nr 102 föreskrivs att dess del VI (avseende yrkesskador) och motsvarande bestämmelser i andra delar därav skall upphöra att gälla för medlem, som ratificerat konventionen nr 121, i och med att ratifikationen träder i kraft. Detta påverkar dock ej — totaliter sett — ratifikationsfrågan med avseende på konventionen nr 102.

Rekommendationen nr 121 angående förmåner vid yrkesskada har i vissa hänseenden berörts i det föregående. Utöver vad där anmärkts må framhållas att rekommendationen syftar bl. a. till en utsträckning av lagstiftningen om förmåner vid yrkesskada till att omfatta vissa kategorier av fria företagare och självständiga yrkesutövare ävensom till studerande och andra personer som utan betalning fullgör uppgifter, vilka medför risker liknande dem som är förenade med anställning. Rekommendationen innehåller vidare detaljerade bestämmelser angående vad som skall förstås med yrkesskada och färdolycksfall, och den förutsätter periodiska justeringar av löpande kontantförmåner efter förändringar i den allmänna inkomst- eller levnadskostnadsnivån.

Socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, försäkringsrådet, riksförsäkringsverket, yrkesskadeutredningen, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation har till den svenska ILO-kommittén yttrat sig över konventionen och rekommendationen nr 121. Dessa yttranden jämte ILO-kommitténs eget yttrande har redovisats i proposition 1965: 51. För egen del fann ILO-kommittén att vissa av remissorganen påtalade skillnader mellan konventionens krav och nuvarande svenska lagstiftning i ämnet föreföll obetydliga och att något avgörande hinder för svensk ratifikation ej syntes föreligga. Kommittén ansåg emellertid mest ändamålsenligt att tills vidare uppskjuta ratifikationsfrågan, så att statsmakterna kunde bedöma förutsättningarna för ett svenskt tillträde till konventionen på grundval av en reviderad svensk yrkesskadestiftning.

Statsmakternas beslut blev att de båda ifrågavarande instrumenten ej nu skulle föranleda annan åtgärd än att de tillsammans med i ärendet avgivna yttranden skulle överlämnas till yrkesskadeutredningen.

2. Konventioner mellan Sverige och vissa andra stater

Mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge slöts den 15 september 1953 en konvention om social trygghet. Konventionen trädde i kraft den 1 november 1956 (SFS 1956: 491; 1957: 10 och 1962: 266).

Konventionen omfattar förmåner, som enligt i vederbörande land vid varje tidpunkt gällande sociallagstiftning och i anslutning därtill utfärdade bestämmelser utgår vid ålderdom, nedsatt arbetsförmåga, sjukdom, olycksfall och yrkessjukdom, arbetslöshet, havandeskap och barnsbörd samt till barn, efterlevande och nödställda.

Konventionen bygger på principen om lika behandling, dvs. att medborgare i något av de fördragsslutande länderna skall i ett annat av länderna på samma villkor och enligt samma regler som landets egna medborgare vara berättigad till förmån som konventionen omfattar. I vissa fall skall dock särskilda villkor vara uppfyllda för att vederbörande skall äga rätt till förmånen i fråga, såsom viss tids vistelse i landet etc.

Beträffande förmånerna vid nedsatt arbetsförmåga kan anmärkas att konventionen ej torde avse försäkringen för tilläggs pension, men frågan härom är måhända något oklar.

I fråga om förmånerna vid sjukdom råder full likställighet såvitt angår rätten till inträde i och förmåner från sjukförsäkringen. Den som är sjukhjälpförsäkrad i ett av länderna och bosätter sig i ett annat av länderna har oavsett ålder och hälsotillstånd rätt att bli överflyttad till sjukförsäkringen i det nya bosättningslandet. Även vid tillfällig vistelse utgår sjukhjälp från sjukförsäkringen till den som plötsligt blir sjuk.

Den som under arbete i något av de fördragsslutande länderna drabbas av yrkesskada omfattas av landets yrkesskadelagstiftning på samma villkor som landets egna medborgare. Med arbete i ett av länderna jämställs anställning på fartyg som för vederbörande lands flagga. Från vad nu sagts gäller bl. a. följande undantag.

För den som av ett företag med säte i ett av de fördragsslutande länderna utsänds för arbete i ett annat av länderna skall det förre landets lagstiftning fortfarande gälla under de första tolv månaderna av vistelsen i det andra landet. Överskrider arbetet i det andra landet denna tid, kan »hemlandets» lagstiftning i undantagsfall allttjämt bli gällande, såvida och i så fall för den tid som det andra landets behöriga myndigheter lämnar medgivande.

Resande personal med land- eller lufttransportarbete, som utförs inom mera än ett av de fördragsslutande länderna, omfattas av lagstiftningen i det land, där verksamheten har sitt säte. Om vederbörande ej är bosatt i sistnämnda land utan i ett annat av länderna och där utför arbete för verksamheten, skall dock det landets lagstiftning tillämpas.

Därest för lastning, lossning, reparationsarbete eller vaktjänst ombord på fartyg hemmahörande i ett av de fördragsslutande länderna under fartygets uppehåll i ett annat av dessa länder antagits arbetstagare från uppehållslandet, skall dessa omfattas av detta lands yrkesskadelagstiftning.

Förutom den internordiska konventionen har Sverige slutit konventioner angående bl. a. lika behandling i yrkesskadehänseende med Schweiz (SFS 1955: 522), med Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland (SFS 1957: 154) samt med Italien (SFS 1957: 548). Därvid har tillämpats samma principer som i den internordiska konventionen.

BILAGA 4

Det sjätte nordiska socialförsäkringsmötet

Sedan en mångfald år tillbaka har de myndigheter och organisationer inom Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige, vilka sysslar med sjukförsäkring, olycksfallsförsäkring, pensionsförsäkring och arbetslöshetsförsäkring, med jämna mellanrum brukat anordna internordiska möten avseende varje särskild försäkringsgren. Småningom vann den tanken insteg att de olika specialmötena borde samordnas till gemensamma socialförsäkringsmöten, vid vilka skulle behandlas såväl frågor rörande de skilda försäkringsgrenarna som för dessa gemensamma spörsmål. Tanken tog fastare form, sedan olika myndigheter och organisationer i de nordiska länderna ställt sig såsom stiftare för återkommande nordiska socialförsäkringsmöten, vars uppgift skulle vara att befordra utbyggnaden och effektiviseringen av de nordiska ländernas socialförsäkringar och att främja samarbetet på socialförsäkringens område både mellan de nordiska länderna inbördes och mellan dessa och andra länder. För Sveriges del utgjordes stiftarna av RFA och arbetsmarknadsstyrelsen samt Försäkringskasseförbundet och De erkända arbetslöshetskassornas samorganisation. För socialförsäkringsmötena gäller i särskild ordning antagna stadgar.

Vid det femte nordiska socialförsäkringsmötet i Reykjavik år 1960 behandlades för olycksfallsförsäkringens del ämnet »Olika faktorers betydelse för invaliditetsbedömning». En huvudfråga var i vad mån skadornas faktiska verkningar borde föranleda avvikelser från de i praktiken tillämpade, normgivande invaliditetstabellerna. Överläggningarna ledde fram till att — sedan vederbörande socialdepartementets samtycke inhämtats — en arbetsgrupp tillsattes för att söka få till stånd enhetligare och mer ändamålsenliga bedömningsgrunder och ersättningsregler inom yrkesskadeförsäkringen i de nordiska länderna.

I arbetsgruppen ingick från Danmark direktören för Direktoratet for ulykkesforsikringen G. Hagen och professorn, dr. med. E. Hart Hansen, från Finland försäkringsöverdomaren vid Försäkringsdomstolen Kaarlo Kalliala och med. och kir. dr. K. J. Oravisto, från Island försäkringsöverläkaren P. Sigurdsson och cand. jur. J. Ingimarsson, från Norge avdelningsdirektören i Rikstrygdeverket H. Gulbrandsen och verkets huvudläkare L. L. Linneberg samt från Sverige byråchefen i riksförsäkringsverket Martin Engström och överläkaren med. dr. Harald Nilsonne. Som gruppens ordförande fungerade avdelningsdirektör Gulbrandsen.

Arbetsgruppen redovisade resultatet av sitt arbete i ett den 18 september 1963 dagtecknat betänkande angående invaliditetsbedömning, ersättningsgradering, tabellsystem m. m. i yrkesskadelagstiftningen i Norden. Detta betänkande behandlades vid det sjätte nordiska socialförsäkringsmötet i Köpenhamn år 1964.

Betänkandet innehåller en brett upplagd framställning av yrkesskadeförsäkringen såväl i de nordiska länderna som i åtskilliga andra europeiska länder ävensom för ersättningsförmåner för personal som är anställd hos Förenta Nationerna. I betänkandet finns också en utförlig redogörelse dels för de inom

yrkesskadeförsäkringen i Norden tillämpade invaliditetstabellerna, dels för en av arbetsgruppen verkställd enkät bland försäkringsmedicinskt sakkunniga nordiska läkare om gällande invaliditetssatser och dels för bedömningsresultaten inom de olika nordiska länderna beträffande ett tjugotal undersökta skadefall.

Vidare innehåller betänkanudet ett förslag till en gemensam internordisk tabell för bedömningen av invaliditet, upprättad med utgångspunkt från rådande »medicinska» värderingar inom yrkesskadeförsäkringen.

Emellertid kom arbetsgruppen till den slutsatsen att man knappast med de nuvarande metoderna för ersättning av invaliditet inom yrkesskadeförsäkringen kan ge yrkesskadeersättningen en adekvat utformning. Arbetsgruppen pekade härvidlag bl. a. på att vid inträffade skadefall med tabellarisk invaliditet de flesta ej brukar uppvisa någon ekonomisk invaliditet och att den ekonomiska invaliditeten i andra fall ofta ligger betydligt under den tabellariska.

Arbetsgruppens överväganden ledde fram till ett förslag om att man i fråga om ersättning vid invaliditet bör arbeta med ett »delat» system innebärande att man har en »grundersättning» för själva den medicinska defekten som sådan — alltså en renodlad ersättning för lyte och men — och en ersättning (»invaliditetsersättning», »kompletteringsränta») för det genom yrkesskadan uppkomna inkomstbortfallet. De båda ersättningarna skall utgå oberoende av varandra.

Såsom motiv för förslaget anfördes i betänkanudet i huvudsak följande.

Den ersättning, som för närvarande utgår inom såväl skadeståndsrätten som yrkesskadeförsäkringen, utgör ersättning för både ekonomiska och icke-ekonomiska skadeföljder. Detta är en riktig princip. Det är också i överensstämmelse med de försäkrades uppfattning att det vid ersättningens fastställande skall tas hänsyn både till skadans medicinska art och storlek och till de ekonomiska följderna av skadan. Härvidlag bör därför ej göras någon ändring. Däremot är det önskvärt att införa bestämmelser som klargör hur de två komponenterna i ersättningen skall fastställas och hur de inbördes bör förhålla sig till varandra. Likaså är det önskvärt med ett klarläggande av det ändamål som de olika delarna av ersättningen skall tillgodose. En svaghet i den nuvarande ordningen inom yrkesskadeförsäkringen är nämligen att det är oklart hur ersättningen är sammansatt. Ett system där ersättningen för inkomstbortfall fastställs på grundval av en generell invaliditetsbedömning är inte tillräckligt elastiskt; och det ligger i sakens natur att ersättning för ekonomisk skada svårigen kan fastställas generellt utan blott på grundval av en individuell värdering.

Ersättningen vid yrkesskada bör därför delas i två delar, så att det utgår en särskild ersättning för den icke ekonomiska skadan på grundval av en generell och mest sannolik tabellarisk bedömning av skadegraden samt en särskild ersättning för ekonomisk skada på grundval av en individuell bedömning av inkomstbortfallets storlek. Ett sådant system leder sannolikt till att de skadade ersättningsmässigt blir riktigare och mer enhetligt behandlade vid utmätningen av ersättningen för icke-ekonomisk skada, i det att systemet i stor utsträckning gör det möjligt att utge lika ersättning för lika eller samma skada. Vidare medför systemet att skadans medicinska art och storlek blir utan betydelse vid fastställandet av ersättningen för den ekonomiska förlusten, så att denna ersättning blir mer i överensstämmelse med vederbörandes faktiska förlust. Genom systemet elimineras alltså svagheterna i den nuvarande yrkesskadeförsäkringen samtidigt som dess fördelar bibehålls.

Vid avvägningen av grundersättningens storlek bör skadans såväl somatiska som eventuella psykiska följder beaktas, och ersättningens storlek bör bero av, förutom skadans art och omfattning, den skadades ålder och kön. På grundersätt-

ningens storlek bör vidare få inverka de olika obehag som åtskilliga skador medför. En amputation av benen reducerar den skadades rörlighet med minskad möjlighet till friluftsliv m.m. och kan vidare förorsaka extra utgifter för den skadades allmänna livsföring i olika hänseenden. Kroniska smärttillstånd samt förlust av lukt- och smaksinnet försvårar möjligheterna att utnyttja en normal livsföring. I grundersättningen bör kunna invägas kompensation för vissa mer obestämbara utgifter och förluster, exempelvis bortfall av möjligheter till ackords- eller övertidsarbete, utebliven befordran etc.

Åldersfaktorns betydelse för grundersättningens avvägning bör vid de svårare skadorna beaktas ur den synpunkten, att obehagen av skadan ofta kan betyda mer för yngre personer än för äldre och att de yngre får dras med obehagen längre tid än de äldre. Om grundersättningen ges form av löpande livränta, bör dock häremot vägas att de yngre uppbär ersättningen under genomsnittligt längre tid. Smärre skador torde för yngre personer ofta betyda föga, eftersom dessa personer i regel snabbt vänjer sig vid skadan.

I grundersättningen bör ej inkalkyleras ersättning för »sveda och värk». Dylikt obehag inträder vanligtvis i anslutning till skadans inträffande, medan grundersättningen som regel blir aktuell först efter sjukdomstidens upphörande.

I betänkandet har intagits olika förslag till normalfall för grundersättningens bestämmande, därvid utgångspunkten varit att högsta grundersättning skall beviljas vid skador som enligt nuvarande normaltabeller anses medföra 100-procentig invaliditet, såsom blindhet och dubbelsidig förlamning.

Betänkandet innehåller ej något förslag angående ersättningsnivån för grundersättningen. Det utsägs emellertid att grundersättningen bör utgå i form av engångsbelopp vid de lätta och medelsvåra skadorna och i form av löpande pension vid de svårare skadorna. Grundersättningens storlek bör öka jämnt och någorlunda proportionellt med skadegraden. Fingradering bör undvikas.

I fråga om invaliditetsersättningen vid yrkesskada, dvs. ersättningen för inkomstbortfall, anser arbetsgruppen att spørsmålet härom får bli beroende av de allmänna sjuk- och pensionsförsäkringarnas utbyggnad i de olika nordiska länderna. Betänkandet innehåller därför inget förslag i detta hänseende. I betänkandet erinras emellertid om intervallsystemet i den svenska allmänna pensioneringen, och det förefaller arbetsgruppen näraliggande att utbygga detta med ett par lägre intervaller än det nuvarandet systemet inrymmer.

Arbetsgruppens danska ledamöter — som förklarar sig i mångt och mycket dela de tankegångar som kommit till uttryck i betänkandet — har uttalat sig för en modifierad dansk tabellbedömning men mot en alltför individuellt betonad förvärvsmässig invaliditetsbedömning ävensom mot ett delat system för ersättningens bestämmande.

Vid betänkandets behandling vid socialförsäkringsmötet uttalades från olika håll sympatier för det i betänkandet förordade delade ersättningssystemet.

...medan ...

...dan ...

...dan ...

...dan ...

...dan ...

...dan ...

...dan ...

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1966

1. La Cooperation internordique.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1966

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

- Lagberedningen. 1. Utsökningsrätt IV. [7] 2. Utsökningsrätt V. [28]
Hyreslagstiftningssakkunniga. 1. Ny Hyreslagstiftning. [14] 2. Undersökning angående hyressplittningen. [16]
Arbetspromemior i författningsfrågan. [17]
Decentralisering av naturalisationsärenden m. m. [20]
1963 års markvärdekommitté. 1. Markfrågan I. [28] 2. Markfrågan II. Bilagor. [24]
Atomansvarighet III. [29]
Vägfrakttavlet I. [36]

Utrikesdepartementet

- Internationellt fredsforskningsinstitut i Sverige. [5]

Försvarsdepartementet

- Tygförvaltningens centrala organisation. [11]
Strategi i väst och öst. [18]
Skeppsholmens framtida användning. [27]
Militärsjukvården. [35]

Socialdepartementet

- Förenklad statsbidragsgivning till hälso- och sjukvården. [6]
Omsorger om psykiskt utvecklingshämjade. [9]
Läkemedelsförmånen. [28]
Kommunerna och ungdomen. [32]
De statliga undervisningsjukhusens organisation. [37]
Vård utom skola av ungdomsvårdsskoleelever. [43]
Aktiv åldringsvård och handikappvård. [45]
Smittskyddslagstiftning. [50]
Yrkesskadeförsäkring. [54]

Kommunikationsdepartementet

- Friluftslivet i Sverige. Del III. Anläggningar för det rörliga friluftslivet m. m. [33]
Luftfartsverkets ekonomi och organisation. [34]
Fordonskombinationer. [41]

Finansdepartementet

- 1965 års långtidsutredning 1. Svensk ekonomi 1966—1970. [1] 2. Export och import 1966—1970. Bilaga 1 [2] 3. Tillgången på arbetskraft 1960—1980. Bilaga 2. [8] 4. Handelsnärings- och investeringsbehov fram till 1970. Bilaga 3. [10] 5. Utvecklingstendenser inom undervisning, hälso- och sjukvård samt socialvård 1966—1970. Bilaga 6. [13] 6. Framtidsperspektiv för svensk industri 1965—1980. Bilaga 4. [51]
Ny myntserie. [4]
Ny folkbokföringsförordning m. m. [16]
Statliga betänkanden 1961—1965. [19]
Oljebranschen. [21]
Konsumtionskrediter i Sverige. [42]
Värdesäkring av trafiklivräntor. [53]

Ecklesiastikdepartementet

- Yrkesutbildningen. [3]
Arbetspsykologisk verksamhet. [40]
1962 års ungdomsutredning. III. 1. Ungdomens för- enings- och fritidsliv. [47]

Jordbruksdepartementet

- Renbetesmarkerna. [12]
Bostadsarrande m. m. [26]
1960 års jordbruksutredning. 1. Den framtida jordbrukspolitiken. A. [30] 2. Den framtida jordbrukspolitiken. B. [31]
Jaktstadgan m. m. [46]
Lantbruksnämndernas nya organisation m. m. [49]
Skoglig forskning. [52]

Handelsdepartementet

- Ellagstiftningsutredningen. 1. Lagstiftning mot radiostörningar. [22] 2. Lagstiftning om elektriska anläggningar. [39]
Sällskapsresor. [25]
Prissamverkan och konkurrens. [48]

Inrikesdepartementet

- Bostadspolitiskt kreditstöd. [44]

